

e-JODIL

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม

Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning (e-JODIL)

ISSN : 2985-1149 (Online)

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 ม.ค. - มิ.ย. 2569
VOL.16 NO.1 JANUARY - JUNE 2026

<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/e-jodil>

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม

Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning (e-JODIL)

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2569 Vol.16 No.1 January – June 2026 ISSN (Online): 2985-1149

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning: e-JODIL) ได้ดำเนินการเผยแพร่บทความผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ บนเว็บไซต์ <https://tci-thaijo.org/index.php/e-jodil> โดยมีนโยบายในการจัดพิมพ์/เผยแพร่ ดังนี้

เจ้าของวารสาร

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผลงานวิชาการ และข้อค้นพบจากการวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สำหรับการเรียนรู้ในระบบทางไกล
2. เพื่อเป็นช่องทางในการสะสมองค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในระบบทางไกลสู่การเป็นสังคมฐานความรู้
3. เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ

ขอบเขตผลงานที่รับตีพิมพ์

ขอบเขตเนื้อหา	ประกอบด้วย	สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทางด้าน Arts and Humanities / Business, Management and Accounting / Social Sciences
ประเภทบทความ	ประกอบด้วย	บทความพิเศษ (Special article) บทความวิจัย (Research article) บทความวิชาการ (Academic article)

ขั้นตอนการส่งบทความ

1. สมัครสมาชิก e-JODIL เพื่อเข้าสู่ระบบ เลือกเมนู [การส่งบทความ](#)

2. กรอกข้อมูลให้ครบถ้วน และจัดทำต้นฉบับบทความตาม template แต่ละประเภทของบทความตามที่วารสารกำหนด โดยบทความต้องมีความยาวอย่างน้อย 10 หน้า แต่ไม่เกิน 20 หน้า กระดาษ A4 จัดทำเป็นไฟล์ Microsoft Word Document (.doc/.docx) เท่านั้น และตั้งค่าหน้ากระดาษ ขอบด้านบน 1.35 นิ้ว ด้านล่าง 0.5 นิ้ว ด้านขวาและด้านซ้าย 0.75 นิ้ว ผู้เขียนต้องทำตามคำแนะนำการเตรียมต้นฉบับบทความอย่างเคร่งครัด

- [การเตรียมต้นฉบับบทความ](#)

- [template บทความวิจัย](#)

- [template บทความวิชาการ](#)

3. กองบรรณาธิการจะดำเนินการพิจารณาถ้อยแถลงบทความเบื้องต้น

4. กรณีบทความผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการแล้ว วารสารฯ จะแจ้งผู้ส่งบทความชำระเงิน ผู้ส่งบทความจะต้องชำระค่าพิจารณาบทความโดยโอนเงินผ่าน [ธนาคารกรุงไทย สาขาเมืองทองธานี ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เลขที่บัญชี 147-1-03636-7](#) และแนบหลักฐานการโอนเงิน

อัตราค่าส่งบทความเพื่อพิจารณาเผยแพร่

- ภาษาไทย บทความละ 4,000 บาท
- ภาษาอังกฤษ บทความละ 7,000 บาท
- สำหรับบุคลากร มสธ. ไม่เสียค่าใช้จ่าย

***บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณา ทางวารสารฯ ขอสงวนสิทธิ์ในการคืนเงินค่าพิจารณา บทความ ไม่ว่าในกรณีใดๆ ทั้งสิ้น**

5. เมื่อวารสารฯ ตรวจสอบหลักฐานการชำระเงินเรียบร้อยแล้ว จะดำเนินการส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน พิจารณาบทความต่อไป

6. บทความทุกเรื่องที่ส่งเข้ามาพิจารณาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จะต้องมีการเขียนอ้างอิงเอกสารอื่นหรือเขียนแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่ามาใช้นี้ในเนื้อหาและตอนท้าย (บรรณานุกรม) ของบทความเป็น **ภาษาอังกฤษ** ในรูปแบบ APA 6th Style

7. เมื่อบทความของท่านผ่านการพิจารณาและได้รับการแก้ไขแล้ว กองบรรณาธิการจะทำการเผยแพร่บทความของท่านในลักษณะบทความอิเล็กทรอนิกส์บนระบบต่อไป

8. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตัดสินใจตีพิมพ์เผยแพร่บทความในวารสาร

นโยบายการพิจารณาล้นกรองบทความ

1. บทความที่ส่งมาจะได้รับการพิจารณาล้นกรองเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการก่อน โดยจะพิจารณาถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสาร

1.1 ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการ วารสารฯ จะแจ้งปฏิเสธการรับตีพิมพ์บทความ (Reject) ให้ผู้ส่งบทความทราบ โดยผู้ส่งบทความไม่ต้องชำระเงินค่าดำเนินการใดๆ

1.2 ในกรณีที่บทความผ่านการพิจารณาล้นกรองเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการแล้ว ผู้ส่งบทความจะต้องชำระค่าพิจารณาบทความ โดยวารสารฯ จะแจ้งผู้ส่งบทความให้ทราบก่อนการชำระเงิน เมื่อผู้ส่งบทความชำระเงินเรียบร้อยแล้ว ทางวารสารฯ จะดำเนินการส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer reviewers) ในสาขาที่เกี่ยวข้องต่อไป (ชำระเมื่อเข้าสู่กระบวนการประเมิน)

2. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ ต้องผ่านการพิจารณาล้นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่านต่อบทความ (ที่มีใช้สังกัดเดียวกับผู้ส่งบทความ) โดยใช้วิธีการพิจารณาแบบ Double-Blind Review

3. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตัดสินใจการตีพิมพ์บทความในวารสาร และจะไม่คืนเงิน ไม่ว่าในกรณีใดๆ

4. บทความ ข้อความ ภาพประกอบ ตารางประกอบ ที่ตีพิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ไม่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชแต่อย่างใด

5. บทความที่เสนอพิจารณาในวารสาร e-JODIL ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยส่งไปลงพิมพ์ เผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

6. บทความที่เคยนำเสนอในการประชุมวิชาการมาแล้ว ผู้เขียนบทความต้องให้การรับรองว่าบทความนั้นได้ปรับปรุงจากการนำเสนอในการประชุมจากที่ใดมาแล้ว และต้องมีการตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความใหม่อีกครั้งหนึ่ง

เงื่อนไขการส่งบทความ

1. ผู้สนใจส่งบทความ เพื่อพิจารณาเผยแพร่บนวารสาร e-JODIL ได้แก่ นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ บุคลากรในสังกัดสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งนิสิต นักศึกษา ที่มีผลงานทางวิชาการและประสงค์จะเผยแพร่ผลงานผ่านทาง วารสาร e-JODIL

2. ผู้เขียนบทความ ต้องสมัครเป็นสมาชิกวารสาร e-JODIL ก่อนส่งบทความเสนอพิจารณา

3. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อนและต้องไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่นใด

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ เกษักรหญิง ดร.อโนทัย งามวิชัยกิจ
สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

กองบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิตา เยี่ยมขันติถาวร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบา สุธีธร	นักวิชาการอิสระ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระรัช	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร ชัยมงคล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา วงรุจิระ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณประภา สุขสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรสิริ เกษมสินธุ์ วิเวกเมธากร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ฝ่ายจัดการวารสาร

1. ดร.รลิกา อังกูร	ผู้จัดการวารสาร
2. นายสุรเดช อธิคม	ผู้ดูแลระบบด้านเทคนิค
3. นางสาวสุจิตรา น้อยจินดา	ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร
4. นายวัชรเดช ชันธิโชติ	ผู้ช่วยผู้ดูแลระบบด้านเทคนิค

การติดต่อ

ฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่งานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
โทร. 0-2504-7588-9 โทรสาร 0-2503-4898
E-mail: e-jodil@stou.ac.th
เว็บไซต์: <https://tci-thaijo.org/index.php/e-jodil>

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ (Peer Review)

ประจำปี ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2569

รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติชัย สุทธาสโนบล
รองศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุช ปัญญาไพโรจน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
รองศาสตราจารย์ ดร.เนตรพัฒนา ยาวีราข
รองศาสตราจารย์ ดร.พัฒนา สุขประเสริฐ
รองศาสตราจารย์ ดร.พัทริยา หลักเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.พิษณุ เสงี่ยมพงษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.วงศา เล้าศิริวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.วรัญญู ครุจิต
รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณพงศ์ บุญศิริธรรมชัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ
รองศาสตราจารย์ ดร.วฤชา ร่มสายหยุด
รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิตต์ศรี สงวนวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.วิภารัตน์ มูลิกะเจริญ
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีศักดิ์ สุนทรไชย
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ อ่อนศิริ
รองศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ จุ้ยโต
รองศาสตราจารย์ วาที่รียอตรี ดร.สุรัช กังวล
รองศาสตราจารย์ประภาศรี พงศ์ธนาพานิช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา มีศิลปิกัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวัจน์ สองเมือง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร ราชแพทยาคม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา ปาปลัด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนันภรณ์ อารีกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินันท์ สุวดีพิงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐตากานต์ พยัคฆา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ สิทธิจิรพัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลอย สุดอ่อน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรภา เอื้ออมรวิช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนทิพา อมรฤทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ แก้วอุดม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
นักวิชาการอิสระ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
นักวิชาการอิสระ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
นักวิชาการอิสระ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ (Peer Review)

ประจำฉบับ ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2569 (ต่อ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนา โพธิ์สุวรรณ

นักวิชาการอิสระ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพิมล ประพินพงศกร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริส ทองเชื้อ

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรรพัญญ์ เจียรนันทน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิรินธร สิ้นจินดาวงศ์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

สวัสดีค่ะ ท่านผู้อ่านทุกท่าน

ดิฉัน รองศาสตราจารย์ เกศษกรหญิง ดร.อโณทัย งามวิชัยกิจ ทำหน้าที่บรรณาธิการของวารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งวารสารฉบับที่ท่านอ่านอยู่นี้ เป็นวารสารคุณภาพที่เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2569) ได้รับการรับรองคุณภาพอย่างต่อเนื่องเป็นวารสารกลุ่มที่ 1 สำหรับนโยบายการบริหารจัดการวารสารต่อจากนี้ การดำเนินงานของกองบรรณาธิการยังคงมุ่งเน้นคุณภาพเพื่อยกระดับจากวารสารระดับชาติสู่วารสารระดับนานาชาติ โดยคงรักษาระบบการประเมินคุณภาพบทความที่เข้มงวดจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณวุฒิ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญตรงตามเนื้อหาของบทความ รวมทั้งการคงไว้ซึ่งข้อกำหนดด้านการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดเตรียมต้นฉบับของบทความที่จะเผยแพร่ในวารสาร อันถือเป็นการยกระดับการกำกับมาตรฐานในยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการวิจัย เพื่อให้มั่นใจได้ว่าวารสารได้เผยแพร่บทความที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานในทุกขั้นตอน

บทความในวารสารฉบับนี้มีจำนวน 13 บทความ ประกอบด้วยบทความวิจัย 12 บทความ และบทความวิชาการ 1 บทความ ครอบคลุมศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวาง โดยร้อยเรียงผ่านแก่นความคิดร่วมกันคือการใช้ "นวัตกรรม" เป็นเครื่องมือยกระดับการเรียนรู้ การสื่อสาร การบริหารจัดการ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในบริบทที่หลากหลาย สำหรับผู้อ่านที่สนใจการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพครู ขอแนะนำบทความวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสะท้อนการบ่มเพาะสมรรถนะการเป็นนวัตกรตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา ต่อเนื่องด้วยบทความวิจัยเรื่อง สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา และบทความวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ทั้งสองบทความนี้ต่อยอดความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะครูในฐานะกลไกหลักของการปฏิรูปการเรียนรู้

ในมิติที่เป็นหัวใจของวารสาร อันได้แก่ การจัดการศึกษาทางไกลและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้อ่านจะได้พบกับบทความวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในระบบทางไกล ด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ซึ่งแสดงให้เห็นศักยภาพของระบบการศึกษาทางไกลในการขยายโอกาสการเรียนรู้สู่กลุ่มผู้เรียนวัยทำงานและการสร้างความปลอดภัยในการประกอบอาชีพได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในส่วนของการศึกษาผลกระทบจากสื่อสังคมออนไลน์และการสื่อสารในสังคมดิจิทัล มีบทความที่น่าสนใจหลายเรื่อง ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง มุมมองของผู้ใช้บริการ แรงจูงใจและความคาดหวังของผู้ต้องชังในฐานะผู้ให้บริการบนพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม ซึ่งเปิดมุมมองใหม่ต่อการใช้พื้นที่สื่อสารเพื่อคืนคุณค่าและโอกาสแก่กลุ่มเปราะบาง บทความวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาและการมีส่วนร่วมของผู้รับชมวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok ที่เชื่อมโยงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับพลวัตของแพลตฟอร์มวิดีโอสั้น และบทความวิจัยเรื่อง รูปแบบการบูรณาการเชิงความสัมพันธ์ของความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าผ่านระบบการบริหารความสัมพันธ์ลูกค้าของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นในประเทศไทย ซึ่งนำเสนอการประยุกต์สื่อสังคมออนไลน์เข้ากับการบริหารความสัมพันธ์ลูกค้าในอุตสาหกรรมบริการ นอกจากนี้ ดิฉันขอแนะนำเป็นพิเศษสำหรับบทความวิชาการเรื่อง ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดกับการจัดการข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ไทย ที่วิเคราะห์บทบาทของผู้มีอิทธิพลทางความคิดต่อการรับมือกับปรากฏการณ์ข่าวลวง อันเป็นประเด็นท้าทายร่วมสมัยของสังคมสารสนเทศ

ในด้านการบริหารจัดการภาครัฐ การพัฒนาองค์กร และนวัตกรรมเชิงนโยบาย มีบทความวิจัยที่สะท้อนทิศทางการพัฒนาประเทศได้อย่างน่าสนใจ ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง การพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ สู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง บทความวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ที่นำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะอย่างเป็นระบบ และบทความวิจัยเรื่อง การออกแบบ

นวัตกรรมนโยบายสาธารณะ: บทเรียนประเทศเอสโตเนียและประเทศฟินแลนด์ ซึ่งถอดบทเรียนจากต้นแบบนานาชาติเพื่อต่อยอดสู่การออกแบบนโยบายสาธารณะของไทย

และในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการเกษตรอย่างยั่งยืน ผู้อ่านจะได้พบกับบทความวิจัยเรื่อง โมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ที่มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรรายย่อย และบทความวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้ำชำระของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ซึ่งเสนอแนวทางจัดการปัญหาหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์อันเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน

ดิฉันขอให้เชื่อมั่นว่า วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) จะยังคงเน้นกระบวนการประเมินคุณภาพบทความที่เข้มข้นในทุกบทความที่น่าเสนอ เพื่อธำรงไว้ซึ่งมาตรฐานทางวิชาการอันเป็นที่ยอมรับ ในโอกาสนี้ ดิฉันขอขอบคุณกองบรรณาธิการวารสาร ผู้จัดการวารสาร และทีมงานสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพในทุกขั้นตอน เพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์สูงสุด และในนามของกองบรรณาธิการ ดิฉันขอส่งความปรารถนาดีมายังท่านผู้อ่านทุกท่าน ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ท่านเคารพนับถือ จงดลบันดาลให้ท่านผู้อ่านทุกท่านประสบแต่ความสุข ความเจริญ และสัมฤทธิ์ผลในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ

รองศาสตราจารย์ เกสัชกรหญิง ดร.อโณทัย งามวิชัยกิจ

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บทความวิจัย	
 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสิ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา <i>วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง</i>	1
 สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา <i>ณรัช เจริญศิลป์, กฤตย์ดนัย ธารารัตนสุวรรณ, รัตนภรณ์ จันทรา</i>	18
 รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอน การเรียนรู้ <i>ประยูร บุญใช้</i>	31
 การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในระบบทางไกล ด้านอาชีวอนามัยและความ ปลอดภัย <i>สุดาว เลิศวิสุทธิไพฑูรย์, อภิรดี ศรีโอภาส</i>	55
 มุมมองของผู้ใช้บริการ แรงจูงใจและความคาดหวังของผู้ต้องชังในฐานะผู้ให้บริการ บนพื้นที่ สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม <i>สุรางคนา ณ นคร, อติลล่ำ พงษ์ยี่หล้า</i>	70
 การวิเคราะห์เนื้อหาและการมีส่วนร่วมของผู้รับชมวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok <i>ธัญธัช วิภาติภูมิประเทศ</i>	97
 รูปแบบการบูรณาการเชิงความสัมพันธ์ของความต้องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าผ่าน ระบบการบริหารความสัมพันธ์ลูกค้าของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นในประเทศไทย <i>สุรีพร ปวุฒิกัทรพงศ์, สุรีย์ เข้มทอง, อัครวิน แสงพิบูล, กฤษฎิ์พัทธ์ พิษญะเดชนันต์</i>	109
 การพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัด ชายแดนใต้สู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง <i>คณิศ กุลรัตน์, สรัญณี อุเสินยาง</i>	127

สารบัญ (ต่อ)

	การพัฒนาตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น	145
	นุชรา ทิมพา, นราธิป ศรีรัมย์, นพดล อุดมวิศกุล	
	การออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ : บทเรียนประเทศเอสโตเนียและประเทศฟินแลนด์	165
	เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์	
	โมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยใน กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1	182
	ชลนภัทร พอกพูน, บำเพ็ญ เขียวหวาน, สินีสุข ครุฑเมือง, แสนเสริม, ทิพวรรณ ลิ้มงูร	
	แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด	202
	วัชรพล มั่นถึง, ศิริลักษณ์ นามวงศ์	
บทความวิชาการ		
	ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดกับการจัดการข้าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ไทย	215
	นิษฐา หุ่นเกษม	

Received: 03-07-2025
Revised: 26-08-2025
Accepted: 08-09-2025

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A Learning Management Model Using Artificial Intelligence to Create Social Innovators One School, One Innovation for Secondary School Students in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง^{*1}

Wacharapatr Techawattanasiridumrong

ananxisu163@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระดับความสามารถ และสภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรม ภายใต้แนวคิด “หนึ่งโรงเรียน หนึ่งนวัตกรรม” และ (3) ศึกษาผลของการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น การวิจัยนี้ใช้แนวคิดการพัฒนารูปแบบของ Joyce, Weil และ Calhoun ประกอบด้วย 4 ระยะ ได้แก่ (1) การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มเป้าหมายคือครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 30 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 226 คน จากหลายแผนการเรียน ที่ได้จากการสุ่มอย่างเป็นระบบและการสุ่มแบบชั้นภูมิ (2) การออกแบบและพัฒนารูปแบบ (3) การทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โรงเรียนสตรีอ่างทอง จำนวน 30 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง และ (4) การประเมินผลและเผยแพร่ โดยใช้กลุ่มเป้าหมายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำนวน 108 คน ได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 52 คน และกลุ่มควบคุม 56 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบบันทึกผลการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมในระดับต่ำ และสภาพการเรียนรู้ไม่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าว จึงมีความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมและทันสมัย รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบหลัก และกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (การวิเคราะห์ การฝึกปฏิบัติ การออกแบบ การทดสอบ และการเผยแพร่ นวัตกรรม) ผลการทดลองแสดงให้เห็นนักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้, ปัญญาประดิษฐ์, นวัตกรรมสังคม, ความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคม

^{*}Corresponding Author

¹ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat Universit

Abstract

The purposes of this research were (1) investigate the fundamental information, competency levels, and instructional conditions that support secondary school students' ability to become social innovators in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; (2) develop an Artificial Intelligence (AI)-based learning management model to foster social innovation under the "One School, One Innovation" initiative; and (3) examine the outcomes of implementing the developed model. This research adopted the model development framework of Joyce, Weil, and Calhoun, comprising four phases: (1) exploration and analysis of baseline data, with target groups consisting of 30 upper secondary school teachers and 226 Grade 11 students from various academic programs, selected through systematic and stratified sampling; (2) model design and development; (3) implementation and refinement of the model, with a target group of 30 Grade 11 students in the science–mathematics program at Angthong Girls' School, selected through purposive sampling; and (4) evaluation and dissemination, involving 108 Grade 11 students in the science–mathematics program at Ayutthaya Wittayalai School, selected through cluster sampling and divided into an experimental group (52 students) and a control group (56 students). Research instruments included learning management plans, behavior observation forms, interviews, questionnaires, and learning outcome records. Data were analyzed using descriptive statistics, t-tests, and two-way ANOVA.

The findings revealed that students initially demonstrated a low level of competency as social innovators, and the learning environment was not conducive to developing such competencies. Therefore, there was a need to develop an appropriate and contemporary learning model. The developed model consisted of six core components and a five-stage learning process (analysis, practice, design, testing, and innovation dissemination). The results indicated that students in the experimental group demonstrated significantly higher social innovator competency than those in the control group at the .05 level of statistical significance.

Keywords: Learning Management Model; Artificial Intelligence; Social Innovator; Social Innovator Competency

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) กำลังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการทำงานของมนุษย์ทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ไม่เพียงแต่มีบทบาทสำคัญในภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจ แต่ยังส่งผลอย่างลึกซึ้งต่อวงการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้ที่สามารถปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคล ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของผู้เรียน (Sithsungnoen et al., 2024) สำหรับประเทศไทย การนำปัญญาประดิษฐ์ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นก้าวสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา ทั้งในด้านการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) ระบบผู้ช่วยเสมือน (Virtual Assistant) การประเมินผลอัตโนมัติ (Automated Assessment) และการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ (Learning Analytics) ซึ่งล้วนเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยืดหยุ่น นอกจากนี้ ปัญญาประดิษฐ์ยังช่วยลดภาระงานของครู ทำให้ครูมีเวลาในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้ปัญญาประดิษฐ์ จำเป็นต้องคำนึงถึงจริยธรรมความปลอดภัยของข้อมูล และการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น (Ketusiri, Ketusiri, Senket, & Rianru, 2024)

ในระดับสากล ปัญญาประดิษฐ์ได้ก้าวข้ามจากการทดลองไปสู่การประยุกต์ใช้อย่างจริงจังในหลายประเทศ โดยเฉพาะในด้านการศึกษาและการวิจัย ซึ่งช่วยปรับปรุงกระบวนการสอนและยกระดับประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้บนฐาน

ปัญญาประดิษฐ์ จึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เพราะสามารถปรับเนื้อหาและวิธีการเรียนให้เหมาะสมกับความเข้าใจและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน (Chanpetch, & Songserm, 2024)

งานวิจัยหลายชิ้นยังสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์ ในการบริหารจัดการโรงเรียน เช่น งานของ Ploysri, Yaowong, Aiemphaya, Koolnapadol, and Nithichaiyo (2025) ที่พบว่าร้อยละ 80 ของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าปัญญาประดิษฐ์ ช่วยลดภาระงานธุรการและการบริหารจัดการได้จริง ขณะที่ร้อยละ 70 เคยมีประสบการณ์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ ในการทำเอกสารหรือออกแบบโครงการ ส่วนร้อยละ 20 ยังไม่เคยใช้เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ งานวิจัยยังเสนอแนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในโรงเรียน เช่น (1) ระบบจัดการข้อมูลนักเรียนอัจฉริยะ (2) การวิเคราะห์ผลการเรียนและพฤติกรรมผู้เรียน (3) การติดตามความก้าวหน้าของการเรียนรู้ (4) การประเมินผลบุคลากรด้วยปัญญาประดิษฐ์ และ (5) การพัฒนาสื่อการสอนที่ปรับได้ตามความแตกต่างของผู้เรียน ทั้งนี้ ความสำเร็จขึ้นอยู่กับการพัฒนาทักษะการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครู การสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอ และนโยบายที่ชัดเจน ส่วนงานวิจัยของ Limchumroon, Siribanpitak and Usaho (2023) ที่ชี้ให้เห็นว่าความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมสังคม เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารระดับสูง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมสังคมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถสร้างนวัตกรรมสังคม เพื่อพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติให้ดีขึ้นต่อไป

ดังนั้น แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมุ่งเน้นการใช้ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการเรียนรู้เฉพาะบุคคลที่สามารถประเมินและปรับกระบวนการเรียนได้ตามความต้องการ รวมถึงการประเมินผลแบบเรียลไทม์ที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังสนับสนุนการทำโครงการเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การผสมผสานปัญญาประดิษฐ์เข้ากับวิธีการสอนแบบดั้งเดิมจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะเพิ่มความหลากหลายในการเรียนรู้ ยกระดับศักยภาพครู และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทันสมัยและยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระดับความสามารถ และสภาพการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้าง นวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมมีความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมสูงกว่าการเรียนโดยวิธีการสอน แบบปกติ

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะที่ 1 การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis/Needs Assessment)

1.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 90 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 818 รวมทั้งสิ้น 908 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา (Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office, 2024)

1.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1.1.2.1 ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 90 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) ของ Cochran (1977) คือ การหาช่วงของการสุ่มคำนวณจากขนาดประชากรหารด้วยขนาดกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ $90 \div 30 = 3$ หมายถึง จัดเรียงโดยคละรายชื่อกลุ่มตัวอย่างโดยเรียงลำดับที่ 1-90 หลังจากนั้นผู้วิจัยทำการเลือกสุ่มทุกๆ ลำดับที่ 3 โดยกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างต่อประชากรเพศชายและหญิงเท่ากัน คือ ร้อยละ 50 ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู จำนวน 30 คน

1.1.2.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 818 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ของ Cochran (1977) ประกอบด้วย แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ (เน้นเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม) จำนวน 29 คน วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ (เน้นวิศวกรรมศาสตร์) จำนวน 28 คน วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ จำนวน 27 คน คณิตศาสตร์-ภาษาอังกฤษ จำนวน 13 คน ภาษาอังกฤษ-ภาษาญี่ปุ่น จำนวน 24 คน ภาษาอังกฤษ-ภาษาจีน จำนวน 22 คน ภาษาอังกฤษ-ภาษาฝรั่งเศส จำนวน 33 คน ภาษาอังกฤษ-ภาษาเกาหลี จำนวน 11 คน คอมพิวเตอร์กราฟิก จำนวน 30 คน และ ภาษาไทย-สังคมศึกษา (เน้นนิติศาสตร์-รัฐศาสตร์) จำนวน 9 คน ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน จำนวน 226 คน

1.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในระยะที่ 3 การทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบ (Testing/Revision)

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสตรีอ่างทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จากแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ จำนวน 93 คน ผู้วิจัยคัดเลือกไว้ จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงแบบผสม (purposive stratified sampling) เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้สำหรับนำร่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมนึงโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 4 (Satri Angthong School, 2024)

1.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะที่ 4 การประเมินผลและเผยแพร่ (Implementation & Dissemination)

1.3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10 แผนการเรียน รวมทั้งสิ้น 836 คน (Ayutthaya Wittayalai School, 2024)

1.3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำนวน 836 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยกำหนดให้เลือกกลุ่มตามแผนการเรียน และได้กลุ่มตัวอย่าง 108 คน ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่เหมาะสมต่อการวิเคราะห์ทางสถิติ สำหรับการศึกษาเชิงทดลอง ใช้กลุ่มนักเรียน 2 ห้องเรียนในแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 52 คน และ กลุ่มควบคุม 56 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลลัพธ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ตามแนวคิดของ Ueathavikun (2023) แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Research: R₁) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระดับความสามารถ และสภาพการเรียนการสอน กลุ่มเป้าหมายคือครูผู้สอนมัธยมศึกษาตอนปลาย 30 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 226 คน จาก 10 แผนการเรียน ใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบและการสุ่มแบบชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนารูปแบบ (Development: D₁) เป็นการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน พิจารณาและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบ (Development: D₂) เป็นการทดลองใช้รูปแบบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 93 คน ผู้วิจัยคัดเลือกไว้ จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงแบบผสม เพื่อนำร่องและปรับปรุงรูปแบบก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 4

ระยะที่ 4 การประเมินผลและเผยแพร่ (Research: R₂) เป็นการใช้รูปแบบจริงกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำนวน 108 คน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มตามแผนการเรียน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 52 คน และกลุ่มควบคุม 56 คน การวิจัยในระยะนี้เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการทดลอง Pretest-Posttest Control Group Design ซึ่งแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ และกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีการสอนปกติ ทั้งสองกลุ่มได้รับการวัดความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ จากนั้นนำผลการวัดมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้สถิติ t-test และ Repeated Measures ANOVA เพื่อตรวจสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม และทดสอบสมมติฐานการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 1 การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

3.1.1 แบบสำรวจระดับความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย 6 ด้านๆ ละ 4 ข้อ รวม 24 ข้อ ใช้แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ผู้วิจัยร่างแบบสำรวจจากข้อมูลพื้นฐานและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 9 คน ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา (Content Validity) รวมถึงสำนวนภาษาและจำนวนข้อคำถาม จากนั้นวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยเกณฑ์คัดเลือกคือ $IOC \geq 0.50$ ของ Srisat (2017) ผลปรากฏว่าค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.67-0.89 แสดงถึงความตรงประเด็นของข้อคำถาม ส่วนการประเมินความเหมาะสมโดยรวมใช้คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแบบ 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ≥ 3.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ≤ 1.00 พบว่าค่าดัชนีความเหมาะสมอยู่ระหว่าง 4.11-4.89 ผู้วิจัยปรับปรุงแบบสำรวจตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจนได้คุณภาพสูงสุดก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

3.1.2 แบบสอบถามสภาพการเรียนรู้การสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมของนักเรียนแบบสอบถามนี้ออกแบบสำหรับครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในรายวิชาการออกแบบทางเทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประกอบด้วย 6 ด้านๆ ละ 4 ข้อ รวม 24 ข้อ ใช้แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ผู้วิจัยร่างแบบสอบถามจากข้อมูลที่รวบรวมได้ และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) รวมถึงสำนวนภาษาและจำนวนข้อคำถาม หลังจากนั้นปรับแก้แบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยเลือกข้อที่มีค่าดัชนี $IOC \geq 0.50$ ของ Srisat (2017) ผลปรากฏว่าค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.78-1.00 แสดงถึงความตรงประเด็นของข้อคำถาม ส่วนการประเมินความเหมาะสมโดยรวมใช้คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแบบ 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ≥ 3.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ≤ 1.00 พบว่าค่าดัชนีความเหมาะสมอยู่ระหว่าง 4.22-4.78 ผู้วิจัยปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจนได้คุณภาพสูงสุด ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 4 การประเมินผลและเผยแพร่

3.2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน นำร่างรูปแบบไปให้

ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 1 จำนวน 9 คน ประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสม ผลการประเมินพบค่าความสอดคล้องเฉลี่ย 0.67-1.00 และค่าความเหมาะสมเฉลี่ย 4.11-4.78

3.2.2 คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 1 จำนวน 9 คน ประเมินความเหมาะสม พบว่าค่าความเหมาะสมเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.41-4.67

3.2.3 แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งออกเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลาเรียนรวม 15 สัปดาห์ จำนวน 15 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งสิ้น 45 ชั่วโมง นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 1 ประเมินความเหมาะสม พบว่าผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.89-4.67

3.2.4 แบบสังเกตพฤติกรรม (Observation) เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก (Scoring Rubric) จำนวน 6 ฉบับ (วัดจำนวน 4 ครั้ง) นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 2 จำนวน 9 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พบค่าความสอดคล้องเฉลี่ย 0.56-1.00 และค่าความเหมาะสมเฉลี่ย 4.11-4.89

3.2.5 แบบสัมภาษณ์ (Interview) จำนวน 6 ฉบับ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 2 จำนวน 9 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่าผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.11-4.78

3.2.6 แบบบันทึกผลการเรียนรู้ (Learning Outcome Record Form) จำนวน 5 ฉบับ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 2 จำนวน 9 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบค่าความสอดคล้องเฉลี่ย 0.55-0.67 และค่าความเหมาะสมเฉลี่ย 4.22-4.44

3.2.7 แบบสอบถามแบบชนิดแบบปลายเปิด (Open Note) จำนวน 5 ฉบับ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 2 จำนวน 9 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบค่าความสอดคล้องเฉลี่ย 0.78-1.00 และค่าความเหมาะสมเฉลี่ย 4.22-4.78

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ในระยะที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการแจกและรวบรวมแบบสำรวจจากนักเรียน และแบบสอบถามจากครูผู้สอน โดยขออนุญาตอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานต้นสังกัด และเก็บข้อมูลจากสถานศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

4.2 การออกแบบและพัฒนาในรูปแบบ ในระยะที่ 2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้รูปแบบ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกผลการเรียนรู้ และแบบสอบถาม โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยค่า IOC และการประเมินด้วยมาตราประมาณค่า 5 ระดับ พร้อมวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด

4.3 การทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบ ในระยะที่ 3 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ (Try-out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โรงเรียนสตรีอ่างทอง จำนวน 30 คน โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) จัดทำหนังสือขออนุญาตจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และประสานงานกับโรงเรียนสตรีอ่างทอง เพื่อขออนุญาตทดลองใช้รูปแบบ 2) ชี้แจงนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ 3) ให้ครูผู้สอนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด และ 4) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพหลังสิ้นสุดกิจกรรม โดยการดำเนินงานในระยะนี้มุ่งเน้นการสร้าง ประเมิน ปรับปรุง และทดลองใช้ เพื่อให้มั่นใจในความเที่ยงตรง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ก่อนเข้าสู่การทดลองภาคสนามจริง

4.4 การประเมินผลและเผยแพร่ ในระยะที่ 4 ผู้วิจัยดำเนินการใช้รูปแบบจริงกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำนวน 108 คน โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) จัดทำหนังสือขออนุญาตจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และประสานงานกับโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตใช้รูปแบบและเผยแพร่

ข้อมูล 2) ชี้แจงนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ 3) ให้ครูผู้สอนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด และ 4) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพหลังสิ้นสุดกิจกรรม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ในระยะที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสำรวจระดับความสามารถในการเป็น นวัตกรรมสังคมของนักเรียน และแบบสอบถามสภาพการเรียนรู้การสอนของครูผู้สอน ถูกตรวจสอบความครบถ้วน แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายระดับความสามารถของนักเรียนและสภาพการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์ 5 ระดับ ของ (Srisat, 2017)

5.2 การวิเคราะห์คุณภาพของรูปแบบและเครื่องมือวิจัย ในระยะที่ 2 ผู้วิจัยนำผลการออกแบบและพัฒนาารูปแบบถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายความเหมาะสมของโครงสร้าง เนื้อหา และกระบวนการของรูปแบบ โดยอ้างอิงจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไม่ได้ใช้สถิติทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการพัฒนา

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลองใช้ ในระยะที่ 3 ผู้วิจัยทำการทดลองใช้รูปแบบ (Try-out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โรงเรียนสตรีอ่างทอง จำนวน 30 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากแบบสังเกตพฤติกรรมและแบบบันทึกผลการเรียนรู้ เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบก่อนนำไปใช้จริงภาคสนาม

5.4 การประเมินผลและเผยแพร่ ในระยะที่ 4 ผู้วิจัยใช้รูปแบบจริงภาคสนามกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำนวน 108 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคม ซึ่งเป็นตัวแปรตาม โดยทำการวัดซ้ำ 4 ครั้ง ได้แก่ ก่อนเรียน 1 ครั้ง (Pretest) และหลังเรียน 3 ครั้ง (Posttest ตามช่วงเวลา) เพื่อติดตามพัฒนาการของนักเรียน ใช้ Repeated Measures ANOVA เพื่อตรวจสอบความแตกต่างของผลการวัดซ้ำภายในกลุ่มทดลอง ใช้ t-test แบบอิสระ (Independent Samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลอง (เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์) และกลุ่มควบคุม (เรียนด้วยวิธีการสอนปกติ) หลังการเรียนรู้ ใช้การวิเคราะห์แนวโน้มคะแนน (Trend Analysis) เพื่ออธิบายทิศทางการเปลี่ยนแปลงของผลการเรียนรู้

5.5 การสังเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์จากทั้ง 4 ระยะ มาสรุปเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความครบถ้วนของข้อมูล และใช้เป็นฐานสำหรับการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระดับความสามารถ และสภาพการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความสามารถในเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคม

จากภาพที่ 1 พบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยนำความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนที่นิยามขึ้นมาสามารถจำแนกความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) 2) การสร้างเครือข่ายสังคม (Networking) 3) การทดลอง (Experimenting) 4) การสังเกต (Observing) 5) การตั้งคำถาม (Questioning) และ 6) การเชื่อมโยง (Associating) จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปศึกษาความสอดคล้องสัมพันธ์กับและยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

1.2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความสอดคล้องสัมพันธ์ของความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยากับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 6 ความสามารถนี้ เป็นทักษะสำคัญที่ช่วยสนับสนุนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ช่วยสร้างองค์ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และความสามารถของผู้เรียนให้สามารถร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและตอบโจทย์บริบทของแต่ละพื้นที่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้อย่างแท้จริง

1.3 ผลการสำรวจระดับความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้การศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Study) พบว่า ความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.10

1.4 ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียน พบว่า สภาพการเรียนการสอนส่งเสริมความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.01 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.21

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

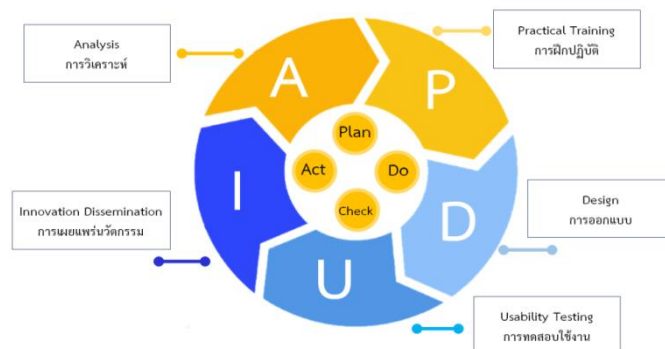
2.1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบรูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากภาพที่ 2 พบว่า รูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสมบูรณ์ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ (Principles of the Model) 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (Objectives of the Model) 3) ระบบและกลไกการดำเนินการ (Systems and Mechanisms for Implementation) 4) กระบวนการของรูปแบบ (Processes of the Model) 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ (Conditions for Model Application) และ 6) ผลลัพธ์/ผลผลิต (Outcomes/Outputs)

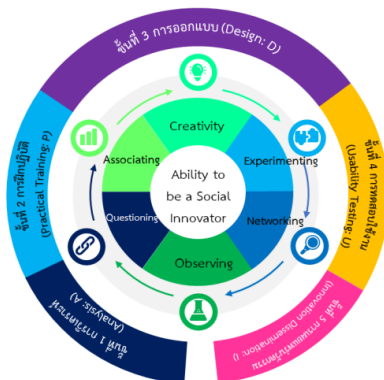
2.2 ผลการสังเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ (APDUI Model) ตามรูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้ (APDUI Model) ตามรูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากภาพที่ 3 พบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ (APDUI Model) ตามรูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่นำไปใช้ในแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ ได้แก่ การวิเคราะห์ (Analysis: A) การฝึกปฏิบัติ (Practical Training: P) การออกแบบ (Design: D) การทดสอบใช้งาน (Usability Testing: U) และการเผยแพร่นวัตกรรม (Innovation Dissemination: I)

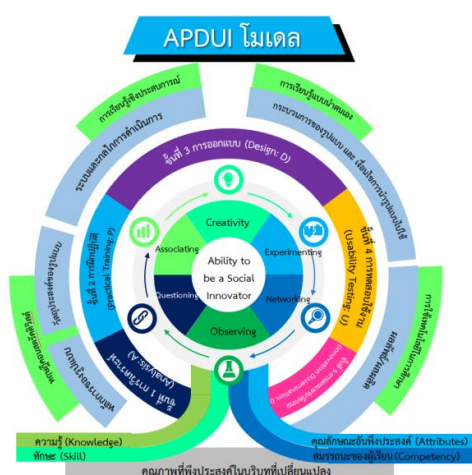
2.3 ผลการสังเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินการเรียนรู้ตามรูปแบบตามรูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรม
สังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ขั้นตอนการดำเนินการเรียนรู้ตามรูปแบบตามรูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่ง
นวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากภาพที่ 4 พบว่า ขั้นตอนการดำเนินการเรียนรู้ตามรูปแบบตามรูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรม
สังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การ
วิเคราะห์ (Analysis: A) ขั้นที่ 2 การฝึกปฏิบัติ (Practical Training: P) ขั้นที่ 3 การออกแบบ (Design: D) ขั้นที่ 4 การทดสอบใช้งาน
(Usability Testing: U) และขั้นที่ 5 การเผยแพร่ (Innovation Dissemination: I)

2.4 ผลการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 รูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากภาพที่ 5 พบว่า จากการสังเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ (APDUI Model) และ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ นำไปสู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.5 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง คู่มือการใช้รูปแบบและเอกสารประกอบการเรียนรู้ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-5.00 และได้รับการยอมรับว่าสามารถนำไปใช้ได้จริง

3. การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

3.1 ผลการศึกษาความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความสามารถในการเป็น นวัตกรรมสังคม	ค่าเฉลี่ย (ครั้งที่ 2)	ค่าเฉลี่ย (ครั้งที่ 3)	ค่าเฉลี่ย (ครั้งที่ 4)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความสามารถ
1. ความคิดสร้างสรรค์	2.86	3.58	4.20	3.54	0.67	สูง
2. การสร้างเครือข่ายสังคม	2.59	3.35	3.84	3.26	0.63	ปานกลาง
3. การทดลอง	3.15	3.79	4.32	3.75	0.58	สูง
4. การสังเกต	2.68	3.42	4.00	3.37	0.66	ปานกลาง
5. การตั้งคำถาม	3.01	3.64	4.27	3.64	0.63	สูง
6. การเชื่อมโยง	2.82	3.40	4.13	3.45	0.65	ปานกลาง
รวม				3.50	0.18	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมของนักเรียนอยู่ที่ 3.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.18 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้สามารถพัฒนาความสามารถของนักเรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์ การทดลอง การตั้งคำถาม และการเชื่อมโยงแนวคิดได้ในระดับพอเหมาะ ทั้งนี้ นักเรียนยังสามารถพัฒนาศักยภาพด้านการสร้างเครือข่ายสังคมและการสังเกตเพิ่มเติมได้ในอนาคต

3.2 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ (Pairwise Comparisons) ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้วิธี Bonferroni จำแนกตามระยะเวลา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลต่างค่าเฉลี่ยความสามารถในการเป็นนวัตกรสังเคราะห์ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

การทดลอง	ระยะเวลา	ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย				
		ค่าเฉลี่ย	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4
กลุ่มทดลอง	ครั้งที่ 1	0.96	-	1.897*	2.565*	3.153*
	ครั้งที่ 2	2.86	-	-	0.668*	1.256*
	ครั้งที่ 3	3.52	-	-	-	0.588*
	ครั้งที่ 4	4.11	-	-	-	-
กลุ่มควบคุม	ครั้งที่ 1	0.97	-	0.252*	0.507*	0.591*
	ครั้งที่ 2	1.22	-	-	0.254*	0.339*
	ครั้งที่ 3	1.47	-	-	-	0.084*
	ครั้งที่ 4	1.56	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความสามารถในการเป็นนวัตกรสังเคราะห์สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 4 โดยมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ขณะที่กลุ่มควบคุมแม้จะมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่ค่าความแตกต่างระหว่างครั้งยังอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าการใช้รูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ช่วยพัฒนาความสามารถในการเป็นนวัตกรสังเคราะห์ได้ดีกว่าการเรียนการสอนแบบปกติ

3.3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเป็นนวัตกรสังเคราะห์ของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมในแต่ละระยะเวลา

การวิจัยที่มีการออกแบบแบบมีกลุ่มควบคุมและวัดผลก่อน-หลัง นอกจากการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแล้ว ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์การเปรียบเทียบผลก่อนและหลังเรียนของแต่ละกลุ่มด้วยผลการวิเคราะห์ความสามารถในการเป็นนวัตกรสังเคราะห์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในแต่ละระยะเวลา ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเป็นนวัตกรสังเคราะห์ของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมในแต่ละระยะเวลา

การทดลอง	จำนวนครั้ง	ความสามารถในการเป็นนวัตกรสังเคราะห์	n	คะแนน	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig.
ก่อนการทดลอง	ครั้งที่ 1	ก่อนเรียนกลุ่มทดลอง	52	5	0.96	0.40	0.094	.925
		ก่อนเรียนกลุ่มควบคุม	56	5	0.97	0.33		
หลังการทดลอง	ครั้งที่ 2	กลุ่มทดลอง เรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น (แผนที่ 1-5)	52	5	2.86	0.39	23.725	.000
		กลุ่มควบคุม เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ	56	5	1.22	0.32		
	ครั้งที่ 3	กลุ่มทดลอง เรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น (แผนที่ 6-10)	52	5	3.52	0.43	29.244	.000
		กลุ่มควบคุม เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ	56	5	1.47	0.28		
	ครั้งที่ 4	กลุ่มทดลอง เรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น (แผนที่ 11-15)	52	5	4.11	0.38	38.574	.000
		กลุ่มควบคุม เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ	56	5	1.56	0.29		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ในการวัดครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นการวัดก่อนเรียน ความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม หลังจากการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ เพื่อสร้างนวัตกรสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีประเด็นการอภิปรายผลในส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระดับความสามารถ และสภาพการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีระดับความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมโดยรวมอยู่ในระดับต่ำมาก โดยเฉพาะในด้านความคิดสร้างสรรค์ การตั้งคำถามเชิงลึก และการทดลองทางวิชาการ อีกทั้งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาความสามารถเหล่านี้ก็อยู่ในระดับต่ำที่สุด แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และส่งเสริมการพัฒนานวัตกรสังคมของนักเรียน ทั้งนี้งานวิจัยได้ระบอบุคลากรประกอบสำคัญของความสามารถในการเป็นนวัตกรสังคมไว้ 6 ด้าน ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ การสร้างเครือข่ายสังคม การทดลอง การสังเกต การตั้งคำถาม และการเชื่อมโยง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 Chatiyanon, Chanintarapum, & Sitsungnoen (2023) นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่าการนำปัญญาประดิษฐ์มาเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้สามารถช่วยพัฒนาการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล กระตุ้นการทดลองและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงเชื่อมโยงผู้เรียนกับแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของนักเรียนให้เป็นนวัตกรสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Phirahiran (2023) ที่พัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ โดยผลวิจัยชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพสูง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีกว่ากลุ่มควบคุม และความพึงพอใจของผู้เรียนในระดับมาก ตลอดจนการพัฒนาความเป็นนวัตกรในระดับสูง นอกจากนี้ งานวิจัยของ Limchumroon et al. (2023) ยังสนับสนุนประเด็นดังกล่าว โดยได้ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามแนวคิดทักษะนวัตกรสังคม โดยเสนอกรอบแนวคิด 2 ด้าน คือ 1) กรอบการบริหารสู่ความเป็นเลิศ และ 2) กรอบทักษะนวัตกรสังคม ซึ่งประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ การประสานงานอย่างจริงจัง การคิดเชิงระบบ การเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น และการเป็นผู้ประกอบการ โดยมีผลการวิจัยชี้ว่าความต้องการจำเป็นสูงสุดคือการพัฒนาด้านการเป็นผู้ประกอบการ รองลงมาคือการคิดเชิงระบบ การมีวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ การเปลี่ยนแปลงสังคมที่เข้าใจผู้อื่น และการประสานงานตามลำดับ กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการสร้างนวัตกรสังคม โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ควบคู่กับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการในสถานศึกษา เพื่อยกระดับความสามารถของนักเรียนให้พร้อมต่อการเป็นนวัตกรสังคมในศตวรรษที่ 21

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดด้านการพัฒนานวัตกรสังคม โดยใช้กรอบแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ ออกแบบ และสร้างนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการเรียนรู้ (APDUI Model) ที่ประกอบด้วย การวิเคราะห์ (Analysis) การฝึกปฏิบัติ (Practice) การออกแบบ (Design) การทดสอบใช้งาน (Usability Testing) และการเผยแพร่นวัตกรรม (Innovation Dissemination) จนถึงการพิสูจน์ผลลัพธ์ (Prove out) ช่วยให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและการศึกษานำร่องในโรงเรียนสตรีอ่างทองยังยืนยันว่ารูปแบบนี้สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียน โดยเฉพาะการบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ในทุกขั้นตอนของ

การเรียนรู้ ช่วยเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาสังคม และการผลิตนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chiraniratisai and Sithsungnoen (2024) ที่พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเสนอขั้นตอนการเรียนรู้ตาม KRUVIT Model ซึ่งมีองค์ประกอบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ชัดเจนและได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการออกแบบรูปแบบที่มีโครงสร้างกระบวนการที่เป็นระบบสามารถส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Sriwana (2024) เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิทยาการคำนวณโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ก็พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนการเรียนรู้ชัดเจนตั้งแต่การระบุปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ การสรุปและนำเสนอผลงาน ตลอดจนการประเมินผล เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รูปแบบมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่แสดงให้เห็นว่าการใช้ APDUI Model ที่บูรณาการ AI สามารถช่วยพัฒนาความสามารถด้านการคิดและการสร้างนวัตกรรมของนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ยิ่งไปกว่านั้น งานวิจัยของ Chaemchay (2020) ยังชี้ให้เห็นว่าสมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาเมืองประกอบหลายด้าน เช่น การมุ่งอนาคต ความคิดสร้างสรรค์ การบริหารโครงการ และทักษะปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การออกแบบ และการเผยแพร่ผลงาน อันเป็นการเสริมสร้างสมรรถนะนวัตกรรมในมิติต่างๆ อย่างรอบด้าน ทั้งนี้ แนวทางการบริหารโรงเรียนเพื่อสร้างนวัตกรรมที่ Chaemchay เสนอ ยังช่วยสนับสนุนว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรถูกเชื่อมโยงกับระบบการบริหารจัดการของโรงเรียน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงยืนยันได้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรม มีความเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องและสามารถนำไปปรับใช้กับโรงเรียนมัธยมศึกษาได้จริง โดยเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมและทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

3. การศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคมหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลการวิเคราะห์พบว่าความสามารถดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านการทดลอง การตั้งคำถาม และการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบฯ มีส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของการเป็นนวัตกรรมสังคม แม้ว่าความสามารถด้านการสร้างเครือข่ายสังคมจะอยู่ในระดับต่ำที่สุด แต่แนวโน้มการพัฒนาในภาพรวมยังคงเพิ่มขึ้นต่อเนื่องตามระยะเวลาการเรียนรู้ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำหลายตัวแปรและการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Bonferroni ชี้ให้เห็นว่าความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละรอบการวัด และสูงกว่าวิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ นักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้ในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านการเข้าถึงเนื้อหาที่สะดวก การเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ และการได้รับข้อเสนอแนะจากระบบปัญญาประดิษฐ์แบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้และสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านความพร้อมของเทคโนโลยีในโรงเรียนที่แตกต่างกัน และความสามารถของครูและนักเรียนในการปรับตัวต่อการใช้ AI ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรได้รับการสนับสนุนจากนโยบายทางการศึกษาในการขยายผลรูปแบบนี้ในวงกว้าง ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของ Chiraniratisai and Sithsungnoen (2024) ที่พบว่าการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม และความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งยังสร้างความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับสูงเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Quang, Hoang, Chuan, Hoai Nam, Tu Anh, and Hong Nhung (2015) ที่แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการ STEM ผ่านการออกแบบของเล่นเชิงเทคนิคสามารถเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาทักษะด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งงานของ Barak and Assal (2018) ที่พบว่าหลักสูตรหุ่นยนต์ใน STEM สามารถเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียนได้ แต่ต้องพิจารณาความแตกต่างของศักยภาพและความรู้พื้นฐานของผู้เรียนด้วย อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chatiyanon et al. (2023) ที่ยืนยันว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีช่วยพัฒนาความเป็นนวัตกรรมและผลงานสร้างสรรค์ของนักเรียนอย่าง

มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า การใช้รูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ที่ออกแบบอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 สามารถช่วยยกระดับความสามารถในการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียนได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการนำรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากผลการวิจัยนี้ไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการฝึกอบรมครูให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และการพัฒนาทักษะในการสร้างนวัตกรรมสังคมของนักเรียนในโรงเรียน พร้อมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เน้นการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการเรียนการสอนผ่านโครงงานนวัตกรรมและกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์
2. ควรพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมและเชื่อมโยงกับการพัฒนานวัตกรรมสังคมให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในสภาพการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเน้นการพัฒนาความสามารถทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ การสร้างเครือข่ายสังคม การทดลอง การสังเกต การตั้งคำถาม และการเชื่อมโยง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ในโรงเรียน โดยเฉพาะการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ ระบบปัญญาประดิษฐ์ และเครื่องมือดิจิทัลที่สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และสามารถทำให้ครูผู้สอนและนักเรียนมีโอกาสใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่
2. ควรมีการพัฒนาและกำหนดมาตรฐานการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างนวัตกรรมสังคม โดยการกำหนดแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้ที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อให้สามารถติดตามและวัดผลความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ในโรงเรียนอื่นๆ ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ เพื่อศึกษาความแตกต่างของผลลัพธ์ที่ได้จากการใช้งานในบริบทที่หลากหลาย รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้รูปแบบการเรียนรู้ในแต่ละบริบท
2. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทักษะการเป็นนวัตกรรมสังคมของนักเรียน เพื่อให้สามารถตรวจสอบและพัฒนาเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ควรทำการวิจัยในเชิงลึกเกี่ยวกับการประเมินความสามารถแต่ละด้านที่มีผลต่อการพัฒนานวัตกรรมสังคมของนักเรียน
3. งานวิจัยนี้สามารถสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะด้านการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ไขปัญหา ซึ่งควรนำไปต่อยอดและขยายผลในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

บรรณานุกรม

- Ayutthaya Wittayalai School. (2024). *Information Data of Ayutthaya Wittayalai School*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Academic Affairs Office.
- Barak, M., & Assal, M. (2018). Robotics and STEM Learning: Students' Achievements in Assignments According to the P3 Task Taxonomy-Practice, Problem Solving, and Projects. *International Journal of Technology and Design Education*, 28(1), 121-144. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=EJ1170043>

- Chaemchoy, S. (2020). Secondary School Management Innovation for Creating Innovators. *Journal of Education Naresuan University*, 22(2), 193-213. Retrieved from https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/238013
- Chanpetch, N., & Songserm, U. (2024). Artificial Intelligence (AI): Educational Applications. *Journal of Teacher Professional Development*, 6(1), 1-13. Retrieved from <https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/withayajarnjournal/article/view/253570/171648>
- Chatiyanon, B., Chanintarapum, A., & Sithsungnoen, C. (2023). The Development of Activity-Based Learning Management Model Integrated with Technology to Promote Students' Innovativeness and Creative Products for Secondary Students. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation*, 9(7), 697-707. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/view/264802>
- Chiraniratisai, R., & Sithsungnoen, C. (2024). The Development of Science Instructional Model to Enhance Creative Innovation and Innovator of Upper Secondary School Students. *Journal of Rangsit University: Teaching & Learning*, 18(2), 146-158. Retrieved from https://jrnl.rsu.ac.th/files/issues/V18N2/381_20240712152136.pdf
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Ketusiri, A., Ketusiri, A., Senket, S., & Rianru, W. (2024). The Artificial Intelligence (AI) for Teaching and Learning Management in the 21st Century. *Journal of Research Innovation for Society*, 1(1), 44-51. Retrieved from <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/JRI/article/view/1735>
- Limchumroon, P., Siribanpitak, P., & Usaho, C. (2023). Development Needs of Secondary School Management for Excellence Based on the Concept of Social Innovator Skills. *Journal of Education Naresuan University*, 25(2), 253-264. Retrieved from https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/248555
- Pirahiran, C. (2023). Development Model of Collaborative Learning Management on Computer Networks to Encourage the Innovation of Learners. *Journal of Legal Entity Administration and Local Innovation*, 9(6), 255-273. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/view/260929>
- Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office. (2024). *Information Data of Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office.
- Ploysri, K., Yaowong, A., Aiempaya, K., Koolnapadol, A., & Nithichaiyo, S. (2025). Guidelines for Utilizing Artificial Intelligence Technology in Educational Administration Under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1. *Journal of Social Science Panyapat*, 7(2), 115-124. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/article/view/283960/189557>
- Quang, L. X., Hoang, L. H., Chuan, V. D., Hoai Nam, N., Tu Anh, N. T., & Hong Nhung, V. T. (2015). Integrated Science, Technology, Engineering and Mathematics (STEM) Education Through Active Experience of Designing Technical Toys in Vietnamese Schools. *Journal of Education, Society and Behavioural Science*, 11(2), 1-12. Retrieved from <https://doi.org/10.9734/BJESBS/2015/19429>
- Satri Angthong School. (2024). *Information Data of Satri Angthong School*. Angthong: Academic Affairs Office.

- Sithsungnoen, C., Sapruksri, S., Chatiyanon, B., Chanintarapum, A., Suksena, S., Phumrarueng, E., & Onpha, S. (2024). The Effects of Using an Activity-Based Learning Model Integrated with Technology to Promote Innovativeness and Creative Works Among Students. *Silpakorn University Electronic Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)*, 44(3), 66-75. Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/hspbruacthjournal/article/view/262593>
- Srisat, B. (2017). *Basic Research* (10th ed.). Bangkok: Suviraya Sarn.
- Sriwanna, S. (2024). Development Project-Based Computational Science Teaching Model in Develop IoT Technology to Enhance Computational Performance and Innovation for High School Students with Different Skill Levels. *Chulachomklao Royal Military Academy Academic Journal*, 22(22), 47-57. Retrieved from <https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/crma-journal/article/view/256241>
- Ueathavikun, P. (2023). *Evaluation and Development Research in the Education Sector*. Bangkok: Srinakharinwirot University Press.

Received: 27-08-2025

Revised: 07-11-2025

Accepted: 26-11-2025

สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับ
นักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา

TPACK Competency for Learning Management Among Pre-service
Physical Education Teachers

ณรัช เจริญศิลป์¹

Narach Charoensilp

n.charoensilp@tnsu.ac.thกฤตย์ตัญญี ธารารัตนสุวรรณ^{*2}

Krittanaï Thararattanasuwan

krittanaï.t@rmutsb.ac.thรัตนภรณ์ จันทรา²

Rattanaporn Chanthra

rattanaporn.j@rmutsb.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นแรกผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วจัดทำร่างองค์ประกอบของสมรรถนะ จากนั้นจัดทำแบบประเมินความเหมาะสมของกรอบสมรรถนะ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ โดยผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67- 1.00 ขั้นที่ 2 ดำเนินการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของสมรรถนะที่ยกร่างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของกรอบสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับ

^{*}Corresponding Author

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชานวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Student in Doctor of Philosophy Program in Learning Innovation, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

² คณะครูศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Faculty of Industrial Education, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

นักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยมีดังนี้

1. สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา (Technological Pedagogical Content Knowledge: TPACK) เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ แบ่งออกเป็น 5 สมรรถนะย่อย 36 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) สมรรถนะการวิเคราะห์ความรู้ตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา รวม 7 ตัวบ่งชี้ 2) สมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา รวม 7 ตัวบ่งชี้ 3) สมรรถนะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา รวม 7 ตัวบ่งชี้ 4) สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีอย่างคล่องแคล่วในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา รวม 9 ตัวบ่งชี้ และ 5) สมรรถนะการแสดงออกทางจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา รวม 6 ตัวบ่งชี้

2. ผลการประเมินสมรรถนะโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ในภาพรวมทั้งหมด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.82, S.D. = 0.23) ทุกตัวบ่งชี้ของทุกสมรรถนะมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ค่าเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 3.51 และเมื่อพิจารณาความเหมาะสมรายสมรรถนะเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) สมรรถนะการวิเคราะห์ความรู้ตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ($\bar{X}$ = 4.90, S.D. = 0.26) 2) สมรรถนะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ($\bar{X}$ = 4.86, S.D. = 0.21) 3) สมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ($\bar{X}$ = 4.83, S.D. = 0.23) 4) สมรรถนะการแสดงออกทางจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ($\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.31) และ 5) สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีอย่างคล่องแคล่วในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ($\bar{X}$ = 4.76, S.D. = 0.28)

คำสำคัญ: สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา, การจัดการเรียนรู้พลศึกษา, นักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา

Abstract

This study aimed to examine the components and indicators of Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK) competency for learning management among pre-service physical education teachers. The research was conducted in two phases. In the first phase, the researcher analyzed and synthesized competencies related to the integration of technological, pedagogical, and content knowledge for learning management among pre-service physical education teachers through documentary research based on relevant literature and previous studies. A draft framework of competency components was then developed, followed by the construction of a suitability assessment form using a five-point Likert scale. The content validity of the instrument, evaluated by three experts, yielded an Item-Objective Congruence (IOC) index ranging from 0.67 to 1.00. In the second phase, the appropriateness of the drafted competency components was assessed by 15 experts using a researcher-developed assessment form for the TPACK competency framework for learning management among pre-service physical education teachers. The data were analyzed using mean and standard deviation.

The results of the study were as follows:

1. The components of TPACK competency for learning management among pre-service physical education teachers were categorized into five competencies: 1) competency in knowledge analysis within the TPACK framework, comprising seven indicators; 2) competency in designing physical education learning within the TPACK framework, comprising seven indicators; 3) competency in implementing physical education learning activities within the TPACK framework, comprising seven indicators; 4) competency in the proficient use of technology for physical education learning management within the TPACK framework, comprising nine indicators; and 5) competency in demonstrating ethical conduct in the use of technology for physical education learning management within the TPACK framework, comprising six indicators.

2. The results of the expert evaluation indicated that, overall, the competency framework was rated at the highest level of appropriateness ($\bar{X}$ = 4.82, S.D. = 0.23). All competency indicators exceeded the established criterion of 3.51. When ranked by mean scores in descending order, the competencies were as follows: 1) competency in knowledge analysis within the TPACK framework ($\bar{X}$ = 4.90, S.D. = 0.26); 2) competency in implementing physical education learning activities within the TPACK framework ($\bar{X}$ = 4.86, S.D. = 0.21); 3) competency in designing physical education learning within the TPACK framework ($\bar{X}$ = 4.83, S.D. = 0.23); 4) competency in demonstrating ethical conduct in the use of technology for physical education learning management within the TPACK framework ($\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.31); and 5) competency in the proficient use of technology for physical education learning management within the TPACK framework ($\bar{X}$ = 4.76, S.D. = 0.28).

Keywords: TPACK Competency, Physical Education Learning Management, Pre-service Physical Education Teachers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อผู้เรียนที่ต้องเผชิญกับโลกที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมอาจไม่เพียงพอต่อการเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้พลศึกษาจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยการส่งเสริมทั้งความรู้ ทักษะชีวิต และพลศึกษาไปพร้อมกัน (OECD, 2019) ด้วยเหตุที่การจัดการเรียนรู้พลศึกษาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกีฬาและการพัฒนาสุขภาพของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะทางร่างกาย สังคม และสติปัญญา การทำงานเป็นทีม วินัย ความอดทน การตั้งเป้าหมาย และความเป็นผู้นำผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายที่มีการจัดอย่างเป็นระบบ (Zhong, & Nacional, 2025) การจัดการเรียนรู้พลศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้พลศึกษาจากเดิมที่มุ่งเน้นไปที่การออกกำลังกายประจำวัน การฝึกซ้อม และกิจกรรมกีฬา มาสู่การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานแนวปฏิบัติดั้งเดิมร่วมกับแนวโน้มร่วมสมัย ได้แก่ เทคโนโลยี ความรู้ด้านสุขภาพจิต และความตระหนักถึงความจำเป็นในการมีสุขภาพตลอดชีวิต (Fadare, Alcopra, Englatiera, Lagrosas, Fadare, & Cosain, 2025)

การจัดการเรียนรู้พลศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันที่ผู้เรียนกำลังเผชิญอยู่ ให้สามารถพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น จึงสอดคล้องกับแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา (Technology Pedagogy and Content Knowledge : TPACK) (Koehler & Mishra, 2009; Koehler, Mishra, & Cain ,2013) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่กำหนดความรู้ต่างๆ ที่ครูจำเป็นต้องสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระต่างๆ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย 1) ความรู้องค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่ ความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technological Knowledge: TK) ความรู้ด้านศาสตร์การสอน (Pedagogical Knowledge: PK) ความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge: CK) และ 2) ความรู้เชิงบูรณาการ ได้แก่ ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน (Technological Pedagogical Knowledge: TPK) ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้เนื้อหา (Technological Content Knowledge: TCK) ความรู้ในการใช้กระบวนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา (Pedagogical Content Knowledge: PCK) และความรู้ในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาสาระต่างๆ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม (Technological Pedagogical Content Knowledge: TPACK)

สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้พลศึกษาจึงเป็นสมรรถนะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้พลศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 (Saptani, Rukmana, & Supriyadi, 2024) เนื่องจาก การบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เป็นกรอบแนวคิดที่ถูกนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา (Arao, 2023) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษายังไม่ได้มีการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนามากนักทั้งในเชิงโครงสร้างและทักษะกระบวนการของการพัฒนามุ่งถึงแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ในเนื้อหาจำเพาะทางพลศึกษา (Lee, Chang, & Chung, 2021) ดังนั้น การส่งเสริมพัฒนาสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา จึงเป็นการเตรียมความพร้อมด้านศักยภาพการจัดการเรียนรู้พลศึกษานำไปสู่การเป็นครูพลศึกษาที่มีคุณภาพส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้พลศึกษาของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

จากสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562 ในด้านคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่มุ่งพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้เป็นผู้เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม มีทักษะศตวรรษที่ 21 มีความสามารถคิดวิเคราะห์ การคิดขั้นสูง มีความฉลาดดิจิทัล ทักษะการทำงานเป็นทีม มีทักษะข้ามวัฒนธรรม รู้เท่าทันสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่การเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลก (The Bachelor's Degree Qualification Standards in Education (Four-Year Program) B.E. 2562., 2019)

และประกาศศุรุสภา เรื่อง การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพเพื่อประกอบวิชาชีพครู พ.ศ. 2567 ซึ่งกล่าวไว้ในหมวดวิชาชีพครู ข้อ (5) หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตครู มีการกำหนดรายวิชาที่เน้นสมรรถนะ โดยมีลักษณะบูรณาการสาระความรู้ศาสตร์การสอน และเทคโนโลยี (TPACK) (Accreditation of Degrees and Diplomas in Education According to the Professional Standards for Teaching Profession, B.E. 2567., 2024) นั้น ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพลศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการผลิตและพัฒนา นักศึกษาวิชาชีพครู ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์ การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา โดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วจัดทำร่างองค์ประกอบของสมรรถนะ ดำเนินการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของสมรรถนะที่ยกวางขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในระยะนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการวิจัยในขั้นตอนต่อไป ได้แก่ ขั้นตอนการศึกษา สภาพที่คาดหวัง สภาพที่มีอยู่จริง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะ รวมทั้งในขั้นตอนการพัฒนา รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษาตามลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมของสมรรถนะและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะ ที่ผู้วิจัยยกวางขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา มีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะ (Competency) โดยผู้วิจัยศึกษาความหมาย และองค์ประกอบของสมรรถนะตามแนวคิดของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)
3. ยกวางองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ (Indicators) ของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จัดทำตารางวิเคราะห์และตารางสังเคราะห์สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา โดยจำแนกสมรรถนะพร้อมตัวบ่งชี้ออกเป็น 5 สมรรถนะย่อย คือ 1) สมรรถนะการวิเคราะห์ความรู้ตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา 2) สมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา 3) สมรรถนะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา 4) สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีอย่างคล่องแคล่วในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา 5) สมรรถนะการแสดงออกทางจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ดังตารางที่ 1

4. จัดทำแบบประเมินความเหมาะสมของกรอบสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนนตามระดับความเหมาะสม มากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) และน้อยที่สุด (1) ตามลำดับ โดยผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67- 1.00

5. ประเมินความเหมาะสมของสมรรถนะและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของกรอบสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยี จำนวน 5 คน ได้แก่ (1) อาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาในสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา จำนวน 4 คน และ (2) ผู้แทนสำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 1 คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสตร์การสอน จำนวน 5 คน ได้แก่ (1) อาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาในสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาการการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล จำนวน 4 คน และ (2) ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา จำนวน 1 คน และ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาจำเพาะทางพลศึกษา ได้แก่ (1) ผู้แทนกรมพลศึกษา จำนวน 1 คน (2) ผู้บริหารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ จำนวน 2 คน (3) อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ จำนวน 1 คน และ (4) อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ จำนวน 1 คน

6. คัดเลือกสมรรถนะและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ที่มีความเหมาะสมผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สำหรับใช้เป็นกรอบสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา และใช้ในขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษาต่อไป ซึ่งตัวบ่งชี้ของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษาที่เหมาะสมจะต้องอยู่ในระดับมากขึ้นไป คือ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากกว่าหรือเท่ากับ 3.51 โดยในการประเมินความเหมาะสมของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้ เกณฑ์การประเมินดังนี้ (Srisa-ard, 2017)

ค่าเฉลี่ย 4.51- 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51- 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51- 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51- 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

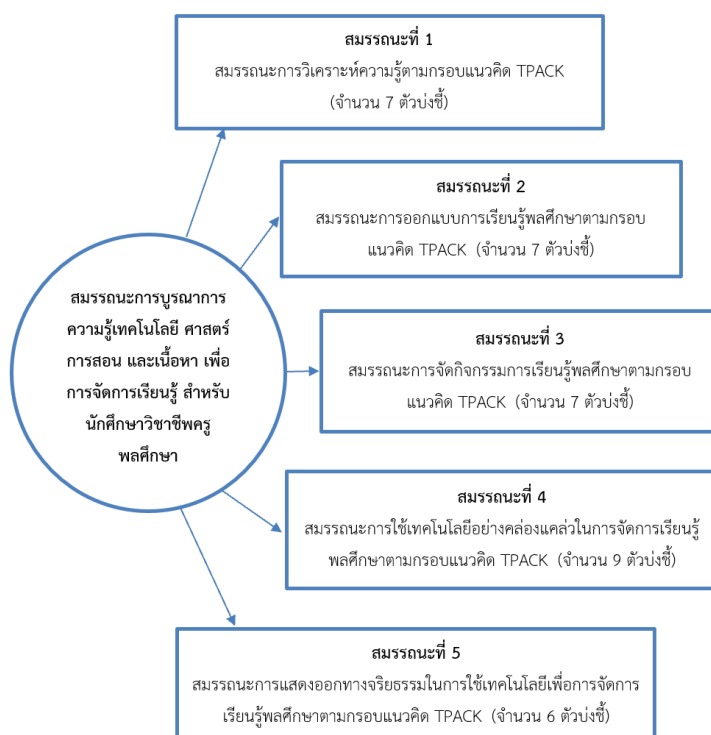
ค่าเฉลี่ย 1.00 -1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

ผลการศึกษาค้นคว้าและตัวบ่งชี้สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ประกอบด้วย สมรรถนะจำนวน 5 สมรรถนะย่อย และตัวบ่งชี้จำนวน 36 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็น 1) สมรรถนะการวิเคราะห์ความรู้ตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา มีจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ 2) สมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา มีจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ 3) สมรรถนะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์

การสอน และเนื้อหา มีจำนวน 7 ตัวบ่งชี้ 4) สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีอย่างคล่องแคล่วในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา มีจำนวน 9 ตัวบ่งชี้ และ 5) สมรรถนะการแสดงออกทางจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ ดังแสดงในภาพที่ 1 ส่วนรายละเอียดของสมรรถนะและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา พร้อมผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน ปรากฏดังตารางที่ 1 ตามลำดับ

ภาพที่ 1 สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้
สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา

ตารางที่ 1 สมรรถนะ ตัวบ่งชี้ และผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

สมรรถนะและตัวบ่งชี้	$\bar{X}$ (n=15)	S.D.	ระดับความ เหมาะสม
สมรรถนะที่ 1 สมรรถนะการวิเคราะห์ความรู้ตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา (TPACK)	4.90	0.26	มากที่สุด
1.1 วิเคราะห์ความรู้เทคโนโลยี (Technological Knowledge: TK)	4.87	0.35	มากที่สุด
1.2 วิเคราะห์ความรู้ศาสตร์การสอน (Pedagogical Knowledge: PK)	4.87	0.35	มากที่สุด
1.3 วิเคราะห์ความรู้เนื้อหาทางพลศึกษา (Content Knowledge: CK)	4.87	0.35	มากที่สุด
1.4 วิเคราะห์ความรู้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้พลศึกษา (Technological Pedagogical Knowledge: TPK)	4.93	0.26	มากที่สุด

สมรรถนะและตัวบ่งชี้	$\bar{X}$ (n=15)	S.D.	ระดับความ เหมาะสม
1.5 วิเคราะห์ความรู้เทคโนโลยีในการสนับสนุนการเรียนรู้เนื้อหาทางพลศึกษา (Technological Content Knowledge: TCK)	4.87	0.35	มากที่สุด
1.6 วิเคราะห์ความรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาทางพลศึกษา (Pedagogical Content Knowledge: PCK)	4.93	0.26	มากที่สุด
1.7 วิเคราะห์ความรู้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ใน เนื้อหาทางพลศึกษาด้วยวิธีการที่เหมาะสม (Technological Pedagogical Content Knowledge: TPACK)	4.93	0.26	มากที่สุด
สมรรถนะที่ 2 สมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิด การบูรณา การความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา (TPACK)	4.83	0.23	มากที่สุด
2.1 วิเคราะห์สภาพความพร้อม ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยใช้เทคโนโลยี เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้	4.87	0.35	มากที่สุด
2.2 กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา	4.87	0.35	มากที่สุด
2.3 กำหนดเทคโนโลยีที่เหมาะสม ทันสมัยและหลากหลาย ที่จะใช้ในกระบวนการจัดการ เรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม ระดับของผู้เรียน	4.67	0.49	มากที่สุด
2.4 ออกแบบการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหาในกิจกรรมการ เรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกัน	4.87	0.35	มากที่สุด
2.5 ออกแบบสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้โดยนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ของผู้เรียน	4.87	0.35	มากที่สุด
2.6 ออกแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยการนำเทคโนโลยีที่หลากหลายเหมาะสม กับสภาพจริง สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.87	0.35	มากที่สุด
2.7 เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์ การสอน และเนื้อหา (TPACK) อย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้อง และเชื่อมโยงกัน	4.80	0.41	มากที่สุด
สมรรถนะที่ 3 สมรรถนะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูร ณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา (TPACK)	4.86	0.21	มากที่สุด
3.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก โดยผู้เรียนได้คิด ลงมือทำ นำเสนอ รวมพลัง แลกเปลี่ยน เรียนรู้	4.93	0.26	มากที่สุด
3.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายแพลตฟอร์ม เพิ่มความยืดหยุ่นของพื้นที่เรียนรู้ ทั้งใน ห้องเรียน ออนไลน์ และแหล่งเรียนรู้ภายนอก	4.87	0.35	มากที่สุด
3.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีอิสระและมีโอกาสในการใช้เทคโนโลยีใน การเรียนรู้	4.93	0.26	มากที่สุด
3.4 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีในการวางแผนดำเนินกิจกรรม สะท้อนผล เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตน	4.93	0.26	มากที่สุด

สมรรถนะและตัวบ่งชี้	$\bar{X}$ (n=15)	S.D.	ระดับความ เหมาะสม
3.5 จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์การสื่อสาร และการเรียนรู้ ร่วมกัน	4.73	0.46	มากที่สุด
3.6 วัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านเทคโนโลยีที่หลากหลายเหมาะสม ตามสภาพจริง สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้	4.80	0.41	มากที่สุด
3.7 นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ด้วย เทคโนโลยีที่หลากหลายเหมาะสมอย่างเป็นระบบ	4.80	0.41	มากที่สุด
สมรรถนะที่ 4 สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีอย่างคล่องแคล่วในการจัดการเรียนรู้พล ศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา (TPACK)	4.76	0.28	มากที่สุด
4.1 ระบุปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.73	0.46	มากที่สุด
4.2 เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ	4.73	0.46	มากที่สุด
4.3 เลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการ เรียนรู้ และเครื่องมือและวัดประเมินผล	4.93	0.26	มากที่สุด
4.4 ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาและปรับปรุง เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และเครื่องมือและวัดประเมินผล	4.80	0.41	มากที่สุด
4.5 ใช้เทคโนโลยีในการติดตามและพัฒนาความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ของตนให้ทันสมัย อยู่เสมอ	4.93	0.26	มากที่สุด
4.6 สามารถประเมินความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องเหมาะสม ของข้อมูลข่าวสารและสื่อ เทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างมีวิจารณญาณ	4.73	0.46	มากที่สุด
4.7 แสดงออกถึงการมีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีในการส่งเสริมและเผยแพร่นวัตกรรมทาง เทคโนโลยีในชุมชนการเรียนรู้	4.60	0.51	มากที่สุด
4.8 สร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ผ่านช่องทางดิจิทัลเพื่อแบ่งปันและแลกเปลี่ยนแนว ปฏิบัติที่ดีตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหา	4.53	0.52	มากที่สุด
4.9 สามารถให้ความร่วมมือกับครูหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาอื่นในการประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อ แก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้	4.80	0.56	มากที่สุด
สมรรถนะที่ 5 สมรรถนะการแสดงออกทางจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการ เรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และ เนื้อหา (TPACK)	4.77	0.31	มากที่สุด
5.1 สร้างความเท่าเทียมในเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และทรัพยากรทางเทคโนโลยีดิจิทัลของ ผู้เรียน	4.80	0.41	มากที่สุด
5.2 แสดงออกถึงความเคารพในสิทธิส่วนบุคคลของผู้เรียน ปกป้องข้อมูล รักษาความ ปลอดภัยของข้อมูลตามมาตรฐานที่เหมาะสม	4.67	0.49	มากที่สุด
5.3 แสดงออกถึงความเคารพต่อสิทธิและทรัพย์สินทางปัญญาในทุกขั้นตอนของ กระบวนการจัดการเรียนรู้	4.80	0.41	มากที่สุด

สมรรถนะและตัวบ่งชี้	$\bar{X}$ (n=15)	S.D.	ระดับความ เหมาะสม
5.4 แสดงออกถึงมารยาทและการประพฤติตนที่เหมาะสมกับความเป็นครูในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติและชั้นเรียนออนไลน์	4.67	0.49	มากที่สุด
5.5 สร้างความตระหนักรู้ในใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม แนะนำแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือปลอดภัย และถูกกฎหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
5.6 แสดงออกถึงความตระหนักต่อผลกระทบทางสังคม จิตวิทยา กฎหมาย และสิ่งแวดล้อม จากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI)	4.67	0.49	มากที่สุด
รวมทุกสมรรถนะย่อยทั้ง 5 สมรรถนะ	4.82	0.23	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ประกอบด้วย สมรรถนะจำนวน 5 สมรรถนะย่อย และตัวบ่งชี้จำนวน 36 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) สมรรถนะการวิเคราะห์ความรู้ตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ 2) สมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ 3) สมรรถนะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ 4) สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีอย่างคล่องแคล่วในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ และ 5) สมรรถนะการแสดงออกทางจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา จำนวน 6 ตัวบ่งชี้

ซึ่งผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน พบว่า ในภาพรวมทั้งหมดยังมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.23) ทุกตัวบ่งชี้ของทุกสมรรถนะย่อยมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ค่าเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 3.51 โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.53 ถึง 5.00 ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาความเหมาะสมรายด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ สมรรถนะการวิเคราะห์ความรู้ตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.26) สมรรถนะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.21) สมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.23) สมรรถนะการแสดงออกทางจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.31) สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีอย่างคล่องแคล่วในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.28)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาคำประกอบของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 5 สมรรถนะ คือ 1) สมรรถนะการวิเคราะห์ความรู้ตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา 2) สมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา 3) สมรรถนะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา 4) สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีอย่างคล่องแคล่วในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา และ 5) สมรรถนะการแสดงออกทางจริยธรรมใน

การใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา ซึ่งสอดคล้องกับ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสปี) พ.ศ. 2562 ในด้านคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่มุ่งพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้เป็นผู้เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม มีทักษะศตวรรษที่ 21 มีความสามารถคิดวิเคราะห์ การคิดขั้นสูง มีความฉลาดดิจิทัล ทักษะการทำงานเป็นทีม มีทักษะข้ามวัฒนธรรม รู้เท่าทันสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่การเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลก มีส่วนร่วมในการพัฒนาความก้าวหน้าให้กับวิชาชีพครู สามารถแสวงหาความรู้พัฒนาความรู้ทางวิจัยและสร้างนวัตกรรม เพื่อพัฒนาตนเองผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมถึงเป็นผู้มีความสามารถสูงในการจัดการเรียนรู้ มีความสามารถในการจัดเนื้อหาสาระ ออกแบบกิจกรรม วางแผนและจัดการเรียนรู้ถ่ายทอดความรู้สร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความสุขในการเรียน โดยใช้ศาสตร์การสอน รวมถึงวิธีการใช้เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สื่อ แหล่งเรียนรู้ชุมชน ภูมิปัญญาในชุมชนที่เหมาะสมกับสาระวิชาและผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน สามารถบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ข้ามวัฒนธรรม และการวิจัย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการศาสตร์การสอน ความรู้ เนื้อหาสาระ และเทคโนโลยี (TPACK) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตลอดจนนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาตนเอง ผู้เรียนและสังคม (The Bachelor's Degree Qualification Standards in Education (Four-Year Program) B.E. 2562., 2019) และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ ประกาศคุรุสภา เรื่อง การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพเพื่อประกอบวิชาชีพครู พ.ศ. 2567 ซึ่งกล่าวไว้ในหมวดวิชาชีพครู ข้อ (5) หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตครู มีการกำหนดรายวิชาที่เน้นสมรรถนะ โดยมีลักษณะบูรณาการสาระความรู้ศาสตร์การสอน และเทคโนโลยี (TPACK) จำนวนไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต (Accreditation of Degrees and Diplomas in Education According to the Professional Standards for Teaching Profession, B.E. 2567., 2024) เพื่อการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาวิชาชีพครู ได้พัฒนาสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา (TPACK) สำหรับการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการประเมินสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกสมรรถนะย่อยและ ทุกตัวบ่งชี้ เป็นผลลัพธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Ortiz-Colón, Izquierdo-Rus, Rodríguez-Moreno, and Agreda-Montoro (2023) ที่ศึกษาวิเคราะห์ระดับสมรรถนะการสอนของครูตามกรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนของครู พบว่า กรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา มีส่วนสำคัญยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาครูในระหว่าง การปฏิบัติงานควบคู่ไปกับบริบทของการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และสนับสนุนการศึกษาของ Aqib, Ekawati, and Khabibah (2025) ที่ได้ศึกษากรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ สรุปได้ว่า กรอบแนวคิดการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เป็นการผนวกความรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของ ผู้เรียน เครือข่ายและความร่วมมือ จริยธรรม การสอน และสังคมและวัฒนธรรม โดยการบูรณาการสมรรถนะ 2 ประเภทหลัก คือ สมรรถนะทางด้านอารมณ์ และสมรรถนะทางด้านกระบวนการสอนของครู ซึ่งแบ่งเป็น สมรรถนะในการออกแบบแผนการเรียนรู้ สมรรถนะในการใช้แผนการเรียนรู้ สมรรถนะด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี และสมรรถนะด้านทักษะของครูในการใช้เทคโนโลยี

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องการศึกษาวิจัยของ Saidi, Boonhan, and Thamathes (2019) ที่ศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะของครูพลศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยครูพลศึกษาจำเป็นต้องมีสมรรถนะที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ทางวิชาการ การจัดการเรียนการสอนทักษะทางการกีฬาและการออกกำลังกาย 2) ด้านการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) ด้านการสื่อสารและการมีมนุษยสัมพันธ์ทั้งกับนักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนครู และผู้บริหาร 4) ด้านการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล 5) ด้านการพัฒนาตนเองใน

ความเป็นครูพลศึกษา และ 6) ด้านการปรับตัวให้เข้ากับนักเรียนและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงการศึกษาของ Boonchai (2020) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษ ที่ 21 ของครูประถมศึกษา พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) สมรรถนะด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) สมรรถนะด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ 3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สถาบันอุดมศึกษา หน่วยงาน หรือองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา ควรนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษาไปใช้เป็นกรอบหรือแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา

2. สถาบันอุดมศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตครูพลศึกษา ควรพิจารณานำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษาไปใช้เป็นกรอบในการประเมินสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการตรวจสอบองค์ประกอบของสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

2. ควรมีการศึกษาคู่ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในสาขาวิชาอื่น

3. ควรมีการศึกษาสมรรถนะการบูรณาการความรู้เทคโนโลยี ศาสตร์การสอน และเนื้อหา เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพลศึกษา โดยใช้เทคนิควิธีอื่นๆ เพิ่มเติม อาทิ การใช้เทคนิคเดลฟาย การสนทนากลุ่ม การศึกษารายกรณี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- Accreditation of Degrees and Diplomas in Education According to the Professional Standards for Teaching Profession, B.E. 2567. (2024, February 6). *Government Gazette*. No. 141. Special Part 35d, page 15.
- Aqib, M. A., Ekawati, R., & Khabibah, S. (2025). A Modified Technological Pedagogical and Content Knowledge (TPACK) Framework: A Systematic Literature Review. *Bibliometric Research*, 8(6). doi:10.31893/multirev.2025167
- Arao, H. F. B. (2023). Self-Evaluation of the Pre-Service Physical Educators on Their Technological, Pedagogical, and Content Knowledge. *Journal for Educators Teachers and Trainers*, 14(2), 541-546.
- Boonchai, P. (2020). Learning Management Competency to Develop 21st Century Learners of Elementary School Teachers. *Saint John's Journal*, 13(33), 240-258.

- Fadare, S. A., Alcopra, A. R., Englatiera, B. C., Lagrosas, M. L. B., Fadare, M. C., & Cosain, H. O. (2025). The Perspectives of Physical Education on Global Development: Integrating Traditional Practices with Modern Wellness Approaches. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias*, 4, 1–8.
- Koehler, M. J., & Mishra, P. (2009). What is Technological Pedagogical Content Knowledge? *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 9(1), 60-70.
- Koehler, M. J., Mishra, P., & Cain, W. (2013). What is Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK)? *Journal of Education*, 193(3), 13–19. doi:10.1177/002205741319300303
- Lee, H., Chang, C., & Chung, C. (2021). Research on Design Thinking and TPACK of Physical Education Pre-Service Teachers. In *Proceedings of the 29th International Conference on Computers in Education Asia-Pacific Society for Computers in Education* (pp. 9–16). Retrieved from <https://icce2021.apsce.net/wp-content/uploads/2021/12/ICCE2021-Vol.II-PP.-9-16.pdf>
- OECD. (2019). Making Physical Education Dynamic and Inclusive for 2030: International Curriculum Analysis. In *OECD Future of Education 2030*. Paris, France: OECD Publishing. Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/making-physical-education-dynamic-and-inclusive-for-2030_7abe6b02-en.html
- Ortiz-Colón, A. M., Izquierdo-Rus, T., Rodríguez-Moreno, J., & Agreda-Montoro, M. (2023). TPACK Model as a Framework for In-Service Teacher Training. *Contemporary Educational Technology*, 15(3), 1–12.
- Saidi, A., Boonhan, S., & Thamathes, J. (2019). Competency of PE Teachers in the 21st Century. *e-Journal of Education Studies, Burapha University*, 1(4), 14–24.
- Saptani, E., Rukmana, A., & Supriyadi, T. (2024). Analysis of TPACK Competence of Elementary School Physical Education Teachers: A Cross-Sectional Study. *Elementary School Forum (Mimbar Sekolah Dasar)*, 11(4), 702–721.
- Srisa-ard, B. (2017). *Preliminary Research* (10th ed.). Bangkok, Thailand: Suviriyasan.
- The Bachelor's Degree Qualification Standards in Education (Four-Year Program) B.E. 2562. (2019, March 6). *Government Gazette*, No. 163, Special Part 56d, p. 12.
- Zhong, Z., Guo, W., & Nacional, R. (2025). Reform and Innovation of Physical Education Teaching Methods in Universities based on Fuzzy Decision Support Systems. *Scientific Reports*, 15, 21320. doi:10.1038/s41598-025-05417-y

Received: 25-08-2025

Revised: 24-10-2025

Accepted: 10-11-2025

รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้

A Model of Teacher Development to Enhance Ability in Learning Management for Fostering Students' Learning Transfer

ประยูร บุญใช้^{*1}

Prayoon Boonchai

prayoonboonchai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ และ 2) ศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) ออกแบบและพัฒนารูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินผลรูปแบบ กลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาปีการศึกษา 2567 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ที่มีความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบจำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน กลุ่มตัวอย่างนักเรียน ได้แก่ นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นทั้ง 15 คน ซึ่งมีนักเรียนรวมทั้งสิ้นจำนวน 376 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ แบบประเมินการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเอง แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบบันทึกสะท้อนการเรียนรู้หลังการปฏิบัติ และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีชนิดสองกลุ่มไม่อิสระกัน และการทดสอบค่าทีชนิดกลุ่มเดียวเทียบกับเกณฑ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน 3) หลักการ 4) วัตถุประสงค์ 5) เนื้อหา 6) กระบวนการพัฒนา และ 7) การวัดและประเมินผล ซึ่งกระบวนการพัฒนามี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 จุดประกายความคิดแบบเติบโตเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ขั้นตอนที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้และความเชื่อมั่นในความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและการชี้แนะทางปัญญา ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และขั้นตอนที่ 4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

* Corresponding Author

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Faculty of Education, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า

2.1 ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการของรูปแบบมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการ ถ่ายโอนการเรียนรู้ หลังเข้าร่วมกิจกรรม สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการของรูปแบบมีความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการของรูปแบบมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.4 ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการของรูปแบบมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการ ถ่ายโอนการเรียนรู้ หลังเข้าร่วมกิจกรรม สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.5 ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการของรูปแบบมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด

2.6 นักเรียนที่ได้เรียนรู้กับครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามกระบวนการของรูปแบบมีความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ อยู่ในระดับสูง

2.7 ค่าดัชนีประสิทธิผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบมีค่ามากกว่า .50 ขึ้นไป หรือคิดเป็นมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกคน แสดงว่า นักเรียนที่ได้เรียนรู้กับครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบ มีความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เพิ่มขึ้นมากกว่า .50 ขึ้นไป หรือคิดเป็นมากกว่า ร้อยละ 50 ขึ้นไป

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาครู, ความสามารถในการจัดการเรียนรู้, การถ่ายโอนการเรียนรู้

Abstract

This study aimed to 1) develop a teacher development model to enhance teachers' ability in learning management for fostering students' learning transfer, and 2) examine the effects of implementing the developed model. The research was conducted in four phases: 1) analysis of contextual and theoretical foundations, 2) model design and development, 3) model implementation, and 4) model evaluation. The teacher sample consisted of 15 volunteer teachers from primary and secondary schools during the 2024 academic year under Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Offices 1 and 2, and the Secondary Educational Service Area Office, selected through multi-stage random sampling. The student sample included 376 students who were taught by the 15 participating teachers. The research instruments included a knowledge test, a learning management plan evaluation form, a learning activity implementation assessment form, a self- efficacy scale, a satisfaction questionnaire, after-action reflection records, and interview records. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, dependent-samples t-test, and one-sample t-test. Qualitative data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that

1. The teacher development model to enhance teachers' ability in learning management for fostering students' learning transfer comprised seven components: 1) background and significance, 2) foundational concepts and theories, 3) principles, 4) objectives, 5) content, 6) development process, and 7) measurement and evaluation. The development process included four stages: Stage 1: Stimulating a growth mindset to initiate change; Stage 2: Enhancing knowledge and self- efficacy in learning management; Stage 3: Classroom instructional practice through collaborative lesson development and cognitive coaching through a professional learning community; and Stage 4: Knowledge sharing for professional development. Expert evaluation indicated that the model was appropriate at the highest level.

2. The results of the implementation showed that:

2.1 Teachers who participated in the model demonstrated significantly higher knowledge and understanding of learning management for fostering students' learning transfer after participation than before participation, and exceeded the 70% criterion at the .01 level of statistical significance.

2.2 Teachers demonstrated significantly higher ability in designing and writing learning management plans for fostering students' learning transfer, exceeding the 70% criterion at the .01 level.

2.3 Teachers demonstrated significantly higher ability in implementing learning activities to foster students' learning transfer, exceeding the 70% criterion at the .01 level.

2.4 Teachers' self- efficacy in learning management for fostering students' learning transfer significantly increased after participation at the .01 level.

2.5 Teachers reported the highest level of satisfaction with participation in the model-based activities.

2.6 Students taught by teachers who participated in the development process demonstrated a high level of learning transfer ability.

2.7 The effectiveness index of learning activities implemented by participating teachers exceeded .50 (more than 50%) for all teachers, meeting the established criterion. This indicates that students taught by these teachers showed improvement in academic achievement, with gains exceeding .50 (more than 50%).

Keywords: Teacher Development Model, Learning Management Ability, Learning Transfer

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครูนับเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ครูถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสภาพสังคมโลกยุคพลวัตที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังที่องค์การ UNESCO (2023) ได้เน้นย้ำว่า “การพลิกโฉมการศึกษาจะเริ่มต้นได้ด้วยครู” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในยุคที่โลกมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ครูคือกุญแจสำคัญสู่การฟื้นฟูและพลิกโฉมการศึกษา ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ ครูจะต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต ครูต้องบูรณาการความรู้แบบสหวิทยาการ และจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการให้ความสำคัญกับผู้เรียน ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นและเพียงพอเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ โดยมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือคิด ลงมือทำ สะท้อนคิด เน้นการปฏิบัติ ปรับปรุง และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน (Dechakup, Yindeesuk, & Chantraukris, 2023) ดังนั้นการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ หรือใช้ในชีวิตจริงจึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นยิ่งในการจัดการเรียนรู้ (Sereerat, 2024) จากจุดเน้นของการจัดการเรียนรู้ที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาผู้เรียนในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่เรียนรู้มาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือบริบทที่แตกต่างออกไป การถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียนจึงถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในบริบทใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการปลูกฝังให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้รับจากสถานการณ์หรือบริบทหนึ่งไปประยุกต์ใช้ในบริบทหรือสถานการณ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นความสามารถของผู้เรียนในการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทและสถานการณ์ต่างๆ เป็นกระบวนการที่เน้นการคิดวิเคราะห์เชิงลึกและการเชื่อมโยงความรู้ข้ามสถานการณ์ รวมทั้งสะท้อนถึงความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ข้ามบริบท ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การถ่ายโอนการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จจะช่วยเพิ่มความยั่งยืนของการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาในชีวิตจริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์และปรับตัวได้ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา (Stern, Ferraro, Duncan, & Aleo, 2021; Sousa, 2022; Kowtraragul, 2022; Jamjuree, 2021) ซึ่งความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนมีเป้าหมายของการเรียนรู้และเป้าหมายนั้นมีความหมายหรือมีคุณค่าต่อตนเอง ดังนั้นหน้าที่ของครูคือทำให้การเรียนรู้มีเป้าหมายที่ชัดเจนมองเห็นได้ และผู้มองเห็นคือผู้เรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นไปถึงคุณค่าของเป้าหมายนั้นต่อตนเองหรือต่อชีวิตในอนาคตของตนเอง ครูจึงมีหน้าที่สำคัญในการทำความเข้าใจกลไกการเชื่อมโยงในกระบวนการเรียนรู้ และครูทำหน้าที่จุดประกายให้ผู้เรียนเรียนรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ ครูต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง ครูจึงถือเป็นบุคคลอันเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายโอนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน และการถ่ายโอนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครูจัดการเรียนการสอนโดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ เมื่อครูเข้าใจแง่มุมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายโอนการเรียนรู้ ครูจะสามารถทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ดีในการส่งเสริมให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ดังนั้นครูจึงเป็นผู้มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน (Cecilio-Fernandes, Sandars, Gianotto-Oliveira, & Steenhof, 2024; Panich, & Susilwan, 2017) ดังผลการศึกษาของ Boonchai (2023) ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยเปรียบเทียบค่าขนาดอิทธิพล (Effect

Size) ของกลุ่มวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งพบว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเชื่อมโยงประสบการณ์และการบูรณาการ กระบวนการคิด กระบวนการร่วมมือ กระบวนการสืบสอบ และการใช้สื่อเทคโนโลยี ล้วนมีอิทธิพลต่อความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งยังพบอีกว่า องค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย กระบวนการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ และการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวคิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ขาดความรู้เชิงทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ขาดทักษะที่จำเป็นในการส่งเสริมให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในสภาพปัจจุบันครูส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจจำกัดเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยมักมองว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติเมื่อผู้เรียนมีความรู้เพียงพอ ครูส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวคิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยมักเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าเป็นเพียงการทบทวนบทเรียนหรือการนำความรู้ไปใช้โดยตรง โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงความรู้ข้ามบริบทที่แตกต่างกัน ขาดการส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในบริบทใหม่หรือสหวิทยาการ ครูส่วนใหญ่ยังขาดการใช้วิธีการสอนและสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ขาดเครื่องมือและวิธีการวัดประเมินการถ่ายโอนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่สามารถติดตามพัฒนาการของผู้เรียนในด้านนี้ได้อย่างเป็นระบบ (Rausch, 2023; Hattie, 2023; Suwathanpornkul, Sarnkhaowkhom, Tulmethakaan, Sakuntanak, & Charoensuk, 2023; OECD, 2022) ทั้งนี้ ในแง่ของนโยบายและการปฏิบัติ แม้จะมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและการประยุกต์ใช้ความรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ในทางปฏิบัติ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังคงเน้นการสอนเนื้อหาตามตำราและการทำข้อสอบ โดยขาดการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย (Thailand Development Research Institute, 2024; Office of the Education Council, 2022; Suwathanpornkul et al., 2023)

จากสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งพบว่าครูจำนวนมากมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน และไม่เข้าใจกลไกของการถ่ายโอนการเรียนรู้ ขาดความรู้ความเข้าใจในการเลือกใช้วิธีการสอน และการวัดและประเมินผลที่เอื้อต่อการถ่ายโอนการเรียนรู้ ทำให้ไม่สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมได้ ปัญหาการขาดความเข้าใจและทักษะของครูในการส่งเสริมการถ่ายโอนการเรียนรู้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ขึ้น เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาครู อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคพลิกผัน ตลอดจนช่วยเสริมสร้างทักษะการถ่ายโอนการเรียนรู้ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้
2. เพื่อศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยกำหนดวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้
 - 2.1) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ระหว่างก่อนทดลองใช้รูปแบบและหลังทดลองใช้รูปแบบ และเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70
 - 2.2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70
 - 2.3) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70

2.4) เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ระหว่างก่อนทดลองใช้รูปแบบและหลังทดลองใช้รูปแบบ

2.5) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

2.6) เพื่อศึกษาความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

2.7) เพื่อวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

1. ความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น หลังทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนทดลองใช้รูปแบบ และหลังทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

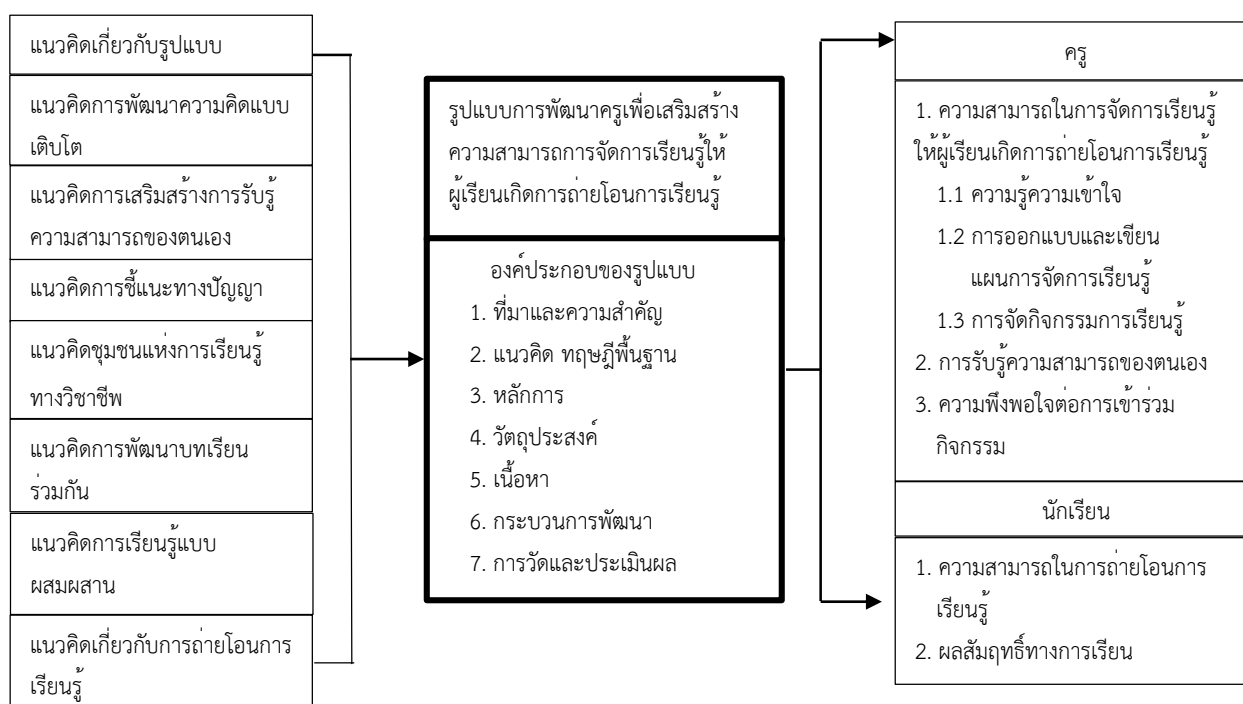
2. ความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

3. ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

4. การรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น หลังทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนทดลองใช้รูปแบบ

5. ดัชนีประสิทธิผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น สูงกว่าร้อยละ 50

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ และแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครู ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 354 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) และใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) อยู่ระหว่าง 0.59-0.90 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 (Buason, 2021)

1.2 ศึกษาความคิดเห็นของครูต่อสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ความต้องการและข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาสังกัด สพป. พระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 และสพม.พระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 12 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ประเด็นการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

1.3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางในการเสริมสร้างความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการฝึกอบรมและพัฒนาครู และผู้เชี่ยวชาญทางการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโต การเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเอง การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การชี้แนะทางปัญญา การนิเทศตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสาน การถ่ายโอนการเรียนรู้ และ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ โดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสรุปสาระสำคัญนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการยกร่างรูปแบบในขั้นตอนต่อไป

ขั้นที่ 2 ออกแบบและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ออกแบบและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งมีขั้นตอนย่อย ดังนี้ ขั้นที่ 1 ออกแบบและพัฒนาร่างรูปแบบการพัฒนาครู ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ และข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาพิจารณาเพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการออกแบบและยกร่างรูปแบบ 2) ยกร่างรูปแบบการพัฒนาครู โดยกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ นำองค์ประกอบของรูปแบบมาสร้างความสัมพันธ์กัน จัดเรียงลำดับขององค์ประกอบ เขียนรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา และการวัดและ

ประเมินผล โดยจัดทำเป็นรูปแบบฉบับร่าง ขั้นที่ 2 ตรวจสอบคุณภาพของร่างรูปแบบการพัฒนาครูโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงแก้ไข ดำเนินการโดยนำรูปแบบไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน ประเมินความเหมาะสมแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบโดยใช้แบบประเมิน ความเหมาะสมของรูปแบบ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผลการประเมินพบว่า รูปแบบการพัฒนาครูมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$) ขั้นที่ 3 ยกร่างเอกสารประกอบรูปแบบการพัฒนาครู ผู้วิจัยดำเนินการยกร่างเอกสารประกอบรูปแบบซึ่ง ประกอบด้วย 1) คู่มือการใช้รูปแบบ และ 2) แผนการจัดกิจกรรม และ ขั้นที่ 4 ตรวจสอบคุณภาพของเอกสารประกอบรูปแบบการพัฒนาครูโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงแก้ไขเอกสารประกอบรูปแบบ ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำเอกสารประกอบรูปแบบไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ประเมินความเหมาะสมแต่ละองค์ประกอบของเอกสารประกอบรูปแบบ โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบรูปแบบ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผลการประเมินพบว่า เอกสารประกอบรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการปรับปรุง แก้ไขเอกสารประกอบรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวัดและประเมินผลรูปแบบการพัฒนาครู ประกอบด้วย เครื่องมือ ดังนี้

1. เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้สำหรับครู

1.1 แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบทดสอบ แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 46 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 โดยกำหนดเกณฑ์คุณภาพของข้อสอบที่มีค่าความยากตั้งแต่ 0.20-0.80 และมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ซึ่งพบว่า ค่าความยากรายข้อ (p) อยู่ระหว่าง 0.46-0.75 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) อยู่ระหว่าง 0.29-0.73 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.86 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (Buason, 2021)

1.2 แบบประเมินการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบประเมินแบบรูบริคส์ แบบแยกองค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วย 1) จุดประสงค์การเรียนรู้ 2) สารสำคัญ 3) ผลผลิต/ชิ้นงาน 4) สารการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 7) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และ 8) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งเกณฑ์การให้คะแนนจำแนกเป็น 3 ระดับได้แก่ ดี (3 คะแนน) พอใช้ (2 คะแนน) และปรับปรุง (1 คะแนน) มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Rater Agreement Index) เท่ากับ 0.89 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (Kamjadpai, 2019)

1.3 แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และมาตราประมาณค่า (Rating Scale) หัวข้อการประเมินประกอบด้วย 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการถ่ายโอนการเรียนรู้ 2) การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการถ่ายโอนการเรียนรู้ 3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการถ่ายโอนการเรียนรู้ 4) การทำหน้าที่ครูผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ 5) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการถ่ายโอนการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผลการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ 0 หมายถึง ไม่มีการปฏิบัติ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับพอใช้ และ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับดี แบบประเมินมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน เท่ากับ 0.87 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (Kamjadpai, 2019)

2. แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ เป็นแบบวัดที่กำหนดให้ผู้ตอบรายงานตนเอง (Self-report) มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จากมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด รายการประเมินประกอบด้วยข้อความเชิงบวกและข้อความเชิงลบ โดยมีขอบข่ายเนื้อหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 2 กรณี ดังนี้ 1) ถ้าเป็นข้อความทางบวก ให้คะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1

ตามลำดับ 2) ถ้าเป็นข้อความทางลบ ให้คะแนนเป็น 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ แบบวัดมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) อยู่ระหว่าง 0.69-0.87 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (Kamjadpai, 2019)

3. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการพัฒนาครู ลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์น้ำหนักคะแนนประเมินค่าจัดอันดับความสำคัญ ดังนี้ 5 หมายถึง ระดับพอใจมากที่สุด 4 หมายถึง ระดับพอใจมาก 3 หมายถึง ระดับพอใจปานกลาง 2 หมายถึง ระดับพอใจน้อย และ 1 หมายถึง ระดับพอใจน้อยที่สุด โครงสร้างของแบบสอบถามความพึงพอใจแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านกิจกรรม 3) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 4) ด้านการวัดและประเมินผล แบบสอบถามมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

4. เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพสำหรับครู

แบบบันทึกสะท้อนการเรียนรู้หลังการปฏิบัติ (After Action Review : AAR) เป็นเครื่องมือที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากการสะท้อนความคิดของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบ โดยกำหนดประเด็นคำถามดังต่อไปนี้ 1) สิ่งที่คาดหวังว่าจะได้จากกิจกรรม 2) สิ่งที่เกิดขึ้นจริง 3) อะไรเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้เกิดขึ้น 4) คำแนะนำในการพัฒนาต่อไป และ 5) สิ่งที่เกิดการเรียนรู้ ซึ่งแบบบันทึกสะท้อนการเรียนรู้หลังการปฏิบัติ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครู เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งสอบถามเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดเห็นและข้อความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการพัฒนาครู ซึ่งแบบบันทึกการสัมภาษณ์มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

5.1 แบบประเมินความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นแบบประเมินซึ่งครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบเป็นผู้สร้างและพัฒนาเครื่องมือด้วยตนเอง (Teacher made test) ตามเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ที่ครูทำการสอน เพื่อประเมินความสามารถของนักเรียนในการนำความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ หรือแนวคิดที่ได้เรียนรู้จากหน่วยการเรียนรู้หนึ่ง ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในบริบทหรือสถานการณ์ใหม่ ที่มีความแตกต่างจากบริบทหรือสถานการณ์การเรียนรู้เดิม

5.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบซึ่งครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบเป็นผู้สร้างและพัฒนาเครื่องมือด้วยตนเอง ตามเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ที่ครูทำการสอน เพื่อประเมินระดับความรู้และความเข้าใจของนักเรียนที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ครูได้จัดการเรียนการสอน

ขั้นที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้

การกำหนดแบบแผนการทดลอง การวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบสุ่มกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (Randomized One Group Pretest Posttest Design)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างครูที่ใช้ในขั้นทดลองใช้รูปแบบ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาปีการศึกษา 2567 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 และเขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ที่มีความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบจำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) และเป็นไปตามเงื่อนไขของการสุ่มตัวอย่างจากครูที่มีความสนใจและสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบ โดยมีลำดับขั้นการดำเนินการดังนี้ 1) สุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ซึ่งมีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 176 โรง ทำการสุ่มมาจำนวน 1 โรง ได้แก่ โรงเรียนวัดท้าวอุทอง หลังจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายจากครูที่มีความสมัครใจเข้าร่วมโครงการมาจำนวน 5 คน 2) สุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

เขต 2 ซึ่งมีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 158 โรง ทำการสุ่มมาจำนวน 1 โรง ได้แก่ โรงเรียนวัดชุมพลนิกายาราม หลังจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายจากครูที่มีความสมัครใจเข้าร่วมโครงการมาจำนวน 5 คน และ 3) สุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาซึ่งมีโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดจำนวน 29 โรง ทำการสุ่มมาจำนวน 1 โรง ได้แก่ โรงเรียนอุดมศิลป์วิทยา หลังจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายจากครูที่มีความสมัครใจเข้าร่วมโครงการมาจำนวน 5 คน

กลุ่มตัวอย่างนักเรียน ได้แก่ นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นทั้ง 15 คน ซึ่งมีนักเรียนรวมทั้งสิ้นจำนวน 376 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1. การดำเนินงานสำหรับครูกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

1.1 ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยประเมินครูกลุ่มตัวอย่าง (Pretest) ดังนี้ 1) ประเมินความรู้ความเข้าใจ โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ และ 2) ประเมินการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้

1.2 การทดลอง ผู้วิจัยจัดกิจกรรมตามกระบวนการของรูปแบบการพัฒนาครูที่พัฒนาขึ้นให้แก่ครูกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยกำหนดกิจกรรมเป็น 3 ช่วงระยะ ดังนี้

ช่วงระยะที่ 1 ดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนที่ 1 จุดประกายความคิดแบบเติบโตเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง และขั้นตอนที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้และความเชื่อมั่นในความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลาดำเนินกิจกรรมเป็นเวลา 2 วัน วันละ 6 ชั่วโมง รวมเป็น 12 ชั่วโมง

ช่วงระยะที่ 2 ดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและการชี้แนะทางปัญญา ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การดำเนินกิจกรรมในช่วงระยะนี้ใช้เวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวมเป็น 16 ชั่วโมง

ช่วงระยะที่ 3 ดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนที่ 4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งจัดกิจกรรมผ่านระบบ Zoom Meeting ใช้เวลาดำเนินกิจกรรม 1 วัน จำนวน 6 ชั่วโมง

1.3 หลังการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการประเมินครูกลุ่มตัวอย่าง (Posttest) โดยมีการประเมินดังนี้ 1) ประเมินความรู้ความเข้าใจ โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ 2) ประเมินการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ และ 3) ประเมินความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบ ด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบ

2. การดำเนินงานสำหรับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีดังนี้

2.1 นักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาที่ครูกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สอนตามตารางเรียนในชั้นเรียนปกติ โดยครูให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้/เรื่องที่สอน ก่อนการเรียน (Pretest)

2.2 ครูดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ออกแบบไว้ โดยครูดำเนินการจัดกิจกรรมในช่วงระยะนี้ใช้เวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวมเป็น 12 ชั่วโมง ซึ่งในขณะที่ครูดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนนั้น ผู้วิจัยมีการสังเกตการสอนและให้การนิเทศแก่ครูอย่างต่อเนื่อง

2.3 หลังจากที่ครูได้จัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนครบตามระยะเวลาที่กำหนดแล้ว ครูผู้สอนให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้/เรื่องที่ได้อ่าน หลังการเรียน (Posttest) และทำแบบประเมินความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนตามเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้/เรื่องที่ได้อ่าน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ และการรับรู้ความสามารถของตนเอง ในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ของครูกลุ่มทดลองระหว่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น กับ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยใช้ Dependent Samples t-test
2. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ ความสามารถในการออกแบบและ เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ และความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่าย โอนการเรียนรู้ ของครูกลุ่มทดลองหลังการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนน เต็ม โดยใช้ One Sample t-test
3. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจของครูต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยนำคะแนนมาคำนวณค่าเฉลี่ย แล้วเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้ 4.51–5.00 มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด 3.51–4.50 มีความพึงพอใจในระดับมาก 2.51–3.50 มีความพึง พพอใจในระดับปานกลาง 1.51–2.50 มีความพึงพอใจในระดับน้อย และ 1.00–1.50 มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด (Srisa-ard, 2017)
4. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนรู้กับครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตาม รูปแบบ โดยนำคะแนนมาคำนวณค่าเฉลี่ยและค่าเฉลี่ยร้อยละ แล้วเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้ ช่วงคะแนนร้อยละ 90–100 มี ความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้สูงมาก 75–89 มีความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้สูง 60–74 มีความสามารถในการถ่าย โอนการเรียนรู้ปานกลาง 45–59 มีความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ต่ำ และ 1–44 มีความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ต่ำ มาก (Leelachai, 2013)
5. วิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้เรียนรู้กับครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบ โดยนำ คะแนนมาคำนวณหาค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index: E.I.)
6. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสะท้อนการเรียนรู้หลังการปฏิบัติและการสัมภาษณ์ครูที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้การ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการ ถ่ายโอนการเรียนรู้

1. ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ

ด้านการพัฒนาครู

1. ความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรม หลังทดลองใช้ รูปแบบสูงกว่าก่อนทดลอง และหลังทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
2. ความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วม กิจกรรมตามรูปแบบ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
3. ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบ สูง กว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
4. การรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตาม รูปแบบ หลังทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนทดลองใช้รูปแบบ
5. ความพึงพอใจของครูต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมากขึ้นไป

ด้านการพัฒนานักเรียน

1. ความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับสูงขึ้นไป

2. ดัชนีประสิทธิผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป หรือสูงกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป

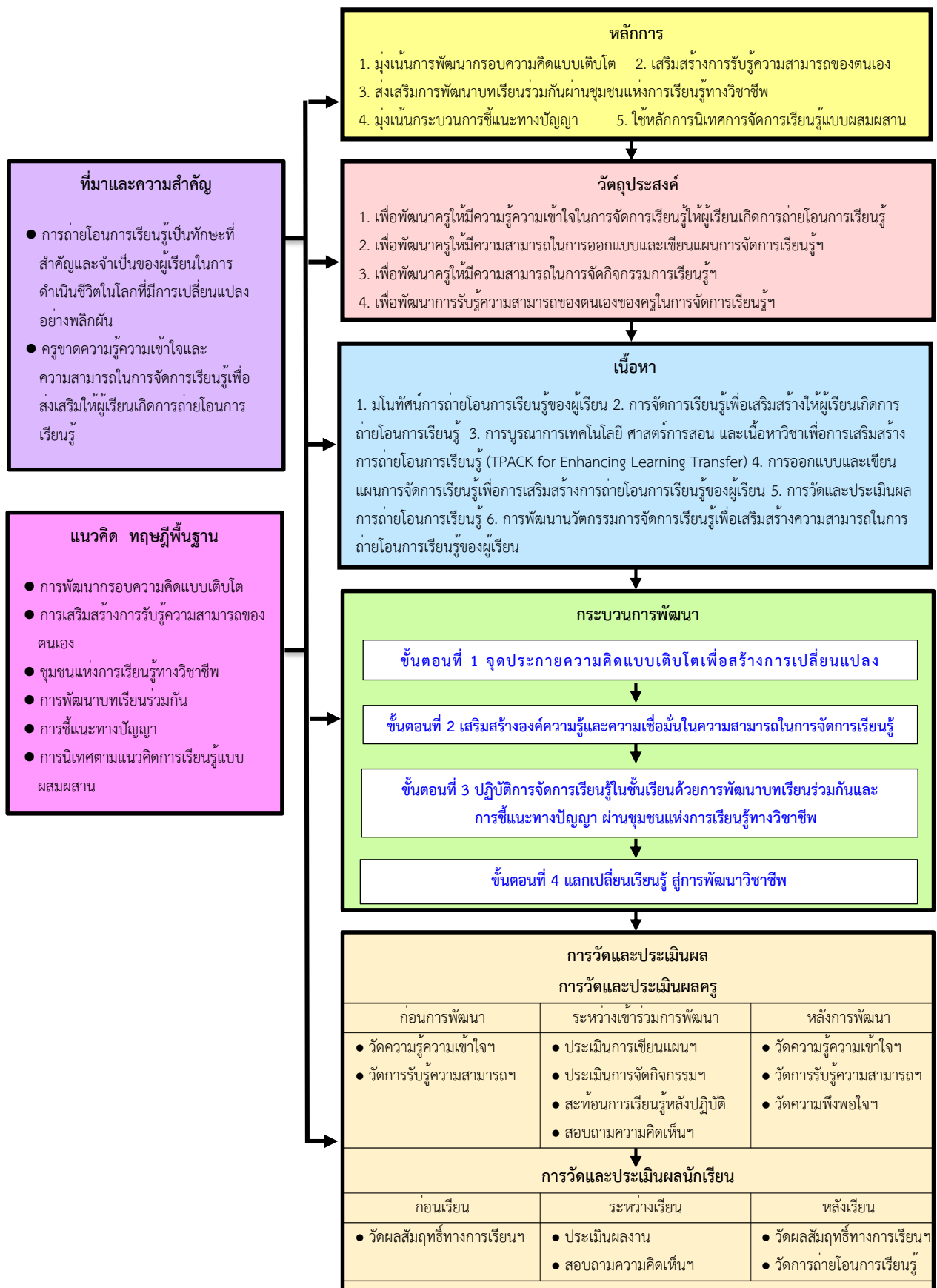
2. ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาครูฉบับสมบูรณ์

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ มาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ เพื่อให้รูปแบบมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น และนำเสนอเป็นรูปแบบการพัฒนาครูฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้

รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้มีองค์ประกอบจำนวน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน 3) หลักการ 4) วัตถุประสงค์ 5) เนื้อหา 6) กระบวนการพัฒนา และ 7) การวัดและประเมินผล ซึ่งแบบแผนความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบปรากฏดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้

กระบวนการพัฒนาของรูปแบบ

รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ มีกระบวนการพัฒนา 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จุดประกายความคิดแบบเติบโตเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง (Inspiring Growth Mindset for Transformation)

เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ความตระหนักรู้และสร้างพื้นฐานความคิดแบบเติบโต เพื่อให้ครูมองเห็นศักยภาพในการพัฒนาตนเองและผู้เรียน เปิดรับแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ ในการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมทัศนคติที่เชื่อว่าความสามารถและทักษะ สามารถพัฒนาได้ด้วยความพยายามและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การกล้าปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมสร้างความเข้าใจและกระตุ้นทัศนคติ 2) กิจกรรมสำรวจตนเองและสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ และ 3) กิจกรรมการตั้งเป้าหมายการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรอบความคิดแบบเติบโตเป็นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้และความเชื่อมั่นในความสามารถในการจัดการเรียนรู้ (Strengthening Knowledge and Self-Efficacy)

เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับหลักการ แนวคิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ และแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงการเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมการพัฒนามโนทัศน์การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 : การเรียนรู้สู่การประยุกต์ใช้ และ 2) กิจกรรมเสริมสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การสร้างแรงบันดาลใจผ่านครุต้นแบบ และ กิจกรรมที่ 2 การฝึกปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง

ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและการชี้แนะทางปัญญา ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Classroom Instructional Practice through Lesson Study and Cognitive Coaching via Professional Learning Community)

เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นให้ครูปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน และมีการชี้แนะทางปัญญา ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) ขั้นตอนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ 2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ผู้เรียนและบริบทการเรียนรู้ 3) ขั้นตอนการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมพลังภายใต้การชี้แนะ 4) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้และการสังเกตการสอน 5) ขั้นตอนสะท้อนผลและการชี้แนะทางปัญญา และ 6) ขั้นตอนการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ภายใต้การชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สู่การพัฒนาวิชาชีพ (Professional Sharing and Development)

เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นการนำประสบการณ์และความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนวิชาชีพ ไปแบ่งปันและแลกเปลี่ยนกับเพื่อนร่วมวิชาชีพในวงกว้าง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ขยายผล และขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เพื่อการถ่ายโอนการเรียนรู้ในระดับที่กว้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมการถอดบทเรียน และ 2) กิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการ

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการทดสอบค่าที (t-test) เกี่ยวกับการแจกแจงเป็นโค้งปกติ (Normality) ของตัวแปรด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ฯ ความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ฯ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ฯ และการรับรู้ความสามารถของตนเองของครูในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ทั้งก่อน

และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยวิธี Kolmogorov – Smirnov test พบว่า ค่า Sig. > .05 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าตัวแปรดังกล่าวมีการแจกแจงข้อมูลเป็นโค้งปกติ ซึ่งไม่ฝ่าฝืนข้อตกลงเบื้องต้น (Kamjadpai, 2019)

1) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนความรู้ความเข้าใจ ของครู ก่อนกับหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนความรู้ความเข้าใจ ของครู ก่อนกับหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	P
ก่อนทดลอง	15	46	22.00	2.30	36.28**	0.00
หลังทดลอง	15	46	40.80	2.04		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครู หลังเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์คะแนนความรู้ความเข้าใจ ของครู หลังเข้าร่วมกิจกรรม เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์คะแนนความรู้ความเข้าใจ ของครูหลังเข้าร่วมกิจกรรม เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	เกณฑ์ร้อยละ 70	t	P
ความรู้	15	46	40.80	2.04	32	16.31**	0.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครู หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ผลการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

ความสามารถ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	เกณฑ์ร้อยละ 70	t	P
การออกแบบและเขียนแผนฯ	15	30	24.93	1.49	21	10.25**	0.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) ผลการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม (n=15)

ความสามารถในการจัดกิจกรรมฯ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	เกณฑ์ร้อยละ 70	t	P
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	18	15.73	0.70	13	17.24**	0.00
การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้	9	7.53	0.52	6	9.25**	0.00
การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	9	7.33	0.62	6	6.48**	0.00
การทำหน้าที่ครูผู้อำนวยความสะดวก	12	9.80	0.41	8	13.10**	0.00
การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม	9	7.93	0.26	6	24.50**	0.00
การวัดและประเมินผล	9	7.93	0.26	6	24.50**	0.00
รวม	66	56.27	1.62	46	24.00**	0.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรม สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4) ผลการวิเคราะห์คะแนนการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ของครู ก่อนกับหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์คะแนนการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ของครู ก่อนกับหลังเข้าร่วมกิจกรรม

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	P
ก่อนทดลอง	15	125	63.13	3.11	36.00**	0.00
หลังทดลอง	15	125	111.67	3.44		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนเองของครูในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ หลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5) ผลการวิเคราะห์คะแนนความพึงพอใจของครูต่อการเข้าร่วมกิจกรรม ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์คะแนนความพึงพอใจของครูต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านเนื้อหา	4.66	0.21	มากที่สุด
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.68	0.16	มากที่สุด
3. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	4.64	0.27	มากที่สุด
4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.62	0.27	มากที่สุด
5. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.83	0.20	มากที่สุด
6. ด้านการนำไปประยุกต์ใช้	4.61	0.29	มากที่สุด
รวม	4.67	0.10	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.83$) 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.68$) 3) ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.66$) 4) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.64$) 5) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.62$) และ 6) ด้านการนำไปประยุกต์ใช้ ($\bar{X} = 4.61$)

6) ผลการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนรู้กับครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียน

ครู	นักเรียน	ระดับชั้น	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}\%$	ผล	ครู	นร.	ระดับชั้น	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}\%$	ผล
คนที่ 1	30	ม.2	20	15.57	1.22	77.83	สูง	คนที่ 9	31	ป.1	20	15.55	1.98	77.74	สูง
คนที่ 2	32	ม.4	30	25.00	1.59	83.33	สูง	คนที่ 10	33	ป.2	20	15.52	2.14	77.58	สูง
คนที่ 3	33	ม.1	20	15.21	1.47	76.06	สูง	คนที่ 11	12	ป.6	20	15.67	0.49	78.33	สูง
คนที่ 4	30	ม.4	30	24.10	1.69	80.33	สูง	คนที่ 12	14	ป.2	20	16.29	0.99	81.43	สูง
คนที่ 5	32	ม.1	20	16.00	2.24	80.00	สูง	คนที่ 13	12	ป.6	30	23.92	2.61	79.72	สูง
คนที่ 6	30	ป.1	20	15.67	1.49	78.33	สูง	คนที่ 14	12	ป.5	20	15.58	1.08	77.92	สูง
คนที่ 7	31	ป.5	20	15.32	1.30	76.61	สูง	คนที่ 15	12	ป.6	20	15.75	1.06	78.75	สูง
คนที่ 8	32	ป.5	20	15.63	0.66	78.13	สูง								

จากตารางที่ 7 พบว่า ความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนรู้กับครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบทั้ง 15 คน มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละอยู่ระหว่าง 76.06-83.33 ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์การประเมินที่กำหนด พบว่า มีความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ในระดับสูง

7) ผลการวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ครู	นักเรียน	ระดับชั้น	คะแนนเต็ม	Pre test	Post test	E.I.	ผล	ครู	นักเรียน	ระดับชั้น	คะแนนเต็ม	Pre test	Post test	E.I.	ผล
คนที่ 1	30	ม.2	20	282	517	0.7390	ผ่าน	คนที่ 9	31	ป.1	15	198	409	0.7903	ผ่าน
คนที่ 2	32	ม.4	20	318	535	0.6739	ผ่าน	คนที่ 10	33	ป.2	20	317	558	0.7026	ผ่าน
คนที่ 3	33	ม.1	20	307	534	0.6431	ผ่าน	คนที่ 11	12	ป.6	20	109	201	0.7023	ผ่าน
คนที่ 4	30	ม. 4	20	296	519	0.7336	ผ่าน	คนที่ 12	14	ป.2	20	136	239	0.7153	ผ่าน
คนที่ 5	32	ม.1	15	203	419	0.7798	ผ่าน	คนที่ 13	12	ป.6	20	115	212	0.7760	ผ่าน
คนที่ 6	30	ป.1	20	273	515	0.7401	ผ่าน	คนที่ 14	12	ป.5	15	96	172	0.9048	ผ่าน
คนที่ 7	31	ป.5	20	296	508	0.6543	ผ่าน	คนที่ 15	12	ป.6	15	90	157	0.7444	ผ่าน
คนที่ 8	32	ป.5	15	217	423	0.7833	ผ่าน								

จากตารางที่ 8 พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบทั้ง 15 คน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.6431-0.9048 หรือคิดเป็นอยู่ระหว่างร้อยละ 64.41-90.48 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป หรือคิดเป็นมากกว่า

ร้อยละ 50 ขึ้นไป ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกคน ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่ได้เรียนรู้กับครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบ มีความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลดังนี้

ประเด็นที่ 1 ผลการพัฒนาแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้

รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน 3) หลักการ 4) วัตถุประสงค์ 5) เนื้อหา 6) กระบวนการพัฒนา และ 7) การวัดและประเมินผล ซึ่งผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบขึ้นอย่างเป็นระบบ ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลังจากนั้นจึงศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนารอบความคิดแบบเดบิต การเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเอง การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การชี้แนะทางปัญญา การนิเทศตามแนวคิด การเรียนรู้แบบผสมผสาน การถ่ายโอนการเรียนรู้ รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ วิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสรุปสาระสำคัญ นำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการยกร่างรูปแบบ แล้วกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ จัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ยกร่างรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ จัดทำรูปแบบและเอกสารประกอบรูปแบบฉบับร่าง นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน ประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบและเอกสารประกอบรูปแบบ แล้วปรับปรุง แก้ไข จัดทำรูปแบบสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ทดลองต่อไป การพัฒนารูปแบบดังกล่าวข้างต้นนั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Khammani (2024) ที่ได้กล่าวถึงรูปแบบว่า มีความครอบคลุมในองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระบบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่างๆ รูปแบบประกอบด้วยกระบวนการอันเป็นขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิดที่ยึดถือได้ รูปแบบจะต้องได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้นๆ อีกทั้งการดำเนินการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูในครั้งนี้ยังมีความสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูของ Khattiya (2022) และ Joycharoen, Charuchainiwat, and Sucheewa (2023) ที่ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาครูโดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการยกร่างรูปแบบ นำข้อมูลพื้นฐานที่ได้มายกร่างรูปแบบตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นทำการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ปรับปรุงแก้ไข และนำไปทดลองใช้จริงตามลำดับ ซึ่งเป็นการพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบ ได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้ในการพัฒนาครูตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่ 2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้

ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครู

ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามกระบวนการของรูปแบบมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมและสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากในกระบวนการพัฒนาของรูปแบบ ในขั้นตอนที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้และความเชื่อมั่นในความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับหลักการ แนวคิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ และแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงส่งผลทำให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ที่สูงขึ้นผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ

Sapsombat (2024) ที่พัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู เพื่อพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนผ่านการฝึกอบรมโดยใช้การโค้ชและการเป็นพี่เลี้ยงของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาการฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งช่วงก่อนและหลังการฝึกอบรม

2. ด้านความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครู

ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ครูมีความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาของรูปแบบในขั้นตอนที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้และความเชื่อมั่นในความสามารถในการจัดการเรียนรู้ มีกิจกรรมการพัฒนาโน้ตส์การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 : การเรียนรู้สู่การประยุกต์ใช้ การดำเนินการในขั้นตอนนี้ช่วยให้ครูเกิดโน้ตส์ที่ถูกต้องชัดเจนในเรื่องในเรื่องการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ช่วยเสริมสร้างให้ครูเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและการชี้แนะทางปัญญา ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในขั้นตอนนี้ครูมีการปฏิบัติการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งการดำเนินการด้วยแนวทางดังกล่าวนี้ ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของครูในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ได้อย่างดีเยี่ยม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaiya (2021) ที่ศึกษาพบว่า การชี้แนะทางปัญญาช่วยเสริมสร้างทักษะการเขียนแผนการจัดประสบการณ์และทักษะการจัดประสบการณ์ของครู โดยครูทุกคนมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครู

ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ครูมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาของรูปแบบซึ่งมี 4 ขั้นตอน อันได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 จุดประกายความคิดแบบเติบโตเพื่อการเปลี่ยนแปลง ขั้นตอนที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้และความเชื่อมั่นในความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและการชี้แนะทางปัญญา ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ ขั้นตอนที่ 4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สู่การพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนได้มีการออกแบบและการดำเนินกิจกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างให้ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอน โดยมีแนวคิด ทฤษฎีที่มีหลักการอันเหมาะสมและสอดคล้องรองรับอย่างชัดเจน จึงส่งผลทำให้ครูมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับดี บรรลุตามเกณฑ์เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Suttirat (2021) ที่พัฒนารูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการศึกษาชั้นเรียนและการชี้แนะโดยพี่เลี้ยงของมหาวิทยาลัย พบว่า ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก งานวิจัยของ Saenglun and Sitisombun (2022) ที่พัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้การศึกษาชั้นเรียนผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ พบว่า ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รวมทั้ง Hejazi, Sadoughi, & Datu, (2025) ที่ศึกษาพบว่า การเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตในการสอนและการรับรู้ความสามารถของตนเองให้แก่ครู ส่งผลต่อความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ของครู

ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ครูมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาตามรูปแบบได้กำหนดให้มีกิจกรรมการเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจนในขั้นตอนที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้และความเชื่อมั่นในความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในขั้นตอนนี้จะมุ่งเน้นการเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการจัดการ

เรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ อีกทั้งในขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน และการชี้แนะทางปัญญา ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นให้ครูปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน และมีการชี้แนะทางปัญญาผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนนี้ นับว่าเป็นอีกส่วนหนึ่งของการช่วยเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองให้แก่ครู ทั้งนี้ เพราะการร่วมกิจกรรมการพัฒนาบทเรียนร่วมกันด้วยการชี้แนะทางปัญญาผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นับเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ครูได้สร้างประสบการณ์แห่งความสำเร็จในการวางแผน ออกแบบ และปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการชี้แนะทางปัญญาและการเรียนรู้ร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพย่อมส่งผลให้ครูเกิดศักยภาพ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Parker (2020) ที่ศึกษาผลของการใช้เทคนิคการชี้แนะทางปัญญาผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองของครู พบว่า ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาที่มีการใช้เทคนิคการชี้แนะทางปัญญาผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับสูง และมีความสามารถในการปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนที่เพิ่มสูงขึ้น

5. ด้านความพึงพอใจของครูที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากรูปแบบการพัฒนาครูที่ผู้วิจัยพัฒนานั้น มีหลักการสำคัญ ได้แก่ การมุ่งเน้นการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโต การมุ่งเน้นการเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเอง การส่งเสริมการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การมุ่งเน้นการพัฒนาโดยใช้การชี้แนะทางปัญญา และการมุ่งเน้นการนิเทศการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานซึ่งการนิเทศแบบพบหน้าและแบบออนไลน์ อีกทั้งมีกระบวนการพัฒนา 4 ขั้นตอน อันได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 จุดประกายความคิดแบบเติบโตเพื่อการเปลี่ยนแปลง ขั้นตอนที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้และความเชื่อมั่นในความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและการชี้แนะทางปัญญา ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และขั้นตอน ที่ 4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งหลักการและกระบวนการพัฒนาดังกล่าวนั้นนับว่าเป็นแนวทางที่ใช้วิธีการและกิจกรรมการพัฒนาครูที่มีความเหมาะสมและช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือรวมพลังของครู มีความสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาตนเองของครู มีบรรยากาศที่มีความไว้วางใจและการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ครูมีการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาตนเอง มีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการชี้แนะและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยให้ผู้เกิดความรู้สึกไว้วางใจและเคารพซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังทำให้ครูเกิดแรงบันดาลใจและแรงจูงใจในการพัฒนาความสามารถของตนเองในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wongyai and Patthanaphon (2024) ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการพัฒนาครูด้วยการชี้แนะทางปัญญาผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไว้ว่า การพัฒนาครูผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันแบบร่วมมือรวมพลัง เป็นการเรียนรู้ประสบการณ์การปฏิบัติงานในพื้นที่และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการชี้แนะทางปัญญาที่มุ่งให้ผู้ชี้แนะใช้วิธีการฝึกที่หลากหลายตามความแตกต่างระหว่างบุคคล จุดอ่อน และจุดแข็งของผู้รับการชี้แนะแต่ละคน ซึ่งมีความต้องการพัฒนาที่แตกต่างกัน ผู้รับการชี้แนะเกิดการพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ ส่งผลให้ผู้รับการชี้แนะเกิดการเรียนรู้และพัฒนาด้วยตนเอง ดังนั้นด้วยหลักการและกระบวนการพัฒนาของรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ เคารพในความแตกต่าง และสนับสนุนการพัฒนาตนเองของครูผู้เข้ารับการพัฒนาแต่ละคนอย่างเต็มศักยภาพ จึงส่งผลทำให้ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

6. ด้านความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรม

ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า นักเรียนที่ได้เรียนรู้กับครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามกระบวนการของรูปแบบมีความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ในระดับสูง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาของรูปแบบ มีกิจกรรมการพัฒนาความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ที่ครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งในด้านการพัฒนา

กรอบความคิดแบบเติบโต การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโมทัศน์ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ การเสริมสร้างการรับรู้ในความสามารถของตนเอง การปฏิบัติการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงส่งผลทำให้ความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จากครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามรูปแบบ อยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Boonchai (2023) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเชื่อมโยงประสบการณ์และการบูรณาการ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่มร่วมมือ กระบวนการสืบสอบ และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้สื่อเทคโนโลยีส่งผลต่อความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นในกระบวนการพัฒนาครูตามรูปแบบ ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาได้วิเคราะห์และเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเหล่านี้ในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูง จึงส่งผลทำให้นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้มีความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tan (2022) ที่พบว่า ครูที่ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่มุ่งเน้นการถ่ายโอนการเรียนรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียน

7. ดัชนีประสิทธิผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรม

ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบมีค่ามากกว่า .50 ขึ้นไป หรือมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกคน แสดงว่า นักเรียนที่ได้เรียนรู้กับครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบ มีความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาของรูปแบบ มีกิจกรรมพัฒนาความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ทั้งการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในโมทัศน์ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การปฏิบัติการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และทำให้ประสิทธิผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยครูที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบบรรลุตามเกณฑ์เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sengsri and Watcharasakmongkol (2024) ที่กล่าวว่า การนำแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปใช้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างมีพลังของครู นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน และเป็นกลยุทธ์สำคัญในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น ดังนั้นคุณภาพศิษย์ คือคุณภาพครู นั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Parker (2020) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จากครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้เทคนิคการชี้แนะทางปัญญาผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้นในระดับดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ในการผลิตและพัฒนาครู อันได้แก่ คณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ หรือ สถาบันการฝึกหัดครูอื่นๆ ควรส่งเสริมให้มีการนำรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปใช้ เนื่องจากเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาวิชาชีพครูและการเรียนรู้ ที่ได้ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ช่วยเสริมสร้างความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หน่วยงาน สถาบัน หรือ องค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการฝึกอบรมและพัฒนาครูประจำการ อันได้แก่ ครูสภา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่พัฒนาครูอื่นๆ ควรมีการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปใช้ในการฝึกอบรมและพัฒนาครูประจำการ เพื่อช่วยเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและพลิกผัน

ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการพัฒนาครูไปใช้

1. การนำรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปใช้จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมการ และเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของรูปแบบ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีแนวคิด หลักการ เป้าหมาย จุดเน้น และวิธีการพัฒนาครูที่มีลักษณะเฉพาะ ดังนั้นในการนำรูปแบบไปใช้ ควรมีการศึกษารูปแบบและเอกสารประกอบรูปแบบ เพื่อให้มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมพัฒนาครูตามรูปแบบ
2. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของรูปแบบ สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม รวมทั้งสามารถปรับกิจกรรมบางอย่างให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา แต่ต้องไม่ขัดต่อหลักการของรูปแบบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลของการใช้รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ สำหรับครูผู้สอนในระดับการศึกษาอื่นๆ ได้แก่ การศึกษาปฐมวัย อาชีวศึกษา และ อุดมศึกษา
2. ควรมีการศึกษาความสามารถในการถ่ายโอนความรู้จากการฝึกอบรมของครู (Transfer of Training)
3. ควรมีการศึกษาขยายผล โดยนำรูปแบบการพัฒนาครูไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากขึ้น

บรรณานุกรม

- Boonchai, P. (2023). A Synthesis of Research on Teaching for Transfer: Meta-Analysis and Content Analysis. *Journal of Curriculum and Instruction, Sakon Nakhon Rajabhat University*, 15(44), 83–97.
- Buason, R. (2021). *Research and Development of Educational innovation* (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Cecilio-Fernandes, D., Sandars, J., Gianotto-Oliveira, R., & Steenhof, N. (2024). Teaching for Transfer of Learning in Health Professions Education: AMEE Guide No. 176. *Medical Teacher*, 47(8), 1243–1251. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/0142159X.2024.2414823>
- Chaiya, C. (2022). *Development of a Developmental Supervision Model Integrated with Cognitive Coaching to Enhance Teachers' Ability in Managing Balanced Language Experiences for Lua Ethnic Early Childhood Teachers* (Doctoral dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Dechakup, P., Yindeesuk, P., & Chantraukris, P. (2023). *Active Learning for Competency Enhancement*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Hattie, J. (2023). *Visible learning: The Sequel: A Synthesis of over 2,100 Meta-analyses Relating to Achievement*. London, England: Routledge.
- Hejazi, S. Y., Sadoughi, M., & Datu, J. A. D. (2025). The Relative Importance of Growth Teaching Mindset, Emotions, and Self-Efficacy in Teachers' Grit. *International Journal of Applied Linguistics*, 35(2), 629–642. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/ijal.12641>
- Jamjuree, D. (2021). *Learning Design: Concepts and Processes*. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Joycharoen, P., Charuchainiwat, P., & Sucheewa, S. (2023). A Professional Development Model for In-Service Teachers to Enhance Competencies in Science Experience Management for Kindergarten Children. *Graduate Journal, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage*, 17(3), 99–111.
- Kamjadpai, S. (2019). *Statistics for Research in Curriculum and Instruction* (Revised edition). Sakon Nakhon: Rajabhat University Faculty of Education.

- Khammani, T. (2024). *The Science of Teaching: Knowledge for Effective Learning Process Management* (23rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Khattiya, K. (2022). *Development of a Model to Enhance Teachers' Critical Reflective Thinking Ability in Teaching based on Transformative Learning Theory and Collaborative Lesson Development Concept for Novice Teachers* (Doctoral dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Kowtragarul, S. (2022). *Educational psychology* (14th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Leelachai, N. (2013). *Development of a Critical Reading Instructional Model Integrating Metacognition, Experiential Learning, and Classroom Learning Communities for Lower Secondary School Students* (Doctoral dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- OECD. (2022). *Education Policy Outlook 2022: Transforming Pathways for Lifelong Learners*. Retrieved from <https://doi.org/10.1787/77b79672-en>
- Office of the Education Council. (2022). *Measures for Learning Loss Recovery*. Bangkok: B.K. Printing.
- Panich, V., & Susilwan, W. (2017). *The Science and Art of Teaching*. Bangkok: Phapphim.
- Parker, S. (2020). *Effects of Cognitive Coaching on Teacher Efficacy* (Doctoral dissertation). University of Mary Washington. Retrieved from https://scholar.umw.edu/student_research/367
- Rausch, T. A. (2023). *Teaching for Transfer: Exposure, Experiences & Instructional Behavior of Instructor in Higher Education* (Doctoral dissertation). Colorado State University. Retrieved from <https://api.mountainscholar.org/server/api/core/bitstreams/b728c667-e4c7-4cee-b4df-1cafd6bae0af/content>
- Saenglun, O., & Sitisombun, M. (2022). Development of a Model to Enhance Teachers' Active Learning Management Ability through Lesson Study within Professional Learning Communities. *Journal of Buddhist Social Sciences and Anthropology*, 7(5), 332–348.
- Sapsombat, W. (2024). *Development of Teachers' Active Learning Management to Enhance Students' Key Competencies through Training Using Coaching and Mentoring*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education.
- Sengsri, S., & Watcharasakmongkol, B. (2024). *Developing Learning Management through Teacher Development Using PLC*. Phitsanulok: Nawamit Printing.
- Sereerat, B. (2024). *TEP Forum 2024: Developing Learners through Competency-Based Approaches*. Retrieved from <https://thepotential.org/social-issues/competency/>
- Srisa-ard, B. (2017). *Introduction to Research* (10th ed.). Bangkok: Suveeriyasarn.
- Sousa, D. A. (2022). *How the Brain Learns* (6th ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Stern, J., Ferraro, K., Duncan, K., & Aleo, T. (2021). *Learning that transfers: Designing Curriculum for a Changing World*. Thousand Oaks, CA: Corwin.

- Suttirat, C. (2021). A Model for Developing Teachers' Competencies in 21st-century Learning Management through Professional Learning Communities, Lesson Study, and University-Based Mentoring. *Journal of Graduate Studies Network, Northern Rajabhat Universities*, 11(2), 75–92.
- Suwathanpornkul, I., Sarnkhaowkhom, C., Tulmethakaan, M., Sakuntanak, P., & Charoensuk, O. (2023). Learning Loss and Psychosocial Issues among Thai Students Amidst the COVID-19 Pandemic: The Perspectives of Teachers in the Online Classroom. *BMC Psychol*, 11(232). Retrieved from <https://doi.org/10.1186/s40359-023-01269-1>
- Tan, H. (2022). Influence of Teachers' Effective Teaching Behavior on Knowledge Transfer of Students in Online Teaching. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 17(9), 228-240. Retrieved from <https://doi.org/10.3991/ijet.v17i09.30919>
- Thailand Development Research Institute. (2024). *Driving Thailand's Development through Educational and Workforce Advancement in Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM)*. Retrieved from <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2024/03/Public-seminar-STEM.pdf?fbclid=IwAR3vLOL8AxSspkUX7MaO4keeayjMgcmpdg6ekOyqAigSrTGyAZzgoJA2ng>
- UNESCO. (2023). *Teaching Work and Educational Transformation through Technology Discussed by Ministries of Education in the Region*. Retrieved from <https://www.unesco.org/en/articles/teaching-work-and-educational-transformation-through-technology-discussed-ministries-education>
- Wongyai, W., & Patthanaphon, M. (2024). *Cognitive Coaching* (6th ed.). Bangkok: Charansanitwong Printing.

Received:	11-06-2025
Revised:	02-09-2025
Accepted:	15-09-2025

การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในระบบทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

Development of a Lifelong Learning Model for Distance Education in Occupational Health and Safety

สุดาว เลิศวิสุทธิไพบูลย์^{*1}

Sudaw Lertwisuttipaiboon

l.sudaw@gmail.com

อภิรดี ศรีโสภาส¹

Apiradee Sriopas

apisriopas@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาเป้าหมายและความต้องการของผู้เรียนสำหรับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในระบบทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย และ (2) นำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในระบบทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่นกับผู้เรียนหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำนวน 210 คน จากนั้นทำการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 8 คน และใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าในการตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่นของข้อมูลและคำตอบที่ได้รับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและเทคนิคการวิเคราะห์สาระสำคัญ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า (1) ผู้เรียนมีความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, $SD = 0.72$) เป้าหมายคือต้องการเรียนเพื่อรู้และเพื่อปฏิบัติได้จริง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเห็นว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ การเรียนแบบผสมผสาน เทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ การสอนแบบปฏิบัติการจริง สื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ สไลด์บรรยาย และสไลด์ทบทวนข้อสอบ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือกิจกรรมกลุ่มขนาดเล็ก 2-5 คน และการประเมินผล การเรียนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือการสอบภาคปฏิบัติ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือการจัดสรรเวลาเรียน ร้อยละ 57.14 และค่าใช้จ่ายในการเรียน ร้อยละ 32.86) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์สาระสำคัญ พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในระบบทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยครอบคลุม 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีการเรียนการสอน การสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ และการประเมินผลการเรียนรู้ และ (2) การนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในระบบการศึกษาทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก 10 แนวปฏิบัติ ได้แก่ 1) การเรียนรู้แบบผสมผสานทั้งการเรียนแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ 2) เทคโนโลยีการจัดการเรียนการสอน

* Corresponding Author

¹ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Health Science, Sukhothai Thammathirat Open University

ประกอบด้วย ระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย 3) การสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการและภาคสนาม รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง 4) กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มย่อย กิจกรรมแบบเรียลไทม์และแบบย้อนหลัง และ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ ประกอบด้วย การสอบกลางภาคและปลายภาค การสอบภาคปฏิบัติ การประเมินผลกิจกรรมและให้ข้อมูลย้อนกลับรายบุคคล

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้ ได้แก่ การนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยรวมถึงหลักสูตรวิชาชีพอื่นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงาน รวมถึงการศึกษาประสิทธิภาพของการประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลที่พัฒนาขึ้นเพื่อติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการพัฒนาทักษะวิชาชีพอย่างต่อเนื่องตามหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ: การเรียนรู้ตลอดชีวิต, การศึกษาทางไกล, อาชีวอนามัยและความปลอดภัย, รูปแบบการจัดการศึกษา

Abstract

This study aimed to (1) examine learners' goals and needs for lifelong learning in distance education in occupational health and safety, and (2) propose a model for lifelong learning management in distance education in occupational health and safety. A mixed-methods research design was employed, consisting of quantitative research using a validity- and reliability-tested questionnaire administered to 210 students enrolled in the Bachelor of Science program in Occupational Health and Safety at Sukhothai Thammathirat Open University. This was followed by qualitative research using in-depth interviews with eight key informants. Data credibility was ensured through triangulation. Data were analyzed using descriptive statistics and thematic analysis.

The quantitative findings revealed that (1) learners demonstrated a high level of demand for lifelong learning ($\bar{X} = 4.25$, $SD = 0.72$). Their primary goals were to acquire knowledge and apply it in practice. The most effective instructional model perceived by learners was blended learning. The most effective teaching technique was hands-on practice. The most effective instructional media were lecture slides and review slides. The most effective learning activities were small-group activities (2–5 learners), and the most effective assessment method was practical examinations. Major challenges included time management (57.14%) and learning expenses (32.86%). The qualitative findings from thematic analysis indicated that guidelines for lifelong learning management in distance education in occupational health and safety encompass five key aspects: learning models, instructional technology, experiential learning enhancement, interactive activities, and learning assessment. (2) The proposed lifelong learning management model for distance education in occupational health and safety consists of five core components and ten operational practices: 1) blended learning, incorporating both face-to-face and online learning; 2) instructional technology, including learning management systems and diverse learning media; 3) experiential learning enhancement through laboratory practice, fieldwork, and virtual technologies; 4) interactive activities, including small-group, real-time, and asynchronous activities; and 5) learning assessment, including midterm and final examinations, practical assessments, activity-based evaluation, and individualized feedback.

The study recommends that the findings be applied to the development of distance education programs in occupational health and safety, as well as other professional programs, to better align with learners' needs and labor market demands. Further research should examine the effectiveness of the developed distance education model in improving learning outcomes and supporting continuous professional skill development in accordance with lifelong learning principles.

Keywords: Lifelong Learning, Distance Education, Occupational Health and Safety, Educational Management Model

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) เป็นแนวคิดของกระบวนการเรียนรู้ที่ดำเนินไปตลอดชีวิตเพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล คำนี้ นิยมใช้อย่างแพร่หลายในการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ (adult education) เพื่อกล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้หลายรูปแบบและหลายระดับ (UNESCO, 2006) การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่นานาประเทศใช้กำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าในทุกด้านและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งการส่งเสริมประชาชนให้พร้อมที่จะพัฒนาตนเองและตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่

จะส่งผลให้กระบวนการพัฒนาดังกล่าวประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน สำหรับประเทศไทยนั้น การศึกษาตลอดชีวิตมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการกำหนดไว้ในกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ ตามมาตรา 54 วรรคสาม ประกอบกับมาตรา 258 จ. ด้านการศึกษา (4) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่บัญญัติให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต จนถึงปัจจุบันมีการนำแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นบรรทัดฐานในการพัฒนาประชากรของประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดมิติปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศ ในหมวดหมู่ที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต โดยสนับสนุนให้คนทุกช่วงวัยมีโอกาสพัฒนาทักษะอย่างเต็มศักยภาพ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ รวมถึงการผลิตกำลังคนให้ตรงความต้องการของภาคการผลิต

อาชีวอนามัยและความปลอดภัย (Occupational Health and Safety) เป็นงานด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย สุภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคมของผู้ปฏิบัติงานในทุกสาขาอาชีพ การจัดการสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยสำหรับผู้ปฏิบัติงานจึงเป็นงานที่มีความสำคัญต่อสุขภาพอนามัยและเป็นการรับผิดชอบต่อกฎหมายของผู้เกี่ยวข้อง องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) ประมาณการว่าทุกปีผู้ใช้แรงงานประมาณ 2.3 ล้านคนทั่วโลกต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เสี่ยงอันตรายทำให้เสียชีวิตเนื่องจากอุบัติเหตุจากการทำงาน ซึ่งเป็นเหตุผลที่องค์กรภาครัฐและเอกชนทั่วโลกให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา สำหรับประเทศไทยมีสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรอาชีวอนามัยและความปลอดภัยหรือเทียบเท่า จำนวนมากถึง 57 แห่ง (Occupational Safety and Health Division, 2025) ซึ่งสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นสถาบันการศึกษาเพียงแห่งเดียวที่เปิดสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกอาชีวอนามัยและความปลอดภัยด้วยระบบการศึกษาทางไกลมากกว่า 30 ปี โดยมุ่งเน้นการต่อยอดองค์ความรู้ด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยให้กับผู้ประกอบการอาชีพเพื่อพัฒนางานอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในสายงานที่รับผิดชอบ และผลิตบุคลากรด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะ และทักษะทางวิชาชีพเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งในแต่ละปีมีผู้สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรนี้ประมาณ 200-300 คน ดังนั้น การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อต่อยอดความรู้สำหรับผู้เรียนทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย จึงมีความสำคัญเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของผู้เรียน และสอดคล้องกับแนวโน้มความต้องการของตลาดแรงงาน ตลอดจนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาที่มีความรับผิดชอบต่อในแง่ของการเตรียมการและสนับสนุนสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered education) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาขึ้นเพื่อทราบถึงเป้าหมายและความต้องการในการศึกษาตลอดชีวิต และเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้เรียนทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยที่สอดคล้องตามแนวคิดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเป้าหมายและความต้องการของผู้เรียนทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการศึกษาตลอดชีวิต
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้เรียนทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบพหุวิธี (Multi-method research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นผู้เรียนในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2565 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำนวน 460 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตาราง

ของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, & Morgan, 1970) ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรดังกล่าว โดยกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 210 คน และเพิ่มจำนวนตัวอย่างอีกร้อยละ 5 เพื่อชดเชยกรณีได้รับแบบสอบถามไม่ครบถ้วนหรือแบบสอบถามที่ได้รับมีการตอบไม่สมบูรณ์รวมขนาดตัวอย่างที่เผื่อแล้วคิดเป็นจำนวน 221 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย (inclusion criteria) ดังนี้ 1) มีเครื่องมือสื่อสารที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพื่อตอบแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ได้ และ 2) เต็มใจเข้าร่วมการวิจัย สำหรับเกณฑ์การคัดออก (exclusion criteria) คือ ตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์

การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ที่คัดเลือกจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยและสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 8 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารการศึกษา 2) อาจารย์ผู้สอนด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาหลักสูตร 4) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา 5) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการประเมินและวัดผลการศึกษา 6) ผู้เรียนระบบทางไกล 7) บัณฑิต และ 8) ผู้ใช้บัณฑิตในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิตวิชาเอกอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคนสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย และในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้มีการขออนุญาตทุกขั้นตอน โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ ความสำคัญ และรายละเอียดของโครงการวิจัย พร้อมทั้งยืนยันจะรักษาความเป็นส่วนตัวและความลับ ผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถถอนตัวออกจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ รวมทั้งผลการวิจัยได้นำเสนอในภาพรวม ไม่ระบุตัวบุคคลเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้เข้าร่วมวิจัย

2. เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

2.1 แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป้าหมายและความต้องการในการศึกษาตลอดชีวิต ส่วนที่ 3 รูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต และส่วนที่ 4 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย การตรวจสอบความตรง (validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence; IOC) ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.82 และการตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ซึ่งมีได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และทำการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's reliability coefficient alpha) เท่ากับ 0.87

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นคำถามปลายเปิด (open-end question) เกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับเป้าหมายและความต้องการของผู้เรียนทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ทำการตรวจสอบคุณภาพของแนวคำถาม/ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มจากดัชนีความตรงตามเนื้อหา (content validity) และใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (triangulation) ในการตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่นของข้อมูล และคำตอบที่ได้รับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation, SD) ค่าต่ำสุด (max) ค่าสูงสุด (min) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่เป็นมาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert scale) เป็น 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุด (5 คะแนน) จนถึงน้อยที่สุด (1 คะแนน) ผู้วิจัยได้กำหนดการแปลความหมายคะแนนเฉลี่ยระดับความต้องการของผู้เรียนต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิตทั้งรายด้านและโดยรวม แบ่งเป็น 5 ระดับ (Best, & Kahn, 2006) ได้แก่ มากที่สุด (4.51-5.00) มาก (3.51-4.50) ปานกลาง (2.51-3.50) น้อย (1.51-2.50) และน้อยที่สุด (1.00-1.50)

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้ โปรแกรม Gemini เป็นเครื่องมือช่วยในการระบุ คำหลักและวลีสำคัญจากข้อมูลสัมภาษณ์ จากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สาระสำคัญ (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun and Clarke (2006) เพื่อค้นหาธีมและแนวคิดหลักที่ซ่อนอยู่ในข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ทำความคุ้นเคยกับข้อมูล โดยการอ่านข้อมูลจากการสัมภาษณ์และทบทวนซ้ำ เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของข้อมูล
- 2) สร้างรหัส (Coding) โดยกำหนดรหัสให้กับส่วนต่างๆ ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหรือประเด็นที่สนใจ เช่น คำสำคัญ วลี หรือประโยค
- 3) จัดกลุ่มรหัส (Categorizing codes) โดยนำรหัสที่ได้มาจัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่หรือประเภทต่างๆ
- 4) สร้างธีม (Theming) โดยการสร้างแนวคิดหลักหรือธีมจากกลุ่มของรหัสที่เกี่ยวข้องกัน
- 5) ตรวจสอบและปรับปรุงธีม โดยการตรวจสอบความสอดคล้องและความครอบคลุมของธีมที่ได้ และปรับปรุงแก้ไขให้มีความชัดเจนมากขึ้น
- 6) ตีความหมายและนำเสนอ โดยการอธิบายความหมายของธีมที่ได้ และนำเสนอในรูปแบบของแนวคิดที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

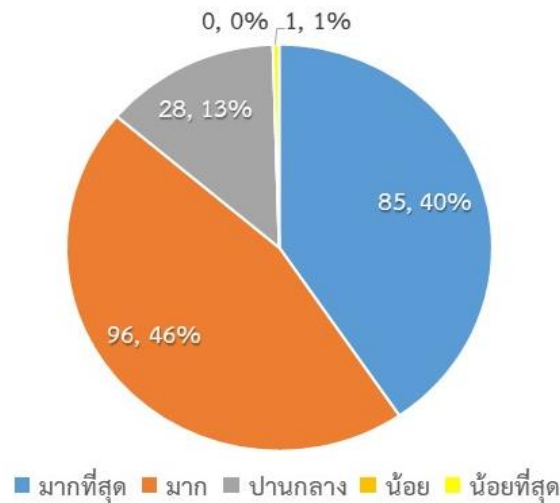
ผลการรวบรวมข้อมูลได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 224 ฉบับ พบว่ามีแบบสอบถามจำนวน 14 ฉบับที่ไม่สมบูรณ์ จึงได้ทำการคัดออก เหลือแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 210 ฉบับ ซึ่งเป็นขนาดตัวอย่างที่เชื่อถือได้ทางสถิติ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลของผู้เข้าร่วมวิจัย จำนวน 210 คน เป็นเพศชาย 95 คน (ร้อยละ 45.24) และเพศหญิง 115 คน (ร้อยละ 54.76) ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี จำนวน 111 คน (ร้อยละ 52.86) รองลงมาคือ 31-40 ปี จำนวน 66 คน (ร้อยละ 31.43) อายุเฉลี่ยเท่ากับ 31.67 ปี (SD = 8.35) ผู้เข้าร่วมวิจัยมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี 172 คน (ร้อยละ 81.91) รองลงมาคือระดับปริญญาโท 28 คน (ร้อยละ 13.33) ปริญญาเอก 6 คน (ร้อยละ 2.86) และต่ำกว่าปริญญาตรี 4 คน (ร้อยละ 1.90) ตามลำดับ สังกัดหน่วยงานภาคเอกชนจำนวน 142 คน (ร้อยละ 67.62) รองลงมาสังกัดหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 37 คน (ร้อยละ 17.62) อาชีพอิสระจำนวน 8 คน (ร้อยละ 3.81) ผู้เข้าร่วมวิจัยส่วนใหญ่มีอายุงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 78 คน (ร้อยละ 37.14) รองลงมาอายุงาน 5-10 ปี จำนวน 62 คน (ร้อยละ 29.52) และอายุงาน 11-15 ปี จำนวน 43 คน (ร้อยละ 20.48) และอายุงานมากกว่า 15 ปี จำนวน 27 คน (ร้อยละ 12.86) ตามลำดับ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน พบว่า โน้ตบุ๊ก/คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะเป็นอุปกรณ์การเรียนที่ผู้เข้าร่วมวิจัย ส่วนใหญ่ใช้จำนวน 82 คน (ร้อยละ 39.05) รองลงมาคือสมาร์ทโฟน 57 คน (ร้อยละ 27.14) แท็บเล็ต 44 คน (ร้อยละ 20.95) และมีผู้เข้าร่วมวิจัยที่ใช้เครื่องเขียนทั่วไป (ไม่ใช่อุปกรณ์ดิจิทัล) 27 คน (ร้อยละ 12.86)

2. ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย ระดับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เหตุผลที่ต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีประสิทธิผล และปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.1 ระดับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากคำถามที่ว่าท่านมีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตระดับใด พบว่าผู้เข้าร่วมวิจัยเกือบทั้งหมดระบุว่ามีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตตั้งแต่ระดับมากถึงมากที่สุด แบ่งเป็นระดับมากจำนวน 96 คน (ร้อยละ 45.71) และระดับที่สุด 85 คน (ร้อยละ 40.48) มีเพียง 28 คน (ร้อยละ 13.33) ที่ระบุระดับปานกลาง และน้อยที่สุดจำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.48) ดังภาพที่ 1 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ซึ่งจากการแปลผลตามเกณฑ์ สรุปได้ว่าผู้เข้าร่วมวิจัยมีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับมาก

ภาพที่ 1 สัดส่วนตัวของผู้เข้าร่วมวิจัยแบ่งตามระดับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 เป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เข้าร่วมวิจัยส่วนใหญ่จำนวน 82 คน (ร้อยละ 39.05) ระบุว่าต้องการเรียนเพื่อรู้ (Learning to know) มุ่งพัฒนากระบวนการคิด การแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต รองลงมา 78 คน (ร้อยละ 37.14) ต้องการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) มุ่งพัฒนาความสามารถและสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ และจำนวน 50 คน (ร้อยละ 23.81) ต้องการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) มุ่งพัฒนาทุกด้านทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ศิลธรรม

2.3 แนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย รูปแบบของการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคนิคการสอน สื่อการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 รูปแบบของการจัดการเรียนการสอน จากคำถามที่ว่า ท่านคิดว่ารูปแบบของการจัดการเรียนการสอนต่อไปนี้มีประสิทธิภาพระดับใด ผลปรากฏว่าผู้เข้าร่วมวิจัยระบุว่าการเรียนแบบผสมผสาน (Blended learning) มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 4.61 จัดอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือการเรียนแบบเผชิญหน้า (face-to-face) และการเรียนแบบออนไลน์ (online) โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และ 4.13 ตามลำดับ ซึ่งจัดอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งสองรูปแบบ

2.3.2 เทคนิคการสอน จากคำถามที่ว่าท่านคิดว่าเทคนิคการสอนต่อไปนี้มีประสิทธิภาพระดับใด ผลปรากฏว่าผู้เข้าร่วมวิจัยระบุว่าการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุดคือ การสอนแบบปฏิบัติการจริง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 รองลงมาคือ การสอนแบบปฏิบัติการเสมือน (virtual lab/ online lab) เท่ากับ 4.63 และการสอนด้วยกรณีศึกษา (case study) เท่ากับ 4.58 สำหรับเทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพในระดับมาก ได้แก่ การสอนแบบบรรยาย เท่ากับ 4.41 ส่วนเทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพในระดับปานกลาง ได้แก่ การสอนแบบอภิปราย เท่ากับ 3.04 และเทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพในระดับน้อย คือ การสอนแบบใช้ใบ เท่ากับ 2.27

2.3.3 สื่อการสอน จากคำถามที่ว่าท่านคิดว่าสื่อการสอนต่อไปนี้มีประสิทธิภาพระดับใด ผลปรากฏว่าผู้เข้าร่วมวิจัยระบุว่าการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุดคือ สไลด์บรรยาย มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 และสไลด์ทบทวนข้อสอบ เท่ากับ 4.65 สื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพในระดับมากคือ วิดีโอบรรยาย เท่ากับ 4.22 สื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพในระดับปานกลางคือ ตำรา/เอกสารประกอบการสอนเท่ากับ 3.46 และแบบประเมินก่อนเรียน-หลังเรียน เท่ากับ 3.35 สื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพในระดับน้อยคือ วิดีโอแบบมีปฏิสัมพันธ์เท่ากับ 2.21 กระดานสนทนา (Discussion board) เท่ากับ 2.08 ตามลำดับ

2.3.4 กิจกรรมการเรียนรู้ จากคำถามที่ว่า ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไปนี้มีประสิทธิผลระดับใด ผลปรากฏว่าผู้เข้าร่วมวิจัยระบุว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุดคือ กิจกรรมกลุ่มขนาดเล็ก (2-5 คน) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 รองลงมาคือกิจกรรมกลุ่มใหญ่ (6-10 คน) มีประสิทธิภาพในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.06 และกิจกรรมเดี่ยวรายบุคคล เท่ากับ 2.38 จัดอยู่ในระดับน้อย

2.3.5 การประเมินผลการเรียน จากคำถามที่ว่าท่านคิดว่ารูปแบบการประเมินผลการเรียนต่อไปนี้มีประสิทธิผลระดับใด ผลปรากฏว่าผู้เข้าร่วมวิจัยระบุว่าการประเมินผลการเรียนที่มีประสิทธิผลในระดับมากที่สุดคือ การสอบภาคปฏิบัติ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 ระดับมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน 4.58 รองลงมาคือ การสอบกลางภาคและปลายภาค มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 ระดับปานกลางคือ การสอบปลายภาคครั้งเดียว มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 และการจัดทำรายงาน/โครงการ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 สำหรับรูปแบบการประเมินผลการเรียนที่มีประสิทธิภาพในระดับน้อยคือ การทดสอบแบบไม่มีการเตือนล่วงหน้า (quiz) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.24

2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีผู้เข้าร่วมวิจัยกว่าครึ่งหนึ่งที่ระบุว่ามีปัญหาการจัดสรรเวลาเรียน จำนวน 120 คน (ร้อยละ 57.14) รองลงมาคือมีปัญหาค่าใช้จ่ายในการเรียน 69 คน (ร้อยละ 32.86) มีปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 22 คน (ร้อยละ 10.48) มีปัญหาการเทียบโอนผลการเรียน 15 คน (ร้อยละ 7.14) มีปัญหาสุขภาพ 13 คน (ร้อยละ 6.19) มีปัญหาครอบครัว 7 คน (ร้อยละ 3.33) และปัญหาอื่นๆ 2 คน (ร้อยละ 0.95) และมีผู้เข้าร่วมวิจัยที่ระบุว่าไม่มีปัญหาและอุปสรรค 69 คน (ร้อยละ 32.86)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลของแนวทางการจัดการเรียนการสอน

แนวทางการจัดการเรียนการสอน	คะแนนเฉลี่ย	ระดับประสิทธิผล
1. รูปแบบของการเรียน		
- การเรียนแบบผสมผสาน (Blended learning)	4.61	มากที่สุด
- การเรียนแบบเผชิญหน้า (face-to-face)	4.19	มาก
- การเรียนแบบออนไลน์ (online)	4.13	มาก
2. เทคนิคการสอน		
- การสอนแบบบรรยาย	4.41	มาก
- การสอนแบบปฏิบัติการจริง	4.81	มากที่สุด
- การสอนแบบปฏิบัติการเสมือน (virtual lab/ online lab)	4.63	มากที่สุด
- การสอนแบบอภิปราย	3.04	ปานกลาง
- การสอนด้วยกรณีศึกษา (case study)	4.58	มากที่สุด
- การสอนแบบใช้ใบงาน	2.27	น้อย
3. สื่อการสอน		
- ตำรา/เอกสารประกอบการสอน	3.46	ปานกลาง
- แบบประเมินก่อนเรียน-หลังเรียน	3.35	ปานกลาง
- สไลด์บรรยาย	4.72	มากที่สุด
- วิดีโอบรรยาย	4.22	มาก

แนวทางการจัดการเรียนการสอน	คะแนนเฉลี่ย	ระดับประสิทธิผล
- วิดีโอแบบมีปฏิสัมพันธ์	2.21	น้อย
- สไลด์ทบทวนข้อสอบ	4.65	มากที่สุด
- กระดานสนทนา (Discussion board)	2.08	น้อย
4. กิจกรรมการเรียนรู้		
- กิจกรรมเดี่ยวรายบุคคล	2.38	น้อย
- กิจกรรมกลุ่มขนาดเล็ก (2-5 คน)	4.81	มากที่สุด
- กิจกรรมกลุ่มใหญ่ (6-10 คน)	3.06	ปานกลาง
5. การประเมินผลการเรียน		
- การสอบภาคปฏิบัติ	4.66	มากที่สุด
- การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน	4.58	มาก
- การสอบกลางภาคและปลายภาค	3.61	มาก
- การสอบปลายภาคครั้งเดียว	3.32	ปานกลาง
- การสอบแบบไม่มีการเตือนล่วงหน้า (quiz)	2.24	น้อย

3. การวิเคราะห์สาระสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านอาชีวอนามัย

ผลการวิเคราะห์สาระสำคัญ (Thematic Analysis) จากคำตอบของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 8 คน พบว่า มีประเด็นหลัก (Themes) ที่สำคัญเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านอาชีวอนามัย 5 ประเด็น ดังแสดงในตารางที่ 2 ประกอบด้วย รูปแบบการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีการเรียนการสอน การสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ และการประเมินผลการเรียนรู้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สาระสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านอาชีวอนามัย (n = 8 คน)

ประเด็นหลัก (Themes)	สาระสำคัญ	แนวทาง
1. รูปแบบการเรียนรู้ คำพูดตัวอย่าง: “ผู้เรียนมีความต้องการและสไตล์การเรียนรู้ที่หลากหลาย การจัดการเรียนการสอนจึงควรยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน การการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) จึงน่าจะเหมาะสมที่สุด” (ผู้บริหารทางการศึกษา, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)	ผู้เรียนมีความต้องการการเรียนรู้ในรูปแบบที่แตกต่าง การจัดการเรียนการสอนจึงควรสนับสนุนรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและผสมผสานกัน	แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและผสมผสาน ได้แก่ 1) การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended learning) 2) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative learning) ที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย 3) การเรียนรู้จากกรณีศึกษา (Case study) ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง

ประเด็นหลัก (Themes)	สาระสำคัญ	แนวทาง
“การเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา เช่น ข่าวอุบัติเหตุต่างๆ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีกับสถานการณ์จริง” (ผู้ให้บัณฑิตหลักสูตรอาชีวอนามัย, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8)		4) การเรียนรู้ด้วยวิดีโอ (Video learning) ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสะดวกของตนเอง
2. การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน คำพูดตัวอย่าง: “มีเครื่องมือและเทคโนโลยีดิจิทัลหลายอย่าง que ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้หลายด้าน โดยเฉพาะระบบ LMS ที่รองรับการเรียนรู้แบบผสมผสาน และควรใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น คลิปวิดีโอ พอดแคสต์ อินโฟกราฟิก” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4) “ปัจจุบันมีการใช้ AI ปรับแต่งเนื้อหาและรูปแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับหลักสูตรอาชีวอนามัยได้” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาหลักสูตร, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)	การใช้เทคโนโลยีที่รองรับการเรียนรู้แบบผสมผสาน และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้หลายด้าน เช่น การเข้าถึงเนื้อหา การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการประเมินผลการเรียนรู้	แนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) ที่รองรับการเรียนรู้แบบผสมผสาน 2) สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ การบรรยาย สไลด์ทบทวนข้อสอบ คลิปวิดีโอ พอดแคสต์ อินโฟกราฟิก หรือเทคโนโลยีดิจิทัลต่างๆ รวมทั้งปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. การสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ คำพูดตัวอย่าง: “การฝึกในห้องปฏิบัติการจริงเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพสูงสุด แต่การใช้ห้องปฏิบัติการเสมือน (Virtual Lab/ Online Lab) ก็เป็นทางเลือกเสริมที่ช่วยให้สามารถฝึกปฏิบัติได้แม้จะอยู่ในสภาพแวดล้อมออนไลน์ ก็ดีกว่าเรียนจากทฤษฎีอย่างเดียว” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4) “การใช้ VR หรือ AR ในการจำลองสถานการณ์ จะช่วยให้นักศึกษาเห็นภาพ	การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ทางด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยทั้งการฝึกภาคสนามและการใช้เทคโนโลยีเสริมการเรียนรู้	แนวทางการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ทางด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ประกอบด้วย การฝึกภาคสนามและการใช้เทคโนโลยีช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สมจริงและน่าสนใจยิ่งขึ้น ได้แก่ 1) การใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรมที่สามารถตรวจวัดสภาพแวดล้อมการทำงาน เช่น แสงสว่าง ความร้อน เสียง และระดับความเข้มข้นของสารเคมีในอากาศ เป็นต้น 2) เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality: VR) ที่สามารถจำลองสถานการณ์การทำงานในสถานที่ทำงานจริง

ประเด็นหลัก (Themes)	สาระสำคัญ	แนวทาง
การทำงานในสถานการณ์เสี่ยง ซึ่งเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติที่จะให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในพื้นที่อันตรายจริงๆ ได้” (อาจารย์ผู้สอนหลักสูตรอาชีวอนามัย, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2) “การฝึกปฏิบัติใช้เครื่องมือทางสุขศาสตร์อุตสาหกรรม และการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สมจริงและน่าสนใจจะเป็นจุดแข็งของหลักสูตรที่ตลาดต้องการ” (ผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรอาชีวอนามัย, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8)		3) เทคโนโลยีเสริมจริง (Augmented Reality: AR) ในการจำลองสถานการณ์การทำงานที่เสี่ยงอันตราย เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการตัดสินใจและแก้ปัญหา
4. กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ คำพูดตัวอย่าง: “การจัดกิจกรรมอาจใช้เทคโนโลยีออกแบบให้มีการโต้ตอบกันได้ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาทั้งแบบเรียลไทม์และย้อนหลัง ช่วยให้นักศึกษาสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นยืนยันความเข้าใจของตนเองได้” (บัณฑิตหลักสูตรอาชีวอนามัย, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7) “เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยไม่เกิน 5 คน เพราะกลุ่มขนาดเล็กกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากขึ้น และมีส่วนร่วมเข้มข้นกว่ากลุ่มใหญ่” (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการประเมินและวัดผลการศึกษา, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)	การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรมีการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์มีการโต้ตอบระหว่างผู้เรียนและผู้สอน	การจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยและการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ ทั้งแบบเรียลไทม์ (Real-time) และแบบย้อนหลัง (Asynchronous)
5. การประเมินผลการเรียนรู้ คำพูดตัวอย่าง: “การประเมินผลควรมีความหลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการสอน ทั้งการประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน และควรมีการประเมินภาคปฏิบัติควบคู่ไปด้วย”	การประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและครอบคลุม การให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับคำแนะนำเพื่อพัฒนาตนเองต่อไป และลดอัตราการหลุดออกจากระบบการเรียน	แนวทางการประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ ดังนี้ 1) การประเมินผลกิจกรรมก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียน 2) การสอบภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สัดส่วนเหมาะสมกับวิธีการสอน

ประเด็นหลัก (Themes)	สาระสำคัญ	แนวทาง
(ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการประเมินและวัดผล การศึกษา, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5) “ถ้ามีการให้ feedback ว่าควรปรับปรุง ตรงไหน จะช่วยให้นักศึกษารู้ว่าควร พัฒนาจุดใด และไม่เกิดความท้อจนหลุด จากกระบวนการเรียน ” (ผู้เรียนระบบทางไกลหลักสูตรอาชีวอนามัย, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6)		3) การให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) รายบุคคล

4. การนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

จากผลการวิจัยที่ได้ศึกษาเป้าหมายและความต้องการของผู้เรียนทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการศึกษาตลอดชีวิตและผลการวิเคราะห์สาระสำคัญเชิงคุณภาพ สามารถนำเสนอ รูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้เรียนด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย เน้นการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการความยืดหยุ่นของผู้เรียนและเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาอาชีวอนามัยและความปลอดภัยที่ต้องการการฝึกฝนและประสบการณ์จริงดังภาพที่ 2 ซึ่งประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก + 10 มาตรการ ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้เรียนด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

4.1 รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended learning) มี 2 มาตรการ คือ 1) การเรียนแบบเผชิญหน้า (face-to-face) และ 2) การเรียนออนไลน์ (Online)

4.2 การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน มี 2 มาตรการ คือ 1) ระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) 2) การใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ กรณศึกษา สไลด์ทบทวนข้อสอบ

4.3 การสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ มี 2 มาตรการ คือ 1) การฝึกปฏิบัติใช้เครื่องมือทางสุขศาสตร์อุตสาหกรรมในห้องปฏิบัติการ/ภาคสนาม 2) การฝึกปฏิบัติจากเทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality: VR) และเทคโนโลยีเสริมจริง (Augmented Reality: AR)

4.4 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ มี 2 มาตรการ คือ 1) กิจกรรมกลุ่มย่อย (2-5 คน) 2) กิจกรรมส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์แบบเรียลไทม์ (Real-time) และแบบย้อนหลัง (Asynchronous)

4.5 การประเมินผลการเรียนรู้ มี 2 มาตรการ คือ 1) การสอบกลางภาค ปลายภาค และการสอบภาคปฏิบัติ และ 2) การประเมินผลกิจกรรมและให้ข้อมูลย้อนกลับรายบุคคล

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการและเป้าหมายของผู้เรียนทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการศึกษาตลอดชีวิต และนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพหุวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

ผลการวิจัยเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 210 คน พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความต้องการระดับมากถึงมากที่สุดในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (คะแนนเฉลี่ย 4.25) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะและความรู้ด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยยังคงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เป้าหมายหลักที่ผู้เรียนระบุคือ การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) และการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) ซึ่งเป็นสองเสาหลักตามกรอบแนวคิดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยการสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้จากความเป็นจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Casner-Lotto and Barrington (2016) และ Mahawachirapanyo, Wathasatto, and Hapa (2024) ที่ระบุว่าการเข้าสู่อาชีพในแต่ละอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้เรียนต้องมีทั้งความรู้ และความสามารถในการใช้ทักษะต่างๆ ในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติงานในอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน รูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเห็นว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุดคือการเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) (ค่าเฉลี่ย = 4.61) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Brown, Werbeloff, and Raven (2019) ที่พบว่าการเรียนแบบผสมผสานช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพการเรียนรู้ โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนที่ทำงานประจำ เทคนิคการสอนที่ได้คะแนนสูงสุดคือการสอนแบบปฏิบัติจริง (ค่าเฉลี่ย = 4.81) และการสอนด้วยกรณีศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 4.58) และการประเมินผลด้วยวิธีหลากหลาย โดยเฉพาะการสอบภาคปฏิบัติ ซึ่งมีคะแนนสูงสุดด้านการประเมินผลการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 4.66) สอดคล้องกับแนวคิดของ Kolb (1984) และการศึกษาของ Rahmi (2024) เรื่องการเรียนรู้จากประสบการณ์ (experiential learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและสะท้อนผลลัพธ์เพื่อสร้างความรู้จากประสบการณ์ตรง ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนรู้กับชีวิตจริง เป็นผลให้จดจำและเข้าใจข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาได้ดี นอกจากนี้ ยังพบว่าปัญหาใหญ่ของผู้เรียนคือการจัดสรรเวลาเรียน (ร้อยละ 57.14) และค่าใช้จ่าย (ร้อยละ 32.86) ซึ่งผู้เรียนในระบบการศึกษาตลอดชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน จึงมีภาระในการจัดสรรเวลาสำหรับครอบครัวและการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ Soratana, Ratana-Ubol, and Kimpee (2021) ที่ระบุว่ากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องอาศัยการรับรู้การเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้สนับสนุนภายในและผู้สนับสนุนภายนอกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทไทย และบ่งชี้ถึงความจำเป็นของการออกแบบหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นทั้งด้านเวลาและต้นทุนทางการศึกษา ซึ่งเป็นประเด็นที่ UNESCO (2022) ได้เสนอแนะไว้ในรายงานว่าแต่ละประเทศควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความเท่าเทียมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มและความจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทของการศึกษาทางไกลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในรูปแบบผสมผสาน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ผู้เรียนมีความหลากหลายทั้งด้านอายุ ประสบการณ์ และระดับการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2016) ที่ระบุว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น รองรับความต้องการเฉพาะบุคคล และใช้เทคโนโลยีเพื่อเปิดโอกาสการเรียนรู้แบบไม่จำกัดเวลาและสถานที่ การ

วิเคราะห์สาระสำคัญได้ข้อมูลช่วยสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณและเป็นเครื่องยืนยันว่าเทคโนโลยีการศึกษา เช่น ระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ (LMS), เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality: VR) และเทคโนโลยีเสริมจริง (Augmented Reality: AR) มีศักยภาพในการยกระดับการเรียนรู้และช่วยให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและปรับให้ตรงกับความต้องการเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ World Economic Forum (2023) ที่ระบุว่าการเรียนรู้ในอนาคตต้องพึ่งพาเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อรองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตตลอดจนการสร้างทักษะขึ้นมาใหม่ (reskill) และการยกระดับทักษะให้ดีกว่าเดิม (upskill) เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนำไปสู่การนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 5 กลยุทธ์หลัก ประกอบด้วย (1) รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (2) การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน (3) การสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ (4) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ และ (5) การประเมินผลการเรียนรู้ โดยมี 10 มาตรการที่สนับสนุนกลยุทธ์ดังกล่าว รูปแบบการจัดการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาลดชีวิตในยุคดิจิทัลที่เน้นความยืดหยุ่นและการปฏิบัติจริง (OECD, 2021) ทั้งยังช่วยแก้ไขปัญหาคอขวดด้านการศึกษาผู้ใหญ่ต่อเผชิญต่งเช่นผลการวิจัยแบบกรณีศึกษาของ Orton and Nokes (2012) ซึ่งทดลองใช้กลยุทธ์การเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อแก้ไขปัญหาของนักศึกษาพยาบาลที่ศึกษาต่อในหลักสูตรพยาบาลอาชีวอนามัย นักศึกษาเหล่านี้มักทำงานเต็มเวลาและมีภาระความรับผิดชอบหลายอย่างที่สามารถส่งผลกระทบต่อ การเรียนรู้แบบผสมผสาน จึงเป็นกลยุทธ์การศึกษาที่มีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาที่นักศึกษาเหล่านี้ต้องเผชิญในการศึกษาต่อ สอดคล้องกับแนวทางของ OECD (2020) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้แบบผสมผสาน เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการลดช่องว่างด้านโอกาสทางการศึกษา เพราะสามารถปรับให้เหมาะกับบริบทของผู้เรียนแต่ละคน และใช้เทคโนโลยีในการออกแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

1. ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในรูปแบบผสมผสานที่ยืดหยุ่น บูรณาการเทคโนโลยี และเน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและตอบสนองต่อบริบทของการทำงานยุคใหม่ที่เน้นสมรรถนะ การเรียนรู้ต่อเนื่อง และความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างยั่งยืน

2. ภาครัฐควรมีนโยบายสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อขจัดอุปสรรคในการเรียน เช่น ค่าใช้จ่าย และการจัดสรรเวลาเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาประสิทธิผลของการนำรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริงในกลุ่มทดลอง เพื่อประเมินผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประยุกต์ใช้ในงานอาชีพด้านอาชีวอนามัยและความภัย

2. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น อาทิ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เช่น ผู้บริหารสถานประกอบการ ผู้กำหนดนโยบาย หรือสมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมและหลากหลายในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บรรณานุกรม

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, R., Werbeloff, L., & Raven, R. (2019), *Interdisciplinary Research and Impact*. Retrieved from <https://doi.org/10.1002/gch2.201900020>
- Casner-Lotto, J., & Barrington, L. (2016). *Are They Really Ready to Work? Employers' Perspectives on the Basic Knowledge and Applied Skills of New Entrants to the 21st Century U.S.* Retrieved April 8, 2025, from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519465.pdf>

- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/235701029_Experiential_Learning_Experience_As_The_Source_Of_Learning_And_Development
- Mahawachirapanyo, P., Wathasatto, H., & Hapa, Y. (2024). T The 21st Century Skills and Improving the Quality of Education. *Journal of Modern Learning Development*, 9(6), 467–481. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/274822>
- Occupational Safety and Health Division. (2025). *Educational Institutions that Offer Occupational Health Courses or Equivalent*. Retrieved March 5, 2025, from https://osh.labour.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=93&Itemid=227
- OECD. (2020). *The impact of COVID-19 on Education: Insights from Education at a Glance 2020*. Retrieved from www.education-at-a-glance-2020.pdf
- Orton, P., & Nokes, K. M. (2012). Introduction of a Blended Teaching Strategy in an Occupational Health Nursing Education Programme. *Occupational Health Southern Africa*, 18(5), 4–7.
- Rahmi, W. (2024). Analytical Study of Experiential Learning: Experiential Learning Theory in Learning Activities. *EDUKASIA: Jurnal Pendidikan dan Pembelajaran*, 5(2), 115–126.
- Soratana, N., Ratana-Ubol, A., & Kimpee, P. (2021). A Process of Lifelong Learning in Thai Family Culture. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 42(3), 509–514. Retrieved April 10, 2025, from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/kjss/article/view/253469>
- UNESCO. (2016). *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action*. Retrieved March 14, 2025, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>
- UNESCO. (2022). *Reimagining our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Retrieved April 8, 2025, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707.locale=en>
- World Economic Forum. (2023). *Future of Jobs Report 2023*. Retrieved April 12, 2025, from <https://www.weforum.org/reports/future-of-jobs-report-2023>

Received: 16-05-2025

Revised: 18-07-2025

Accepted: 05-08-2025

มุมมองของผู้ใช้บริการ แรงจูงใจและความคาดหวังของผู้ต้องขังในฐานะผู้ให้บริการ
บนพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม

Service Users' Perspectives, Motivations and Expectations of Inmates as Service
Providers through Collaborative Communication Space for
Reintegration into Society

สุรางคณา ณ นคร^{*1}

Surangkana na Nakorn

kunkruday@hotmail.comอดิลา พงษ์ยี่หล้า²

Adilla Pongyeela

adilla777@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) มุมมองของผู้ใช้บริการ ความพึงพอใจต่อส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) เปรียบเทียบความพึงพอใจจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตลอดจนมุมมองที่มีต่อผู้ต้องขัง นอกจากนี้ยังศึกษา (2) แรงจูงใจและความคาดหวังของผู้ต้องขัง เปรียบเทียบแรงจูงใจและความคาดหวัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตลอดจนความคิดเห็นทั่วไปของผู้ต้องขังในฐานะผู้ให้บริการร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ฦ บางขวาง ซึ่งเป็นบริษัทที่เป็นพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากผู้ใช้บริการ 385 คน และผู้ต้องขังที่ให้บริการ 67 คน ด้วยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ใช้ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยค่า t-test และ F-test ผลการวิจัยพบว่า

(1) ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่รู้จักร้านจากคำแนะนำของเพื่อนและสื่อสังคมออนไลน์ รับรู้ว่าร้านนี้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ฝึกอาชีพ เหตุผลสำคัญที่มาใช้บริการคือบรรยากาศดี ต้องการสนับสนุนและให้โอกาสผู้ต้องขัง ช่วงเวลาที่มีการใช้บริการสูงสุดคือ 11.01-13.00 น. มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง 301-600 บาท มาพร้อมเพื่อนหรือครอบครัว และตัดสินใจสั่งอาหารด้วยตัวเอง มีความพึงพอใจต่อ

* Corresponding Author

¹ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University

² วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University

ส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) ระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเฉพาะด้านบุคคล ผลการทดสอบสมมุติฐานไม่พบความแตกต่างของระดับความพึงพอใจตามเพศ อาชีพ และรายได้ แต่พบความแตกต่างตามระดับการศึกษาและอายุ ยกเว้นด้านการจัดจำหน่าย ผู้ใช้บริการให้มุมมองว่า ผู้ต้องขังควรได้รับโอกาสจากสังคม เชื่อมั่นในคุณภาพการฝึกอบรม และรู้สึกประทับใจเมื่อได้สัมผัสการให้บริการของผู้ต้องขังเหล่านี้ด้วยตนเอง

(2) ผู้ต้องขังในฐานะผู้ให้บริการ มีแรงจูงใจในการทำงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีแรงจูงใจภายในสูงกว่าแรงจูงใจภายนอก ปัจจัยหลักคือ ความต้องการพัฒนาตนเอง ได้เปิดโลกทัศน์และพิสูจน์คุณค่า ส่วนแรงจูงใจภายนอก ได้แก่ รายได้ ได้รับการสนับสนุนและคำชมจากลูกค้า/สังคม มีความคาดหวังสูงหลังพ้นโทษทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและการยอมรับจากผู้อื่น ผลการทดสอบสมมุติฐานไม่พบความแตกต่างในระดับแรงจูงใจและความคาดหวังตามปัจจัยส่วนบุคคล ยกเว้นด้านความรักและสังคมที่แตกต่างกันตามช่วงอายุ ต้องการนำทักษะความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพและกระทำความดีๆ เพื่อตนเองและครอบครัวหลังพ้นโทษ

คำสำคัญ: มุมมองของผู้ใช้บริการ, แรงจูงใจ, ความคาดหวัง, ผู้ต้องขัง, พื้นที่สื่อสารร่วม

Abstract

The objectives of this research were to (1) study the perspectives of service users' satisfaction through service marketing mix factors (7Ps), compare satisfaction levels based on personal factors, explore users' perspectives toward the inmates. Additionally, it aims to (2) study motivations and expectations of the inmates, compare motivation and expectation based on personal factors, explore general opinions of inmates as service providers at “Cook & Coff at Bang Kwang” restaurant, which serves as the context through a collaborative communication space for reintegration into society. This study employed a quantitative research approach. Data were collected from 385 service users and 67 inmates. A validated questionnaire was used as the instrument. Descriptive statistics used in data analysis included, percentages, frequencies, means, and standard deviations, while inferential statistics included t-tests and F-tests. The results showed that:

(1) Most service users know the shop from recommendations by friends and social media. The majority acknowledged that the restaurant has been functioned as a vocational training site for inmates. Key reasons for visiting included the pleasant atmosphere, supporting and encouraging inmates, and wishing to offer them a good chance. The most common time of visiting was between 11:01 AM and 1:00 PM, with average spending per visit ranging between 301–600 baht. Most visitors came with friends or family members. The most influential person in choosing food was the users themselves. Overall, users were highly satisfied with all aspects of the service marketing mix factors (7Ps). The highest satisfaction level was the “People” element. The hypotheses testing showed that the gender, occupation, and income did not result in significant differences in satisfaction levels. However, education level and age factors showed significant differences in all aspects except the distribution. Service users expressed positive perspectives toward inmates as service providers, indicating a willingness to give inmates a good chance and confidence that the public would accept them due to their training and vocational experience. The direct interaction with the inmates left a positive impression.

(2) Inmates as service providers exhibited high levels of work motivation. The internal motivation was higher than the external motivation. The main internal motivators were: the desire for self-improvement, opportunities to learn new skills and experiences, and a sense of self-worth. For external motivators were income, receiving compliments and encouragement from service users. The inmates had high expectations in all dimensions after releasing, the highest was the safety and security, and the acceptance from others. The hypotheses testing showed that the inmates' personal factors did not significantly affect their motivation and expectations, except those inmates of different age groups had different expectations in terms of love and social belonging. Inmates expressed a desire to use the vocational skills acquired during their sentence to start their own business and to contribute positively for themselves and their families after releasing.

Keywords: service users' perspectives, motivations, expectations, inmates, collaborative communication space

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรมราชทัณฑ์ติดตามพฤติกรรมผู้กระทำผิดหลังพ้นโทษ 1-3 ปี โดยพบอัตราการกระทำผิดซ้ำในช่วงติดตาม 1 ปี ดังนี้ ปี 2565 ร้อยละ 17.17, ปี 2566 ร้อยละ 20.53 และปี 2567 ร้อยละ 20.59 (ข้อมูล ณ วันที่ 2 พ.ค. 2568) ในปีงบประมาณ 2568 คดีที่กระทำ

ผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวในระยะเวลาติดตามพฤติกรรม 1 ปี มากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ 1) ยาเสพติด ร้อยละ 68.61, 2) ทรัพย์สิน ร้อยละ 12.89, 3) อื่นๆ ร้อยละ 8.64, 4) ชีวิตและร่างกาย ร้อยละ 5.54, และ 5) เพศ ร้อยละ 1.98 ส่งผลให้ในปี 2567 มีผู้ต้องขังรวม 276,511 ราย (Department of corrections, 2025) ก่อให้เกิดปัญหา “ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ” และกระทบต่อความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขัง (Mongkolsin et al., 2020, p.1)

หนึ่งในสาเหตุสำคัญของการกระทำผิดซ้ำ คือ “การว่างงาน” ซึ่งเกิดจากการไม่ยอมรับอดีตผู้ต้องขังในตลาดแรงงาน ทำให้ขาดโอกาสเริ่มชีวิตใหม่ด้วยอาชีพสุจริต (Thailand Institute of Justice, 2021, p.6; Phothisriwangchai, 2019) ดังนั้น การพัฒนาทักษะอาชีพให้ผู้ต้องขังตามศักยภาพ พร้อมสร้างการยอมรับจากสังคม เป็นแนวทางสำคัญในการคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน และลดการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งเป็นภารกิจเร่งด่วนที่กรมราชทัณฑ์ต้องดำเนินการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 กรมราชทัณฑ์ได้จัดทำโครงการ “คืนคนดีสู่สังคม” (Social Reintegration Project) ตามนโยบายกระทรวงยุติธรรม เพื่อช่วยให้ผู้พ้นโทษเข้าถึงอาชีพ ปรับตัวเข้าสู่สังคม และเปลี่ยนทัศนคติของสังคมต่ออดีตผู้ต้องขัง นำไปสู่การยอมรับและเปิดโอกาสให้กลับเข้าสู่สังคมได้มากขึ้น (Office of Justice Affairs, 2016) โครงการนี้อ้างอิง “ข้อกำหนดแมนเดลลา” (The Nelson Mandela Rules) หรือ “ข้อกำหนดขั้นต่ำของสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง” (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ที่เน้นสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมในการดูแลผู้ต้องขัง (Penal Reform International, & Thailand Institute of Justice, 2021, p.4) และมอบให้ผู้บริหารงานราชทัณฑ์มีอิสระในการพัฒนานวัตกรรมการฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขัง ลดการกระทำผิดซ้ำ คืนคนดีสู่สังคมและบรรเทาปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ (Department of Corrections, 2024) นับเป็นก้าวสำคัญของการยกระดับงานราชทัณฑ์ให้ทันสมัย

เรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรี อยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เป็นเรือนจำขนาดใหญ่ที่มีความมั่นคงสูงและเข้มงวดด้านระเบียบวินัย ใช้ควบคุมผู้ต้องขังคดีอุกฉกรรจ์ที่มีโทษตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปจนถึงโทษประหารชีวิต และเป็นเรือนจำแห่งเดียวในประเทศที่มีแดนประหาร ปัจจุบัน (ณ วันที่ 1 มิถุนายน 2567) มีผู้ต้องขังชายทั้งหมด 4,748 คน (Crime News Team, 2024) ในจำนวนนี้ มีผู้ต้องขังบางส่วนที่ประพฤติดี เหลือโทษไม่เกิน 3 ปี 6 เดือน มีทักษะด้านบริการ อาหาร และเครื่องดื่ม ไม่มีประวัติการลงโทษทางวินัย ไม่มีพฤติกรรมหลบหนีและกระทำผิดซ้ำ ผ่านการประเมินโดยคณะกรรมการของเรือนจำตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำ ประเภทความสามารถหรือทักษะพิเศษ (Corrections Act B.E., 2017; Hongsa, 2022, pp.105-112) ผู้ต้องขังกลุ่มนี้ได้รับอนุญาตให้ทำงานภายนอก ณ ร้านอาหาร “คุกแอนด์คอฟ ฌ บางขวาง” ซึ่งตั้งอยู่หน้าเรือนจำกลางบางขวาง Y. Nakruangsri (personal communication, July 1, 2025) รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ให้สัมภาษณ์ถึงแนวคิดของร้านว่า มุ่งหวังให้เป็นพื้นที่ช่วยพัฒนาผู้ต้องขัง ด้วยการฝึกวิชาชีพด้านการทำอาหารและลงมือปฏิบัติจริงในการให้บริการทั้งหน้าร้านและหลังร้าน เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปประกอบอาชีพสุจริตเมื่อพ้นโทษ ซึ่งช่วยลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ โดยจะได้รับเงินรางวัลปันผลเป็นรายได้ตอบแทนระหว่างถูกคุมขัง มากไปกว่านั้นคือ พื้นที่นี้ยังเป็นกุศโลบายเพื่อการฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขัง ให้มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น มีความรัก สามัคคี เรียนรู้ที่จะทำงานและอยู่ร่วมกันอย่างมีอารยะ พร้อมๆ กับให้โอกาสผู้ต้องขังพิสูจน์ตัวเองและให้สังคมได้มอบโอกาสที่สองแก่ผู้ต้องขังเพื่อสร้างการยอมรับ โดยคนภายนอกจะสัมผัสได้ถึงศักยภาพผู้ต้องขังขณะปฏิบัติงานให้บริการอีกด้วย เป็นการเตรียมความพร้อมในการปรับตัวสู่สังคมภายนอก ร้านเริ่มเปิดให้บริการตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน 2565 จนถึงปัจจุบัน สังคมตอบรับและให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังมาก ทั้งมาใช้บริการในร้าน ติดตามกดไลก์ (Like) แชร์ (Share) ให้ความเห็น (Comments) เป็นกำลังใจเขียนลงโพสต์ (Post-it) และเพจ เฟซบุ๊ก (Page facebook) ของร้าน มีอินฟลูเอนเซอร์ (Influencers) มารีวิว (Review) ให้เป็นจำนวนมาก สื่อโทรทัศน์เข้ามาทำรายการหลายรายการ ยังไม่นับหน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษา ทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาสังคมที่เข้ามาเยี่ยมชม ศึกษาดูงาน และร่วมกิจกรรมต่างๆ กับร้าน รวมถึงลูกค้าผู้เข้ามาใช้บริการในร้านแต่ละวัน มีผลประกอบการระหว่างเดือนตุลาคม 2565 - พฤษภาคม 2568 (จำนวน 32 เดือน) รายได้รวมทั้งสิ้น 51,692, 932.51 บาท คิดเป็นกำไรสุทธิ 6, 915, 565.29 บาท จ่ายเงินรางวัลปันผลให้ผู้ต้องขัง 3, 965, 918.00 บาท (ข้อมูล ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2568) โดยความสำเร็จนี้ไม่ได้วัดจากผลกำไรหรือจำนวนลูกค้าเท่านั้น แต่รวมถึงการพัฒนาศักยภาพผู้ต้องขัง สร้างความ

ยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการยอมรับจากสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของกรมราชทัณฑ์ในการคืนคนดีสู่สังคม งานวิจัยนี้เรียกร้านอาหาร “คุกแอนด์คอฟ ฌ บางขวาง” ว่าเป็น “พื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม” และใช้เป็นพื้นที่ศึกษาในการวิจัย

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังใน “พื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม” มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณาตัวแปรสำคัญ 5 มิติ ได้แก่ 1) มิติพฤติกรรมการใช้บริการของผู้บริโภค การเข้าใจพฤติกรรมได้แก่ เหตุผลที่มาใช้บริการ ช่วงเวลา ค่าใช้จ่ายต่อครั้ง ความถี่ ผู้มีอิทธิพลและบุคคลที่มาด้วย จะช่วยให้เรือนจำสามารถออกแบบการบริการได้อย่างเหมาะสม แม้พื้นที่ดังกล่าวจะมีข้อจำกัดต่างจากร้านอาหารทั่วไป 2) มิติความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ความพึงพอใจสะท้อนคุณภาพการให้บริการ ตลอดจนส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) ซึ่งได้แก่ ความพึงพอใจด้านผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคคล กระบวนการ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ผลการศึกษาเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของผู้ต้องขังซึ่งเป็นผู้ให้บริการ 3) มิติปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ และการศึกษา เป็นข้อมูลสำคัญต่อการปรับปรุงบริการให้ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย 4) มิติแรงจูงใจของผู้ต้องขัง การเข้าใจแรงจูงใจของผู้ต้องขังที่สมัครใจเข้าร่วมทำงาน ณ ร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ฌ บางขวางนี้ จะช่วยให้เรือนจำสามารถออกแบบวิธีจูงใจที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและพัฒนาศักยภาพได้อย่างต่อเนื่อง 5) มิติความคาดหวังหลังพ้นโทษ การรับรู้ถึงความคาดหวังของผู้ต้องขังต่อชีวิตภายหลังการปล่อยตัว จะช่วยกำหนดแนวทางการฟื้นฟูที่ตอบโจทย์ทั้งรายบุคคลและเป้าหมายในการคืนคนดีสู่สังคม การวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษาที่ประยุกต์ใช้ความรู้ทางการตลาดบริการ (7Ps) แรงจูงใจและความคาดหวัง เพื่อประโยชน์ในการบูรณาการเข้ากับการฟื้นฟูผู้ต้องขัง ในบริบทของพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคมที่มีความหมายทางสังคม และนำมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งยังไม่เคยมีการศึกษาในลักษณะนี้มาก่อน

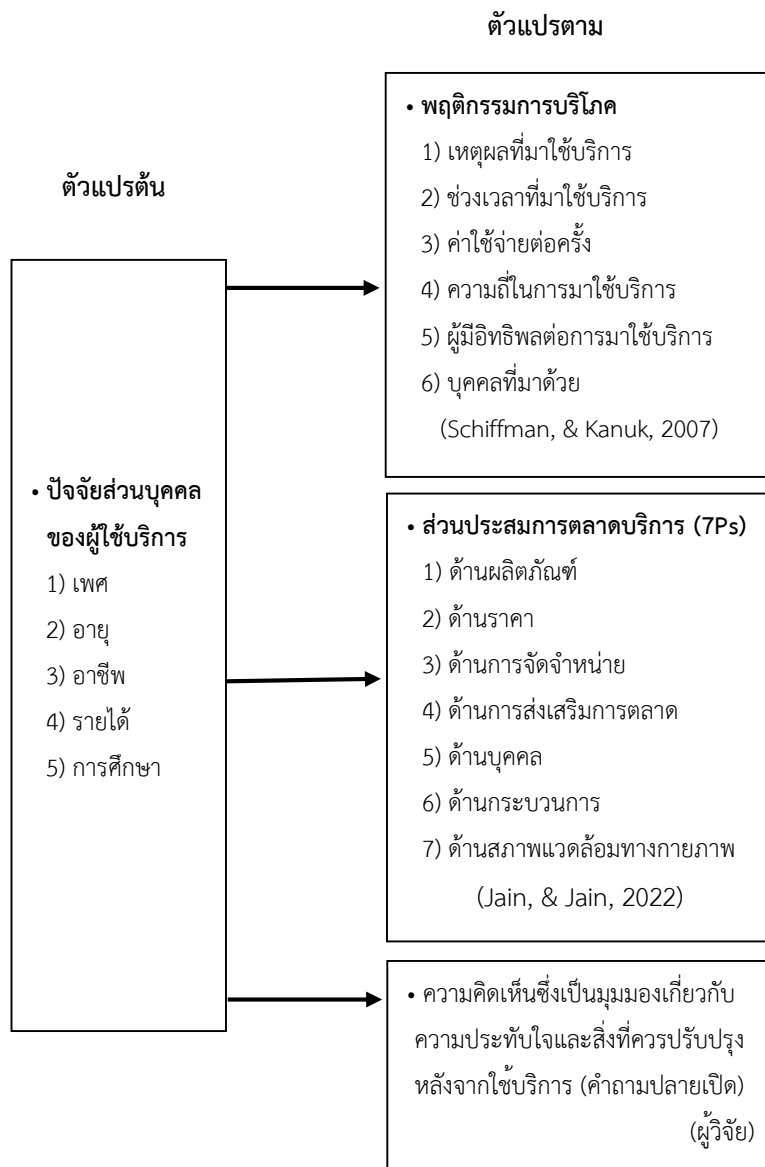
ในยุคที่ระบอบยุติธรรมทางอาญามุ่งเน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพและส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของผู้ต้องขัง การศึกษาประเด็นมุมมองของผู้ใช้บริการ และแรงจูงใจกับความคาดหวังของผู้ต้องขังในฐานะผู้ให้บริการ ภายใต้บริบทของพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคม จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาระบบฟื้นฟูผู้ต้องขังให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้จะเป็นแนวทางส่งเสริมการคืนคนดีสู่สังคมแล้ว งานวิจัยนี้ยังช่วยลดอคติ ลบภาพจำเดิมๆ ที่สังคมมีต่อเรือนจำ ผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ พร้อมทั้งสร้างภาพลักษณ์ใหม่ โดยเปลี่ยนมุมมองจาก “ผู้ต้องขัง” ให้เป็น “ผู้ผลิตตลาด” ที่สมควรได้รับโอกาสใหม่หลังพ้นโทษ (Editorial Team, 2019) ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับเรือนจำอื่นทั่วประเทศ เพื่อสร้างโอกาสและเสริมศักยภาพแก่ผู้ต้องขังในการเตรียมความพร้อมกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน ตามแนวทางการบริหารจัดการเรือนจำยุคใหม่

วัตถุประสงค์

1. ด้านผู้มาใช้บริการร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ฌ บางขวาง ซึ่งเป็นพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม
 - 1.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการของผู้มาใช้บริการ
 - 1.2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7 Ps)
 - 1.3 เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในการเข้าใช้บริการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
 - 1.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นซึ่งเป็นมุมมองของผู้มาใช้บริการเกี่ยวกับผู้ต้องขังในฐานะเป็นผู้ให้บริการ
2. ด้านผู้ต้องขังในฐานะเป็นผู้ให้บริการร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ฌ บางขวาง ซึ่งเป็นพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม
 - 2.1 เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของผู้ต้องขังทั้งแรงจูงใจภายในและภายนอก
 - 2.2 เพื่อศึกษาความคาดหวังหลังพ้นโทษของผู้ต้องขัง
 - 2.3 เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจและความคาดหวังของผู้ต้องขังจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
 - 2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นทั่วไปของผู้ต้องขัง

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ 1: ผู้มาใช้บริการร้านอาหารคูกแอนด์คอฟ ฌ บางขวาง ซึ่งเป็นพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม ผู้วิจัยกำหนดกรอบตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งพัฒนาจากแนวคิดของ Schiffman and Kanuk (2007, p.45) ส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) พัฒนาจาก Jain and Jain (2022) และความคิดเห็นซึ่งเป็นมุมมองเกี่ยวกับความประทับใจและสิ่งที่ควรปรับปรุงหลังจากใช้บริการ นำไปใช้พัฒนาเป็นคำถามปลายเปิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดสำหรับผู้มาใช้บริการร้านอาหารคูกแอนด์คอฟ ฌ บางขวาง
ซึ่งเป็นพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม

กรอบแนวคิดที่ 2: ผู้ต้องขังในฐานะผู้ให้บริการร้านอาหารคูกแอนด์คอฟ ฌ บางขวาง ซึ่งเป็นพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม ผู้วิจัยกำหนดกรอบตัวแปรตาม คือ แรงจูงใจต่อการทำงานบนพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม พัฒนาจาก

แนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg's Theory of Motivation) (Nickerson, 2025) และความคาดหวังหลังพ้นโทษของผู้ต้องขัง พัฒนาจากแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) (McLeod, 2025) และความคิดเห็นซึ่งเป็นมุมมองของผู้ต้องขัง นำไปใช้พัฒนาเป็นคำถามปลายเปิด ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดสำหรับผู้ต้องขังในฐานะผู้ให้บริการร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ฦ บางขวาง ซึ่งเป็นพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการบนพื้นที่ร่วมสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แท้จริง คณะผู้วิจัยจึงคำนวณหาขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรที่ไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran (1977) ได้ขนาดตัวอย่าง 385 คน โดยแสดงการคำนวณขนาดตัวอย่าง (Sample Size Calculation) ดังนี้

$$n = \frac{pqZ^2}{e^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง, p = อัตราส่วนของกลุ่มประชากรที่ต้องการจะสุ่ม (เท่ากับ 0.5), $q = 1 - p$, Z = ระดับความเชื่อมั่นที่กำหนดไว้คือ 1.96 และ e = สัดส่วนความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ คือ 0.05 แทนค่าได้ดังนี้

$$n = \frac{(0.5)(0.5)1.96^2}{0.05^2} = 384.16 \text{ หรือ } 385 \text{ คน ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ เท่ากับ } 385 \text{ คน}$$

เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) สำหรับผู้มาใช้บริการ คือ เพศหญิงหรือชาย อายุ 18 ปีขึ้นไป มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี-สูงกว่าปริญญาตรี อาชีพข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน นักเรียนนักศึกษา รับจ้างทั่วไป/อาชีพอิสระ ประกอบธุรกิจส่วนตัว ตลอดจนแม่บ้าน พ่อบ้านและผู้เกษียณอายุ เป็นผู้ที่มีรายได้ตั้งแต่ไม่เกิน 15,000 บาท จนถึงมากกว่า 45,000 บาท ต้องเป็นผู้ที่เข้ามาใช้บริการครบกระบวนการตั้งแต่สั่งอาหาร รับประทานและชำระเงิน และเป็นผู้ยินยอมและยินดีตอบแบบสอบถามอย่างเต็มใจเท่านั้น

1.2 ประชากรที่เป็นผู้ต้องซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการบนพื้นที่ร่วมสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคมทั้งเบื้องหน้าและหลังร้าน ณ ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลมี 80 คน ตามจำนวนจริง ใช้สูตรคำนวณตัวอย่างที่ทราบขนาดประชากรของ Yamane (1973, p.727) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} = \frac{80}{1 + 80 (0.05)^2} = \frac{80}{1.2} = 66.66 = 67$$

เมื่อ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง, N คือ จำนวนประชากร, e คือ ค่าความคลาดเคลื่อนที่ใช้ในการวิจัย = 0.05 แทนค่าจะได้ 66.66 หรือ 67 คน

เกณฑ์การคัดเข้า สำหรับผู้ต้องซึ่งเป็นผู้ให้บริการ มีดังนี้ ผู้ต้องซึ่งที่ให้บริการต้องทำหน้าที่เบื้องหน้าและหลังบนพื้นที่สื่อสารเพื่อร่วมสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคมมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 เดือน เพศชาย อายุ 27 – 75 ปี เป็นผู้สมัครใจยินยอมและยินดีเข้าร่วมวิจัยอย่างเต็มใจเท่านั้น เหลือโทษไม่เกิน 3 ปี 6 เดือน ประพฤติดี ไม่เคยถูกลงโทษทางวินัย มีทักษะด้านบริการ อาหาร และเครื่องดื่ม ผ่านการประเมินโดยคณะกรรมการของเรือนจำตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำ ประเมินความสามารถหรือทักษะพิเศษ กลุ่มนี้ได้รับอนุญาตให้ทำงานภายนอก ณ

ร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 คณะผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตและแนะนำตัวถึงผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรี เพื่อขออนุญาตเข้าพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล

2.2 เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว คณะผู้วิจัยนัดหมายวันเวลาและดำเนินการเก็บข้อมูลกับผู้เข้ามาใช้บริการและผู้ให้บริการโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งเป็นผู้กรอกข้อมูลเอง โดยความยินยอมและเต็มใจ ระหว่างเดือนตุลาคม 2567 - พฤศจิกายน 2567 โดยผู้เข้ามาใช้บริการบนพื้นที่สื่อสารร่วมเพื่อสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคม ผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียดการวิจัย และขออนุญาตแจกแบบสอบถามหลังรับประทานอาหารและชำระเงินเสร็จ และผู้ให้บริการที่เป็นผู้ต้องซึ่ง แจกแบบสอบถามเมื่อร้านปิด เวลา 16.30 น.

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม ซึ่งจำแนกเป็น 2 ชุด ชุดแรก สำหรับผู้มาใช้บริการ ชุดที่สอง สำหรับผู้ให้บริการที่เป็นผู้ต้องซึ่ง แบบสอบถามดังกล่าวได้พัฒนาจากกรอบแนวคิดการวิจัยข้างต้น มีการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ดังนี้

1) หาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยมีบุคคลสำคัญ 3 คน ประกอบด้วย ผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวาง นักวิชาการด้านการบริหารจัดการธุรกิจ และนักวิชาการด้านการตลาด ร่วมตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) และได้ค่า IOC โดยรวม 0.83 ซึ่งมากกว่า 0.05 จึงถือได้ว่าเนื้อหาของแบบสอบถามมีความเหมาะสม

2) หาค่าความน่าเชื่อถือโดยวิธีการของครอนบาค (Cronbach) เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยง (Reliability) และวัดค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ผลการตรวจสอบปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแยกตามประเด็น

หัวข้อ	ค่าความเชื่อมั่น
1. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps)	0.877
2. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของผู้ต้องขังทั้งแรงจูงใจภายในและภายนอก	0.923
3. ความคาดหวังหลังพ้นโทษของผู้ต้องขัง	0.878

ตารางที่ 1 แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ซึ่งได้ค่ามากกว่า 0.7 จึงถือว่าแบบสอบถามนี้ มีคุณภาพเพียงพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

3) เครื่องมือนี้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญการเรือนจำ นักวิชาการ 2 คน และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต (ใบอนุญาตหมายเลข COA No. 010267) ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative)

4.1 การใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมบริการบริโภคของกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้วิเคราะห์ส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) ของผู้ใช้บริการและวิเคราะห์แรงจูงใจและความคาดหวังของผู้ต้องขังที่ให้บริการ

4.2 การใช้สถิติเชิงอนุมาน เป็นดังนี้

4.2.1 กลุ่มผู้มาใช้บริการ ใช้ค่า t- test สำหรับการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม คือ เพศชายและเพศหญิง เกี่ยวกับความพึงพอใจด้านการให้บริการ (7Ps) และใช้ค่า F- test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ การศึกษา อายุ อาชีพ และรายได้

4.2.2 กลุ่มผู้ให้บริการซึ่งเป็นผู้ต้องขัง ใช้ค่า t- test สำหรับการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับแรงจูงใจและความคาดหวังระหว่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีหน้าที่ทำงานเบื้องหน้าและเบื้องหลังร้าน ใช้ค่า F- test ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของแรงจูงใจและความคาดหวังที่มากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ การศึกษา อายุ ภูมิลำเนา อาชีพและรายได้

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากคำถามปลายเปิดทั้งสองกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

1. ด้านผู้มาใช้บริการที่ร้านอาหารคูกอนด์คอฟ ณ บางขวาง

1.1 ผู้มาใช้บริการที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งสิ้น 385 คน เป็นเพศหญิงร้อยละ 68.80 เพศชายร้อยละ 31.20 มีอายุ 26-35 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.30 รองลงมาคือ 36-45 ปี ร้อยละ 23.90 มากกว่า 55 ปี ร้อยละ 18.20, 46-55 ปี ร้อยละ 17.70 และไม่เกิน 25 ปี ร้อยละ 11.90 ตามลำดับ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 55.10 รองลงมาคือ ต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 28.30 และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 16.60 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มากที่สุด ร้อยละ 24.40 รองลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 21.60 ประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 19.20 รับจ้างทั่วไป/อาชีพอิสระ ร้อยละ 19.00 ที่เหลือมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 11.00 ตามลำดับ ส่วนรายได้ต่อเดือนของผู้ใช้บริการ มีตั้งแต่ 15,001-25,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.90 รองลงมาคือ มากกว่า 45,000 บาท ตั้งแต่ 25,001-35,000 บาท และ ไม่เกิน 15,000 บาท ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 19.70, 17.70 และ 16.60 ตามลำดับ ที่เหลือมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 10.00

1.2 พฤติกรรมการใช้บริการของผู้มาใช้บริการ เป็นดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบ จำแนกตามการรู้จักร้านอาหารคูกอนด์คอฟ ณ บางขวาง

1. การรู้จักร้านอาหารคูกอนด์คอฟ ณ บางขวาง	จำนวน	ร้อยละ
เป็นทางผ่าน	61	15.80
เห็นจากสื่อออนไลน์	108	28.00
เพื่อนแนะนำ	130	33.80
เป็นญาติ/เพื่อนของผู้ต้องขังที่ทำงานที่ร้าน	63	16.40
อื่นๆ	23	6.00
รวม	385	100.00
2. การทราบมาก่อนว่า คูกอนด์คอฟ ณ บางขวาง เป็นร้านอาหาร ฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้ผู้ต้องขัง	จำนวน	ร้อยละ
ทราบ	287	74.50
ไม่ทราบ	98	25.50
รวม	385	100.00
3. เหตุผลของการมาใช้บริการร้านอาหารคูกอนด์คอฟ ณ บางขวาง (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน	ร้อยละ
บรรยากาศและสถานที่	312	34.70
สะดวกในการเข้าใช้บริการเพราะใกล้ที่ทำงาน	64	7.10
ต้องการมาเห็นการทำงานของผู้ต้องขัง	40	4.40
อยากรู้ว่าผู้ต้องขังน่ารักหรือไม่	12	1.30
สงสารผู้ต้องขัง	14	1.60
มาสนับสนุนและให้กำลังใจผู้ต้องขัง	241	26.80
อยากให้โอกาสผู้ต้องขังกลับสู่สังคม	208	23.10
อื่นๆ	9	1.00
รวม	900	100.00
4. ช่วงเวลาที่มาใช้บริการมากที่สุด	จำนวน	ร้อยละ
07:30 - 09.00 น.	18	4.70
09.01-11.00 น.	104	27.00
11.01-13.00 น.	205	53.20
13.01-14.00 น.	32	8.30
14.01- 17:30 น.	26	6.80
รวม	385	100.00
5. ค่าใช้จ่ายต่อครั้งที่มาใช้บริการ	จำนวน	ร้อยละ
100-300 บาท	114	29.60
301-600 บาท	179	46.50

5. ค่าใช้จ่ายต่อครั้งที่มาใช้บริการ (ต่อ)	จำนวน	ร้อยละ
601-900 บาท	56	14.50
มากกว่า 900 บาท	36	9.40
รวม	385	100.00
6. ความถี่ในการมารับประทานอาหารที่ร้านอาหารคูกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง	จำนวน	ร้อยละ
เดือนละครั้ง	132	34.30
ไม่เกิน 3 เดือนครั้ง	105	27.30
ไม่เกิน 6 เดือนครั้ง	55	14.30
ปีละครั้ง	18	4.60
อื่นๆ	75	19.50
รวม	385	100.00
7. ผู้ที่มาร่วมรับประทานอาหารร้านอาหารคูกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง	จำนวน	ร้อยละ
คนเดียว	31	8.10
เพื่อน/กลุ่มเพื่อน	186	48.30
ญาติพี่น้อง/ครอบครัว	163	42.30
อื่นๆ	5	1.30
รวม	385	100.00
8. ผู้มีอิทธิพลต่อการเลือกสั่งอาหาร/เครื่องดื่ม	จำนวน	ร้อยละ
ตัวแทนเอง	280	72.80
ผู้ต้องขังที่ให้บริการแนะนำ	34	8.80
เพื่อน/ญาติพี่น้องที่มาด้วย	67	17.40
อินฟลูเอนเซอร์/ยูทูบเบอร์/ดารา นักแสดง แนะนำ	4	1.00
รวม	385	100.00

ตารางที่ 2 ผู้มาใช้บริการรู้จักร้านอาหารคูกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง จากการแนะนำของเพื่อนมากที่สุด (ร้อยละ 33.80) รองลงมาที่มีจำนวนใกล้เคียงกันคือ การเห็นจากสื่อสังคมออนไลน์ (ร้อยละ 28.00) ส่วนใหญ่ทราบมาก่อนว่าร้านอาหารคูกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง เป็นร้านอาหารฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้ผู้ต้องขัง (ร้อยละ 74.50) เหตุผลของการมาใช้บริการ คือ บรรยากาศและสถานที่ (ร้อยละ 34.70) มาสนับสนุนและให้กำลังใจผู้ต้องขัง (ร้อยละ 26.80) อยากให้โอกาสผู้ต้องขังกลับสู่สังคม (ร้อยละ 23.10) ช่วงเวลาที่มาใช้บริการมากที่สุดคือ 11.01- 13.00 น. (ร้อยละ 53.20) รองลงมาคือ 9.01-11.00 น. (ร้อยละ 27.00) ค่าใช้จ่ายต่อครั้งที่มาใช้บริการ ส่วนใหญ่อยู่ที่ประมาณ 301-600 บาท (ร้อยละ 46.50) รองลงมาคือ 100-300 บาท (ร้อยละ 29.60) ความถี่ในการมารับประทานอาหาร ส่วนใหญ่มาเดือนละครั้ง (ร้อยละ 34.30) รองลงมาไม่เกิน 3 เดือนครั้ง (ร้อยละ 27.30) ผู้ที่มาร่วมรับประทานอาหาร คือเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อนมากที่สุด (ร้อยละ 48.30) ซึ่งใกล้เคียงกับญาติพี่น้องหรือครอบครัว (ร้อยละ 42.30) ผู้มีอิทธิพลต่อการเลือกสั่งอาหาร/เครื่องดื่ม มากที่สุดคือ ผู้มาใช้บริการเอง (ร้อยละ 72.80)

1.3 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อบัณฑิตวิทยาลัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7 Ps)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (385 คน)

รายละเอียด	ระดับความพึงพอใจ		ลำดับ	ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.55	0.612	5	มีความพึงพอใจมากที่สุด
2. ด้านราคา	4.62	0.579	3	มีความพึงพอใจมากที่สุด
3. ด้านการจัดจำหน่าย	4.62	0.590	3	มีความพึงพอใจมากที่สุด
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.29	0.764	6	มีความพึงพอใจมากที่สุด
5. ด้านบุคคล	4.67	0.552	1	มีความพึงพอใจมากที่สุด
6. ด้านกระบวนการ	4.59	0.597	4	มีความพึงพอใจมากที่สุด
7. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	4.65	0.567	2	มีความพึงพอใจมากที่สุด
เฉลี่ยรวม 7 ด้าน	4.57	0.608		มีความพึงพอใจมากที่สุด

เกณฑ์ในการแปลผลค่าเฉลี่ย: 4.21 – 5.00 มีความพึงพอใจมากที่สุด 3.41 – 4.20 มีความพึงพอใจมาก 2.61 – 3.40 มีความพึงพอใจปานกลาง 1.81 – 2.60 มีความพึงพอใจน้อย 1.00 – 1.80 มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตารางที่ 3 ผู้มาใช้บริการ มีความพึงพอใจมากที่สุดในทุกๆ ด้านของส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) ของร้านอาหารคุณแอนด์คอฟ ฌ บางขวาง ด้านที่มีความพึงพอใจมากที่สุดเป็นลำดับ 1 คือ ด้านบุคคล รองลงมาคือ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการ ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านส่งเสริมการตลาดตามลำดับ

1.4 การเปรียบเทียบความพึงพอใจในการเข้าใช้บริการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 1: ผู้มาใช้บริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) ของร้านอาหารคุณแอนด์คอฟ ฌ บางขวาง แตกต่างกัน

ปัจจัยส่วนบุคคล	ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps)						
	ผลิตภัณฑ์	ราคา	การจัดจำหน่าย	การส่งเสริมการตลาด	บุคคล	กระบวนการ	สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
เพศ	t= 2.373 p= 0.051	t=1.556 p=0.121	t= 0.434 p= 0.664	t= 0.587 p= 0.558	t= 2.480 p= 0.014*	t= 1.676 p= 0.094	t= 2.029 p= 0.054
อายุ	F= 5.540 p= 0.000*	F= 5.176 p=0.000*	F= 1.835 p=0.121	F= 3.206 p=0.013*	F=5.517 p=0.000*	F= 5.145 p=0.000*	F= 7.004 p=0.000*
การศึกษา	F= 5.661 p= 0.000*	F= 5.648 p=0.001*	F= 5.668 p=0.004*	F= 5.029 p=0.000*	F= 4.673 p=0.001*	F= 4.642 p=0.010*	F= 5.507 p=0.000*
อาชีพ	F= 0.090 p= 0.986	F= 0.814 p= 0.517	F= 0.658 p= 0.622	F= 0.522 p=0.720	F= 0.907 p=0.460	F= 1.008 p=0.403	F= 0.447 p=0.775
รายได้	F= 1.000 p= 0.393	F= 1.493 p= 0.216	F= 0.711 p= 0.546	F= 2.720 p= 0.054	F= 0.819 p=0.484	F= 1.827 p= 0.142	F= 1.607 p= 0.187

หมายเหตุ: ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 4 แสดงผลการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่า t-test และ F-test พบว่า ผู้ใช้บริการที่มีอาชีพและรายได้แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริการของร้านอาหารคูกอนด์คอฟ ฌ บางช่วงไม่แตกต่างกัน ผู้ใช้บริการที่มีเพศ อายุ และการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจแตกต่างกัน ผู้ใช้บริการที่มีเพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจในด้านบุคคลแตกต่างกัน ผู้ใช้บริการที่มีอายุแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) แตกต่างกันทุกปัจจัย ยกเว้นด้านการจัดจำหน่าย ผู้ใช้บริการที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps)						
	ผลิตภัณฑ์	ราคา	การจัดจำหน่าย	การส่งเสริมการตลาด	บุคคล	กระบวนการ	สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
เพศ	t= 2.373 p= 0.051	t=1.556 p=0.121	t= 0.434 p= 0.664	t= 0.587 p= 0.558	t= 2.480 p= 0.014* $\bar{X}$ = 4.63 $\bar{X}$ = 4.71	t= 1.676 p= 0.094	t= 2.029 p= 0.054
ชาย							
หญิง							
อายุ	F= 5.540 p= 0.000* 1=ไม่เกิน 25 ปี 1 $\bar{X}$ = 4.70 2=26-35 ปี 2 $\bar{X}$ = 4.63 3=36-45 ปี 3 $\bar{X}$ = 4.62 4=46-55 ปี 4 $\bar{X}$ = 4.43 5=มากกว่า 55 ปี 5 $\bar{X}$ = 4.35	F= 5.176 p=0.000* 1 $\bar{X}$ = 4.73 2 $\bar{X}$ = 4.73 3 $\bar{X}$ = 4.68 4 $\bar{X}$ = 4.50 5 $\bar{X}$ = 4.44	F= 1.835 p=0.121	F= 3.206 p=0.013* 1 $\bar{X}$ = 4.46 2 $\bar{X}$ = 4.40 3 $\bar{X}$ = 4.27 4 $\bar{X}$ = 4.18 5 $\bar{X}$ = 4.15	F=5.517 p=0.000* 1 $\bar{X}$ = 4.78 2 $\bar{X}$ = 4.76 3 $\bar{X}$ = 4.74 4 $\bar{X}$ = 4.61 5 $\bar{X}$ = 4.46	F= 5.145 p=0.000* 1 $\bar{X}$ = 4.76 2 $\bar{X}$ = 4.66 3 $\bar{X}$ = 4.64 4 $\bar{X}$ = 4.49 5 $\bar{X}$ = 4.39	F= 7.004 p=0.000* 1 $\bar{X}$ = 4.79 2 $\bar{X}$ = 4.73 3 $\bar{X}$ = 4.73 4 $\bar{X}$ = 4.52 5 $\bar{X}$ = 4.45
การศึกษา	F= 5.661 p= 0.000* 1=ต่ำกว่า ป.ตรี 1 $\bar{X}$ = 4.71 2=ป.ตรี 2 $\bar{X}$ = 4.49 3=สูงกว่า ป.ตรี 3 $\bar{X}$ = 4.44	F= 5.648 p=0.001* 1 $\bar{X}$ = 4.75 2 $\bar{X}$ = 4.59 3 $\bar{X}$ = 4.51	F= 5.668 p=0.004* 1 $\bar{X}$ = 4.74 2 $\bar{X}$ = 4.57 3 $\bar{X}$ = 4.54	F= 5.029 p=0.000* 1 $\bar{X}$ = 4.55 2 $\bar{X}$ = 4.22 3 $\bar{X}$ = 4.10	F= 4.673 p=0.001* 1 $\bar{X}$ = 4.81 2 $\bar{X}$ = 4.62 3 $\bar{X}$ = 4.59	F= 4.642 p=0.010* 1 $\bar{X}$ = 4.72 2 $\bar{X}$ = 4.55 3 $\bar{X}$ = 4.51	F= 5.507 p=0.000* 1 $\bar{X}$ = 4.82 2 $\bar{X}$ = 4.62 3 $\bar{X}$ = 4.50

ตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงและเพศชาย มีความพึงพอใจด้านบุคคลแตกต่างกัน (p= 0.014*) โดยเพศหญิง ($\bar{X}$ = 4.71) มีความพึงพอใจด้านบุคคลมากกว่าเพศชาย ($\bar{X}$ = 4.63) และผู้ที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจแตกต่างกัน ยกเว้นด้านการจัดจำหน่ายที่ผู้ใช้บริการ มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ในด้านผลิตภัณฑ์ ผู้มาใช้บริการที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ($\bar{X}$ = 4.70) มีความพึงพอใจในด้านผลิตภัณฑ์มากกว่าผู้ที่มีอายุ 46-55 ปี ($\bar{X}$ = 4.43) และมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ($\bar{X}$ = 4.35) นอกจากนั้น ผู้ที่มีอายุ 26-35 ปี ($\bar{X}$ = 4.63) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่มีอายุ 46-55 ปี ($\bar{X}$ = 4.43) และผู้ที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ($\bar{X}$ = 4.35) ส่วนด้านราคา ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 35 ปี ($\bar{X}$ = 4.73) มีความพึงพอใจด้านราคามากกว่าผู้ที่มีอายุ 46-55 ปี ($\bar{X}$ = 4.50) และมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ($\bar{X}$ = 4.44) ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ($\bar{X}$ = 4.46) และผู้ที่มีอายุ 26-35 ปี ($\bar{X}$ = 4.40) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่มีอายุ 46-55 ปี ($\bar{X}$ = 4.18) และมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ($\bar{X}$ = 4.15) ด้านบุคคล ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ($\bar{X}$ = 4.78) และผู้ที่มีอายุ 26-35 ปี ($\bar{X}$ = 4.76) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ($\bar{X}$ = 4.46) ด้านกระบวนการ ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ($\bar{X}$ = 4.76) มีความพึงพอใจ

มากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ($\bar{x} = 4.39$) และผู้ที่มีอายุ 26-35 ปี ($\bar{x} = 4.66$) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ($\bar{x} = 4.39$) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ผู้ที่อายุไม่เกิน 25 ปี ($\bar{x} = 4.79$) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่มีอายุ 46-55 ปี ($\bar{x} = 4.52$) และมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป ($\bar{x} = 4.45$) และผู้ที่มีอายุ 26-35 ปี ($\bar{x} = 4.73$) รวมทั้งผู้ที่มีอายุ 46-45 ปี ($\bar{x} = 4.73$) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ($\bar{x} = 4.45$) ส่วนด้านการศึกษา ผู้ที่มีการศึกษาแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อส่วนประกอบการตลาด (7Ps) แตกต่างกันทุกด้าน ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.71$) มีความพึงพอใจด้านผลิตภัณฑ์มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.44$) ด้านราคา ผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.75$) มีความพึงพอใจด้านราคามากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.51$) ด้านการจัดจำหน่าย ผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.74$) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.54$) ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.55$) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.22$) และผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.10$) ด้านบุคคล ผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.81$) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่จบสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.59$) ด้านกระบวนการ ผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.72$) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่จบสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.51$) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.82$) มีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่จบปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.62$) และสูงกว่าผู้ที่จบมากกว่าปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.50$)

1.5 ความคิดเห็นซึ่งเป็นมุมมองเกี่ยวกับความประทับใจและสิ่งที่ควรปรับปรุงหลังจากใช้บริการ (จากคำถามปลายเปิด)

1) สิ่งให้ผู้มาใช้บริการประทับใจ ได้แก่ บรรยากาศ สถานที่ อาหารรสชาติดี การบริการที่ดี นอกจากนั้นอยากมาเป็นกำลังใจให้ผู้ต้องขัง ส่วนใหญ่เชื่อว่าผู้ต้องขังเหล่านี้ สามารถกลับไปอยู่ในสังคมได้ เพราะได้รับการฝึกอบรมและอาชีพมาแล้ว สามารถทำงานและมั่นใจว่าจะได้รับโอกาสจากสังคม ด้วยเหตุผลที่ว่า คนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนเท่าเทียมกัน คนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งความคิดและการกระทำ รวมถึงสถานที่แห่งนี้ได้ฝึกฝนผู้ต้องขังมาเป็นอย่างดีแล้ว และเชื่อว่าการให้โอกาสแก่ผู้ต้องขัง คือการให้ที่ดีที่สุด

2) สิ่งที่ควรปรับปรุงหลังจากใช้บริการ คือ ควรเพิ่มการสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อให้ร้านอาหารคูกแอนด์คอฟ ฒ บางขวาง เป็นที่รู้จักมากขึ้น

3) ภาพจำที่ได้รับจากประสบการณ์หลังการใช้บริการ คือ ภาพที่ผู้ให้บริการสามารถเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติใหม่ ที่มีต่อผู้ต้องขัง ลดความหวาดกลัว ความระแวงมาเป็นผู้สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขัง ได้ดำเนินชีวิตใหม่หลังพ้นโทษ

2. ด้านผู้ต้องขังในฐานะเป็นผู้ให้บริการที่ร้านอาหารคูกแอนด์คอฟ ฒ บางขวาง

2.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ผู้ต้องขังที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 67 คน แบ่งตามบทบาทหน้าที่ดังนี้ เป็นผู้ให้บริการภายในร้าน ร้อยละ 11.90 (8 คน) เป็นผู้ประกอบอาหาร/เครื่องดื่มประจำร้าน ร้อยละ 22.40 (15 คน) สร้างสรรค์และคิดสูตรอาหารใหม่ๆ ร้อยละ 1.50 (1 คน) ทำเบเกอรี่/ขนมไทยภายในเรือนจำ ร้อยละ 29.90 (20 คน) บริหารจัดการงานครัวภายในเรือนจำ ร้อยละ 11.90 (8 คน) แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ร้อยละ 4.50 (3 คน) ทำการเกษตร (ต้นทางวัตถุดิบ) ร้อยละ 3.00 (2 คน) และอื่นๆ ร้อยละ 14.90 (10 คน) มีอายุตั้งแต่ 37-46 ปี (29 คน) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.30 รองลงมาคือ 27-36 ปี ร้อยละ 41.80 (28 คน) และ 47-56 ปี (9 คน) ร้อยละ 13.40 ตามลำดับ ที่เหลือมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 2.00 ส่วนใหญ่จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 89.60 (60 คน) รองลงมาคือ ปริญญาตรี ร้อยละ 10.40 (7 คน) มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางและปริมณฑลมากที่สุด ร้อยละ 62.70 (42 คน) รองลงมาคือ ภาคเหนือ ร้อยละ 14.90 (10 คน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 9.00 (6 คน) และภาคตะวันออก ร้อยละ 6.00 (4 คน) ตามลำดับ ที่เหลือมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 5.00 ก่อนต้องโทษส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป/อาชีพอิสระ ร้อยละ 67.20 (45 คน) รองลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 14.90 (10 คน) มีธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 13.40 (9 คน) ที่เหลือมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 5.00 และเกือบครึ่งมีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาท ร้อยละ 46.20 (31 คน) รองลงมาคือ 15,001–25,000 บาท ร้อยละ 35.80 (24 คน) ที่เหลือมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 8.00

2.2 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของผู้ต้องขัง ประกอบด้วยแรงจูงใจภายในและภายนอก

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้ต้องขังที่ให้บริการ

แรงจูงใจต่อการทำงานที่ร้านอาหารคุกแออนด์คอฟ ฌ บางขวาง	ระดับความคิดเห็น		ลำดับ	ความหมาย
	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านแรงจูงใจภายใน				
1.1 รับรู้ว่าเป็นที่ฝึกทักษะอาชีพที่ชอบและจะได้ทำอย่างที่ตั้งใจไว้	4.54	0.659	4	เห็นด้วยมากที่สุด
1.2 รู้สึกว่าได้เรียนรู้งานใหม่ เปิดประสบการณ์และเห็นโลกภายนอก	4.69	0.583	2	เห็นด้วยมากที่สุด
1.3 รู้สึกว่าเป็นความท้าทาย มีความแปลกใหม่ ไม่เคยทำมาก่อน	4.40	0.871	6	เห็นด้วยมากที่สุด
1.4 ต้องการพิสูจน์ตัวเอง	4.69	0.583	2	เห็นด้วยมากที่สุด
1.5 ความรู้สึกอยากพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น	4.82	0.458	1	เห็นด้วยมากที่สุด
1.6 ความรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า	4.66	0.565	3	เห็นด้วยมากที่สุด
1.7 ความรู้สึกมีอิสระในการปฏิบัติงาน ไร้ความกดดัน	4.03	0.953	7	เห็นด้วยมาก
1.8 ความรู้สึกพึงพอใจในตำแหน่งงานที่ได้รับมอบหมาย	4.45	0.875	5	เห็นด้วยมากที่สุด
เฉลี่ยรวมด้านแรงจูงใจภายใน	4.53	0.693		เห็นด้วยมากที่สุด
2. ด้านแรงจูงใจภายนอก				
2.1 การได้รับคำชมเชยจากผู้บังคับบัญชา	4.27	0.914	6	เห็นด้วยมากที่สุด
2.2 การได้รับคำชมเชยและให้กำลังใจจากผู้มาใช้บริการ	4.46	0.745	3	เห็นด้วยมากที่สุด
2.3 การได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน	4.37	0.693	4	เห็นด้วยมากที่สุด
2.4 การได้รับการฝึกอบรมในโครงการต่างๆ	4.34	0.770	5	เห็นด้วยมากที่สุด
2.5 เป็นโอกาสสร้างรายได้	4.75	0.472	1	เห็นด้วยมากที่สุด
2.6 การได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น	4.55	0.610	2	เห็นด้วยมากที่สุด
เฉลี่ยรวมด้านแรงจูงใจภายนอก	4.46	0.700		เห็นด้วยมากที่สุด
เฉลี่ยรวม 2 ด้าน	4.49	0.696		เห็นด้วยมากที่สุด

เกณฑ์ในการแปลผลค่าเฉลี่ย: 4.21 – 5.00 เห็นด้วยมากที่สุด 3.41 – 4.20 เห็นด้วยมาก 2.61 – 3.40 เห็นด้วยปานกลาง 1.81 – 2.60

เห็นด้วยน้อย 1.00 – 1.80 เห็นด้วยน้อยที่สุด

จากตารางที่ 6 ผู้ต้องขังที่เป็นผู้ให้บริการ มีแรงจูงใจต่อการทำงานที่ร้านอาหารคุกแออนด์คอฟ ฌ บางขวาง ในภาพรวมทั้งแรงจูงใจภายในและภายนอก ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.49$) โดยมีค่าเฉลี่ยของแรงจูงใจภายใน ($\bar{x} = 4.53$) มากกว่าแรงจูงใจภายนอก ($\bar{x} = 4.46$) แรงจูงใจภายในที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับคือ อยากพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ($\bar{x} = 4.82$) รองลงมาคือ รู้สึกว่ามีโอกาสที่จะได้เรียนรู้งานใหม่ เปิดประสบการณ์ใหม่และได้เห็นโลกภายนอก ($\bar{x} = 4.69$) ต้องการพิสูจน์ตัวเอง ($\bar{x} = 4.69$) มีความรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า ($\bar{x} = 4.66$) ตามลำดับ ส่วนแรงจูงใจภายนอก ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ ได้แก่ เป็นโอกาสสร้างรายได้ ($\bar{x} = 4.75$) รองลงมาคือ การได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ($\bar{x} = 4.55$) การได้รับคำชมเชยและให้กำลังใจจากผู้มาใช้บริการ ($\bar{x} = 4.46$) ตามลำดับ

2.3 การเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจภายในและภายนอกของผู้ต้องขัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2: ผู้ต้องขังที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับแรงงูใจภายในและภายนอก แตกต่างกัน

ปัจจัยส่วนบุคคล	แรงงูใจภายใน	แรงงูใจภายนอก	เฉลี่ยรวม 2 ด้าน
อายุ 1. ไม่เกิน 36 ปี 2. 36 ปี ขึ้นไป	t= 0.675 P= 0.502	t= 0.474 P= 0.502	t= 0.604 P= 0.548
การศึกษา 1. ต่ำกว่า ป.ตรี 2. สูงกว่า ป.ตรี	t= 0.357 P= 0.722	t= 0.529 P= 0.598	t= 0.138 P= 0.890
ภูมิลำเนา 1. ภาคกลาง 2. ปริณพทลกับอื่นๆ	t= 1.117 P= 0.051	t= 0.344 P= 0.732	t= 1.200 P= 0.234
อาชีพก่อนต้องโทษ 1. รับจ้าง/อิสระ 2. อื่นๆ	t= 0.894 P= 0.375	t= 0.356 P= 0.180	t= 1.227 P= 0.224
รายได้ต่อเดือนที่เคยได้รับ 1. ไม่เกิน 15,000 บาท 2. 15,001 บาทขึ้นไป	t= 0.093 P= 0.926	t= 0.087 P= 0.931	t= 0.096 P= 0.924
บทบาทหน้าที่ ณ ร้านคูกแอนด์คอฟ 1. เป็นผู้ประกอบอาหาร 2. ทำเบเกอรี่และขนม 3. เป็นผู้ให้บริการในร้าน	F=2.412 P=0.098	F=1.374 P= 0.260	F=1.564 P= 0.217

หมายเหตุ: ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 7 แสดงผลการทดสอบค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม จึงใช้ t-test และทดสอบค่าเฉลี่ย 3 กลุ่ม โดยใช้ F-test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับแรงงูใจภายในและภายนอก ไม่แตกต่างกันเนื่องจากไม่มีค่า p (p-value) หรือค่าความน่าจะเป็นใดๆ ที่น้อยกว่า 0.05 ที่ใช้วัดระดับนัยสำคัญ ดังนั้น ผลการทดสอบสมมติฐานไม่พบความแตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 2

2.4 ความคาดหวังหลังพ้นโทษของผู้ต้องขัง

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคาดหวังของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ

ความคาดหวังหลังพ้นโทษ	ระดับความคาดหวัง		ลำดับ	ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านความคาดหวังต่อปัจจัยพื้นฐานทางด้านร่างกาย				
1.1 ความคาดหวังว่าจะมีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย	4.55	0.585	1	คาดหวังมากที่สุด
1.2 ความคาดหวังว่าจะมีอาหารการกินที่พอเพียง	4.27	0.827	2	คาดหวังมากที่สุด
เฉลี่ยรวมด้านปัจจัยพื้นฐานทางด้านร่างกาย	4.41	0.706		คาดหวังมากที่สุด
2. ด้านความคาดหวังต่อความมั่นคงปลอดภัย				

ความคาดหวังหลังพ้นโทษ	ระดับความคาดหวัง		ลำดับ	ความหมาย
	$\bar{x}$	S.D.		
2.1 คาดหวังว่าจะมีความมั่นคงในการทำงาน/อาชีพ สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพที่สุจริตภายหลังพ้นโทษ	4.67	0.533	1	คาดหวังมากที่สุด
2.2 ความคาดหวังจะมีความปลอดภัยในชีวิต	4.43	0.633	3	คาดหวังมากที่สุด
2.3 ความคาดหวังจะมีเงินเก็บออม	4.66	0.565	2	คาดหวังมากที่สุด
เฉลี่ยรวมด้านความมั่นคงปลอดภัย	4.59	0.577		คาดหวังมากที่สุด
3. ด้านความคาดหวังด้านความรักและสังคม				
3.1 ความคาดหวังว่าจะได้รับความรักจากเพื่อนฝูง	4.22	0.794	3	คาดหวังมากที่สุด
3.2 ความคาดหวังว่าจะยืนหยัดอยู่ได้ในสังคม	4.51	0.726	2	คาดหวังมากที่สุด
3.3 ความคาดหวังว่าจะได้รับความรักจากครอบครัวที่อบอุ่น	4.69	0.633	1	คาดหวังมากที่สุด
เฉลี่ยรวมด้านความรักและสังคม	4.36	0.717		คาดหวังมากที่สุด
4. ด้านความคาดหวังที่จะได้รับการยกย่องนับถือ				
4.1 คาดหวังว่าวันหนึ่งจะได้รับการยกย่องจากสังคม	4.06	0.983	2	คาดหวังมาก
4.2 คาดหวังว่าวันหนึ่งจะเป็นที่เคารพนับถือของลูกหลานและคนรอบข้าง	4.37	0.832	1	คาดหวังมากที่สุด
เฉลี่ยรวมด้านการได้รับการยกย่องนับถือ	4.21	0.907		คาดหวังมากที่สุด
5. ด้านความคาดหวังต่อสิ่งปรารถนาสูงสุดในชีวิต				
5.1 คาดหวังว่าจะสามารถประสบความสำเร็จขั้นสูงสุดของชีวิต	4.33	0.805	2	คาดหวังมากที่สุด
5.2 คาดหวังว่าวันหนึ่งจะสามารถหลุดพ้นจากตรากตรำในใจได้	4.43	0.743	1	คาดหวังมากที่สุด
เฉลี่ยรวมด้านสิ่งปรารถนาสูงสุดในชีวิต	4.38	0.774		คาดหวังมากที่สุด
เฉลี่ยรวม 5 ด้าน	4.39	0.736		คาดหวังมากที่สุด

เกณฑ์ในการแปลผลค่าเฉลี่ย: 4.21 – 5.00 มีความคาดหวังมากที่สุด 3.41 – 4.20 มีความคาดหวังมาก 2.61 – 3.40 มีความคาดหวังปานกลาง 1.81 – 2.60 มีความคาดหวังน้อย 1.00 – 1.80 มีความคาดหวังน้อยที่สุด

จากตารางที่ 8 ผู้ต้องขังมีความคาดหวังมากที่สุดทุกด้าน ($\bar{x} = 4.39$) ความคาดหวังที่มีค่าสูงที่สุดเมื่อพ้นโทษคือ ความคาดหวังด้านความมั่นคงปลอดภัย ($\bar{x} = 4.59$) รองลงมาคือ ด้านปัจจัยพื้นฐานทางด้านร่างกาย ($\bar{x} = 4.41$) ด้านสิ่งปรารถนาสูงสุดในชีวิต ($\bar{x} = 4.38$) ด้านความรักและสังคม ($\bar{x} = 4.36$) และด้านการได้รับการยกย่องนับถือ ($\bar{x} = 4.21$) ตามลำดับ

2.5 การเปรียบเทียบระดับความคาดหวังหลังพ้นโทษของผู้ต้องขัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 9 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3: ผู้ต้องขังที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังหลังจากพ้นโทษแตกต่างกัน

ปัจจัยส่วนบุคคล	ความคาดหวังหลังจากพ้นโทษ					
	ปัจจัยพื้นฐาน ด้านร่างกาย	ความมั่นคง ปลอดภัย	ความรักและ สังคมน	การได้รับการ ยกย่องนับถือ	สิ่งปรารถนา สูงสุดในชีวิต	เฉลี่ยรวม 5 ด้าน
อายุ 1. ไม่เกิน 36 ปี 2. 36 ปี ขึ้นไป	t = 1.424 P = 0.159	t = 1.323 P = 0.190	t = 2.547 P = 0.013* 1 $\bar{X}$ = 4.67 2 $\bar{X}$ = 4.32	t = 2.301 P = 0.052	t = 2.431 P = 0.081	t = 2.488 P = 0.051
การศึกษา 1. ต่ำกว่า ป.ตรี 2. สูงกว่า ป.ตรี	t = 0.082 P = 0.935	t = 0.364 P = 0.717	t = 0.470 P = 0.640	t = 0.247 P = 0.806	t = 0.367 P = 0.715	t = 0.086 P = 0.934
ภูมิลำเนา 1. ภาคกลาง 2. ปริมาณพลกับอื่นๆ	t = 1.769 P = 0.082	t = 1.043 P = 0.301	t = 1.388 P = 0.170	t = 1.098 P = 0.276	t = 1.942 P = 0.057	t = 1.669 P = 0.100
อาชีพก่อนต้องโทษ 1. รับจ้าง/อิสระ 2. อื่นๆ	t = 0.223 P = 0.825	t = 0.224 P = 0.824	t = 1.296 P = 0.200	t = 0.387 P = 0.700	t = 0.495 P = 0.623	t = 0.220 P = 0.826
รายได้ต่อเดือนที่เคยได้รับ 1. ไม่เกิน 15,000 บาท 2. 15,001 บาทขึ้นไป	t = 0.705 P = 0.483	t = 0.573 P = 0.568	t = 1.416 P = 0.161	t = 1.126 P = 0.264	t = 1.652 P = 0.103	t = 1.317 P = 0.192
บทบาทหน้าที่ ณ ร้านคูก แอนด์คอฟ 1. เป็นผู้ประกอบอาหาร 2. ทำเบเกอรี่และขนม 3. เป็นผู้ให้บริการในร้าน	F=0.269 P=0.765	F=0.099 P=0.906	F=0.018 P=0.982	F=0.779 P=0.463	F=0.262 P=0.771	F=0.153 P=0.858

หมายเหตุ: ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 9 แสดงผลการทดสอบค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม โดยใช้ค่า t-test และทดสอบค่าเฉลี่ย 3 กลุ่ม โดยใช้ค่า F-test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังหลังพ้นโทษไม่แตกต่างกัน ยกเว้น กลุ่มที่มีอายุต่างกันมีความคาดหวังด้านความรักและสังคมนแตกต่างกัน ($P = 0.013^*$ ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05) โดยกลุ่มที่มีอายุไม่เกิน 36 ปี ($\bar{x} = 4.67$) มีความคาดหวังด้านความรักและสังคมนสูงกว่ากลุ่มที่อายุ 36 ปีขึ้นไป ($\bar{x} = 4.32$)

2.6 ความคิดเห็นซึ่งเป็นมุมมองของผู้ต้องขัง (จากคำถามปลายเปิด)

1) แนวทางการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ ต้องการออกไปประกอบอาชีพด้านการทำอาหารและมีกิจการเล็กๆ เป็นของตนเองเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ 2) การรับรู้เกี่ยวกับโอกาสและการยอมรับจากสังคมนภายนอก ผู้ต้องขังเชื่อว่าจะได้รับโอกาสและการยอมรับจากสังคมนภายนอกหลังพ้นโทษ 3) มุมมองต่อการได้รับโอกาสจากเรือนจำและข้อคิดที่ได้รับ ผู้ต้องขังมีมุมมองเชิงบวกต่อเรือนจำ รู้สึกขอบคุณผู้บัญชาเรือนจำที่ให้โอกาส ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง หลังจากได้เรียนรู้และฝึกวิชาชีพจากร้านอาหารคูกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง 4) ความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกและผู้มาเยี่ยม บุคคลภายนอกที่ห่วงใยและมาเยี่ยมเยียน คือ ครอบครัวและ

ญาติพี่น้อง 5) การตอบแทนผู้ที่ห่วงใย ผู้ต้องขังมีความคิดว่าเมื่อพ้นโทษแล้วจะทดแทนคุณด้วยการไม่กระทำความผิดซ้ำและไม่ทำให้ครอบครัวผิดหวัง 6) ความรู้สึกต่อการเผชิญหน้ากับสังคมภายนอกหลังพ้นโทษ ผู้ต้องขังมีความรู้สึกมั่นใจมากขึ้น เพราะได้พิสูจน์ตนเองจากการเป็นผู้ให้บริการบุคคลภายนอก ณ ร้านอาหารแห่งนี้ เนื่องจากได้เห็นผู้ให้บริการ ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่หวาดกลัวและให้การสนับสนุน 7) วิธีการให้โอกาสแก่ตนเองหลังพ้นโทษ คือจะตั้งใจทำงานและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ และ 8) การรับมือหากไม่ได้รับการต้อนรับจากสังคมภายนอก ผู้ต้องขังจะพิสูจน์ตนเองจนกว่าสังคมจะยอมรับ

สรุปผลและอภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านผู้มาใช้บริการที่ร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง

เป็นที่ทราบกันดีว่า ร้านอาหารทั่วไปมักแข่งขันกันที่คุณภาพอาหาร บรรยากาศหรือการบริการที่ดีมีมาตรฐาน และให้ความสำคัญกับประสบการณ์โดยรวมของลูกค้าเป็นสำคัญ แต่สำหรับร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง มีจุดเด่นที่แตกต่างจากร้านอาหารทั่วไปอย่างชัดเจนคือ ผู้ให้บริการทั้งหมดเป็นผู้ต้องขัง ถือเป็นปัจจัยท้าทายภาพจำเดิมของสังคมภายนอกที่มักรู้สึกหวาดกลัวหรือระมัดระวังนักโทษ อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้ต้องขังสามารถให้บริการได้ดีเกินความคาดหมาย (Unexpected Value) ทั้งยังส่งมอบคุณค่าในระดับที่ลึกซึ้งกว่าที่ร้านอาหารอื่นอาจไม่มี นั่นคือ คุณค่าทางอารมณ์และสังคม (Emotional & Social Value) ที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ต้องขังบนพื้นที่สื่อสารร่วมแห่งนี้ เพราะผู้ให้บริการจะไม่ได้เพียงแค่มากินอาหาร แต่ยังได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้โอกาสและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงชีวิตผู้อื่น จึงสร้างความรู้สึกที่ดีและแตกต่าง เกิดความประทับใจมาก ลดหวาดกลัวและอยากกลับมาอีก ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้มาใช้บริการร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง ส่วนใหญ่กลับมาใช้บริการซ้ำ เพราะประทับใจบรรยากาศร้านดีมีมนต์ วิวสวย ดนตรีไพเราะ สถานที่สะอาด มีบริการที่ดีมาก ใส่ใจลูกค้าและพูดจาไพเราะ ราคาอาหารและเครื่องดื่มไม่แพงและรสชาติดี ทั้งเชื่อมั่นว่าผู้ต้องขังที่เป็นผู้ให้บริการ สามารถกลับไปอยู่ในสังคมมีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ เนื่องจากการได้รับการอบรมและฝึกอาชีพมาแล้ว ผู้ใช้บริการยังเชื่ออีกว่าคนเราเปลี่ยนได้ทั้งความคิดและการกระทำ มั่นใจว่าผู้ต้องขังเหล่านี้ จะได้รับโอกาสจากสังคม อยากเป็นกำลังใจ สนับสนุนและให้โอกาสผู้ต้องขัง นอกจากนี้ งานวิจัยของ Nanratsamee and Erawan (2025); Gulam, Suryadi, and Waluyowati (2023); Ahmed, Al Asheq, Ahmed, Chowdhury, Sufi, and Mostofa (2023) สนับสนุนหลักการที่ว่า การมุ่งเน้นที่คุณภาพของสินค้าและบริการเป็นกลยุทธ์หลักในการสร้างความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้าในธุรกิจร้านอาหารทั่วไป แต่สำหรับร้านคุกแอนด์คอฟ ณ บางขวางนั้น ได้ยกระดับไปสู่การสร้างเชื่อมั่นในการเปลี่ยนแปลงศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งผู้มาใช้บริการไม่ได้แค่เชื่อมั่นในร้านอาหาร แต่เชื่อมั่นในตัวผู้ให้บริการ เพราะผลการวิจัยยังพบอีกว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เชื่อมั่นว่าผู้ต้องขังเหล่านี้สามารถกลับคืนสู่สังคมและมีอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้ เนื่องจากการได้รับการอบรมและฝึกอาชีพมาแล้ว ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นถึงวิธีการสร้างคุณค่าทางสังคม (Social Value) ที่ร้านอาหารทั่วไปไม่มี ดังนั้น ผู้ใช้บริการจึงไม่ได้มาแค่ซื้อสินค้าหรือบริการเท่านั้น แต่มาเพื่อเป็นกำลังใจ สนับสนุนและให้โอกาสผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่ลึกซึ้งและมีความหมายมากกว่าการตัดสินใจซื้อ/ใช้บริการทั่วไป ผลการศึกษานี้สะท้อนว่า ร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง ไม่ได้จำกัดบทบาทเพียงเป็นสถานที่ให้บริการอาหารที่บูรณาการปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) มาประยุกต์ใช้ดึงดูดผู้ให้บริการให้กลับมาใช้บริการซ้ำเหมือนร้านอาหารทั่วไปเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างเรือนจำ (ผู้ต้องขัง) และสังคม โดยใช้กิจกรรมการกินอาหารในชีวิตประจำวันของผู้คนเป็นกลไกสร้างความเข้าใจ การยอมรับ ลดอคติ และเป็นพื้นที่สื่อสารร่วมสร้างโอกาสในการคืนคนดีสู่สังคมอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับผู้พ้นโทษกลับคืนสู่ชุมชนของประชาชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครของ Tantichainusorn and Phetchagul (2023) ซึ่งพบว่า ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้พ้นโทษ โดยมองว่าผู้พ้นโทษสามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้

กล่าวสรุปได้ว่า ร้านคุกแอนด์คอฟ ณ บางขวาง ไม่ได้ขายคุณค่าโดยรวมของประสบการณ์ (Holistic Experience Value) ที่ผู้ให้บริการจะได้รับจากร้านอาหารทั่วไป แต่ขายเรื่องราวของโอกาส การเปลี่ยนแปลง และความหวัง ที่สัมผัสได้จริงผ่านการบริการของ

ผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ใช้บริการได้รับประสบการณ์ที่ไม่ใช่แค่ความพึงพอใจทางประสาทสัมผัส แต่ยังรวมถึงความรู้สึกของการมีส่วนร่วมในการทำอาหารและสร้างคุณค่าให้กับสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ร้านอาหารทั่วไปยากจะเลียนแบบได้

สำหรับพฤติกรรมการใช้บริการของผู้มาใช้บริการ ส่วนใหญ่มาใช้บริการโดยเพื่อนแนะนำและเห็นจากสื่อสังคมออนไลน์ แสดงให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในปัจจุบัน นอกจากสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Dzreke and Dzreke (2025) ที่ได้ศึกษาเรื่อง Influence of Social Media on Consumer Behavior: Investigating How Social Media Platforms Shape Consumer Purchasing Decisions and Loyalty ที่พบว่า ร้อยละ 70 ของผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้า โดยได้รับอิทธิพลจากสื่อสังคมออนไลน์แล้ว ยังสะท้อนบทบาทสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ ในบริบทการเป็นพื้นที่สื่อสารร่วมสร้างโอกาสคืนคนดีกลับสู่สังคมได้อีกมิติหนึ่ง โดยทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูล สร้างการรับรู้ และกระตุ้นให้เกิดการมาใช้บริการจากสาธารณะชน และส่วนใหญ่ทราบมาก่อนว่าร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ฒ บางขวาง เป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้ผู้ต้องขัง เหตุผลในการมาใช้บริการคือ ชอบบรรยากาศและสถานที่ ตลอดจนมาสนับสนุนและให้กำลังใจผู้ต้องขัง และอยากให้โอกาสผู้ต้องขังกลับสู่สังคม แสดงให้เห็นว่านอกเหนือจากความพึงพอใจในบริการแล้ว ยังมีแรงจูงใจทางสังคมที่ต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างโอกาสให้ผู้ต้องขังด้วย สำหรับช่วงเวลาที่มาใช้บริการมากที่สุดคือ ช่วงเที่ยง เนื่องจากเป็นเวลาอาหารของคนทั่วไป ส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่าย 301-600 บาทต่อครั้ง และมาเดือนละครั้ง นิยมมากับเพื่อนและญาติพี่น้อง มักตัดสินใจสั่งอาหารด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะบุคคลมีความชอบอาหารที่แตกต่างกัน

ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อบริการส่วนประสมการตลาดบริการ (7 Ps) พบว่า ผู้ใช้บริการพึงพอใจ ด้านบุคคลมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้บริการที่เป็นผู้ต้องขังสร้างความประทับใจ ด้วยการพยายามทำให้สังคมภายนอกยอมรับตนเองมากที่สุด ซึ่งเกิดจากปมที่ตนเองเป็นผู้ต้องขังและอยากกลับปมนี้ให้ได้มากที่สุด จนทำให้ผู้มาใช้บริการที่เป็นบุคคลภายนอกเปลี่ยนมุมมองเชิงลบให้เป็นทัศนคติเชิงบวกได้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผู้มาใช้บริการและผู้ให้บริการที่เป็นผู้ต้องขัง บนพื้นที่สื่อสารร่วมลักษณะเช่นนี้ ช่วยทำลายกำแพงทางสังคมและสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ต้องขังและสังคมภายนอกได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tantichainusorn and Phetchagul (2023) ที่พบว่าปัจจัยด้านทัศนคติที่มีต่อผู้พ้นโทษ มีความสัมพันธ์กับการยอมรับผู้พ้นโทษกลับเข้าสู่ชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการยอมรับผู้ต้องขังเข้าทำงานหลังพ้นโทษมากขึ้น

ผลจากการทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในการเข้ามาใช้บริการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ที่มีเพศ อาชีพ และรายได้แตกต่างกันมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าผู้มาใช้บริการทุกเพศ ทุกอาชีพ ทุกระดับรายได้ พึงพอใจต่อการให้บริการของผู้ต้องขัง แสดงให้เห็นถึงการมีจิตใจที่ยอมรับผู้ต้องขังโดยไม่คาดหวังและคิดมาก่อน ว่าผู้ต้องขังสามารถให้บริการที่ดีได้ และมีความเป็นไปได้ว่า การกินอาหารในร้านที่มีผู้ต้องขังเป็นผู้ให้บริการถือเป็นประสบการณ์ใหม่และน่าสนใจ ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้มาใช้บริการได้เรียนรู้และเข้าใจชีวิตของผู้ต้องขังมากขึ้น ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ McIntosh, Gebbels, and Harkison (2020) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกรณีศึกษากิจการร้านอาหารคลิงค์ (Clink) ภายในบริเวณเรือนจำเฮมพ์ สไตอัล (HMP Styal) มณฑลเชสเชียร์ (Cheshire) ประเทศอังกฤษ ร้านนี้เป็นตัวอย่างของโครงการที่ใช้กิจกรรมร้านอาหารเป็นพื้นที่ฝึกอาชีพและสร้างปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ช่วยลดอคติและการ ติดตรา (labeling) ที่มีต่อผู้ต้องขัง อีกทั้งยังเป็นช่องทางให้สังคมได้เรียนรู้ชีวิตและศักยภาพของผู้ต้องขังโดยตรง สามารถทำให้ผู้มาใช้บริการมีความรู้สึกสบายใจ

อย่างไรก็ตามผลการศึกษานี้ ยังพบอีกว่า ผู้ที่มีการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจแตกต่างกันในทุกองค์ประกอบของส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) โดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีความพึงพอใจต่ำกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญที่น่าสนใจด้านองค์ประกอบส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) ดังนี้ ในด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ผู้มีการศึกษาสูงอาจมีความเข้าใจเรื่องโภชนาการ ความปลอดภัยของอาหาร และความหลากหลายของรสชาติมากกว่า ทำให้มีมาตรฐานในการประเมินคุณภาพอาหารที่เข้มงวดกว่า สำหรับด้านราคา (Price) ผู้มีการศึกษาสูงมักมีการเปรียบเทียบราคาและคุณค่าที่ได้รับ (Value for Money) อาจทำให้รู้สึกว่าการไม่คุ้มค่ากับสิ่งที่ได้รับ ในส่วนของสถานที่ (Place) ความสะดวกในการเข้าถึง การจัดวางพื้นที่และบรรยากาศของร้าน อาจไม่ตรงตามความต้องการของผู้มีการศึกษาสูง ขณะที่ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) กลุ่มผู้มีการศึกษาสูงอาจมีความเข้าใจและมองว่าการส่งเสริมการตลาดยังไม่ดึงดูดใจ สำหรับด้านบุคลากร (People) ผู้มีการศึกษาสูงมักมีแนวโน้มสูงเรื่อง

ความคาดหวังในการให้บริการ การให้ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และทักษะการสื่อสารของผู้ให้บริการ ด้านกระบวนการ (Process) ผู้มีการศึกษาสูงมักคาดหวังการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็วและมีระเบียบ และในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Evidence) ความสะอาด การตกแต่งร้าน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อาจไม่ตรงตามมาตรฐานที่ผู้มีการศึกษาสูงคาดหวัง ดังนั้น ผลการศึกษาจึงพบว่าผู้มีการศึกษาสูงมีความพึงพอใจต่ำกว่าในทุกองค์ประกอบของ 7Ps เกิดจากการมีความคาดหวังที่สูงกว่าความเป็นจริงของการได้รับบริการ สอดคล้องกับทฤษฎีการยืนยันหรือการปฏิเสธความคาดหวัง (Expectation-Disconfirmation Model) ที่อธิบายถึงความคาดหวังก่อนใช้บริการและประสบการณ์ที่ได้รับจริงของผู้บริโภคว่า หากผู้บริโภคได้รับประสบการณ์ตรงตามหรือเกินความคาดหวัง ผู้บริโภคจะเกิดความพึงพอใจ แต่หากได้รับประสบการณ์ต่ำกว่าความคาดหวัง ผู้บริโภคจะเกิดความไม่พึงพอใจ (Shukla, Mishra, & Dwivedi, 2025, p.3)

นอกจากนี้ยังพบความแตกต่างที่น่าสนใจด้านอายุ โดยผู้ที่มีอายุมากกว่ามีความพึงพอใจต่ำกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่าทุกด้าน ยกเว้นด้านการจัดจำหน่าย (Place) ซึ่งสามารถอธิบายได้สองประเด็นหลักดังนี้ ประเด็นที่ 1) ด้านองค์ประกอบที่มีความแตกต่าง ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้สูงอายุอาจคุ้นเคยกับรสชาติอาหารแบบเดิม ขณะที่ร้านอาหารยุคแอนดคอฟ ฌ บางช่วง อาจเน้นรสชาติที่ปรับให้เข้ากับคนรุ่นใหม่ สำหรับด้านราคา เป็นไปได้ว่าผู้สูงอายุที่เกษียณแล้ว มีรายได้คงที่ ทำให้ต้องระมัดระวังเรื่องค่าใช้จ่ายมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ด้านการส่งเสริมการตลาด อาจไม่ตรงกับความต้องการหรือความเข้าใจของผู้สูงอายุ ด้านบุคลากร ผู้ให้บริการที่เป็นผู้ต้องขัง อาจไม่เข้าใจหรือไม่สามารถสื่อสารได้ดีกับผู้สูงอายุ สำหรับด้านกระบวนการ ข้อจำกัดเกี่ยวกับรายการอาหารอาจไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการพิเศษของผู้สูงอายุ และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ทางเดินที่แคบ การจัดวางโต๊ะ เก้าอี้ อาจไม่เหมาะสมหรือสะดวกกับผู้สูงอายุ ประเด็นที่ 2) การจัดจำหน่ายที่ไม่พบความแตกต่างของความพึงพอใจตามช่วงอายุ เนื่องจากร้านอาหารยุคแอนดคอฟ ฌ บางช่วง ตั้งอยู่ในทำเลที่สะดวกแก่การเข้าถึงสำหรับทุกกลุ่มอายุ ทั้งการเดินทางและลานจอดรถที่มีเพียงพอ รวมถึงร้านตั้งอยู่ไม่ไกลจากท่าอากาศยานบุรี จึงทำให้เป็นพื้นที่ที่คนทุกวัยสามารถเข้าถึงง่าย

สรุปได้ว่า ภาพสะท้อนจากมุมมองของผู้มาใช้บริการร้านอาหารยุคแอนดคอฟที่มีความแตกต่างด้านความพึงพอใจตามระดับการศึกษาและอายุจากงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของความต้องการและการรับรู้ของผู้บริโภค ผู้บริหารเรือนจำสามารถนำข้อมูลนี้ไปปรับใช้ในการวางกลยุทธ์การตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์บริการให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม เพื่อเพิ่มความพึงพอใจและความภักดีในระยะยาว

2. ด้านผู้ต้องขังในฐานะเป็นผู้ให้บริการร้านอาหารยุคแอนดคอฟ ฌ บางช่วง

จากการศึกษาพบว่า โดยทั่วไปผู้ต้องขัง มีความเห็นว่า หลังพ้นโทษจะดำเนินอาชีพตามแนวทางที่ได้ฝึกฝนมาจากร้านอาหารยุคแอนดคอฟ ฌ บางช่วง ส่วนใหญ่มีความต้องการเปิดร้านเล็กๆ เป็นของตนเอง เชื่อว่าประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึกฝนอาชีพข้างต้น ช่วยให้ประสบความสำเร็จ และต้องการพิสูจน์ให้สังคมเห็นว่าสามารถกลับตัวกลับใจได้ ส่วนข้อคิดที่ได้จากการได้รับโอกาสได้แก่ ได้เรียนรู้และฝึกวิชาชีพ ได้ทำสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยทำมาก่อน ทุกคนรู้สึกขอบคุณผู้บัญชาการเรือนจำที่มอบโอกาสดีๆ ให้ ทำให้รู้สึกว่ามีคุณค่า จึงกล่าวได้ว่าความคิดเห็นซึ่งเป็นมุมมองเหล่านี้คือผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมของพื้นที่สื่อสารร่วมแห่งนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phatthanaphong, Sinpanee, and Suphachan (2022) เรื่องการพัฒนาทักษะอาชีพการเป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ของผู้ต้องขัง ทักษะสถานบำบัดพิเศษลำปาง พบว่า ผู้ต้องขังเกิดกระบวนการเรียนรู้ มีการคิดริเริ่มในการพัฒนาตัวเอง ได้ประกอบอาชีพตามต้องการและมีรายได้ เพิ่มความชำนาญหรือทักษะที่เป็นผลสำเร็จด้านนามธรรม สร้างความภาคภูมิใจและการเห็นคุณค่าในตัวเอง และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง Inmates' perceptions and experiences of how they were prepared for release from a Norwegian open prison (Andvig, Koffeld-Hamidane, Ausland, and Karlsson, 2021) ซึ่งพบว่า ผู้ต้องขังที่จะกลับคืนสู่สังคมต้องได้รับการเตรียมความพร้อมในหลายรูปแบบ เช่น ด้านสังคม ที่ต้องเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตยท้องถิ่น ด้านการงาน ต้องเรียนรู้วิธีการทำงานสมัยใหม่ และด้านการรับรู้คุณค่าในตนเองหรือรู้จักคุณค่าความเป็นมนุษย์ การศึกษารังนี้ยังพบอีกว่า ผู้ต้องขังอยากให้อาสาสมัครหลังพ้นโทษเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่และเปิดรับสิ่งใหม่ๆ เพื่อดำเนินอาชีพตอบแทนครอบครัว เป็นคนดีมีคุณธรรมที่สังคมต้องการ ไม่

ทำสิ่งผิดกฎหมายอีก ถ้าสังคมภายนอกไม่ต้อนรับก็จะพิสูจน์ตนเอง มีความอดทน เข้มแข็ง ให้กำลังใจตนเองและสู้ต่อไปเพื่อครอบครัว เพราะพบว่าผู้ที่มาเยี่ยมเยือนและเป็นห่วงมากที่สุดคือ พ่อแม่ พี่น้องหรือครอบครัว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Visser, Knight, Chalfin, and Roman (2009) เรื่อง The Impact of Marital and Relationship Status on Social Outcomes for Returning Prisoners พบว่า ชีวิตสมรสมีความสัมพันธ์กับการปรับปรุงตนเองของผู้ขัง กล่าวคือ ถ้าครอบครัวผู้ต้องขังมีความเข้มแข็ง โอกาสการกระทำผิดซ้ำจะลดลง

ด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของผู้ต้องขัง พบว่า ผู้ต้องขังมีแรงจูงใจภายในสูงกว่าแรงจูงใจภายนอกในการปฏิบัติงานที่ร้านอาหารคุกแอนด์คอฟ ฒ บางช่วง มีดังนี้คือ อยากพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นมากที่สุด รองลงมาคือต้องการพิสูจน์ตนเองและเรียนรู้งานใหม่ ได้เปิดประสบการณ์และเห็นโลกภายนอก มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเห็นว่าสถานที่นี้เป็นที่ฝึกทักษะอาชีพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการได้รับโอกาสบนพื้นที่สื่อสารร่วมลักษณะเช่นนี้ ไม่ได้เป็นเพียงการฝึกอาชีพเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสำคัญในการฟื้นฟูคุณค่าในตนเองและสร้างแรงผลักดันจากภายใน แสดงให้เห็นถึงความปรารถนาอันแรงกล้าต่อความต้องการเปลี่ยนแปลงตนเองของผู้ต้องขัง พร้อมทั้งจะกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นใจ นับเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ส่วนแรงจูงใจภายนอก คือ รายได้ ทั้งนี้ เพราะชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันต้องอาศัยเงินเป็นปัจจัยหลัก การแสวงหารายได้จึงเป็นสิ่งจำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khumchaiyawong (2019) ซึ่งพบว่า การมีรายได้ที่เพียงพอในการดูแลครอบครัวและใช้จ่ายส่วนตัว ซึ่งเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคม และของ Suksinchai (2021) พบว่า ความต้องการของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษด้านการเงินอยู่ในระดับมากที่สุด การได้ปฏิบัติงานร่วมกันกับผู้อื่น คำชมเชยและกำลังใจจากผู้มาใช้บริการ ความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน การฝึกอบรม และคำชมเชยจากผู้บังคับบัญชาตามลำดับ จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่าผู้ต้องขังที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะทุกคนต่างเคยเป็นผู้ต้องโทษและตกอยู่ในสภาพแวดล้อม กฎเกณฑ์ของเรือนจำและข้อจำกัดที่คล้ายคลึงกัน

สำหรับความคาดหวังของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ พบว่า ผู้ต้องขังมีความคาดหวังด้านความมั่นคงปลอดภัยมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากตนเองเคยเป็นผู้กระทำผิด อาจมีศัตรูกลับมาทำร้ายต้องมีความระมัดระวังตัว รองลงมาคือด้านปัจจัยพื้นฐานทางด้านร่างกาย ได้แก่ปัจจัย 4 ซึ่งมนุษย์จำเป็นต้องมีสิ่งเหล่านี้ ต่อมาคือด้านสิ่งปรารถนาสูงสุดในชีวิต ด้านความรักและสังคม ตามลำดับ ส่วนด้านการได้รับการยกย่องนับถือจะคาดหวังเป็นสิ่งที่สุดท้าย สอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง Jail Inmates' Perceived and Anticipated Stigma: Implications for Post-release Functioning (Moore, Stuewig, and Tangney, 2013) ที่พบว่า ผู้กระทำความผิดรับรู้ถึงตราบาป จึงไม่กล้าที่จะคาดหวังถึงความสำเร็จในการกลับเข้าสู่สังคม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แม้พื้นที่สื่อสารร่วมแห่งนี้ จะสร้างโอกาสในการฝึกทักษะอาชีพและพัฒนาทัศนคติเชิงบวกจากสังคมภายนอก แต่การจะลบตราบาปจากส่วนลึกในใจของผู้ต้องขังและสร้างความเชื่อมั่นเพื่อให้สังคมยอมรับอย่างแท้จริงนั้น ยังคงเป็นความท้าทายที่ต้องอาศัยเวลา และเห็นด้วยกับ Kunnonklang and Worapattirakul (2025, p.144) ที่สรุปว่า แนวทางการให้ผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง เนื่องจากทัศนคติของสังคมที่มีต่ออดีตผู้ต้องขังยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการคืนคนดีสู่สังคม

ผลจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ต้องขังที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับความคาดหวังหลังพ้นโทษ ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านอายุ จะคาดหวังในเรื่องความรักและสังคมแตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีอายุน้อยจะคาดหวังเรื่องความรักมากกว่าผู้ที่อายุมาก ทั้งนี้อธิบายได้ด้วยเหตุผลที่ว่า การมีเวลาเหลือในชีวิตของผู้ต้องขังอายุน้อย ทำให้เกิดความฝันและความหวังในอนาคตมากกว่าผู้ที่อายุมาก ขณะที่ผู้ที่มีอายุมากมักมองชีวิตในเชิงยอมรับและปรับตัวกับข้อจำกัดได้ (Sanpong, 2015, p.145) อาจกล่าวได้ว่า การที่อายุเป็นปัจจัยเดียวที่ส่งผลต่อความคาดหวังด้านความรักและสังคมของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ ยังสะท้อนถึงธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความต้องการและความหวังเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัย การเข้าใจประเด็นนี้จะช่วยเรือนจำวางแผนฟื้นฟูและสนับสนุนผู้ต้องขังหลังพ้นโทษให้มีความเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มวัยมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จากการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการรู้จักร้านอาหารคูกอนด์คอฟ ฌ บางขวาง จากการแนะนำของเพื่อนและเห็นจากสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด ดังนั้น เรือ่นจำควรเน้นการพัฒนาและอัปเดต (update) เนื้อหาบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างการรับรู้และดึงดูดลูกค้าใหม่ ลูกค้ามาใช้บริการเพราะชื่นชอบบรรยากาศและสถานที่ จึงควรให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษาความสะอาดของร้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อคงความประทับใจและดึงดูดให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการซ้ำ ลูกค้าส่วนใหญ่เข้ามาใช้บริการในช่วงเวลาเที่ยงวัน ผู้บริหารร้านจึงควรเตรียมวัตถุดิบและบุคลากรให้พร้อมสำหรับการบริการในช่วงเวลานี้อย่างเต็มที่ เพื่อลดเวลารอคอยและสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับลูกค้า หากทำได้เช่นนี้ จะช่วยสร้างความรู้สึกที่ดีระหว่างผู้มาใช้บริการและผู้ให้บริการ

2. จากการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อบัณฑิตส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) พบว่าผู้ให้บริการมีความพึงพอใจในระดับสูงทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านบุคลากร (People) ซึ่งเป็นผู้ต้องซึ่งที่ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการ ได้รับการประเมินความพึงพอใจสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ดังนั้น ผู้บริหารเรือ่นจำควรรักษามาตรฐานการบริการ ให้คงไว้ซึ่งคุณภาพการให้บริการในทุกด้านของ 7Ps เพื่อสร้างความภักดีและกระตุ้นให้เกิดการกลับมาใช้บริการซ้ำ และควรพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะการให้บริการแก่ผู้ต้องซึ่งอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเป็นจุดแข็งและเป็นจุดขายที่สำคัญที่สุด

3. จากการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิต มีผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการที่มีต่อบัณฑิตส่วนประสมการตลาดบริการ (7Ps) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีอายุมากและมีการศึกษาสูง มีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจต่ำกว่าผู้มาใช้บริการอายุน้อย และมีการศึกษาต่ำกว่า ดังนั้น ผู้บริหารเรือ่นจำควรพิจารณาปรับปรุงและนำเสนอบริการที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายนี้ โดยเน้นข้อมูลด้านโภชนาการหรือประโยชน์ต่อสุขภาพของอาหารที่นำเสนอและความสะดวกในการเข้าถึงบริการภายในร้าน

4. จากการศึกษาพบว่า แรงจูงใจภายนอกของผู้ต้องซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าแรงจูงใจภายในอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ผู้บัญชาการเรือ่นจำควรพิจารณามาตรการเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานของผู้ต้องซึ่ง โดยเน้นการเพิ่มปัจจัยที่สร้างแรงจูงใจภายนอกควบคู่ไปกับการรักษาแรงจูงใจภายในที่ดีอยู่แล้ว รวมถึงการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ เช่น เพิ่มการให้คำชมเชย การแสดงออกถึงกำลังใจ และการช่วยเหลือสนับสนุนในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงเพิ่มโครงการฝึกอบรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถของผู้ต้องซึ่ง ซึ่งจะช่วยสร้างแรงขับเคลื่อนในการทำงานมากขึ้น

5. จากการศึกษาพบว่า ผู้ต้องซึ่งมีความคาดหวังหลัก 3 ประการหลังพ้นโทษ ได้แก่ ความรักและความอบอุ่นจากครอบครัว ความมั่นคงในอาชีพและการมีเงินออม ดังนั้น ผู้บัญชาการเรือ่นจำควรดำเนินการเชิงรุกเพื่อตอบสนองความคาดหวังเหล่านี้ โดยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น จัดให้มีช่องทางและกิจกรรมที่ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องซึ่งกับครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้ต้องซึ่งรู้สึกได้รับการยอมรับและมีกำลังใจจากคนใกล้ชิด เพิ่มโครงการฝึกอบรมอาชีพที่หลากหลายและตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อให้ผู้ต้องซึ่งสามารถนำความรู้และทักษะไปประกอบอาชีพสุจริตได้ด้วยตนเองหลังพ้นโทษ ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงในชีวิต รวมถึงหาวิธีการหรือโครงการที่ส่งเสริมให้ผู้ต้องซึ่งสามารถสะสมเงินออมได้ เพื่อให้มีเงินทุนติดตัวสำหรับการเริ่มต้นชีวิตใหม่หลังพ้นโทษ ช่วยลดความกังวลและเพิ่มโอกาสในการปรับตัวสู่สังคม

6. เพื่อส่งเสริมการคืนคนดีสู่สังคมบนพื้นที่สื่อสารร่วมสร้างคนดีสู่สังคมให้มีประสิทธิภาพ ร้านอาหารคูกอนด์คอฟ ฌ บางขวางในบริบทนี้ ควรนำแนวทางการสื่อสารตามตัวแบบ SMCR (S: Source, M: Message, C: Channel, R: Receiver) มาปรับใช้ ดังนี้

6.1 ผู้ต้องซึ่งในฐานะเป็นผู้สื่อสาร (Source)

ผู้ต้องซึ่งซึ่งเป็นผู้ให้บริการควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารผ่าน ภาษากาย (Non-verbal communication) ที่แสดงออกถึงความสุภาพและอ่อนน้อม เพื่อสร้างความประทับใจและความรู้สึกที่ดีแก่ผู้มาใช้บริการ รวมถึงความเป็นมืออาชีพ ทั้งการให้บริการและทำอาหาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพของร้าน และการแสดงออกถึงความมุ่งมั่นและความตั้งใจในการปรับปรุงตนเอง เพื่อสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและเป็นที่ยอมรับจากสังคม

6.2 สาร/เนื้อหา/ข้อความ (Message)

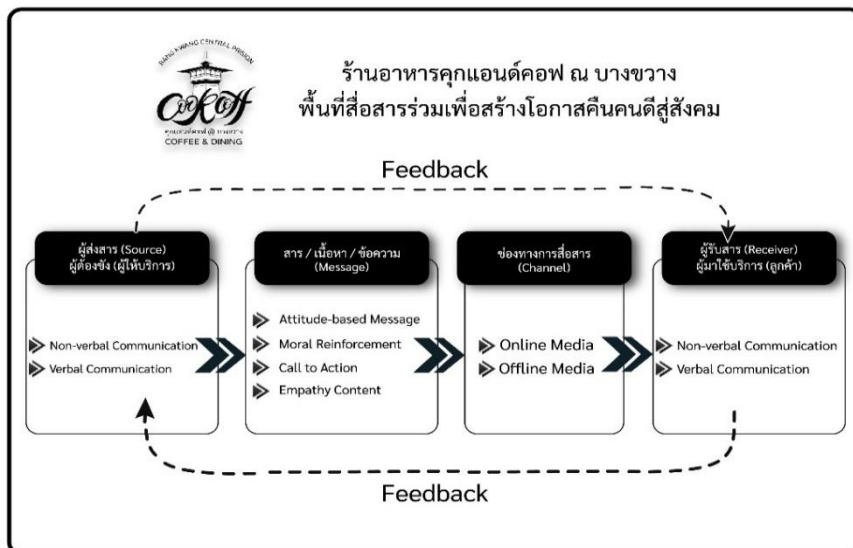
ผู้บริหารเรือนจำควรออกแบบเนื้อหาที่เน้นการเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคม โดยนำเสนอเชิงบวก เปลี่ยนมุมมองจาก "อดีตต้องชัง" เป็น "ผู้เปลี่ยนแปลง" ที่มีทักษะและศักยภาพ ใช้ภาษาที่สร้างแรงบันดาลใจ เลือกใช้ถ้อยคำที่สร้างศรัทธาสาธารณะและความหวังเชิงบวก เช่น "เพราะโอกาสเล็กๆ อาจเปลี่ยนชีวิตหนึ่งได้ทั้งชีวิต" (Moral Reinforcement) กระตุ้นการมีส่วนร่วม (Call to Action) เชิญชวนให้สาธารณชนมีส่วนร่วมในการให้โอกาส เช่น "คุณก็มีส่วนช่วยคืนคนดีสู่สังคมได้ เพียงแวะมากินอาหารที่นี่" การถ่ายทอดความรู้สึกจริงใจ (Empathy Content) บอกเล่าความตั้งใจหรือความหวังของผู้ต้องขังที่มีต่อครอบครัว เช่น "ผมแค่อยากพิสูจน์ให้แม่เห็นว่าผมเปลี่ยนแล้ว" รวมถึงการนำเสนอภาพการปฏิบัติงานเพื่อสร้างความภูมิใจและปลอบโยนจิตใจแก่ครอบครัว

6.3 ช่องทางสื่อสาร (Channel)

ควรใช้ช่องทางที่หลากหลายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อเข้าถึงผู้รับสารในวงกว้าง ได้แก่ สื่อออนไลน์ (Online Media) จัดทำเว็บไซต์ (Website) ร้านอาหาร สำหรับข้อมูลทั่วไปและภาพลักษณ์ของร้าน เพิ่มช่องติ๊กต็อก (TikTok) และยูทูบ (YouTube) ของร้าน เน้นสื่อวิดีโอสั้น (Story-based) เล่าเรื่องราวการทำงานและการเปลี่ยนแปลงของผู้ต้องขัง สื่อออฟไลน์ (Offline Media) ได้แก่ ป้ายข้อความในร้าน เช่น "พวกเขาเป็นคนที่กำลังสร้างโอกาสให้ตัวเอง" หรือ "ขอบคุณที่ให้โอกาสเขา" เพื่อสื่อสารโดยตรงกับผู้มาใช้บริการ และช่องทางสื่อสารกับครอบครัวผู้ต้องขัง เช่น วิดีโอคอล (Video call) ผ่านไลน์ (Line) หรือการส่งข่าวดีจากผู้ต้องขังถึงครอบครัว เพื่อสร้างกำลังใจและเชื่อมโยงกับแรงจูงใจภายในของผู้ต้องขังได้

6.4 ผู้รับสาร (Receiver)

ผู้รับสารหลักคือ ผู้มาใช้บริการ (ลูกค้า) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับสารโดยตรงจากผู้ต้องขัง ควรได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร โดยการแสดงออกถึงกำลังใจ เช่น การส่งยิ้ม การพูดคุย การรับฟังประสบการณ์ (Non-verbal communication) หรือการกล่าวขอบคุณและชื่นชมอย่างจริงใจ รวมถึงการเป็นกระบอกเสียง เพื่อช่วยขยายโอกาสในการคืนคนดีสู่สังคมผ่านการบอกต่อประสบการณ์เชิงบวกให้ผู้อื่นได้รับทราบ (verbal communication) ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แนวทางการสื่อสารเพื่อร่วมสร้างโอกาสคืนคนดีสู่สังคมด้วยตัวแบบ SMCR

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการติดตามผลผู้ต้องขังที่พ้นโทษและเคยทำงานในร้านอาหาร เพื่อประเมินผลกระทบระยะยาวของการได้รับโอกาสในร้านอาหารต่อการกลับเข้าสู่สังคม การมีงานทำที่มั่นคง และการลดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของทักษะการ

สื่อสารและเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการทำงานในร้านอาหาร อาจทำการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับโอกาสดังกล่าว เพื่อวัดประสิทธิผลของโมเดลนี้ว่าเป็นรูปธรรม รวมถึงประเมินว่าการรับรู้และการสื่อสารเชิงบวกจากสังคมภายนอกมีส่วนช่วยในการปรับตัวและสร้างโอกาสในชีวิตหลังพ้นโทษได้อย่างไร

2. ควรพิจารณาทำการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือจัดกลุ่มสนทนากับผู้ต้องขังที่ทำงานในร้านอาหาร เกี่ยวกับรูปแบบและประสิทธิผลของการสื่อสารของผู้ต้องขังในฐานะผู้ให้บริการมีต่อผู้ใช้บริการ เพื่อนร่วมงาน และครอบครัว รวมถึงอุปสรรคในการสื่อสารที่เผชิญ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการออกแบบโปรแกรมการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารที่ตรงจุดมากขึ้น เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถเป็นผู้สื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ในการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างแท้จริง

3. ควรขยายการศึกษาไปยังกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ เช่น ครอบครัวของผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่เรือนจำ ผู้ประกอบการภายนอกที่ให้การสนับสนุน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นศึกษาช่องทาง รูปแบบ และเนื้อหาการสื่อสารที่ใช้ในการสร้างความเข้าใจ การยอมรับ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และการสร้างความเชื่อมั่นจากสังคม

บรรณานุกรม

- Ahmed, S., Al Asheq, A., Ahmed, E., Chowdhury, U. Y., Sufi, T., & Mostofa, M. G. (2023). The Intricate Relationships of Consumers' Loyalty and their Perceptions of Service Quality, Price and Satisfaction in Restaurant Service. *The TQM Journal*, 35(2), 519-539. Retrieved July 3, 2025, from <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/tqm-06-2021-0158/full/html>
- Andvig, E., Koffeld-Hamidane, S., Ausland, L.H., & Karlsson, B. (2021). Inmates' Perceptions and Experiences of How They were Prepared for Release from a Norwegian Open Prison. *Nordic Journal of Criminology*, 22(2), 203–220. Retrieved February 15, 2025, from <https://www.scup.com/doi/10.1080/2578983X.2020.1847954>
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Corrections Act B.E. 2560. (2017, February 18). *Government Gazette*. No. 134 Section 21 A, page 15-16.
- Crime News Team. (2024, 5 June). A Look at the Territory of Bang Kwang Prison, One of the Five High- Security Prisons where Paeng Na Nod was Last Imprisoned. *Dailynews Online*. Retrieved June 25, 2024, from <https://www.dailynews.co.th/news/3502612/>.
- Department of Corrections. (2025). *Correctional Prisoners Statistics Report*. Retrieved March 28, 2025, from <http://www.correct.go.th/stathomepage/>.
- Department of Corrections. (2024, 23 December). *Minister of Justice Expedites Upgrade of Correctional Operations, Provides Guidelines and Policies at the 4/2567 Nationwide Correctional Executive Meeting*. Retrieved January 14, 2025, from <http://www.correct.go.th/?p=145143>.
- Dzreke, S. S., & Dzreke, S. (2025). Influence of Social Media on Consumer Behavior: Investigating How Social Media Platforms Shape Consumer Purchasing Decisions and Loyalty. *Open Journal of Business and Management*, 13(2), 1154 -1175. Retrieved February 15, 2025, from <https://www.scirp.org/journal/ojbm>.
- Editorial Team. (2019). *Opening the Door to a (not) Dark World: Understanding Life in Prison*. Retrieved March 14, 2025, from <https://www.the101.world/tij-prison-series/>

- Gulam, M. I., Suryadi, B. N., & Waluyowati, N. P. (2023). The Effect of Service Quality and Perceived Value on Customer Loyalty in Tuban Restaurants with Customer Satisfaction Mediation. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 12(5), 62-73. Retrieved July 4, 2025, from https://www.researchgate.net/publication/372728672_
- Hongsa, D. (2022). *Correctional Laws and Related Regulations*. Retrieved July 4, 2025, from <http://www.correct.go.th/popmaha/image/.pdf>.
- Jain, R., & Jain, S. (2022). Analyzing and Exploring the Effectiveness of Each Element of 7Ps of Marketing Mix. *International Journal of All Research Education and Scientific Methods (IJARESM)*, 10(1), 243-251. Retrieved March 31, 2025, from <https://www.researchgate.net/publication/357657009>.
- Khumchaiyawong, P. (2019). *Behavior Transformation and a Success of Reintegration: From Prisoner to Professional Athlete* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University. Retrieved October 4, 2024, from <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9836>.
- Kunnondang, C., & Worapattthirakul, P. (2025). Guidelines for Freed Persons for Returning to Society Sustainably. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 15(1), 130-146. Retrieved July 4, 2025, from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj/article/view/274124/185353>
- McIntosh, A., Gebbels, M., & Harkison, T. (2020). *Serving Time: How Fine Dining in Jail is Helping Prisoners and Satisfying Customers*. Retrieved February 15, 2025, from <https://theconversation.com/serving-time-how-fine-dining-in-jail-is-helpingprisonersand-satisfying-customers-149161>
- McLeod, S. (2025). *Maslow's Hierarchy of Needs*. Retrieved March 31, 2025, from <https://www.researchgate.net/publication/383241976>
- Mongkolsin, P., & Research team. (2020). *The Development of Pre-Release Programs* (Research report). Bangkok: Thammasat University. Retrieved March 28, 2025, from https://www.oja.go.th/wp-content/uploads/2021/03/2.1_The_Development_of_Pre-Release_Programs.pdf.
- Moore, K., Stuewig, J., & Tangney, J. (2013). Jail Inmates' Perceived and Anticipated Stigma: Implications for Post-Release Functioning. *The National Institutes of Health*, 12(5), 527-547. Retrieved April 30, 2025, from <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4103667/>
- Nanratsamee, S., & Erawan, T. (2025). The Effect of Service Quality on Customer Behavioral Loyalty of Shabu Mala Restaurants in Thailand. *Journal of Accountancy and Management*, 17(2), 60-74. Retrieved July 8, 2025, from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/mbs/article/view/272905>.
- Nickerson, C. (2025, April 18). *Herzberg's Two-Factor Theory of Motivation-Hygiene*. Retrieved May 31, 2025, from <https://www.simplypsychology.org/herzbergs-two-factor-theory.html>
- Office of Justice Affairs. (2016). *Social Reintegration Project*. Retrieved March 5, 2024, from <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1116236298462141&id=533062563446187&set=a.1108698439215927>.
- Penal Reform International, & Thailand Institute of Justice. (2021). *Manual on Correction, Rehabilitation and Reintegration of Female Prisoners*. Retrieved March 5, 2024, from <https://www.tijbangkokrules.org/th/publication>.

- Phatthanaphong, O., Sinpanee, S., & Suphachan, S. (2022). Development of Modern Entrepreneur Career Skills of Prisons of the Lampang Correctional Institution for Drug Addicts. *Journal of Yanasangvorn Research Institute Mahamakut Buddhist University*, 13(2), 71–82. Retrieved March 5, 2024, from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/yri/article/view/262728>.
- Phothisriwangchai, P. (2019). *Prisons are not a Dark World: Solving The Problem of Prison Overcrowding and Increasing Opportunities to Return to Society*. Retrieved March 5, 2024, from <https://www.the101.world/beyond-prison/>.
- Sanpong, W. (2015). *The Experience on Adaptation of Elderly Prisoners in Bang Kwang Central Prison* (Independent Study). Sukhothai Thammathirat Open University Nonthaburi. Retrieved July 8, 2025 from <https://ir.stou.ac.th/handle/123456789/8579>.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2007). *Consumer Behavior* (9th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Shukla, A., Mishra, A., & Dwivedi, Y.K. (2025). Expectation Confirmation Theory: A review. In S. Papagiannidis (Ed), *Theory Hub Book*. Retrieved July 8, 2025 from <https://open.ncl.ac.uk/theory-library/expectation-confirmation-theory.pdf>.
- Suksinchai, N. (2021). Needs of Prisoners after the Punishment a Case Study of Central Women Correctional Institution. *Journal of Public Administration and Social Management*, 1(2), 43-51. Retrieved March 5, 2024, from <https://ssrujournal.com>.
- Tantichainusorn, S., & Phetchagul, P. (2023). Factors Affecting Acceptance of the People in Bangkok about Ex-Prisoner Returning into the Communities. *Payap University Journal*, 33(2), 126–140. Retrieved March 5, 2024, from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pyu/issue/view/17534>.
- Thailand Institute of Justice. (2021). *A Research Study on the Causes of Recidivism in Thailand*. Retrieved March 5, 2024, from <https://knowledge.tijthailand.org/publication/detail/research-on-the-causes-of-recidivism-in-thailand>.
- Visher, C. A., Knight, C, R., Chalfin, A., & Roman, J., K. (2009). *The Impact of Marital and Relationship Status on Social Outcomes for Returning Prisoners*. Retrieved February 15, 2025, from <https://www.researchgate.net/publication/254073232>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

Received:	11-06-2025
Revised:	06-08-2025
Accepted:	20-08-2025

การวิเคราะห์เนื้อหาและการมีส่วนร่วมของผู้รับชมวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok

Content and Viewer Engagement Analysis of Sufficiency Economy Videos on TikTok

ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ^{*1}

Thuntuch Viphatphumiprathes

thuntuch18@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา เป้าหมายของเนื้อหา และระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok และ 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมจำแนกตามประเภทของผู้สร้างเนื้อหา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ วิดีโอบน TikTok ที่มี Hashtag #เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเลือกแบบเจาะจงจำนวน 100 วิดีโอแรกที่ปรากฏในช่องการค้นหาวิดีโอ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และ Mann-Whitney U Test

ผลการวิจัยพบว่า

1) เนื้อหาของวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ การประยุกต์หลักทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรและรูปแบบการเพาะปลูก (ร้อยละ 41) โดยมีส่วนร่วมจากผู้รับชมสูงสุดในด้านยอดรับชม (11,232,895 ครั้ง; ร้อยละ 44.45) และยอดการกดไลค์ (404,191 ครั้ง; ร้อยละ 36.92) ในขณะที่ วิดีโอที่มีเนื้อหาด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจเอกชน มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 4) แต่พบว่ามีจำนวนการแสดงความคิดเห็นสูงสุด (13,419 ครั้ง; ร้อยละ 31.16) ในด้านเป้าหมายของเนื้อหา พบว่า วิดีโอที่มีเป้าหมายเพื่อการแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัว มีจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 52) และได้รับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมสูงสุดในทุกด้าน ได้แก่ ยอดการรับชม (19,505,785 ครั้ง; ร้อยละ 77.19) ยอดการกดไลค์ (647,121 ครั้ง; ร้อยละ 59.10) และยอดการแสดงความคิดเห็น (22,903 ครั้ง; ร้อยละ 53.19) ส่วนวิดีโอที่มีเป้าหมายเพื่อการแสดงความคิดเห็น มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 13) และมียอดการมีส่วนร่วมของผู้รับชมอยู่ในระดับต่ำที่สุดในทุกด้าน

2) การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมที่มีต่อวิดีโอด้านเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok จำแนกตามประเภทของผู้สร้างเนื้อหา พบว่า วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปมีระดับการมีส่วนร่วมของผู้ชมในทุกด้านสูงกว่าวิดีโอที่สร้างโดยหน่วยงานภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (การรับชม: $U = 229.00$, $p = 0.011$; การกดไลค์: $U = 193.00$, $p = 0.003$; การแสดงความคิดเห็น: $U = 172.50$, $p = 0.001$)

คำสำคัญ: การวิเคราะห์เนื้อหา, เศรษฐกิจพอเพียง, วิดีโอดี ๆ, การมีส่วนร่วมของผู้รับชม

^{*} Corresponding Author

¹ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

Faculty of Science and Technology, Pathumwan Institute of Technology

Abstract

This research aimed to 1) analyze the content, content goals, and viewer engagement levels of Sufficiency Economy videos on TikTok, and 2) compare viewer engagement levels categorized by content creator type. The sample consisted of the first 100 TikTok videos, purposively selected from video search results using the hashtag #เศรษฐกิจพอเพียง (#SufficiencyEconomy). The research instrument was a coding sheet, and data were analyzed using descriptive statistics and the Mann-Whitney U test.

The research findings revealed that:

1) The most common content in Sufficiency Economy videos on TikTok was the application of the New Theory in agriculture by farmers and cultivation methods (41%), which also received the highest viewer engagement in terms of views (11,232,895; 44.45%) and likes (404,191; 36.92%). Conversely, videos related to the Sufficiency Economy and the private business sector were the least common (4%) but received the highest number of comments (13,419; 31.16%). Regarding content goals, videos aimed at sharing personal experiences were the most common (52%) and received the highest viewer engagement levels across all dimensions: views (19,505,785; 77.19%), likes (647,121; 59.10%), and comments (22,903; 53.19%). In contrast, videos aimed at expressing opinions were the least common (13%) and received the lowest viewer engagement levels across all dimensions.

2) A comparison of viewer engagement levels for Sufficiency Economy videos on TikTok, categorized by content creator type, revealed that videos created by individuals had significantly higher engagement across all dimensions—views, likes, and comments—than those created by government agencies, with statistical significance at the 0.05 level (Views: $U = 229.00$, $p = 0.011$; Likes: $U = 193.00$, $p = 0.003$; Comments: $U = 172.50$, $p = 0.001$).

Keywords: Content Analysis, Sufficiency Economy, TikTok Videos, Viewer Engagement

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทาน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับรัฐ รวมถึงการนำไปใช้ในการพัฒนาและบริหารประเทศอย่างสมดุล โดยยึดแนวทางสายกลาง เพื่อให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างเหมาะสม (Chaipattana Foundation, 2017; Sub-Committee for Driving the Sufficiency Economy, Office of the National Economic and Social Development Board, 2007) ปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566–2570) (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเน้นการสืบสาน รักษา และต่อยอดแนวทางการพัฒนาดังกล่าว โดยกำหนดทิศทางที่มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้พื้นฐานของความรู้ คุณธรรม และความเพียร พร้อมทั้งคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทและเงื่อนไขทั้งในระดับประเทศและระดับโลก รวมถึงศักยภาพของทุนทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลในหลากหลายมิติ เช่น ความสมดุลระหว่างความสามารถในการแข่งขันกับการพึ่งตนเอง ความสมดุลด้านโอกาสและการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มประชากรและพื้นที่ต่างๆ และความสมดุลด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

จากความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเผยแพร่แนวคิดนี้ให้ประชาชนเข้าใจอย่างถูกต้องและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ที่ผ่านมา การเผยแพร่ปรัชญาดังกล่าวมีหลากหลายรูปแบบ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ที่รวบรวมและเรียบเรียงจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร

ศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ทรงพระราชทานไว้ในวโรกาสต่างๆ และได้รับพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 (Sub-Committee for Driving the Sufficiency Economy, Office of the National Economic and Social Development Board, 2007) รวมถึงสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ (Nil-Dam, & Rattanasimakool, 2017) อย่างไรก็ตาม ด้วยการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและพฤติกรรมการรับสารของประชาชน ทำให้ “สื่อสังคมออนไลน์” กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารและเผยแพร่แนวคิดต่างๆ ในวงกว้าง โดยมีจุดเด่นคือการเข้าถึงและเชื่อมโยงผู้คนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ในลักษณะสองทาง สื่อสังคมออนไลน์จึงกลายเป็นพื้นที่สำหรับการแบ่งปันข้อมูลความรู้ และประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้ใช้ (Macionis, 2015; Wongrujira, 2020a) ในบรรดาสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน “TikTok” นับเป็นแพลตฟอร์มที่มีจุดเด่นในด้านการสร้างและแบ่งปันวิดีโอขนาดสั้น ซึ่งเหมาะสำหรับการสื่อสารเนื้อหาที่กระชับ เข้าถึงง่าย และมีลักษณะบันเทิงควบคู่กับสาระ การใช้ TikTok ในการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้แนวคิดนี้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ใช้ชีวิตอยู่บนแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งมีแนวโน้มเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยจากรายงานของ Sensor Tower (2024) ระบุว่า ในไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2023 TikTok เป็นแอปพลิเคชันที่มียอดดาวน์โหลดสูงสุดทั่วโลก จำนวนกว่า 190 ล้านครั้ง สำหรับประเทศไทย Sukoco (2024) รายงานว่า ประเทศไทยมีผู้ใช้งาน TikTok มากถึง 53.43 ล้านคน อยู่ในอันดับที่ 8 ของโลก และอันดับ 3 ในภูมิภาคอาเซียน

ที่ผ่านมา งานวิจัยเกี่ยวกับการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่ยังคงเน้นอยู่ในบริบทของสื่อแบบดั้งเดิม (Nil-Dam, & Rattanasimakool, 2017; Puksawadde, 2009; Srichaliang, Setthawatbodee, Jitlaoarporn, Kalyanmit, & Boonsonti, 2019) ขณะที่สื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะ TikTok ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและได้รับความนิยมในกลุ่มคนรุ่นใหม่ กลับยังมียานศึกษาที่เกี่ยวข้องค่อนข้างจำกัด เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของแพลตฟอร์มและพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะความนิยมของ TikTok ในกลุ่มประชาชนทั่วไปและคนรุ่นใหม่ ประกอบกับลักษณะของ TikTok ที่ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลด้วยรูปแบบวิดีโอสั้นที่กระชับและเข้าถึงง่าย จึงมีความจำเป็นในการศึกษาการสื่อสารแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงผ่านวิดีโอบน TikTok ให้ครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหา เป้าหมายของเนื้อหา และระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชม (Viewer Engagement) ทั้งนี้ การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของผู้รับชม เช่น การกดไลค์ และการแสดงความคิดเห็น บนพื้นฐานของการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Wongrujira, 2020b) จะช่วยให้สามารถวางแผนการพัฒนาเนื้อหาและกลยุทธ์การสื่อสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาลักษณะของเนื้อหาและเป้าหมายของวิดีโอเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่เผยแพร่บน TikTok ตลอดจนวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชม และเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมที่มีต่อวิดีโอที่ผลิตโดยหน่วยงานภาครัฐกับบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นฐานในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสื่อวิดีโอด้านเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา เป้าหมายของเนื้อหา และระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมที่มีต่อวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok จำแนกตามประเภทของผู้สร้าง

เนื้อหา

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: ประชากรในงานวิจัยครั้งนี้ คือ วิดีโอบน TikTok ที่มี Hashtag #เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งค้นหาได้จากช่องค้นหาวิดีโอบน TikTok ในช่วงวันที่ 6-8 พฤษภาคม 2568 ซึ่งพบว่ามีความถี่ 43,300 วิดีโอ สำหรับกลุ่มตัวอย่างวิดีโอที่เลือกมานั้นมีจำนวน 100 วิดีโอ ซึ่งใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกและป้องกันการเกิดอคติโดยอ้างอิงจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Basch, Donelle, Fere, & Jaime, 2022; Viphatphumiprathes, 2025; Xiong, Yong, Fernandez, Jones, & Kirby, 2024) คือ การเลือกแบบเจาะจง

จากประชากรโดยคัดเลือก 100 วิดีโอแรกที่ปรากฏในช่องการค้นหาวิดีโอ ทั้งนี้ วิธีการเลือกดังกล่าวนี้มีความเหมาะสมและน่าเชื่อถือ เนื่องจากวิดีโอ 100 อันดับแรกนี้เป็นตัวแทนของเนื้อหาที่ผู้ชมโดยทั่วไปมีโอกาสพบเห็นมากที่สุดเมื่อค้นหาด้วย hashtag ดังกล่าว จึงเป็นตัวอย่างที่ดีที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้ใช้ TikTok ได้รับชมและมีปฏิสัมพันธ์ด้วยในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการลดอคติจากระบบแนะนำเนื้อหา (Recommendation Algorithm) ที่อาศัยประวัติการใช้งานส่วนบุคคลในการเลือกวิดีโอ ผู้วิจัยจึงดำเนินการค้นหาตัวอย่างวิดีโอโดยมีวิธีการเข้าใช้งาน TikTok ในรูปแบบที่ไม่ระบุตัวตน (Incognito Mode) ทั้งนี้ การเข้าถึง TikTok ผ่าน Incognito Mode ช่วยป้องกันอคติจากระบบแนะนำของแพลตฟอร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการเข้าใช้งานโดยไม่มีการลงชื่อเข้าใช้บัญชีผู้ใช้ ทำให้ระบบไม่มีประวัติการชม การกดไลค์ หรือข้อมูลส่วนตัวอื่นๆ มาใช้ในการประมวลผล ซึ่งช่วยให้การสุ่มตัวอย่างมีความเป็นกลางมากขึ้นและสะท้อนภาพรวมของวิดีโอที่ผู้ใช้ทั่วไปเห็นได้ดีกว่า

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เนื้อหา (Coding Sheet) ซึ่งยึดหลักการสำคัญในการสร้างเครื่องมือตามแนวทางของ Cheyjunya (2023) กล่าวคือ ในอันดับแรกนั้นผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจำแนกเนื้อหาไว้ล่วงหน้า ซึ่งได้มาจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Baatti, 2023; Chaipattana Foundation, 2017; Chanuanjit, 2010; Cheng, & Li, 2024; Medina, Portilla, & Pereira, 2023; Panoram, 2017; Viphatphumiprathes, 2023; Viphatphumiprathes, 2025; Xiong, Yong, Fernandez, Jones, & Kirby, 2024; Yusoff, & Mohd.Roffe, 2023) โดยในแบบวิเคราะห์เนื้อหา มีหมวดหมู่ประกอบด้วยประเภทของผู้สร้างเนื้อหา เนื้อหาด้านเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ การประยุกต์หลักทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรและรูปแบบการเพาะปลูก เศรษฐกิจพอเพียงกับบุคคล/ครอบครัว/ชุมชน เศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจเอกชน และเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารงานภาครัฐ สำหรับเป้าหมายของเนื้อหาที่เผยแพร่บน TikTok แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การให้ความรู้/ข้อมูล/ข้อเท็จจริง การแสดงความคิดเห็น และการแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัว ส่วนการมีส่วนร่วมของผู้ชมนั้นจำแนกตามจำนวนยอดการรับชม (Views) จำนวนยอดการกดไลค์ (Likes) และจำนวนการแสดงความคิดเห็น (Comments)

หลังจากนั้น ได้ทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าเนื้อหาสาระในประเด็นต่างๆ ของเครื่องมือวิจัยนั้นตรงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาหรือไม่ โดยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบ ซึ่งพบว่ามีค่า IOC ตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไป ผ่านเกณฑ์ที่ระดับ 0.5 หมายความว่า ข้อความในแบบวิเคราะห์เนื้อหามีความตรงตามเนื้อหาที่กำหนด (Suksote, 2023)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล: งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Cheyjunya, 2023) กล่าวคือ เป็นการเน้นศึกษาสิ่งที่ปรากฏหรือสังเกตได้จากเนื้อหาแล้วนำมาสรุปเจตนารมณ์เป็นตัวเลขเพื่อนำมาตีความเพื่อให้ทราบว่าเนื้อหาได้เน้นไปในด้านใด ซึ่งผู้วิจัยได้มีการกำหนดประเด็นในการวิเคราะห์เนื้อหาเศรษฐกิจพอเพียงตามที่ได้ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็นด้านเนื้อหา เป้าหมายของเนื้อหา และการมีส่วนร่วมของผู้ชม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ และร้อยละ ทั้งนี้ ในส่วนของการพิจารณาเป้าหมายของเนื้อหานั้นจะพิจารณาจากการสังเกตเนื้อหาที่นำเสนอ กล่าวคือ เป้าหมายเพื่อให้ความรู้/ข้อมูล/ข้อเท็จจริง มีลักษณะเป็นการนำเสนอข้อมูลเชิงวิชาการ ข่าวสาร หรือข้อเท็จจริง เป้าหมายเพื่อแสดงความคิดเห็น มีลักษณะเป็นการนำเสนอมุมมองหรือทัศนคติส่วนตัว ส่วนเป้าหมายเพื่อแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัว มีลักษณะเป็นการเล่าประสบการณ์/เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน

สำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมที่มีต่อวิดีโอด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่เผยแพร่บน TikTok จำแนกตามประเภทของผู้สร้างเนื้อหา ใช้สถิติ Mann-Whitney U Test เนื่องจากผู้วิจัยได้ทดสอบข้อมูลจำนวนการมีส่วนร่วมของผู้รับชม (ยอดการรับชม ยอดการกดไลค์ และยอดการแสดงความคิดเห็น) โดยใช้ Kolmogorov-Smirnov แล้วพบว่า ไม่ได้มีการแจกแจงแบบปกติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ดังนั้น ข้อมูลจึงไม่เหมาะสมที่จะนำไปทดสอบด้วยสถิติ Independent t-test ได้

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์เนื้อหา เป้าหมายของเนื้อหา และระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมต่อวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok

ผลการศึกษาในด้านเนื้อหาและระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมต่อวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok พบว่า วิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ การประยุกต์หลักทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรและรูปแบบการเพาะปลูก (ร้อยละ 41) โดยมีเนื้อหาหลากหลาย เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ โคกหนองนา เกษตรผสมผสาน และการปลูกผักสวนครัว ซึ่งพบว่าเนื้อหาด้านนี้ได้รับการมีส่วนร่วมจากผู้รับชมสูงสุดในด้านยอดการรับชมสูงถึง 11,232,895 ครั้ง (ร้อยละ 44.45) และยอดการกดไลค์ 404,191 ครั้ง (ร้อยละ 36.92) ส่วนเนื้อหาที่มีจำนวนวิดีโอรองลงมา คือ เศรษฐกิจพอเพียงกับบุคคล/ครอบครัว/ชุมชน (ร้อยละ 21) โดยมียอดรับชมสูงเป็นอันดับสองที่ 5,009,769 ครั้ง (ร้อยละ 19.82) ส่วนวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า แม้จะมีจำนวนวิดีโอเพียงร้อยละ 14 แต่มียอดการกดไลค์และการแสดงความคิดเห็นสูงเป็นอันดับสองรองมาจากวิดีโอด้านการประยุกต์หลักทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรและรูปแบบการเพาะปลูก และด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจเอกชน ตามลำดับ กล่าวคือ มียอดการกดไลค์ 288,262 ครั้ง (ร้อยละ 26.32) และยอดการแสดงความคิดเห็น 11,524 ครั้ง (ร้อยละ 26.76) ในขณะที่ วิดีโอด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจเอกชน แม้มีจำนวนวิดีโอเพียงร้อยละ 4 แต่พบว่ามีจำนวนการแสดงความคิดเห็นสูงสุด คือ 13,419 ครั้ง (ร้อยละ 31.16)

สำหรับผลการศึกษาในด้านเป้าหมายของเนื้อหาและระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมต่อวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok พบว่า การแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัว เป็นเป้าหมายของเนื้อหาที่มีจำนวนวิดีโอมากที่สุด (ร้อยละ 52) และได้รับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมสูงสุดในทุกด้าน กล่าวคือ มียอดการรับชม 19,505,785 ครั้ง (ร้อยละ 77.19) ยอดการกดไลค์ 647,121 ครั้ง (ร้อยละ 59.10) และยอดการแสดงความคิดเห็น 22,903 ครั้ง (ร้อยละ 53.19) ส่วนการให้ความรู้/ข้อมูล/ข้อเท็จจริง เป็นเป้าหมายของเนื้อหาที่มีจำนวนวิดีโอรองลงมา (ร้อยละ 35) โดยมียอดการมีส่วนร่วมของผู้รับชมในทุกด้านรองลงมาเป็นอันดับสอง คือ มียอดการรับชม 4,286,924 ครั้ง (ร้อยละ 16.96) ยอดการกดไลค์ 352,117 ครั้ง (ร้อยละ 32.16) และยอดการแสดงความคิดเห็น 14,405 ครั้ง (ร้อยละ 33.45) สำหรับการแสดงความคิดเห็น เป็นเป้าหมายของเนื้อหาที่มีจำนวนวิดีโอน้อยที่สุด (ร้อยละ 13) โดยมียอดการมีส่วนร่วมของผู้รับชมอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ มียอดการรับชม 1,479,022 ครั้ง (ร้อยละ 5.85) ยอดการกดไลค์ 95,677 ครั้ง (ร้อยละ 8.74) และยอดการแสดงความคิดเห็น 5,755 ครั้ง (ร้อยละ 13.36) ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เนื้อหา เป้าหมายของเนื้อหา และระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมต่อวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok

วิดีโอบน TikTok	จำนวน (วิดีโอ) (%)	การมีส่วนร่วมของผู้รับชม		
		จำนวนยอดการ รับชม (%)	จำนวนยอดการ กดไลค์ (%)	จำนวนการแสดง ความคิดเห็น (%)
ประเภทของเนื้อหา				
-หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	15 (15.00%)	1,724,521 (6.82%)	112,738 (10.30%)	5,979 (13.88%)
- พระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	14 (14.00%)	2,534,152 (10.03%)	288,262 (26.32%)	11,524 (26.76%)
- ทฤษฎีใหม่	4 (4.00%)	165,694 (0.66%)	3,572 (0.33%)	92 (0.21%)
- การประยุกต์หลักทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรและ รูปแบบการเพาะปลูก	41 (41.00%)	11,232,895 (44.45%)	404,191 (36.92%)	7,867 (18.27%)

วิดีโอบน TikTok	จำนวน (วิดีโอ) (%)	การมีส่วนร่วมของผู้รับชม		
		จำนวนยอดการ รับชม (%)	จำนวนยอดการ กดไลก์ (%)	จำนวนการแสดง ความคิดเห็น (%)
- เศรษฐกิจพอเพียงกับบุคคล/ครอบครัว/ชุมชน	21 (21.00%)	5,009,769 (19.82%)	148,553 (13.57%)	4,171 (9.69%)
- เศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจเอกชน	4 (4.00%)	4,591,600 (18.17%)	137,126 (12.52%)	13,419 (31.16%)
- เศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารงานภาครัฐ	1 (1.00%)	13,100 (0.05%)	473 (0.04%)	11 (0.03%)
รวม	100 (100%)	25,271,731 (100%)	1,094,915 (100%)	43,063 (100%)
เป้าหมายของเนื้อหา				
- การให้ความรู้/ข้อมูล/ข้อเท็จจริง	35 (35.00%)	4,286,924 (16.96%)	352,117 (32.16%)	14,405 (33.45%)
- การแสดงความคิดเห็น	13 (13.00%)	1,479,022 (5.85%)	95,677 (8.74%)	5,755 (13.36%)
- การแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัว	52 (52.00%)	19,505,785 (77.19%)	647,121 (59.10%)	22,903 (53.19%)
รวม	100 (100%)	25,271,731 (100%)	1,094,915 (100%)	43,063 (100%)

2. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมที่มีต่อวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok จำแนกตามประเภทของผู้สร้างเนื้อหา

ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมที่มีต่อวิดีโอด้านเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok พบว่า

2.1 ด้านการรับชม ค่ามัธยฐาน (Median) ของการรับชมวิดีโอด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างโดยหน่วยงานภาครัฐอยู่ที่ 12,500.00 ครั้ง (ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ หรือ IQR = 47,011.50) ในขณะที่วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปมีค่ามัธยฐานอยู่ที่ 94,300.00 ครั้ง (IQR = 345,200.00) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปได้รับการรับชมสูงกว่า ผลการทดสอบทางสถิติโดยใช้ Mann-Whitney U Test พบว่า วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปได้รับการรับชมแตกต่างจากวิดีโอที่สร้างโดยหน่วยงานภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($U = 229.00$, $p\text{-value} = 0.011$) ทั้งนี้ ค่า $p\text{-value}$ ที่เท่ากับ 0.011 นั้นน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ซึ่งหมายความว่า โอกาสที่จะเกิดความแตกต่างของการรับชมวิดีโอระหว่างทั้งสองกลุ่มโดยบังเอิญนั้นมีน้อยมาก (เพียงร้อยละ 1.1) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความแตกต่างของยอดการรับชมที่เกิดขึ้นนั้นมีนัยสำคัญทางสถิติ และเป็นไปไม่ได้ที่จะเกิดขึ้นจากความบังเอิญ

2.2 ด้านการกดไลก์ ค่ามัธยฐานของการกดไลก์วิดีโอด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างโดยหน่วยงานภาครัฐอยู่ที่ 276.50 ครั้ง (IQR = 1,004.50) ในขณะที่วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปมีค่ามัธยฐานอยู่ที่ 4,539.00 ครั้ง (IQR = 15,288.00) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปได้รับการกดไลก์สูงกว่า ผลการทดสอบทางสถิติโดยใช้ Mann-Whitney U Test พบว่า วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปได้รับการกดไลก์แตกต่างจากวิดีโอที่สร้างโดยหน่วยงานภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($U = 193.00$, $p\text{-value} = 0.003$) ทั้งนี้ ค่า $p\text{-value}$ ที่เท่ากับ 0.003 นั้นน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 อย่างมาก ซึ่งหมายความว่า ความแตกต่างของยอดการกดไลก์

ระหว่างทั้งสองกลุ่มนั้นมีความน่าเชื่อถือสูงและไม่น่าจะเกิดขึ้นโดยบังเอิญ จึงสามารถสรุปได้ว่า วิดีโอของบุคคลทั่วไปได้รับการกดไลก์สูงกว่าของหน่วยงานภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 ด้านการแสดงความคิดเห็น ค่ามัธยฐานของการแสดงความคิดเห็นวิดีโอด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างโดยหน่วยงานภาครัฐอยู่ที่ 8.00 ครั้ง (IQR = 18.00) ในขณะที่วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปมีค่ามัธยฐานอยู่ที่ 130.00 ครั้ง (IQR = 515.00) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปได้รับความคิดเห็นสูงกว่า ผลการทดสอบทางสถิติโดยใช้ Mann-Whitney U Test พบว่า วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปได้รับการแสดงความคิดเห็นแตกต่างจากวิดีโอที่สร้างโดยหน่วยงานภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($U = 172.50$, $p\text{-value} = 0.001$) ทั้งนี้ ค่า $p\text{-value}$ ที่เท่ากับ 0.001 นั้นน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 แสดงให้เห็นว่าความแตกต่างของยอดการแสดงความคิดเห็นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากโอกาสที่จะเกิดความแตกต่างนี้โดยบังเอิญมีเพียงร้อยละ 0.1 เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปนั้นกระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นในระดับที่แตกต่างจากของหน่วยงานภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมที่มีต่อวิดีโอเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok จำแนกตามประเภทของผู้สร้างเนื้อหา

ระดับการมีส่วนร่วม ของผู้รับชม	ประเภทของผู้สร้าง เนื้อหา	n	Mean (SD)	Median (IQR)	Mann- Whitney U	p-value
การรับชม (Views)	หน่วยงานภาครัฐ	10	42,164.10 (74,483.67)	12,500.00 (47,011.50)	229.00	0.011
	บุคคลทั่วไป	90	276,112.11 (474,301.75)	94,300.00 (345,200.00)		
การกดไลก์ (Likes)	หน่วยงานภาครัฐ	10	2,169.00 (5,548.39)	276.50 (1,004.50)	193.00	0.003
	บุคคลทั่วไป	90	11,925.11 (17,564.25)	4,539.00 (15,288.00)		
การแสดงความคิดเห็น (Comments)	หน่วยงานภาครัฐ	10	138.80 (403.37)	8.00 (18.00)	172.50	0.001
	บุคคลทั่วไป	90	463.06 (972.69)	130.00 (515.00)		

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาพบว่า วิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประยุกต์หลักทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรและรูปแบบการเพาะปลูก มีจำนวนวิดีโอบน TikTok มากที่สุด และมีส่วนร่วมจากผู้รับชมสูงสุดในการรับชมและการกดไลก์ สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของผู้คนในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรมโดยเฉพาะในบริบทของการเกษตรกรรมและการจัดการทรัพยากร ข้อค้นพบนี้สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดการสร้างสรรพความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality) (Macdonis, 2015) ซึ่งระบุว่าความเป็นจริงถูกสร้างขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้คน และในยุคปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่เชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกันและส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในการสร้างสรรพความเป็นจริงชุดใหม่นี้ขึ้นมา ซึ่งในบริบทของงานวิจัยนี้ หมายถึง การที่ผู้ใช้งาน TikTok ให้ความสำคัญและสนใจกับการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติมากกว่าการเรียนรู้หลักการทางทฤษฎี และสอดคล้องกับทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory) (Ruggiero, 2000) ที่เสนอว่า ปัจจุบันผู้รับชมมีบทบาทเชิงรุก กล่าวคือ สามารถเลือกใช้สื่อเพื่อตอบสนองความ

ต้องการหรือความพึงพอใจที่หลากหลายของตนเองทั้งในด้านข้อมูล ความบันเทิง และการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งในที่นี้หมายถึง ผู้รับชมบน TikTok ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่เน้นความรวดเร็วและความบันเทิง ผู้รับชมอาจมีความต้องการที่จะเข้าถึงข้อมูลที่นำไปปฏิบัติได้จริงและเห็นผลลัพธ์ได้ชัดเจนมากกว่าการรับฟังแนวคิดเชิงปรัชญาแต่เพียงอย่างเดียว หรือกล่าวได้ว่า เนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและจับต้องได้ ย่อมกระตุ้นให้ผู้รับชมเกิดความสนใจและอยากเรียนรู้เพื่อนำไปปรับใช้จริงได้มากกว่าเนื้อหาเชิงนามธรรม

นอกจากนี้ วิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงกับบุคคล/ครอบครัว/ชุมชน พบว่า มีจำนวนวิดีโอและจำนวนการรับชมรองลงมา สะท้อนให้เห็นว่าผู้รับชมมีความต้องการที่จะเห็นและเรียนรู้การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่ใกล้ตัว และสามารถเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองได้ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning Theory) ของ Bandura (Feldman, 2015) กล่าวคือ การเรียนรู้ที่สำคัญส่วนใหญ่ของมนุษย์จะกระทำผ่านการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นหรือแบบอย่าง (Model) หากแบบอย่างนั้นได้รับผลดีก็จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบพฤติกรรมของบุคคลอื่น อธิบายได้ว่าการที่ผู้รับชมได้เห็นตัวอย่างการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงแล้วเกิดผลดี ก็ย่อมกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

ในขณะที่วิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แม้มีจำนวนวิดีโอไม่เยอะ แต่มีจำนวนการกดไลค์และการแสดงความคิดเห็นสูง ซึ่งจากการสังเกตข้อความแสดงความคิดเห็นของผู้รับชมที่มีต่อวิดีโอตัวนี้ เช่น “*ยังคงยึดถือและปฏิบัติตามพระราชดำรัสอยู่เสมอ*” “*ได้ปรัชญาทำให้มีกำลังใจใช้ชีวิต*” และ “*ทุกวันนี้ดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ได้นำคำสอนของพ่อหลวงมาใช้ในชีวิตประจำวัน*” สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้รับชมให้ความสำคัญและมีความเคารพต่อแก่นแท้หรือแหล่งที่มาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างมาก สำหรับวิดีโอที่มีเนื้อหาด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งมีจำนวนการแสดงความคิดเห็นสูงสุด แม้มีจำนวนวิดีโอไม่เยอะที่สุด สะท้อนให้เห็นได้ว่า ความสนใจของผู้รับชมในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในมิติทางธุรกิจเป็นประเด็นที่อาจมีความซับซ้อนและกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการตั้งคำถามมากขึ้น และสามารถนำทฤษฎีสังคมวิทยาจิตพิสัย (Viphatphumiprathes, 2019) มาอธิบายพฤติกรรมการใช้สื่อจิตพิสัยของผู้คนได้ว่า ผู้รับชมวิดีโอไม่ได้มีบทบาทเพียงแต่รับชม แต่ยังสามารถมีส่วนร่วมผ่านการแสดงความคิดเห็น คำถาม หรือการแชร์ประสบการณ์ ซึ่งนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความรู้และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ร่วมกันในชุมชนออนไลน์ได้

2. จากผลการศึกษาพบว่า เป้าหมายของเนื้อหาในด้านการแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัวนั้นมีจำนวนวิดีโอบน TikTok มากที่สุด และได้รับการมีส่วนร่วมจากผู้รับชมสูงสุดในทุกด้าน โดยพบว่ามีความหลากหลายของเนื้อหาที่นำมาแบ่งปัน เช่น ประสบการณ์การออกแบบพื้นที่ในการทำเกษตรเพื่อสร้างรายได้ ประสบการณ์การทำเกษตรของคนรุ่นใหม่ และประสบการณ์การทำอาหาร/การแปรรูปผลิตภัณฑ์ สามารถอธิบายได้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning Theory) ของ Bandura (Feldman, 2015) กล่าวคือ ผู้คนมักเรียนรู้ผู้อื่นผ่านการสังเกตพฤติกรรม การรับรู้ผลลัพธ์ของพฤติกรรม และการเลียนแบบพฤติกรรม อธิบายได้ว่าการที่วิดีโอเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์จริงของบุคคลในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ย่อมสร้างความรู้สึกร่วมและความน่าเชื่อถือให้กับผู้รับชม การรับชมประสบการณ์ส่วนตัวช่วยให้ผู้รับชมเห็นภาพการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งอาจสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้เกิดการลงมือปฏิบัติ

ส่วนเป้าหมายของเนื้อหาในวิดีโอบน TikTok ด้านการให้ความรู้/ข้อมูล/ข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นเป้าหมายรองลงมา แม้พบว่าผู้รับชมมีส่วนร่วมในระดับที่ดี แต่ก็ไม่สูงเท่ากับการแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัว สะท้อนให้เห็นว่าผู้รับชมบน TikTok อาจไม่ได้มองหาข้อมูลเชิงทฤษฎีหรือข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการการเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของบุคคลมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารของสื่อใหม่ที่มีการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้รับชม (McQuail, 2010) ที่เสนอว่า ผู้รับชมจะเลือกสื่อที่ตรงกับความต้องการส่วนตัวและเป็นสื่อที่ให้ความรู้สึกว่าเนื้อหานั้นมีความเกี่ยวข้องกับตน ซึ่งผู้รับชมจะมีแนวโน้มตอบสนทนาคือสื่อที่ทำให้ตนรู้สึกใกล้ชิด

3. จากผลการศึกษาพบว่า วิดีโอที่สร้างโดยบุคคลทั่วไปมีคามัธยฐานของการมีส่วนร่วมของผู้รับชมสูงกว่าหน่วยงานภาครัฐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งในด้านยอดการรับชม ยอดการกดไลค์ และยอดการแสดงความคิดเห็น สะท้อนให้เห็นถึงความ

แตกต่างในการรับรู้และความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว (Source Credibility Theory) (O'Keefe, 2016) ซึ่งอธิบายว่า ผู้รับสารจะประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวจากสององค์ประกอบหลักคือ 1) ความเชี่ยวชาญ (Expertise) คือ ความสามารถหรือความรู้ของผู้ส่งสารในหัวข้อที่พูดถึง และ 2) ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) คือ ความตั้งใจหรือเจตนาของผู้ส่งสาร ทั้งนี้ ในบริบทของ TikTok ผู้รับชมอาจมองว่าบุคคลทั่วไปที่นำเสนอเนื้อหาเศรษฐกิจพอเพียงจากประสบการณ์ตรงของตนเองนั้นมีความน่าไว้วางใจมากกว่า เพราะพวกเขาสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้คนได้ง่ายกว่าหน่วยงานภาครัฐที่อาจถูกมองว่ามีความเป็นทางการมากเกินไป และสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารของ McQuail (2010) ซึ่งอธิบายว่า เนื้อหาของภาครัฐมักให้ความสำคัญกับเสียงจากผู้มีอำนาจ เน้นความเป็นทางการมากกว่าเสียงจากบุคคลทั่วไป ไม่นับมุมมองส่วนบุคคล ในขณะที่การเล่าเรื่องในข่าวหรือเนื้อหา ซึ่งในที่นี้หมายถึงการแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคลทั่วไป จะช่วยให้ผู้รับชมเข้าใจและเข้าถึงประสบการณ์ได้มากขึ้น

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning Theory) ของ Bandura (Feldman, 2015) ซึ่งอธิบายว่า ผู้คนเรียนรู้ผ่านการสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่นในสภาพแวดล้อมทางสังคม ดังนั้น การที่บุคคลทั่วไปแบ่งปันประสบการณ์จริงเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ย่อมสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้ผู้รับชมเกิดการตั้งคำถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือแม้กระทั่งแบ่งปันประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งนำไปสู่การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Learning) บนแพลตฟอร์ม ในทางกลับกัน เนื้อหาจากหน่วยงานภาครัฐที่มักเป็นทางการและขาดมิติส่วนบุคคลอาจไม่เอื้อต่อการสร้างบทสนทนาหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะนี้ หรือกล่าวได้ว่า สอดคล้องกับทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory) (Ruggiero, 2000) ที่เสนอว่า ผู้รับสารมีบทบาทเชิงรุกในการเลือกใช้สื่อใหม่เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนเองทั้งในด้านข้อมูล ความบันเทิง และการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งในที่นี้ TikTok ถือว่าเป็นแพลตฟอร์มที่เน้นความบันเทิง ความรวดเร็ว การสร้างสรรค์เนื้อหาที่เข้าถึงง่าย และการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัว ดังนั้น การที่วิดีโอจากบุคคลทั่วไปได้รับการตอบรับดีกว่า จึงสะท้อนว่า ผู้ใช้ TikTok อาจต้องการเนื้อหาที่เข้าถึงง่าย มีความเป็นกันเองและสามารถจับต้องได้ในชีวิตประจำวันมากกว่าเนื้อหาที่ดูเป็นทางการจากหน่วยงานภาครัฐ ข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cheng and Li (2024) ซึ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้รับชมข่าวจากวิดีโอบน TikTok พบว่า จำนวนการมีส่วนร่วมของผู้รับชมทั้งในด้านจำนวนการรับชม การกดไลก์ และการแสดงความคิดเห็นต่อวิดีโอของผู้ผลิตที่เป็นสำนักข่าวนั้นมีความแตกต่างจากผู้ผลิตที่ไม่ได้เป็นสำนักข่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า วิดีโอบน TikTok ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรและรูปแบบการเพาะปลูก มีจำนวนมากที่สุดและมีส่วนร่วมของผู้รับชมสูงสุดในด้านยอดรับชมและยอดไลก์ ดังนั้น จึงควรผลิตวิดีโอที่นำเสนอเกี่ยวกับเคล็ดลับการทำเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หรือเรื่องราวความสำเร็จของเกษตรกรที่นำหลักการทฤษฎีใหม่ไปใช้
2. จากผลการวิจัยที่พบว่า วิดีโอบน TikTok ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงกับบุคคล/ครอบครัว/ชุมชน มีจำนวนรับชมสูงเป็นอันดับสอง ดังนั้น จึงควรนำเสนอเรื่องราวหรือตัวอย่างที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในระดับบุคคล ครอบครัว หรือชุมชน เช่น การพึ่งพาตนเอง การจัดการหนี้สิน และการออม
3. จากผลการวิจัยที่พบว่า วิดีโอบน TikTok ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชดำรัสเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่แม้ว่ามีจำนวนวิดิโอน้อย แต่มียอดการกดไลก์และยอดการแสดงความคิดเห็นสูงเป็นอันดับสอง ดังนั้น จึงควรสร้างสรรค์วิดีโอที่ถ่ายทอดพระราชดำรัสในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย น่าสนใจ และเชื่อมโยงกับการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า วิดีโอบน TikTok ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจเอกชน ที่แม้ว่ามีจำนวนวิดีโอที่น้อยที่สุด แต่มีจำนวนการแสดงความคิดเห็นสูงสุด ดังนั้น จึงควรสร้างวิดีโอที่นำเสนอตัวอย่างธุรกิจที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและผลลัพธ์ที่ได้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายและเรียนรู้ร่วมกัน

5. จากผลการวิจัยที่พบว่า วิดีโอบน TikTok ที่มีเป้าหมายเพื่อแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัวนั้นมีจำนวนวิดีโอมากที่สุด และได้รับการมีส่วนร่วมจากผู้รับชมสูงสุดในทุกด้าน ดังนั้น จึงควรผลิตวิดีโอที่เน้นการเล่าเรื่อง (Storytelling) โดยแบ่งปันเรื่องราวชีวิตจริงในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ

6. จากผลการวิจัยที่พบว่า วิดีโอบน TikTok ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ความรู้/ข้อมูล/ข้อเท็จจริงนั้นมีจำนวนวิดีโอรองลงมา และมียอดการมีส่วนร่วมของผู้รับชมในทุกด้านรองลงมาเป็นอันดับสอง ดังนั้น จึงควรนำเสนอวิดีโอโดยใช้ภาพประกอบหรือแอนิเมชันที่น่าสนใจเพื่ออธิบายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความน่าสนใจและเข้าใจง่ายขึ้น

7. จากผลการวิจัยที่พบว่า วิดีโอบน TikTok ที่ผลิตโดยบุคคลทั่วไปมีค่ามัธยฐานของการรับชม การกดไลก์ และการแสดงความคิดเห็นสูงกว่าวิดีโอที่ผลิตโดยหน่วยงานภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่ต้องการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงบน TikTok ควรปรับกลยุทธ์ ดังนี้

7.1 ควรพิจารณาทำงานร่วมกับอินฟลูเอนเซอร์ (Influencers) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในการผลิตสื่อวิดีโอ

7.2 ควรผลิตเนื้อหาที่นำเสนอเรื่องราวประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ที่ประสบความสำเร็จในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ และหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่เป็นทางการหรือซับซ้อน รวมถึงนำเสนอข้อมูลแบบกระชับและใช้เพลงประกอบที่กำลังเป็นกระแส

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างของวิดีโอให้มากขึ้นและควรค้นหาวีดิโอในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความครอบคลุมและความสามารถในการสรุปผลไปยังประชากรทั้งหมด

2. ควรพิจารณาตัวแปรอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้รับชมวิดีโอ เช่น ความยาวของวิดีโอ และอารมณ์/ความรู้สึกของเนื้อหาของวิดีโอ

3. ควรศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การวิเคราะห์เนื้อหาของความคิดเห็น (Comments) ที่มีต่อวิดีโอ

บรรณานุกรม

Baatti, G. (2023). *Viewer Engagement Metrics: What They Are, How to Measure Them, and How to Improve Them*.

Retrieved March 2, 2025, from <https://www.jumpdatadriven.com/viewer-engagement-metrics-what-they-are-how-to-measure-them-and-how-to-improve-them/>.

Basch, C. H., Donelle, L., Fere, J., & Jaime, C. (2022). Deconstructing TikTok Videos on Mental Health: Cross-Sectional Descriptive Content Analysis. *JMIR Formative Research*, 6(5), 1-7.

Chaipattana Foundation. (2017). *Sufficiency Economy*. Retrieved March 2, 2025, from <https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html>

Chanuanjit, A. (2010). *Sufficiency Economy and Learning Management towards Community*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.

- Cheng, Z., & Li, Y. (2024). Like, Comment, and Share on TikTok: Exploring the Effect if Sentiment and Second-Person View on the User Engagement with TikTok News Videos. *Social Science Computer Review*, 42(1), 201-223.
- Cheyjunya, P. (2023). Unit 12: Content Analysis. In *Communication Research and Data Management in Digital Era, Units 8-15*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Feldman, R. S. (2015). *Understanding Psychology* (12th ed.). Singapore: McGraw-Hill Education.
- Maconis, J. J. (2015). *Sociology* (15th ed.). Boston: Pearson.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory* (6th ed.). London: SAGE Publications.
- Medina, M., Portilla, I., & Pereira, T. (2023). Exploring what Audience Engagement Means for Media Companies. *Revista de Comunicación*, 22(2), 339-352.
- Nil-Dam, S., & Rattanasimakool, K. (2017). The Diffusion of Philosophy of the Economic Sufficiency in Thai Mass Media, and Understanding and Acceptance of People in Chiang Rai Province. *Journal of Management Science, Chiang Rai Rajabhat University*, 12(1), 1-34.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *The 13th National Economic and Social Development Plan (2023-2027)*. Retrieved March 2, 2025, from https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20230307173518.pdf.
- O'Keefe, D. J. (2016). *Persuasion: Theory and Research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Panoram, P. (2017). Analysis of Sufficiency Economy Philosophy and Application from the Results of Research. *Interdisciplinary Management Journal*, 1(1), 43-56.
- Puksawadde, A. (2009). Dissemination of the Sufficiency Economy Concept through the Public Relations Mechanisms of the Public Relations Department. *Journal of Public Relations and Advertising*, 2(2), 56-63.
- Ruggiero, T. E. (2000). Uses and Gratifications Theory in the 21st Century. *Mass Communication & Society*, 3(1), 3-37.
- Sensor Tower. (2024). *Q4 2023: Store Intelligence Data Digest*. Retrieved March 2, 2025, from https://go.sensortower.com/rs/351-RWH-315/images/Sensor-Tower-Q4-2023-Data-Digest.pdf?version=0&mkt_tok=MzUxLVJXSC0zMTUAAAGXFIOwM-bp7_6Vli9Rj9MZcldacQz-yX_pi4jmGBO0O121tJuu-xHQ9GxP-OffpoJWH79i9XcTzB97NgpDGJHIYgR3TfdsumbSAlduGfkBeqUJpA
- Srichaliang, E., Setthawatbodee, S., Jitlaoarporn, C., Kalyanmit, P., & Boonsonti, B. (2019). Development of a Model for Disseminating Information on the Sufficiency Economy for Local Administrative Organizations in the Central Region. *Journal of Politics, Administration and Law* [Special Issue], 9, 101-129.
- Sub-Committee for Driving the Sufficiency Economy, Office of the National Economic and Social Development Board. (2007). *Compilation of Royal Speeches by His Majesty King Bhumibol Adulyadej from 1950-2006 Related to the Sufficiency Economy Philosophy*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Sukoco, R. (2024). *TikTok Users by Country, April 2024*. Retrieved March 2, 2025, from <https://seasia.co/infographic/tiktok-users-by-country-april-2024>.

- Suksote, N. (2023). Unit 6: Research Instruments and Data Collection Methods in Communication Arts. In *Communication Research and Data Management in Digital Era, Unit 1-7*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Viphatphumiprathes, T. (2019). Digital Sociology: Concept and Application. *Rajabhat Suratthani Journal*, 6(1), 43-55.
- Viphatphumiprathes, T. (2023). *MITIM0103 Sufficiency Mindset and Sustainable Development*. Bangkok: Pathumwan Institute of Technology.
- Viphatphumiprathes, T. (2025). Exploring Mental Health Content in TikTok Videos. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 44(2), 286-300.
- Wongrujira, M. (2020a). Unit 9: Social Media. In *Introduction to Mass Media, Units 8-15*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Wongrujira, M. (2020b). Unit 13: Mass Media Survey and Evaluation. In *Introduction to Mass Media, Units 8-15*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Xiong, M., Yong, A. T., Fernandez, A., Jones, J. S., & Kirby, A. M. (2024). Understanding Breast Cancer Surgery Through TikTok: An Analysis of Video Content and Viewer Engagement. *Annals of Surgical Oncology*, 31(7), 4182-4184.
- Yusoff, S. H., & Mohd.Roffe, N. N. (2023). *A Thematic Analysis of Quality TikTok Contents*. Retrieved March 2, 2025, from <https://www.atlantis-press.com/article/125985801.pdf>

Received:	17-07-2025
Revised:	14-09-2025
Accepted:	25-09-2025

รูปแบบการบูรณาการเชิงความสัมพันธ์ของความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้า
ผ่านระบบการบริหารความสัมพันธ์ลูกค้าของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นในประเทศไทย
An Integrated Model of the Relationship of Customer's Social Media Continuity
Usage through Customer Relationship Management Systems
of Local Chain Hotels in Thailand

สุรีพร ปวุติภัทรพงศ์¹

Sureeporn Pawutipattarapong

psureeporn@gmail.com

สุรีย์ เข้มทอง^{*2}

Suree Khemthong

suree.khe@stou.ac.th

อัศวิน แสงพิกุล³

Aswin Sangpikul

aswin.sal@dpu.ac.th

กฤษฎีพัทธ์ พิษณะเดชอนันต์⁴

Krittapat Pitchayadejanant

krittapat@go.buu.ac.th

* Corresponding Author

¹ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต แขนงวิชาการจัดการธุรกิจและการบริการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

DBA Student Program in Business and Hospitality Management, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

³ สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Tourism and Hospitality Management, Dhurakij Pundit University

⁴ สถาบันวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยบูรพา

International College, Burapha University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการเชิงความสัมพันธ์ของความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าชาวไทยผ่านระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือลูกค้าชาวไทยของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทยระดับ 5 ดาวที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ กำหนดขนาดตัวอย่างโดยประมาณค่าตัวแปร 20 เท่าของจำนวนพารามิเตอร์ ทำให้ได้ขนาดตัวอย่างลูกค้าชาวไทยจำนวน 360 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยส่งผ่านการรับรู้คุณค่า ทัศนคติ และความพึงพอใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้รูปแบบการบูรณาการเชิงความสัมพันธ์ของความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ผ่านระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทยที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์, การรับรู้คุณค่า, ความต่อเนื่องการใช้, โรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทย

Abstract

The purpose of this study was to develop an integrated relationship model of the continuity of Thai customers' use of social media through the customer relationship management system of local Thai chain hotels. A quantitative research approach was employed, with the target population comprising Thai customers of five-star local Thai chain hotels who use social media. The sample size was determined using a parameter-based approach, with the sample 20 times the number of estimated parameters. This produced a subsequent sample of 360 Thai customers at 5-star local Thai chain hotels selected by systematic sampling method. A closed item self-administered questionnaire was utilized to collect the data. Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics using structural equation modeling were utilized for data analysis. The research findings revealed that social media customer relationship management factors had a statistically significant indirect effect on continue usage mediated by perceived value, attitude, and satisfaction at the .05 significance level. The developed integrated relationship model of continuous social media usage through the CRM system demonstrated a good fit with empirical data.

Keywords: Social CRM, Perceived Value, Continuity Usage, Local Thai Hotel Chains

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารความสัมพันธ์ลูกค้าบนสื่อสังคมออนไลน์ (Social Customer Relationship Management: Social CRM) เกิดจากการประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการบริหารความสัมพันธ์ลูกค้า (Customer Relationship Management: CRM) มีวัตถุประสงค์เพื่อการตอบสนองความต้องการของลูกค้า การเสริมสร้างความสัมพันธ์ และการรักษาลูกค้า (Greenberg, 2010) สอดคล้องกับการศึกษาของ Dieck, Jung, Kim, and Moon (2017) และ Harrigan, Soutar, Choudhury, and Lowe (2015) ที่ระบุว่า การบริหารความสัมพันธ์ลูกค้าเป็นกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม และสนับสนุนการทำงานร่วมกันบนออนไลน์ เกี่ยวกับการสร้างและเผยแพร่เนื้อหา การโต้ตอบที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มบุคคลที่นำมาสู่การสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า รวมถึงการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้า

Social CRM จึงเป็นเครื่องมือสำคัญทางการตลาดที่ถูกนำมาใช้ในอุตสาหกรรมโรงแรมเพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารแบบสองทางกับลูกค้า เช่น การเผยแพร่ข้อมูล การบริหารความสัมพันธ์ลูกค้า และดึงดูดลูกค้าเพื่อให้กลับมาใช้บริการซ้ำ เป็นต้น (Cervellon, & Galipienzo, 2015; Nguyen, & Simkin, 2017) งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับ Social CRM ในธุรกิจโรงแรมได้มีการศึกษาในประเด็นที่หลากหลาย ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้ Social CRM ในธุรกิจโรงแรม อิทธิพลของ Social CRM ต่อพฤติกรรมการตลาดใช้บริการของลูกค้า (Dieck et al., 2017; Hussein, & Hassan, 2017) รวมทั้งการศึกษาประสิทธิภาพของ Social CRM ในธุรกิจบริการ (Dewnarain, Ramkissoon, & Mavondo, 2021) สำหรับในบริบทของประเทศไทย Khemthong and Roberts (2006) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการใช้อินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์เพื่อกิจกรรมการตลาดในโรงแรม (Internet and Website for Marketing Activities: IWMA) โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างโรงแรมตั้งแต่ระดับสามดาวขึ้นไปและจำแนกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มโรงแรมนำสมัย และกลุ่มโรงแรมผู้ตาม โดยใช้ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation: DOI) ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะของนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อการยอมรับอินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์เพื่อกิจกรรมการตลาดของโรงแรมในประเทศไทย นอกจากนี้ Charoensuwan and Chindaprasert (2022) ได้ศึกษาสถานการณ์การตลาดดิจิทัลของธุรกิจโรงแรมในเขตเมืองพัทยา และพบว่าลูกค้าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของโรงแรม

สำหรับทฤษฎีที่ถูกนำมาอ้างอิงในงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation: DOI) (Khemthong, & Roberts, 2006) ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM)

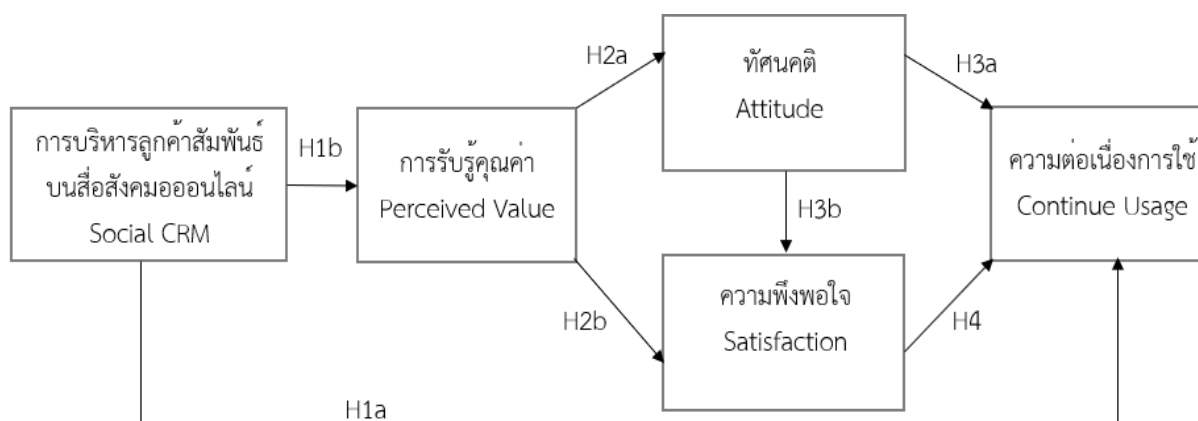
(Dieck et al., 2017) และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Plan Behavior: TPB) (Kim, Lee, Hwang, & Yoo, 2016) เพื่ออธิบายปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมความต่อเนื่องในการใช้บริการของลูกค้า โดยเฉพาะทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (DOI) และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) ที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายคุณลักษณะของนวัตกรรมและกลไกด้านพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำ อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่ผ่านมาได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการตลาดออนไลน์ และการใช้ Social CRM ในธุรกิจโรงแรม แต่เนื่องจากปัจจุบันพฤติกรรมบริโภคของลูกค้ามีการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งธุรกิจต่างๆ โดยเฉพาะโรงแรมมุ่งเน้นการบริการที่มีความเป็นดิจิทัลมากขึ้น จึงทำให้เกิดช่องว่างด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องการใช้ Social CRM ของลูกค้าในโรงแรม ดังนั้นเพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นวิเคราะห์รูปแบบการบูรณาการความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าผ่านระบบการบริหารความสัมพันธ์ของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทยระดับห้าดาว โดยการใช้ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และ ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน เพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายพฤติกรรมความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าในโรงแรม

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการเชิงความสัมพันธ์ของความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าชาวไทยผ่านระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทย

กรอบแนวคิดและสมมติฐานในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย (ภาพที่ 1) ประกอบด้วยตัวแปรในการวิจัย ดังนี้ 1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ (Social CRM) 2) ตัวแปรส่งผ่าน (Mediating Variables) คือ การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ทศคติ (Attitude) และ ความพึงพอใจ (Satisfaction) และ 3) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Continue Usage) กรอบแนวคิดสร้างจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: Ajzen, 1991) ทฤษฎี การแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation: Rogers, 2003) และการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าผ่านระบบการบริหารความสัมพันธ์ของโรงแรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Plan Behavior: TPB) ทฤษฎี TPB พัฒนาโดย Ajzen (1975) อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลสามารถคาดการณ์ได้จาก ความตั้งใจ (Intention) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ (Attitude) และบรรทัดฐานเชิงอัตนัย (Subjective Norms) โดย TPB มีข้อสันนิษฐานว่ามนุษย์เป็นผู้ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและสามารถใช้แนวทางเชิงความคิดเพื่อทำนาย

พฤติกรรมได้ การประยุกต์ใช้ทฤษฎี TPB ในการศึกษาพฤติกรรมออนไลน์ของลูกค้า พบว่าตัวแปรสำคัญที่สะท้อนพฤติกรรมได้แก่ การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ทศนคติ (Attitude) ความพึงพอใจ (Satisfaction) และความต่อเนื่องการใช้ (Continued Usage) (Kim et al., 2016) ซึ่งเป็นตัวแปรที่ถูกนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation: DOI) ตามแนวคิดของ Rogers (2003) นวัตกรรมหมายถึง ความคิด การกระทำ หรือวัตถุที่ถูกมองว่าเป็นสิ่งใหม่ โดยการยอมรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ (1) ความได้เปรียบเชิงสัมพัทธ์ (2) ความสอดคล้องเข้ากัน (3) ความซับซ้อน (4) การทดลองใช้ และ (5) การสังเกตได้ งานวิจัยนี้ได้ประยุกต์ใช้ DOI เพื่อวิเคราะห์ปัจจัย Social CRM โดยเน้นการนำเสนอวัตกรรมการผ่านระบบสื่อสารสังคมออนไลน์ ที่ประกอบด้วย การรับรู้ข้อมูล การรับรู้ประโยชน์ การเข้าถึง ความสอดคล้อง ความไว้วางใจ ความเพลิดเพลิน และ อิทธิพลทางสังคม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ผ่านระบบการบริหารความสัมพันธ์ เป็นการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของตัวแปรในกรอบแนวคิดการวิจัยที่นำไปสู่การตั้งสมมติฐาน ดังนี้

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องการใช้ การศึกษาของ Afaq, Gaur, and Singh (2023) พิสูจน์ความเกี่ยวข้องของแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในการใช้ระบบต่อเนื่องในบริบทของผู้ประกอบการโรงแรม โดยพบว่า อิทธิพลทางสังคมในชุมชนออนไลน์ มีผลต่อความต่อเนื่องการใช้ของลูกค้า นอกจากนี้ Deng, Chen, and Wang (2023) พบว่า ความเพลิดเพลินและความไว้วางใจจากชุมชนออนไลน์ช่วยดึงดูดลูกค้าให้มีความต่อเนื่องการใช้ จากการทบทวนวรรณกรรมบ่งชี้ว่าระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการดำเนินการสร้างการรับรู้ในด้านต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ช่วยกระตุ้นให้ลูกค้ามีความต่อเนื่องการใช้ได้ จึงนำไปสู่การตั้งสมมติฐานในการวิจัย

H1a: การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องการใช้

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า Elshaer, Azazz, Fayyad, Mohamed, Fouad, and Fathy (2025) ได้ศึกษาความภักดีของลูกค้าผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์พบว่า Facebook ช่วยเสริมความสัมพันธ์ด้านความภักดีของลูกค้าผ่านการรับรู้คุณค่าการใช้งาน ซึ่ง Solakis, Trakas, and Papakostas (2022) อ้างว่า เครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ ช่วยอำนวยความสะดวกระหว่างธุรกิจกับลูกค้าให้ได้รับรู้ถึงคุณค่าในการสื่อสารร่วมกัน อีกทั้ง Alshibly (2015) ระบุว่า ธุรกิจสามารถสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าผ่านการดำเนินการในระบบเทคโนโลยีให้ลูกค้าเข้าถึงได้ง่าย ไว้วางใจได้ และมีความสอดคล้องกับพฤติกรรม ดังนั้น การศึกษาเหล่านี้บ่งชี้ว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการดำเนินการอย่างเหมาะสม ทำให้เกิดการรับรู้คุณค่าจากการใช้งาน จึงนำไปสู่การตั้งสมมติฐานในการวิจัย

H1b: การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า

การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลต่อทัศนคติ การรับรู้คุณค่าและทัศนคติ เป็นตัวแปรที่ถูกศึกษาในบทบาทตัวแปรที่ทำหน้าที่ผลักดันพฤติกรรมให้เกิดขึ้น (Dodds, & Monroe, 1985) ทั้งนี้ Baloglu and McCleary (1999) ระบุว่า การรับรู้คุณค่าของลูกค้ามีอิทธิพลต่อทัศนคติและนำไปสู่ความจงรักภักดี ซึ่ง Cervellon and Galipienzo (2015) ได้ตรวจสอบความคิดเห็นของลูกค้าที่มีต่อโพสต์บน Facebook ของโรงแรมยืนยันว่า ลูกค้าเกิดการรับรู้คุณค่าของข้อมูลบน Facebook ว่าเชื่อถือได้จึงส่งผลให้ลูกค้ามีทัศนคติที่ดีต่อการใช้งาน จึงนำไปสู่การตั้งสมมติฐานในการวิจัย

H2a: การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลต่อทัศนคติ

การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ จากการศึกษาของ Raji and Zainal (2016) พบว่า การตอบสนองทางอารมณ์เกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าส่งผลต่อความพึงพอใจ การศึกษาการยอมรับเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ของ Chang, Chin, Liu, and Shen (2024) ศึกษาปัจจัยของแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ของบริษัทที่มีการดำเนินการทางด้านข้อมูลให้ลูกค้ารับรู้ถึงคุณค่าจะส่งผลต่อความพึงพอใจ ส่วน El-Adly and Eid (2019) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมการช้อปปิ้ง คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ ความพึงพอใจของ

ลูกค้า และความภักดีของลูกค้า ผลการศึกษาได้สรุปว่าคุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า และส่งผลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้าด้วย การศึกษาเหล่านี้บ่งชี้ว่า การสร้างการรับรู้คุณค่าในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าผ่านระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของโรงแรมส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจในการใช้ระบบ จึงนำไปสู่การตั้งสมมติฐานในการวิจัย

H2b: การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

ทัศนคติมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ จากการศึกษาโดย Dieck et al. (2017) พบว่า ทัศนคติเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Yang, Reza, Al Mamun, and Masud (2024) ระบุว่า ตัวบ่งชี้ถึงการมีทัศนคติเชิงบวกคือ ความพึงพอใจ สอดคล้องกับผลการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของผู้บริโภคออนไลน์ พบว่าความพึงพอใจเป็นสื่อกลางในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและทัศนคติในเชิงบวก (Ertz, & Sarigollu, 2019; Arghashi, Bozbay, & Karami, 2021) ดังนั้นการศึกษาเหล่านี้บ่งชี้ว่าการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าผ่านระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของโรงแรมจะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจในการใช้ จึงนำไปสู่การตั้งสมมติฐานในการวิจัย

H3a: ทัศนคติมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

ทัศนคติมีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้ จากการศึกษาของ Coves-Martínez and Sabote-Ortiz (2023) พบว่า ทัศนคติของลูกค้าส่งผลต่อความต่อเนื่องในการใช้เทคโนโลยีของลูกค้า ในทำนองเดียวกันกับ Mehrabioun (2024) ที่พบว่าลูกค้าที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อระบบ Social CRM จะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความต่อเนื่องในการใช้ระบบตามมา นอกจากนี้ Pateli, Mylonas, and Spyrou (2020) ศึกษาการรับรู้ประโยชน์ในการใช้ระบบ Social CRM ทำให้ลูกค้ามีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้ และส่งผลต่อความต่อเนื่องในการใช้ระบบอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การศึกษาเหล่านี้บ่งชี้ว่า การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าผ่านระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของโรงแรม จะส่งผลต่อความต่อเนื่องในการใช้ของลูกค้า จึงนำไปสู่การตั้งสมมติฐานในการวิจัย

H3b: ทัศนคติ มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้

ความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้ การศึกษาของ Chang et al. (2024) เกี่ยวกับความต่อเนื่องของผู้ใช้ต่อบริการเทคโนโลยี พบว่าความพึงพอใจ ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการใช้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Dieck et al. (2017) ที่พบว่า ความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้ของลูกค้า Majeed, Asare, Fatawu, and Abubakari (2022) ยังพบว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมบนสื่อสังคมผ่าน Social CRM ช่วยเพิ่มความพึงพอใจ ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแปรเชื่อมโยงไปสู่การใช้งานระบบอย่างต่อเนื่อง รวมถึง Kim, Chua, and Han (2021) ศึกษาปัจจัยกำหนดการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่อง โดยใช้ทฤษฎีการใช้งานความพึงพอใจ และการรับรู้การโต้ตอบ พบว่าความพึงพอใจของลูกค้าส่งผลต่อความต่อเนื่องในการใช้อย่างมีนัยสำคัญ การศึกษาเหล่านี้บ่งชี้ว่าลูกค้าที่มีความพึงพอใจในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าผ่านระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของโรงแรม มีโอกาสสูง ที่จะมีความต่อเนื่องในการใช้ (Yang et al., 2024) จึงนำไปสู่การตั้งสมมติฐานในการวิจัย

H4: ความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปร สรุปสมมติฐานได้ดังนี้

H1a: การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้

H1b: การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า

H2a: การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลต่อทัศนคติ

H2b: การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

H3a: ทัศนคติมีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้

H3b: ทัศนคติมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

H4: ความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยประชากรเป้าหมาย คือ ลูกค้าชาวไทยของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทยระดับ 5 ดาว จำนวน 8 แห่ง ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 246,013 คน

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างอ้างอิงเกณฑ์ของ Hair, Black, Babin, and Anderson (2010) โดยกำหนดจำนวนตัวอย่างขั้นต่ำที่ 20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกต งานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกต 18 ตัว จึงได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 360 คน ($20 \times 18 = 360$) ทั้งนี้ได้ตรวจสอบความเพียงพอของขนาดกลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติมด้วยการวิเคราะห์กำลังทางสถิติ (Power Analysis) โดยใช้โปรแกรม G*Power เวอร์ชัน 3.1 เลือกการทดสอบแบบ F-test: Linear multiple regression, fixed model, R^2 deviation from zero กำหนดค่าอิทธิพล (effect size; f^2) ระดับปานกลาง = 0.15 (Cohen, 1988) ระดับนัยสำคัญ (α) = 0.05 และกำลังการทดสอบ (power; $1-\beta$) = 0.95 ผลการวิเคราะห์ระบุว่าจำนวนตัวอย่างขั้นต่ำที่ต้องการคือ 107 คน จึงยืนยันได้ว่า ขนาดตัวอย่าง (360 คน) มีความเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) (Hair et al., 2010)

วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Sampling) โดยกำหนดจำนวนตัวอย่างโรงแรมละ 45 คน รวมทั้งหมด 360 คน ภายใต้เงื่อนไขว่าเป็นผู้ที่มีบัญชี Facebook และกด “Like” เพจของโรงแรมมาแล้วอย่างน้อย 6 เดือน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดำเนินการเป็นลำดับขั้น ดังนี้ 1) คัดเลือกเครือข่ายโรงแรมที่มีชื่อเสียงและตรงตามเกณฑ์ของการศึกษา 2) คัดเลือกโรงแรมระดับ 5 ดาวที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน 3) ทำการสุ่มเลือกโรงแรมที่เข้าเกณฑ์จำนวน 8 แห่ง ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (SRS) 4) สํารวจจำนวนลูกค้าสมาชิกออนไลน์ชาวไทยของโรงแรมทั้ง 8 แห่งผ่านเพจ Facebook 5) กำหนดเงื่อนไขการคัดเลือกว่า ต้องเป็นผู้ที่ใช้ Facebook และกด Like เพจของโรงแรม ≥ 6 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้ *ส่วนที่ 1:* ข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม (6 ข้อ) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อุปกรณ์ที่ใช้ และความถี่ในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ *ส่วนที่ 2:* การประเมินความคิดเห็น โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ ที่ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ 1) การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ (Social CRM) (Dieck et al., 2017) จำนวน 28 ข้อ 2) การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) (Alshibly, 2015) จำนวน 8 ข้อ 3) ทักษะคติ (Attitude) (Siakas, Makkonen, & Georgiadou, 2017) จำนวน 12 ข้อ 4) ความพึงพอใจ (Satisfaction) (Oliver, 1991) จำนวน 12 ข้อ และ 5) ความต่อเนื่องการใช้ (Continue Usage) (Dieck et al., 2017) จำนวน 12 ข้อ และ *ส่วนที่ 3:* ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ผลการวิเคราะห์ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Index of item objective congruence: IOC) เท่ากับ .86 2) การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient: α) กับกลุ่มทดลองใช้ (Pilot group) จำนวน 40 คน ซึ่งไม่ซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างลูกค้าชาวไทยของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นทั้ง 8 แห่ง การกำหนดเกณฑ์อ้างอิงตามแนวทางของ Hair et al. (2010) ที่ระบุว่า ค่า Cronbach's Alpha ที่ยอมรับได้ควรมีค่าไม่น้อยกว่า .70 และค่าความสามารถในการจำแนกรายข้อ (Total Item Delete) ควรมีค่าไม่น้อยกว่า .30 ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามมีค่า Cronbach's Alpha อยู่ระหว่าง .96–.99 และค่าความสามารถในการจำแนกรายข้อทั้งหมดมีค่ามากกว่า .30 ทุกข้อ ดังนั้น เครื่องมือจึงมีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปเก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออนไลน์ โดยการส่งแบบสอบถามไปยังที่อยู่อีเมลของลูกค้าตามหมายเลขสุ่มจากบัญชีเฟซบุ๊ก (Facebook) ของลูกค้าชาวไทยที่ใช้ Face book และกด Like เพจของโรงแรม ≥ 6 เดือน ได้รับแบบสอบถามที่ครบถ้วนสมบูรณ์จำนวน 329 ชุด คิดเป็นร้อยละการตอบกลับเท่ากับ 91.38

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis): ใช้ในการอธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics): ใช้เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร

ในการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้างจะมีขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ดังนี้

2.1) การวิเคราะห์การแจกแจงของข้อมูล (Data Normality Assessment) พบว่าตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวแปรที่ทำการศึกษา มีค่าความเบ้ (Skewness) อยู่ระหว่าง -0.81 ถึง -0.12 และค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ระหว่าง -1.44 ถึง 2.55 เป็นไปตามเกณฑ์ (Kline, 2016) ที่ระบุว่าค่าความเบ้ (Skewness) ควรอยู่ในช่วง ± 2 และค่าความโด่ง (Kurtosis) ควรอยู่ในช่วง ± 7 ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมที่จะนำตัวแปรสังเกตได้ไปใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง

2.2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ผลการวิเคราะห์พบว่าตัวแปรทุกคู่มีค่าสหสัมพันธ์เชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (r) ไม่เกิน .80 จึงถือว่าไม่มีปัญหา Multicollinearity นอกจากนี้ ยังพบว่า ค่าดัชนี Bartlett's Test of Sphericity Chi Square เท่ากับ 16,737 มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .00$) และค่า Kaiser-Meyer-Olkin: KMO มีค่าเท่ากับ .95 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของ Hair et al. (2010) ที่ระบุว่าค่า $KMO \geq .70$ และค่า p -value ต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด แสดงว่าข้อมูลมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง

2.3) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmation Factor Analysis: CFA) ใช้เกณฑ์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standard Regression Weight: $\lambda > .40$) ค่าความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ย (Average Variance Extracted: $AVE \geq .50$) ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง (Composite Reliability: $CR \geq .70$) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmation Factor Analysis: CFA) แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ตัวแปร	องค์ประกอบ	Standard Regression Weight (λ)	Composite Reliability: (CR)	Average Variance Extracted: (AVE)
1. การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ (Social CRM)	1.1 การรับรู้ข้อมูล (CRMPI)	.90	.88	.70
	1.2 การรับรู้ประโยชน์ (CRMPB)	.76		
	1.3 ความไว้วางใจ (CRMT)	.85		
2. การรับรู้คุณค่า (Perceived Value)	2.1 คุณค่าด้านข้อมูล (PV1)	.97	.82	.69
	2.2 คุณค่าทางสังคม (PV2)	.93		
3. ทศนคติ (Attitude)	3.1 ความรู้ความเข้าใจ (ATT1)	.97	.98	.95
	3.2 ความรู้สึก (ATT2)	.98		
	3.3 ความพร้อมแสดงพฤติกรรม (ATT3)	.97		
4. ความพึงพอใจ (Satisfaction)	4.1 ตรงตามความต้องการ (SAT1)	.97	.97	.92
	4.2 ตอบสนองความต้องการ (SAT2)	.96		
	4.3 ความพึงพอใจโดยรวม (SAT3)	.94		
5. ความต่อเนื่องการใช้ (Continue Usage)	5.1 การรักษาสถานะลูกค้า (USA1)	.90	.96	.88
	5.2 การใช้ซ้ำ (USA2)	.94		
	5.3 การแนะนำบอกต่อ (USA3)	.97		

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 การตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้างโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) พบค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานของตัวแปรทุกตัวมีค่าระหว่าง .76 ถึง .98 ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงมีค่าสูงสุด = .98 และค่าต่ำสุด = .82 ($CR > .70$) (Hair et al., 2010) ส่วนค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้มีค่าสูงสุด = .95 และค่าต่ำสุด = .69 ($AVE > .50$) (Hair et al., 2010) ผลการวิเคราะห์แสดงว่าตัวแปรทั้งหมดมีความเที่ยงและเชื่อถือได้ และสามารถยืนยันองค์ประกอบตัวแปรในการวิจัย ได้ดังนี้

ตัวแปรการบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ (SCRM) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรับรู้ข้อมูล (CRMPI) 2) การรับรู้ประโยชน์ (CRMPB) และ 3) ความไว้วางใจ (CRMT) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loadings: มีค่าอยู่ระหว่าง .76 ถึง .98 ค่าความเชื่อมั่นรวม (Composite Reliability: CR) มีค่าเท่ากับ .88 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) มีค่าเท่ากับ .77

ตัวแปรการรับรู้คุณค่า (PV) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณค่าด้านข้อมูล (PV1) และ 2) คุณค่าทางสังคม (PV2) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loadings: มีค่าอยู่ระหว่าง .93 ถึง .97 ค่าความเชื่อมั่นรวม (Composite Reliability: CR) มีค่าเท่ากับ .82 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) มีค่าเท่ากับ .69

ตัวแปรทัศนคติ (ATT) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจ (ATT1) 2) ความรู้สึก (ATT2) และ 3) ความพร้อมแสดงพฤติกรรม (ATT3) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loadings มีค่าอยู่ระหว่าง .97 ถึง .98 ค่าความเชื่อมั่นรวม (Composite Reliability: CR) มีค่าเท่ากับ .98 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) มีค่าเท่ากับ .95

ตัวแปรความพึงพอใจ (SAT) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ตรงตามความคาดหวัง (SAT1) 2) ตอบสนองความต้องการ (SAT2) และ 3) ความพึงพอใจโดยรวม (SAT3) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loadings: มีค่าอยู่ระหว่าง .94 ถึง .97 ค่าความเชื่อมั่นรวม (Composite Reliability: CR) มีค่าเท่ากับ .97 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) มีค่าเท่ากับ .92

ตัวแปรความต่อเนื่องในการใช้งาน (USA) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรักษาสถานะลูกค้า (USA1) 2) การใช้ซ้ำ (USA2) และ 3) การแนะนำบอกต่อ (USA3) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loadings: มีค่าอยู่ระหว่าง .90 ถึง .97 ค่าความเชื่อมั่นรวม (Composite Reliability: CR) มีค่าเท่ากับ .96 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) มีค่าเท่ากับ .88

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.00 มีอายุอยู่ในช่วง 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.50 รองลงมาอายุ 46-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.00 และอายุ 26-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.10 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 56.20 และประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 57.10 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 55,001-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.40 ใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อเข้าใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ของโรงแรม คิดเป็นร้อยละ 50.50 รองลงมาใช้โน้ตบุ๊ก คิดเป็นร้อยละ 24.30 และใช้แท็บเล็ต คิดเป็นร้อยละ 23.70 ความถี่การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ของโรงแรมส่วนใหญ่อยู่ที่ 3-4 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 43.50 รองลงมา 1-2 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 36.50

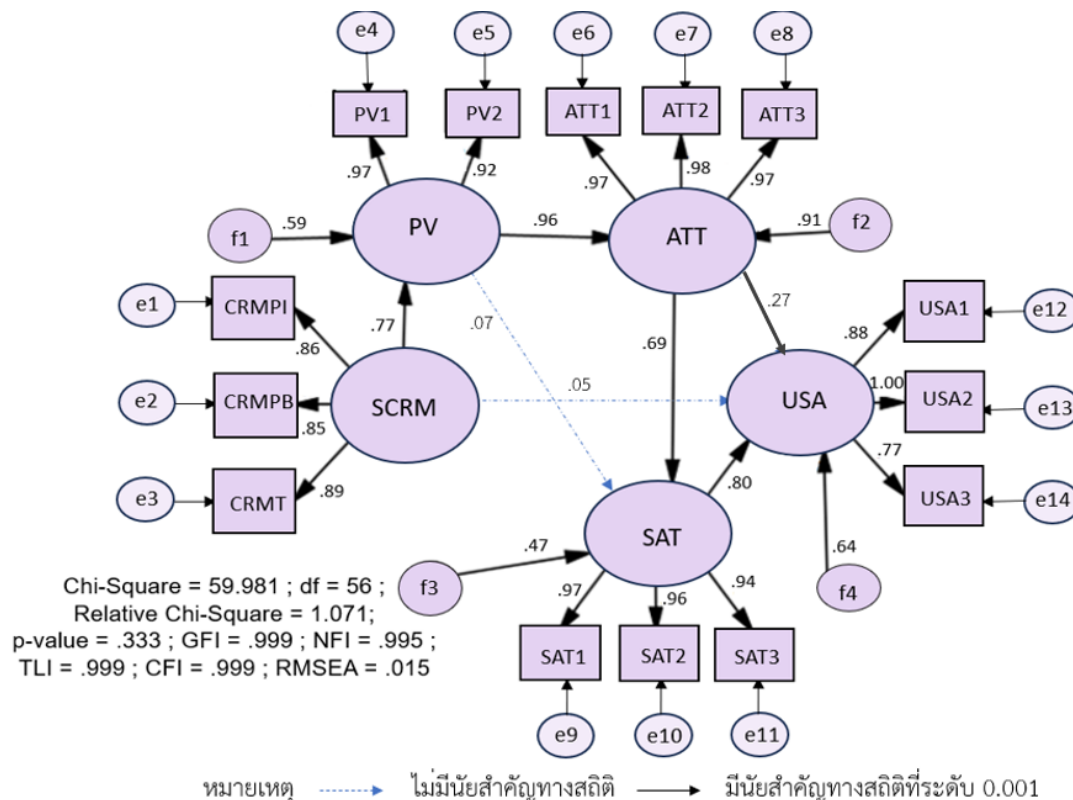
ผลการพัฒนารูปแบบการบูรณาการเชิงความสัมพันธ์ของความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าชาวไทยผ่านระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทย ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้คือ

1. ผลการปรับปรุงโมเดล ผลการวิเคราะห์ในช่วงแรก พบว่า โมเดลที่สร้างขึ้นตามสมมติฐานยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงต้องทำการปรับปรุงโมเดลใหม่ ผลการปรับปรุงโมเดลปรากฏในตารางที่ 2 และภาพที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีชี้วัดความสอดคล้องของการปรับปรุงโมเดล

สถิติทดสอบ	เกณฑ์การยอมรับ	อ้างอิง	ผลการวิเคราะห์โมเดล		ผลการพิจารณา
			ก่อนปรับ	หลังปรับ	หลังปรับ
CMIN/df (χ^2/df)	< 3	Bollen (1989)	3.990	1.071	สอดคล้องดี
p-value	> .05	Kaplan (2000)	.000	.333	สอดคล้องดี
GFI	≥ .90	Kelloway (2015)	.969	.999	สอดคล้องดี
NFI	≥ .90	Kaplan (2000)	.960	.995	สอดคล้องดี
TLI	≥ .90	Kaplan (2000)	.960	.999	สอดคล้องดี
CFI	≥ .95	Kaplan (2000)	.969	.999	สอดคล้องดี
RMSEA	< .05	Kelloway (2015)	.095	.015	สอดคล้องดี

จากตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีชี้วัดความสอดคล้องของการปรับปรุงโมเดลพบว่า ค่า CMIN/df (χ^2/df) เท่ากับ 1.071, ค่าระดับความน่าจะเป็น p-value เท่ากับ .333, ค่า GFI เท่ากับ .999, ค่า NFI เท่ากับ .995, ค่า TLI เท่ากับ .999, ค่า CFI เท่ากับ .999, ค่า RMSEA เท่ากับ .015 เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาความกลมกลืน สรุป โมเดลหลังการปรับปรุงมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาพที่ 2 โมเดลที่ปรับปรุง

จากภาพที่ 2 แสดงเส้นทางอิทธิพลระหว่าง SCRM→USA หลังการปรับปรุง ประกอบด้วย เส้นทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 5 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทาง SCRM→ PV มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .77 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 2) เส้นทาง PV→ ATT มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .96 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 3) เส้นทาง ATT→ USA มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .27 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .029 4) เส้นทาง ATT→ SAT มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .69 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ 5) เส้นทาง SAT→ USA มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .80 ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2. ผลการคำนวณค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม

อิทธิพลรวม Social CRM→Continue Usage	ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล
1 อิทธิพลทางตรง (DE)	= .00 (ไม่มี)
2 อิทธิพลทางอ้อม (IE) มี 2 เส้นทาง คือ	
2.1 SCRM → PV → ATT → SAT → USA	= (.77) (.96) (.69) (.27)
	= .40
2.2 SCRM → PV → ATT → USA	= (.77) (.96) (.27)
	= .20
รวม	= .60

หมายเหตุ: SCRM=Social CRM, PV=Perceived Value, ATT=Attitude, SAT=Satisfaction, USA=Continue Usage

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม พบว่า ไม่มีเส้นทางอิทธิพลทางตรง (DE) แต่มีเส้นทางอิทธิพลทางอ้อม (IE) สองเส้นทาง ได้แก่ 1) SCRM→ PV→ATT→SAT→USA มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .40 และ 2) SCRM→ PV→ATT→USA มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .60 รวมแล้วได้ค่าอิทธิพลรวม (TE) เท่ากับ .60

3. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย แสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	Path Diagram	สัมประสิทธิ์เส้นทาง	t-value	p-value	R ²	ผลการทดสอบสมมติฐาน
H1a	Social CRM→Continue Usage	.05	-1.099	.272	-	ปฏิเสธ
H1b	Social CRM→Perceived Value	.77	15.801	<.001***	.59	ยอมรับ
H2a	Perceived Value→Attitude	.96	39.371	<.001***	.91	ยอมรับ
H2b	Perceived Value→Satisfaction	.07	-.533	.594	-	ปฏิเสธ
H3a	Attitude→Continue Usage	.27	2.177	.029*	.08	ยอมรับ
H3b	Attitude→Satisfaction	.69	16.103	<.001***	.47	ยอมรับ
H4	Satisfaction→Continue Usage	.80	15.643	<.001***	.63	ยอมรับ

*p < .05, *** p < .001

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

H1a: Social CRM→Continue Usage พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .272$) แสดงว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อความต่อเนื่องการใช้ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H1a

H1b: Social CRM→Perceived Value พบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ มีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้คุณค่า มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ .77 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) มีค่าเท่ากับ .59 แสดงถึงการบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์สามารถอธิบายความผันแปรของการรับรู้คุณค่าได้ร้อยละ 59 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐาน H1b

H2a: Perceived Value→Attitude พบว่าการรับรู้คุณค่า มีอิทธิพลทางตรงต่อทัศนคติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ .96 ($p < .001$) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) มีค่าเท่ากับ .91 แสดงถึงการรับรู้คุณค่า สามารถอธิบายความผันแปรของทัศนคติ ได้ร้อยละ 91 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐาน H2a

H2b: Perceived Value→Satisfaction พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .594$) แสดงว่า การรับรู้คุณค่า ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อ ความพึงพอใจ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H2b

H3a: Attitude→Continue Usage พบว่าทัศนคติ มีอิทธิพลทางตรงต่อความต่อเนื่องการใช้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ .27 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .029 และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) มีค่าเท่ากับ .08 แสดงถึงทัศนคติ สามารถอธิบายความผันแปรของความต่อเนื่องการใช้ ได้ร้อยละ 8 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐาน H3a

H3b: Attitude→Satisfaction พบว่าทัศนคติ มีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ .69 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) มีค่าเท่ากับ .47 แสดงถึงทัศนคติ สามารถอธิบายความผันแปรของความพึงพอใจ ได้ร้อยละ 47 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐาน H3b

H4: Satisfaction→Continue Usage พบว่าความพึงพอใจ มีอิทธิพลทางตรงต่อความต่อเนื่องการใช้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ .80 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) มีค่าเท่ากับ .63 แสดงถึงความพึงพอใจ สามารถอธิบายความผันแปรของความต่อเนื่องการใช้ ได้ร้อยละ 63 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐาน H4

อภิปรายผล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการเชิงความสัมพันธ์ของ ความต่อเนื่องการใช้ (Continue Usage) ของลูกค้าชาวไทย ผ่านระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ (Social CRM) การอภิปรายผลการวิจัยนี้จะมุ่งเน้นอภิปรายข้อค้นพบจากการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และการยืนยันความเหมาะสมของทฤษฎีโดยมีรายละเอียดดังนี้

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ (Social CRM) มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูกค้าชาวไทยของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทย (Continue Usage) ผลวิจัยบ่งชี้ว่า Social CRM ส่งผลทางอ้อมต่อความต่อเนื่องการใช้ (Continue Usage) ผ่านการรับรู้คุณค่า ทัศนคติ และความพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kim et al. (2021) และ Lu and Hsiao (2022) ที่พบว่า ลูกค้ามีพฤติกรรมความต่อเนื่องการใช้งานระบบ Social CRM ของโรงแรม เนื่องจากรับรู้ถึงคุณค่าของระบบ Social CRM ว่ามีข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงและทันสมัย รวมถึงได้มีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารกับคนอื่น ๆ บนสื่อสังคมออนไลน์ก่อนที่จะส่งผลกระทบต่อทัศนคติเชิงบวก และความพึงพอใจของลูกค้า ดังนั้น ผลจากการศึกษานี้สนับสนุนว่า Social CRM จะส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้า ทำให้เกิดทัศนคติเชิงบวก มีความพึงพอใจ และมีพฤติกรรมการใช้อย่างต่อเนื่อง

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ (Social CRM) มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ผลการวิจัยสะท้อนว่าลูกค้ารับรู้คุณค่าจากการใช้งานระบบ Social CRM ซึ่งคุณค่าที่รับรู้มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจใช้งานระบบ Social CRM ข้างในอนาคต ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ของ Elshaer et al. (2025) ที่พบว่า Social CRM ที่

ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของลูกค้า มีข้อมูลที่เป็นจริง ทันสมัย เป็นประโยชน์ และไว้วางใจได้ มีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้คุณค่า ขณะที่ Solakis et al. (2022) ซึ่งศึกษาการใช้ Social Media Marketing ในอุตสาหกรรมโรงแรม ยืนยันว่าปัจจัยเช่นข้อมูลเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ การสื่อสารที่โปร่งใส และความน่าเชื่อถือ ล้วนเป็นกลไกที่ช่วยเพิ่มการรับรู้คุณค่าของลูกค้าได้อย่างชัดเจน ดังนั้น การออกแบบและจัดการระบบ Social CRM ที่มีคุณภาพและตอบโจทย์ลูกค้า จะนำไปสู่การสร้างการรับรู้คุณค่า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้พวกเขาเกิดพฤติกรรมการใช้งานอย่างต่อเนื่อง (Continued Usage) ในที่สุด

การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) มีอิทธิพลต่อทัศนคติ (Attitude) ผลการศึกษา พบว่าการรับรู้คุณค่าส่งผลต่อทัศนคติอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องทฤษฎี TPB (Ajzen, 1991) ได้ระบุว่าทัศนคติเกิดจากความเชื่อและการประเมินคุณค่า และการรับรู้คุณค่าคือตัวแปรที่ก่อให้เกิดทัศนคติเชิงบวกพร้อมใช้งานและใช้งานซ้ำ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Dodds and Monroe (1985) และ Baloglu and McCleary (1999) ได้อธิบายไว้ ขณะที่งานวิจัยของ Kim et al. (2021) ที่ศึกษาในบริบทของโรงแรมดิจิทัล ได้เสนอว่าการตลาดออนไลน์ของโรงแรมช่วยให้ลูกค้ารับรู้คุณค่าได้มากขึ้น และจะนำไปสู่ทัศนคติที่ดีต่อการใช้ซ้ำ ดังนั้นเมื่อลูกค้ารับรู้คุณค่าเพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงบวกมากขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ Mehrabioun (2024) ที่พบว่า Social CRM ที่มีการกำหนดคุณลักษณะสำคัญ ความไว้วางใจ ข้อมูลเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าด้านข้อมูล และคุณค่าทางสังคมของลูกค้า ซึ่งผลจากการศึกษาเหล่านี้บ่งชี้ว่า การรับรู้คุณค่าเป็นตัวกำหนดทัศนคติ ดังนั้น Social CRM ที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ จะส่งผลให้ลูกค้ารับรู้ถึงคุณค่าในขณะที่เข้าใช้งาน และนำไปสู่การปรับปรุงทัศนคติเชิงบวกของลูกค้าที่มีต่อแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ Facebook ของโรงแรม

ทัศนคติ (Attitude) มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้ (Continue Usage) ผลการวิจัย พบว่าทัศนคติ (Attitude) มีอิทธิพลโดยตรงต่อความต่อเนื่องในการใช้งาน (Continued Usage) แสดงว่า การสร้างทัศนคติในเชิงบวกต่อการใช้ Social CRM ของโรงแรมเป็นปัจจัยเชิงจิตวิทยาที่ผลักดันให้ลูกค้าตัดสินใจกลับมาใช้งานซ้ำ ซึ่งการศึกษาของ Covas-Martínez and Sabote-Ortiz (2023) ได้พบว่า ทัศนคติจะส่งผลโดยตรงต่อการใช้อุปกรณ์เคลื่อนที่อย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง Mehrabioun (2024) ยืนยันว่าทัศนคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการใช้งานอย่างต่อเนื่อง ในทำนองเดียวกัน Lu and Hsiao (2022) ระบุว่า คุณสมบัติของนวัตกรรมเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดทัศนคติในเชิงบวกและการยอมรับใช้งานต่อเนื่อง ดังนั้น การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้ Social CRM ผ่านกลยุทธ์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ของโรงแรมจะนำไปสู่พฤติกรรมการใช้งานอย่างต่อเนื่องของลูกค้า

ทัศนคติ (Attitude) มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ (Satisfaction) ผลการวิจัย พบว่าทัศนคติ (Attitude) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจ (Satisfaction) สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการใช้ระบบ Social CRM สามารถทำให้ลูกค้ามีความรู้สึกพึงพอใจจากการใช้งานได้จริง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Dieck et al. (2017) ที่ระบุว่า Social CRM มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้งาน โดยมีทัศนคติเป็นตัวแปรคั่นกลาง อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Yang et al. (2024) ซึ่งทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้เข้าพักในโรงแรมสี่ดาว และสรุปว่าทัศนคติเชิงบวกมีอิทธิพลโดยตรงต่อความพึงพอใจของลูกค้า ในทำนองเดียวกันกับการศึกษาของ Ertz and Sarigollu (2019) และ Arghashi et al. (2021) ที่ยืนยันบทบาทของความพึงพอใจในฐานะตัวแปรสื่อกลางระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมการใช้งานจริง ดังนั้น การเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกของลูกค้าที่มีต่อ Social CRM ของโรงแรมจะช่วยยกระดับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ (Satisfaction) มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องในการใช้ (Continue Usage) ผลการวิจัยชี้ว่า ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อความต่อเนื่องในการใช้ (Continue Usage) ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานของ Arghashi et al. (2021) ที่สรุปผลการศึกษาว่าความพึงพอใจมีบทบาทต่อการสร้างความภักดีของลูกค้า เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ Chatterjee, Chaudhuri, Vrontis, and Thrassou (2023) ที่พบว่าความพึงพอใจของลูกค้าโรงแรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเจตนาการกลับมาใช้บริการและการบอกต่อ ส่วนการศึกษาของ Majeed et al. (2022) สนับสนุนว่า Social CRM ช่วยเพิ่มความพึงพอใจซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางส่งผลไปยังการใช้งานระบบอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานของ Kim et al. (2021) และ Yang et al. (2024) ที่

ยืนยันว่าความพึงพอใจมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทัศนคติ และเป็นตัวแปรที่ผลักดันให้เกิดการใช้บริการซ้ำ ผลการศึกษานี้จึงยืนยันความพึงพอใจ ว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความต่อเนื่องการใช้ Social CRM

สรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่า ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (DOI) มีบทบาทสำคัญในการอธิบายคุณลักษณะของนวัตกรรมที่เอื้อต่อการนำไปใช้จริง ได้แก่ การรับรู้ข้อมูล การรับรู้ประโยชน์ และความไว้วางใจ ขณะที่ ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) ช่วยเน้นบทบาทของตัวแปรเชิงพฤติกรรม ได้แก่ การรับรู้คุณค่า ทัศนคติ ความพึงพอใจ และความต่อเนื่องการใช้ เมื่อบูรณาการทั้งสองทฤษฎีเข้าด้วยกัน จึงเกิดเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ที่สามารถอธิบายพฤติกรรมความต่อเนื่องในการใช้ได้อย่างครบถ้วนและชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาควรทั้งสมาคมโรงแรม ควรมีนโยบายสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างฐานข้อมูลเปรียบเทียบในระดับนานาชาติ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการยกระดับมาตรฐาน Social CRM ของโรงแรมไทยในตลาดโลก รวมถึงควรมีบทบาทเชิงรุกในการสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล เช่น การจัดทำ Hospitality Social CRM Playbook เพื่อเป็นคู่มือปฏิบัติในระดับอุตสาหกรรม ตลอดจนการริเริ่มโครงการ Sandbox เพื่อเปิดโอกาสให้โรงแรมขนาดกลางและขนาดเล็กได้ทดลองใช้ระบบ Social CRM ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ควบคุมได้ ก่อนขยายสู่การใช้งานจริง

2. ภาครัฐควรจัดทำแนวทางการใช้ Social CRM ที่ครอบคลุมการประยุกต์ใช้บนหลายแพลตฟอร์ม โดยกำหนดมาตรฐานที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) และควรกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs) รวมถึงรวบรวมกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จเพื่อใช้เป็นต้นแบบ

3. สมาคมโรงแรมไทยควรเป็นแกนนำในการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ร่วม (Community of Practice) และผลักดันการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างโรงแรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กรอบการดำเนินงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. โรงแรมสามารถนำข้อค้นพบจากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยควรพัฒนาระบบ Feedback Loop เพื่อเปิดโอกาสให้ทั้งพนักงานและผู้จัดการสะท้อนข้อมูลจากประสบการณ์จริง ควบคู่กับความคิดเห็นของลูกค้า อันจะนำไปสู่การปรับปรุงกลยุทธ์การตลาดและการให้บริการที่ตรงกับความต้องการมากขึ้น

2. ผู้ประกอบการโรงแรม ควรใช้ผลการวิจัยเป็นเกณฑ์เปรียบเทียบกับคู่แข่ง เพื่อหาแนวทางสร้างความแตกต่างและเสริมศักยภาพการแข่งขันทั้งในประเทศและระดับสากล นอกจากนี้ การลงทุนในระบบ Omni-channel CRM ที่ผสานข้อมูลจากหลายแพลตฟอร์มก็เป็สิ่งสำคัญเพราะจะช่วยให้ผู้ประกอบการมองเห็นพฤติกรรมของลูกค้าในมุมมองแบบ 360 องศา และสามารถออกแบบกลยุทธ์เชิง Personalization ได้แม่นยำมากขึ้น

3. นักการตลาดโรงแรม สามารถนำระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ (Social CRM) ไปใช้ได้โดย

3.1 มุ่งเน้นการสร้างคุณค่า (Perceived Value) การพัฒนาทัศนคติเชิงบวก (Attitude) และการเสริมสร้างความพึงพอใจ (Satisfaction) ของลูกค้าเป็นเป้าหมายหลัก โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่โปร่งใส ลดขั้นตอนการใช้บริการที่ซับซ้อน และสร้างความสอดคล้องของข้อมูลและสิทธิประโยชน์ในทุกช่องทาง

3.2 ใช้ระบบการบริหารลูกค้าสัมพันธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ (Social CRM) เป็นเครื่องมือในการสร้างความไว้วางใจ ผ่านการสื่อสารที่ถูกต้อง การเปิดโอกาสให้ลูกค้าร่วมแสดงความคิดเห็น การตอบสนองด้วยความจริงใจ และการออกแบบโปรแกรมความภักดี (Loyalty Program) ที่จับต้องได้และสร้างคุณค่าอย่างต่อเนื่อง

3.3 ควรมีกาหนดมาตรฐานการตอบสนองลูกค้าที่ชัดเจนและทันท่วงที โดยการใช้ระบบ Chatbot เพื่อช่วยตอบคำถามเบื้องต้น และส่งต่อไปยังพนักงานในกรณีที่ซับซ้อน

3.4 การสร้างปฏิสัมพันธ์แบบสองทาง เช่น การตอบกลับรีวิวและความคิดเห็นของลูกค้า ซึ่งจะช่วยสร้างทัศนคติเชิงบวกและความพึงพอใจอย่างยั่งยืน

3.5 ควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ตัวชี้วัดที่ครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการ Social CRM จนถึงพฤติกรรมการใช้บริการซ้ำ

3.6 การพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการสื่อสาร การแก้ไขปัญหา และการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อให้สามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ ทำการเก็บข้อมูลที่มุ่งเน้นเฉพาะลูกค้าสมาชิกออนไลน์ของโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทย โดยไม่ได้เก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการหรือผู้จัดการโรงแรม ซึ่งทำให้ผลการศึกษาสะท้อนเพียงทัศนะของลูกค้า ดังนั้น ผลการศึกษอาจไม่ครอบคลุมพฤติกรรมความต่อเนื่องการใช้ และยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับการออกแบบและการบริหารจัดการ Social CRM ในเชิงกลยุทธ์

2. ขอบเขตการศึกษายังจำกัดอยู่เฉพาะโรงแรมเครือข่ายท้องถิ่นไทย โดยมีได้เปรียบเทียบกับโรงแรมต่างประเทศหรือโรงแรมในภูมิภาคอื่นๆ ส่งผลให้ไม่สามารถอธิบายความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและพฤติกรรมการใช้ Social CRM ได้อย่างรอบด้าน

3. งานวิจัยยังมุ่งเน้นการใช้แพลตฟอร์ม Facebook เพียงช่องทางเดียว จึงไม่สะท้อนพฤติกรรมของลูกค้าที่ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลอื่นๆ อย่างครบถ้วน ดังนั้น ในบริบทของการใช้งานที่แตกต่าง อาจทำให้ผลการศึกษาที่แตกต่าง โดยเฉพาะในโลกของดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

บรรณานุกรม

- Afaq, A., Gaur, L., & Singh, G. (2023). Linking the Dots of Customer Service and Customer Loyalty During COVID-19 in the Hotel Industry. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 35(3), 992–1009. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-06-2021-0736>
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Boston: Addison-Wesley.
- Alshibly, H. H. (2015). Customer Perceived Value in Social Commerce: An Exploration of Its Antecedents and Consequences. *Journal of Management Research*, 7(1), 17–37. <https://doi.org/10.5296/jmr.v7i1.6800>
- Arghashi, V., Bozbay, Z., & Karami, A. (2021). An Integrated Model of Social Media Brand Love: Mediators of Brand Attitude and Consumer Satisfaction. *Journal of Relationship Marketing*, 20(1), 1–30. <https://doi.org/10.1080/15332667.2019.1705745>
- Baloglu, S., & McCleary, K. W. (1999). A Model of Destination Image Formation. *Annals of Tourism Research*, 26(4), 868–897. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00030-4](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00030-4)
- Bollen, K. A. (1989). *Structural Equations with Latent Variables*. New Jersey: Wiley.
- Cervellon, M. C., & Galipienzo, D. (2015). Facebook Pages Content, Does It Really Matter? Consumers' Responses to Luxury Hotel Posts with Emotional and Informational Content. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 32(4), 1–10. <https://doi.org/10.1080/10548408.2014.904260>

- Chang, C. W., Chin, Y. H., Liu, M. S., & Shen, C. J. (2024). High Sugar Diet Promotes Tumor Progression Paradoxically Through Aberrant Upregulation of Pepck1. *Cellular and Molecular Life Sciences*, 81(1), 396. <https://doi.org/10.1007/s00018-023-05065-1>
- Chatterjee, S., Chaudhuri, R., Vrontis, D., & Thrassou, A. (2023). Examining the Role of Social CRM Capability in Online Marketing Communication. *Journal of Marketing Communications*, 29(2), 118–136. <https://doi.org/10.1080/13527266.2020.1856006>
- Charoensuwan, P., & Chindaprasert, K. (2022). Digital Marketing Situation of Hotel Business in Pattaya City, Chonburi Province. *Loei Rajabhat University Journal*, 17(3), 1–18.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Coves-Martínez, A. L., & Sabiote-Ortiz, C. M. (2023). How to Improve Travel-App Use Continuance: The Moderating Role of Culture. *Tourism Management Perspectives*, 45, 101070. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2022.101070>
- Deng, P., Chen, B., & Wang, L. (2023). Predicting Students' Continued Intention to Use E-Learning Platforms for College English Study: The Mediating Effect of E-Satisfaction and Habit. *Frontiers in Psychology*, 14, 1182980. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1182980>
- Dewnarain, S., Ramkissoon, H., & Mavondo, F. (2021). Social Customer Relationship Management: A Customer Perspective. *Journal of Hospitality Marketing & Management*. <https://doi.org/10.1080/19368623.2021.1884162>
- Dieck, M. C., Jung, T. H., Kim, W. G., & Moon, Y. (2017). Hotel Guests' Social Media Acceptance in Luxury Hotels. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 29(1), 530–550. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-10-2015-0536>
- Dodds, W. B., & Monroe, K. B. (1985). The Effect of Brand and Price Information on Subjective Product Evaluations. *Advances in Consumer Research*, 12, 85–90.
- El-Adly, M., & Eid, R. (2019). An Empirical Study of the Relationship Between Shopping Environment, Customer Perceived Value, Satisfaction, and Loyalty in the UAE Malls Context. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 31(1), 217–227. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2016.04.002>
- Elshaer, I. A., Azazz, A. M. S., Fayyad, S., Mohamed, S. A., Fouad, A. M., & Fathy, E. A. (2025). From Data to Delight: Leveraging Social Customer Relationship Management to Elevate Customer Satisfaction and Market Effectiveness. *Information*, 16(1), 9. <https://doi.org/10.3390/info16010009>
- Ertz, M., & Sarigollu, E. (2019). The Behavior–Attitude Relationship and Satisfaction in Pro-Environmental Behavior. *Environment and Behavior*, 51(9–10), 1106–1132. <https://doi.org/10.1177/0013916517744594>
- Greenberg, P. (2010). *CRM at the Speed of Light: Social CRM Strategies, Tools, and Techniques for Engaging Your Customers* (4th ed.). Columbus, Ohio: McGraw-Hill.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). London: Pearson.
- Harrigan, P., Soutar, G., Choudhury, M. M., & Lowe, M. (2015). Modelling CRM in a Social Media Age. *Australasian Marketing Journal*, 23(1), 27–37. <https://doi.org/10.1016/j.ausmj.2014.11.00>
- Hussein, R. M. S., & Hassan, S. (2017). Customer Engagement on Social Media: How to Enhance Continuation of Use. *Online Information Review*, 41(7), 1006–1028. <https://doi.org/10.1108/OIR-02-2016-0047>

- Kaplan, D. (2000). *Structural Equation Modeling: Foundations and Extensions*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Kelloway, E. (2015). *Using Mplus for Structural Equation Modeling*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Khemthong, S., & Roberts, L. M. (2006). Adoption of Internet and Web Technology for Hotel Marketing: A Study of Hotels in Thailand. *Journal of Business Systems, Governance and Ethics*, 1(2), 47–66.
<https://doi.org/10.15209/jbsge.v1i2.103>
- Kim, J. J., Chua, B. L., & Han, H. (2021). Mobile Hotel Reservations and Customer Behavior: Channel Familiarity and Channel Type. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 38(1), 72–88.
<https://doi.org/10.1080/10548408.2020.1862020>
- Kim, S., Lee, K.-H., Hwang, H., & Yoo, S. (2016). Analysis of the Factors Influencing Healthcare Professionals' Adoption of Mobile Electronic Medical Records Using UTAUT. *BMC Medical Informatics and Decision Making*, 16(1), 12. <https://doi.org/10.1186/s12911-016-0249-8>
- Kline, R. B. (2016). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (4th ed.). New York: The Guilford Press.
- Lu, X., & Hsiao, K.-L. (2022). Effects of Diffusion of Innovations, Spatial Presence, and Flow on Virtual Reality Shopping. *Frontiers in Psychology*, 13, 941248. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.941248>
- Majeed, M., Asare, C., Fatawu, A., & Abubakari, A. (2022). An Analysis of the Effects of Customer Satisfaction and Engagement on Social Media on Repurchase Intention in the Hospitality Industry. *Cogent Business & Management*, 9, 2028331. <https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2028331>
- Mehraboun, M. (2024). A Multi-Theoretical View on Social Media Continuance Intention: Combining Theory of Planned Behavior, Expectation–Confirmation Model, and Consumption Values. *Digital Business*, 4(1), 100070. <https://doi.org/10.1016/j.digbus.2023.100070>
- Nguyen, B., & Simkin, L. (2017). The Internet of Things (IoT) and Marketing: The State of Play, Future Trends, and the Implications for Marketing. *Journal of Marketing Management*, 33(1–2), 1–6.
<https://doi.org/10.1080/0267257X.2016.1257542>
- Oliver, R. L. (1991). *Satisfaction: A Behavioral Perspective on the Consumer*. Columbus, Ohio: McGraw-Hill: McGraw-Hill.
- Pateli, A., Mylonas, N., & Spyrou, A. (2020). Organizational Adoption of Social Media in the Hospitality Industry: An Integrated Approach Based on DIT and TOE Frameworks. *Sustainability*, 12(17), 7132.
<https://doi.org/10.3390/su12177132>
- Raji, M. N. A., & Zainal, A. (2016). The Effect of Customer Perceived Value on Customer Satisfaction: A Case Study of Malay Upscale Restaurants. *Malaysian Journal of Society and Space*, 12(3), 58–68.
<https://www.researchgate.net/publication/307902497>
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations* (5th ed.). Washington, D.C.: Free Press.
- Siakas, K. V., Makkonen, P., & Georgiadou, E. (2017). Social Media Adoption in Higher Education: A Case Study Involving IT/IS Students. *International Journal of Social Media and Interactive Learning Environments*, 5(1), 62–78. <https://doi.org/10.1504/IJSMILE.2017.084699>
- Solakis, T., Trakas, A., & Papakostas, G. (2022). The Impact of Social Media Marketing on Hotel Performance. *Journal of Tourism and Hospitality Management*, 10(1), 12–22. <https://doi.org/10.15640/jthm.v10n1a2>

Yang, J., Reza, M. N. H., Al Mamun, & Masud, M. M. (2024). Predicting Guest Satisfaction and Willingness to Pay Premium Prices for Green Hotels. *Humanities & Social Sciences Communications*, 11, 1487.

<https://doi.org/10.1057/s41599-024-04024-y>

Received: 15-02-2025

Revised: 08-04-2025

Accepted: 02-05-2025

การพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ สู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง

The Development of University Support Staff in the State University at the Three Southern Border Provinces to Become a High-Performance Organization

คณิศ กุลรัตน์^{*1}

Kanate Kulrat

6691205008@pnu.ac.th

สรัญณี อุเสินยาง²

Saranee U-senyang

saranee.u@pnu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งเน้นการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน 2) ศึกษากระบวนการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง และ 3) ศึกษาอิทธิพลของการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน จำนวน 323 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการพัฒนาพนักงานสายสนับสนุนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.47) โดยด้านการพัฒนามีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.50) รองลงมาคือด้านการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.51) และด้านการศึกษา ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.61) 2) ระดับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D.=0.46) โดยด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.50) รองลงมาคือด้านการมุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X} = 4.15$, S.D.=0.52) และด้านคุณภาพการจัดการ ($\bar{X} = 4.12$, S.D.=0.52) 3) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($R^2 = 0.57$) โดยด้านการพัฒนามีอิทธิพลสูงสุด ($\beta = 0.56$) รองลงมาคือด้านการศึกษา ($\beta = 0.19$) ในขณะที่ด้านการฝึกอบรมไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, องค์กรสมรรถนะสูง, พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน

* Corresponding Author

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์

Student in Graduate School in Management Program, Faculty of Management Sciences, Princess of Naradhiwas University

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์

Faculty of Management Sciences, Princess of Naradhiwas University

Abstract

This study focuses on developing support staff of university staff to become high-performance organizations of state universities in the three southern border provinces. The objectives were to 1) examine the level of human resource development of support staff, 2) examine the level of becoming a high-performance organization, and 3) study the influence of the development of university support staff on becoming a high-performance organization. The research methodology is quantitative. The sample consists of 323 university support staff, who were selected by stratified sampling. Data were collected using a questionnaire that has been checked for quality, validity, and reliability. Data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. The results found that 1) the overall level of support staff development was high ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.47). The development aspect had the highest mean ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.50), followed by training ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.51) and education ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.61). 2) the overall level of high-performance organization attributes was high ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.46), with strategic management scoring the highest ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.50), followed by service recipient and stakeholder focus ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.52), and management quality ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.52). 3) the multiple regression analysis found that human resource development had a statistically significant effect on high-performance organization attributes at a level of 0.05 ($R^2 = 0.57$). The development aspect had the strongest influence ($\beta = 0.56$), followed by education ($\beta = 0.19$), while training showed no statistically significant influence on high-performance organization attributes in state universities in the three southern border provinces.

Keywords: Human resource development, High - performance organization, Support staff of university

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อองค์กรทุกประเภท รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ (Dharmniti Internal Audit Company Limited, 2023) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยของรัฐในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีบริบทพิเศษทั้งในด้านสังคมพหุวัฒนธรรม (Thongmark, Neimted, Choosuan, & Sittichai, 2018) และสถานการณ์ความไม่สงบที่ยังคงดำเนินอยู่ (Jaidee, 2021)

ปัญหาสำคัญที่มหาวิทยาลัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้กำลังเผชิญคือการขาดแคลนบุคลากรในการจัดบริการสาธารณะทางการศึกษา ส่งผลให้การบริหารงานมีความล่าช้าและไม่สามารถดำเนินการตามหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ (National Think Tank Institute, 2023) นอกจากนี้ ยังต้องเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม (Pador, Vehachar, Werathummo, & Suwanmanee, 2023) สภาการณดังกล่าวได้รับการสะท้อนอย่างชัดเจนจากผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ประเภทสถาบันอุดมศึกษา ที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านคุณภาพการดำเนินงาน ซึ่งค่าเฉลี่ยคะแนนลดลงจาก 88.41 ในปี พ.ศ. 2563 เหลือเพียง 82.01 ในปี พ.ศ. 2566 ข้อมูลนี้บ่งชี้ถึงปัญหาเชิงโครงสร้างและการบริหารจัดการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร (NACC ITA, 2025)

ในขณะเดียวกัน การพัฒนาองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าได้นั้นต้องอาศัยพนักงานที่มีศักยภาพเป็นกำลังสำคัญ ศักยภาพของพนักงานมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพขององค์กร ดังนั้น การส่งเสริมให้พนักงานทุกคนมีศักยภาพในการทำงานที่ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นภารกิจจำเป็นขององค์กร โดยฝ่ายทรัพยากรบุคคลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development: HRD) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร (HREX asia, 2019) ซึ่งกระบวนการบริหารจัดการระบบภายใน

องค์กรเพื่อยกระดับสู่การเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงนั้น ประกอบด้วยเครื่องมือและเทคนิคที่หลากหลาย การประยุกต์ใช้ขึ้นอยู่กับบริบทเฉพาะขององค์กร อาทิ เครื่องมือที่ได้รับความนิยมในสหรัฐอเมริกา คือ Malcolm Baldrige National Quality Award หรือ MBNQA ในบริบทของประเทศไทย สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติได้นำเกณฑ์ MBNQA มาปรับใช้เป็นเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) เพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับและพัฒนาองค์กรภาคเอกชนของไทยสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ในลำดับต่อมา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ร่วมกับสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ได้พัฒนาเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award: PMQA) เพื่อเป็นกรอบแนวทางให้หน่วยงานราชการใช้ในการประเมินตนเองและพัฒนาสู่องค์กรสมรรถนะสูง (Kongthep, 2018) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development: HRD) มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กร ซึ่งมีรากฐานมาจากความสามารถของบุคลากร การส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจึงเป็นภารกิจที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กร โดยฝ่ายทรัพยากรบุคคลหรือหน่วยงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินการดังกล่าว หากองค์กรละเลยความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อาจส่งผลกระทบต่อองค์กรขาดการพัฒนาบุคลากร และประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ซึ่งอาจนำไปสู่การหยุดชะงักในการพัฒนาและการสูญเสียประสิทธิภาพขององค์กรในที่สุด (Human Soft, n.d.)

สอดคล้องกับ Nakkasem and Bumrerb (2023) ที่ระบุว่า บุคลากรสายสนับสนุนเป็นกลไกขับเคลื่อนให้การดำเนินงานต่างๆ ในองค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการสมรรถนะบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยของรัฐเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในฐานะปัจจัยที่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่องค์กร เพื่อนำไปสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศและเติบโตอย่างยั่งยืน ดังที่ Chaiyarat (2019) ได้เน้นย้ำว่า "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์" เป็นการบริหารจัดการที่มีความสำคัญทั้งภาครัฐและเอกชน เพราะไม่ว่าองค์กรจะมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดก็ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับบุคลากรทั้งสิ้น สอดคล้องกับ Nadler and Wiggs (1989) ได้อธิบายว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากร ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ ทศนคติ และพฤติกรรมที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในองค์กร โดยแนวทางสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วยสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) ซึ่งทำงานเชื่อมโยงกันเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นองค์รวมและยั่งยืน

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนาองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง (High Performance Organizations: HPOs) เป็นเป้าหมายหลักที่ควรดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Waal, & Sultan 2012) โดยองค์กรสมรรถนะสูงจะมีความสามารถในการปรับตัวสูง รับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว มีแผนรองรับการปฏิบัติงานในสภาวะการณ์ต่างๆ อย่างชัดเจน และจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Pramchote, 2020) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kojaranon (2019) ที่ชี้ให้เห็นว่าองค์กรสมรรถนะสูงจะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ด้วยการออกแบบองค์กรที่สามารถดึงศักยภาพที่ดีที่สุดของบุคลากรมาสร้างความร่วมมือไปสู่ความสำเร็จ ในขณะที่ Chueakprom, Mangkang, and Boonprasert (2022) ได้จำแนกองค์ประกอบขององค์กรสมรรถนะสูงออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกลยุทธ์องค์กร ด้านการจัดการความรู้ และด้านการมุ่งเน้นผู้รับบริการ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีความเชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกันในการขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ

ซึ่งในบริบทของมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่คล้ายคลึงกัน ดังเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่เน้นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารบุคคลโดยคำนึงถึงแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย และใช้ระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงกระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคลกับผลการปฏิบัติงาน (Yala Rajabhat University, 2024) เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ที่จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรภายใต้บริบทสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (Princess of Naradhiwas University, 2022) และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่มีแนวทางพัฒนาบุคลากรผ่านการพัฒนาทักษะดิจิทัล การพัฒนาศักยภาพผู้นำ การทำงานแบบ Cross Function และการสนับสนุนเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ (Strategy and

Development Division Pattani Campus, 2024) เนื่องจากบุคลากรสายสนับสนุนถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรและเป็นตัวเชื่อมระหว่างทุกภาคส่วนให้สามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างสอดคล้องกัน (Saithong, 2021) การเตรียมและพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะการสร้างโอกาสความก้าวหน้า และการพัฒนาเพื่อผลักดันให้บุคลากรเกิดความก้าวหน้าตามสายงานและเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน (Ubon Ratchathani University, 2022)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อสร้างและพัฒนากรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน เหมาะสม เป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ผลจากการศึกษาจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำไปใช้ในการปรับกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเหมาะสม ส่งเสริมให้พนักงานปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีขวัญและกำลังใจ และสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้สู่ความเป็นเลิศต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้
2. เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปพร้อมอภิปรายผลการศึกษารื่องการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้

ประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในครั้งนี้ คือ พนักงานสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 893 คน ประกอบด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย 3 มหาวิทยาลัย เมื่อพิจารณาจำนวนประชากร รวมทั้งสิ้น 893 คน พบว่ามหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ 367 คน รองลงมาคือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 359 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 167 คน ตามลำดับ

ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้มาจากการเปิดตารางของ Krejcie and Morgan (1970) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่นอยู่ที่ 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 268 คน และเพื่อป้องกันการส่งแบบสอบถามในอัตราที่ต่ำขาดความสมบูรณ์หรือสูญหาย ผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 ของขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sitthanukul, 2008) โดยเพิ่มจำนวน 54 คน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเป็นจำนวน 323 คน กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งหมด 323 คน แบ่งเป็นมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ 133 คน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 130 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 60 คน จากนั้นคำนวณอัตราส่วนจำนวนตัวอย่างในแต่ละประเภทของบุคลากรจำแนกตามมหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยประชากรศาสตร์ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์กรสมรรถนะสูง และ ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

(Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระหว่าง 0.6 ถึง 1 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคแอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) และนำไปทดลอง (Tryout) กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ผลการตรวจสอบสรุปค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) อยู่ที่ 0.97 ถือได้ว่าเครื่องมือมีคุณภาพ มีความเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดทำหนังสือแนะนำตัวและหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามไปยังมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พร้อมจัดเก็บแบบสอบถามตามที่กำหนดในกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือสูงสุดในการวิจัย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการลงข้อมูล โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) คือ ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้ และระดับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้ 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ตรวจสอบปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) โดยวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงเส้น (Linear Regression Equation) ระหว่างองค์ประกอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ด้านการฝึกอบรม (X1) ด้านการศึกษา (X2) ด้านการพัฒนา (X3) กับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง (Y) เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ รวมถึงการวิเคราะห์ความเป็นพหุสัมพันธ์ร่วมหรือภาวะเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) โดยการทดสอบจากค่า Tolerance ต้องมีค่ามากกว่า 0.10 และค่า VIF (Variance Inflation Factor) ต้องมีค่าที่ไม่เข้าใกล้หรือเกิน 10 จึงจะสามารถทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณได้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้

ด้าน	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านการฝึกอบรม	4.13	0.51	มาก
2	ด้านการศึกษา	4.00	0.61	มาก
3	ด้านการพัฒนา	4.14	0.50	มาก
รวม		4.09	0.47	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3 ด้าน มีระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการพัฒนา มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.50) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.51) ซึ่งอยู่ในระดับมาก และด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.61) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

2. ระดับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้

ด้าน	องค์กรสมรรถนะสูง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านการมุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.15	0.52	มาก
2	ด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์	4.19	0.50	มาก
3	ด้านคุณภาพการจัดการ	4.12	0.52	มาก
รวม		4.16	0.46	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรสมรรถนะสูง 3 ด้าน มีระดับองค์กรสมรรถนะสูง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.19$, S.D.= 0.50) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือด้านด้านการมุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= 0.52) ซึ่งอยู่ในระดับมาก และด้านคุณภาพการจัดการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.12$, S.D.= 0.52) ซึ่งอยู่ในระดับมากตามลำดับ ดังตารางที่ 2

3. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความเป็นพหุสัมพันธ์ร่วมหรือภาวะเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) ของการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	Collinearity Statistics	
	Tolerance	VIF
ด้านการฝึกอบรม	0.51	1.96
ด้านการศึกษา	0.55	1.81
ด้านการพัฒนา	0.45	2.22

จากตารางที่ 3 พบว่า การวิเคราะห์ความเป็นพหุสัมพันธ์ร่วมหรือภาวะเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) ของการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยการวิเคราะห์และตรวจสอบค่า Tolerance และ VIF ของตัวแปรต้น พบว่า ค่า Tolerance ของการมีส่วนร่วมของบุคลากรแต่ละด้านอยู่ระหว่าง 0.45 – 0.55 เป็นไปตามเกณฑ์ของ Hair JR, Anderson, Babin, and Black (2010) ที่กำหนดให้ไว้ว่าค่าของ Tolerance ต้องมีค่ามากกว่า 0.10 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.81 - 2.22 ซึ่งมีค่าที่ไม่เข้าใกล้หรือเกิน 10 แสดงว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 3 ด้าน ไม่

เกิดปัญหาความเป็นพหุสัมพันธ์ร่วมหรือภาวะร่วมเส้นตรงพหุ โดยจะเห็นได้ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้เป็นตามข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์ถดถอย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยภาพรวม

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	1.08	0.15		7.22	0.00
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	0.75	0.37	0.76	20.71	0.00*
R = 0.76, R ² = 0.57, Adjusted R Square = 0.57, F = 428.73, Sig = 0.00					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า การทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ตัวแปรต้นที่ใช้ในการทดสอบ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และตัวแปรตาม คือ การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R = 0.76) และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R² = 0.57) แสดงว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถอธิบายความแปรปรวนขององค์กรสมรรถนะสูง ได้ร้อยละ 57 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta = 0.76) ซึ่งมีค่าเป็นบวก สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง กล่าวคือ เมื่อระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพิ่มขึ้นส่งผลให้องค์กรสมรรถนะสูงเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน สู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้จำแนกตามการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รายด้าน

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	0.97	0.15		6.55	0.00*
ด้านการฝึกอบรม	0.11	0.05	0.12	2.45	0.15*
ด้านการศึกษา	0.14	0.04	0.19	4.05	0.00*
ด้านการพัฒนา	0.52	0.05	0.56	10.71	0.00*
R = 0.71, R ² = 0.50, Adjusted R Square = 0.50, F = 358.40, Sig = 0.00					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า องค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถร่วมกันพยากรณ์การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์ร้อยละ 61 (R² = 0.61) เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า ด้านการพัฒนา มีอิทธิพลต่อองค์กรสมรรถนะสูง มากที่สุด (Beta = 0.56) รองลงมา คือ ด้าน

การศึกษา (Beta = 0.19) ในขณะที่ด้านการฝึกอบรม (Beta = 0.12) ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ ดังตารางที่ 5

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้ ผลการศึกษา ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และระดับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ผู้วิจัยได้ทำการจำแนก ออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนสามารถจำแนกการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า หน่วยงานได้ให้ความสำคัญกับการจัดหลักสูตรที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ยังพบว่าองค์กรได้ส่งเสริมความเท่าเทียมในการเข้าถึงการฝึกอบรมของพนักงานอย่างทั่วถึง

ในขณะเดียวกัน ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์นั้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าพนักงานสามารถนำความรู้จากการฝึกอบรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของการฝึกอบรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ในส่วนของการสนับสนุนจากองค์กรนั้น พบว่าหน่วยงานได้มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการฝึกอบรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างเหมาะสม ตลอดจนมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการบริหารจัดการการฝึกอบรมขององค์กรนั้น พบว่ามีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดฝึกอบรมให้แก่พนักงานและการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ที่ผ่านการอบรม อีกทั้งในด้านการวางแผนและการประเมินผลองค์กรได้จัดให้มีการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ควบคุมไปกับการสำรวจความต้องการในการฝึกอบรม รวมถึงการจัดสัมมนาเพื่อเผยแพร่ผลงานและเสริมสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าองค์กรได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกระบวนการฝึกอบรมในทุกมิติอย่างครอบคลุม กล่าวคือ ทั้งในด้านเนื้อหา การเข้าถึง การนำไปใช้ประโยชน์ การสนับสนุนทรัพยากร ตลอดจนการบริหารจัดการ โดยทุกด้านได้รับการประเมินในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานด้านการพัฒนาศักยภาพขององค์กรได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mangkalanakesuan (2019) ที่ทำการ ศึกษาเรื่อง ปัจจัยและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง กรณีศึกษา: การยางแห่งประเทศไทย พบว่า องค์กรมีการจัดฝึกอบรมให้แก่พนักงาน ในระดับสูง โดยมีการมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมฝึกอบรมเสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับพนักงานในองค์กร เช่นเดียวกับ Hongwiangchan (2020) ที่ทำการศึกษารื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของผู้ประกอบ การธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ประกอบการมีความต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านการฝึกอบรมในระดับมาก

2) ด้านการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า พนักงานมีความคิดเห็นว่าการศึกษานั้นมีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานมากที่สุด อีกทั้งความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาต่อยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง นอกจากนี้ การศึกษาต่อยังมีส่วนช่วยเพิ่มโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งและความก้าวหน้าในสายอาชีพ

สำหรับการสนับสนุนจากองค์กรนั้น พบว่าหน่วยงานได้มีการติดตามความก้าวหน้าในการศึกษาของพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนมีการสนับสนุนในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากทุนการศึกษา และมีการส่งเสริมการศึกษาแก่พนักงานในภาพรวม

ในด้านระบบสนับสนุนการศึกษา องค์กรได้จัดให้มีระบบพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาในการให้คำแนะนำด้านการศึกษาต่อ รวมถึงการจัดระบบเวลาการทำงานที่มีความยืดหยุ่นเพื่อเอื้อต่อการเรียนต่อของพนักงาน อีกทั้งยังมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสในการศึกษาต่อแก่พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนอย่างทั่วถึง และมีการจัดสรรทุนการศึกษาสำหรับพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนอย่างเหมาะสม

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าองค์กรได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเรียนการสอนของบุคลากรอย่างเป็นระบบและครอบคลุมในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสนับสนุนการศึกษาต่อ การติดตามผล การจัดระบบที่เอื้อต่อการเรียน การลดจนการสื่อสารและการสนับสนุนทุนการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการรับรู้ของพนักงานที่เห็นถึงประโยชน์ของการศึกษาต่อในการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานและความก้าวหน้าในสายอาชีพ เช่นเดียวกับแนวคิดทฤษฎีของ (Nadler, & Wiggs, 1989) ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ว่า เป็นกระบวนการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ ทักษะคิด และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรให้สูงขึ้น ในส่วนของการศึกษา (Education) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร โดยมีลักษณะที่แตกต่างจากการฝึกอบรมตรงที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมสำหรับงานในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hongwiangchan (2020) ที่ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ประกอบการมีความต้องการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในด้านการศึกษาระดับมาก

3) ด้านการพัฒนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D.= 0.50) ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า พนักงานได้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากช่องทางที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนางาน อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการนำข้อเสนอแนะจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานมาปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หน่วยงานยังได้ดำเนินการจัดระบบการเรียนรู้และวางแผนพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะให้สอดคล้องกับคุณลักษณะและความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน

สำหรับการสนับสนุนจากองค์กรนั้น พบว่าหน่วยงานได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความก้าวหน้าในสายอาชีพของบุคลากรอย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาในการพัฒนาตนเอง ตลอดจนการพัฒนาทักษะ ความรู้ และความสามารถของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเปิดโอกาสให้พนักงานได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

ในส่วนของการพัฒนาศักยภาพเชิงนวัตกรรม องค์กรได้มุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีทักษะที่หลากหลาย โดยกระบวนการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในหน่วยงานนี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน อีกทั้งพนักงานยังได้รับโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนางานนอกเหนือจากการฝึกอบรมตามปกติอีกด้วย

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าองค์กรได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่างเป็นระบบและครอบคลุมในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ตลอดจนการสนับสนุนความก้าวหน้าในสายอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับการตอบสนองของพนักงานในการพัฒนาศักยภาพของตนเองผ่านช่องทางที่หลากหลายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Mangkalanakesuan (2019) ที่ทำการศึกษารื่อง ปัจจัยและการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง กรณีศึกษา: การยางแห่งประเทศไทย พบว่า องค์กรมีการพัฒนาพนักงาน ในระดับสูง โดยมีการมุ่งเน้นการส่งเสริมพัฒนาพนักงานในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Benwadeng (2019) ที่ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของกรมทางหลวง ผลการวิจัยพบว่า พนักงานที่ได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอสามารถ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาระดับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ สามารถจำแนกการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านการมุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= 0.52) ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า หน่วยงานได้ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคมในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังได้พัฒนาช่องทางการให้บริการที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ควบคู่ไปกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่อง ในด้านการบริหารจัดการข้อมูล หน่วยงานได้ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็น

ระบบ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการให้บริการ ตลอดจนมีการจัดเตรียมความพร้อมในการให้บริการแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครอบคลุม รวมถึงการพัฒนากระบวนการจัดการข้อร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการพัฒนาคุณภาพการบริการ องค์กรได้ดำเนินการสำรวจความต้องการและความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พร้อมทั้งเปิดรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ยังได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพการบริการโดยคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นตัวชี้วัดสำคัญ ควบคู่ไปกับการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการให้บริการที่มุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นระบบและครอบคลุมในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การพัฒนาช่องทางการให้บริการ การจัดการข้อมูล และการยกระดับคุณภาพการบริการ ซึ่งสะท้อนถึงการดำเนินงานที่มุ่งสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ที่ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ Poomsrigaeaw and Butrudom (2020) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงของเทศบาลนครอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้เสียในระดับสูง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Sopin and Koomkhinam (2021) ที่ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา พบว่า ระดับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2) ด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D.= 0.50) ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า หน่วยงานได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน ควบคู่ไปกับการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน อีกทั้งยังมีการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องกัน

ในด้านการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ หน่วยงานได้ดำเนินการสื่อสารแผนกลยุทธ์ให้พนักงานทุกระดับได้รับทราบและเข้าใจอย่างทั่วถึง พร้อมทั้งมีการบูรณาการแผนกลยุทธ์กับการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์อย่างต่อเนื่องทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

สำหรับการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ องค์กรได้ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะในการคิดเชิงกลยุทธ์ ควบคู่ไปกับการที่หัวหน้างานได้นำเทคนิควิธีการใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรได้ให้ความสำคัญกับการบริหารเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบและครอบคลุมในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการกำหนดทิศทางองค์กร การมีส่วนร่วมของบุคลากร การติดตามประเมินผล และการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงที่มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Poomsrigaeaw and Butrudom (2020) ที่ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงของเทศบาลนครอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม สำหรับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงด้าน การบริหารเชิงกลยุทธ์ ก็ยังคงพบความแตกต่างจากงานวิจัยของ Rattanapong (2022) ที่ทำการศึกษาความเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 18 พบว่า ความเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง อยู่ในระดับมากที่สุด

3) ด้านคุณภาพการจัดการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D.= 0.52) ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า หน่วยงานได้ให้ความสำคัญกับการบูรณาการการทำงานระหว่างส่วนงานภายในอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ตลอดจนมีการพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการทำงานอย่างเป็นระบบ

ในด้านการควบคุมคุณภาพการจัดการ หน่วยงานได้จัดให้มีการตรวจสอบกระบวนการทำงานจากหน่วยงานภายนอก พร้อมทั้งมีการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผลลัพธ์และความคุ้มค่า รวมถึงการดำเนินการเทียบเคียงสมรรถนะกับองค์กรชั้นนำเพื่อการพัฒนาคุณภาพ

อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ โดยคำนึงถึงความไม่ซับซ้อนของกระบวนการทำงาน

สำหรับระบบการบริหารจัดการ องค์กรได้พัฒนาระบบการตัดสินใจที่มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลและสารสนเทศที่มีคุณภาพเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในทุกระดับ

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการจัดการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบูรณาการการทำงาน การมีส่วนร่วมของบุคลากร การควบคุมคุณภาพ และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการยกระดับองค์กรสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงที่มีคุณภาพการจัดการที่เป็นเลิศเช่นเดียวกับ Poomsrigew and Butrudom (2020) ที่ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงของเทศบาลนครอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในระดับมาก เช่นเดียวกับ Mangkalanakesuan (2019) ที่ศึกษาปัจจัยและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงกรณีศึกษา: การยางแห่งประเทศไทย พบว่าการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของการยางแห่งประเทศไทย ด้านคุณภาพการจัดการ อยู่ในระดับสูง

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาอิทธิพลของการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงมหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้ ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงทำนายพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลในการพยากรณ์การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.61 ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานได้ร้อยละ 61 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า ด้านการพัฒนามีอิทธิพลสูงสุด ($\beta = 0.56$) รองลงมาคือด้านการศึกษา ($\beta = 0.19$) และด้านการฝึกอบรม ($\beta = 0.12$) ตามลำดับ

ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rittichai, Kittisaknawin, Techaniyom and Kittisaknawin (2020) ที่ได้ศึกษาอิทธิพลของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงต่อการเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงของสำนักงาน ก.พ.ร. โดยพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อการเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Baisri (2020) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยองค์การที่มีผลต่อองค์การสมรรถนะสูง: กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งพบความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($r = .804$, $p\text{-value} = .001$)

ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ Kaowphong (2020) เรื่องการบริหารคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ สู่การเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง ได้แสดงให้เห็นว่าการมุ่งเน้นทรัพยากรมนุษย์สามารถทำนายการเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงได้ถึงร้อยละ 89.30

อีกทั้งยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sorak and Siththada (2024) ที่ได้ศึกษาแนวทางการบริหารองค์การสมรรถนะสูงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่าการมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารองค์การสมรรถนะสูง โดยผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร การสร้างความก้าวหน้า การฝึกอบรม และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม เช่นเดียวกันกับกับงานวิจัยของ Benwadeng (2019) เรื่องการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของกรมทางหลวง ซึ่งพบว่าปัจจัยระดับบุคคลส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

สอดคล้องกับแผนบริหารและพัฒนาบุคลากร มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ พ.ศ. 2565 – 2569 ซึ่งได้กำหนดกลยุทธ์ การพัฒนาบุคลากรในหลากหลายมิติอันเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง กลยุทธ์ดังกล่าวครอบคลุมทั้ง การพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัย การศึกษา และนวัตกรรม การเสริมสร้างทักษะดิจิทัล การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการ สนับสนุนความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพของบุคลากรทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุน ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แบบบูรณาการ

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญกับการยกระดับและปรับเปลี่ยนทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน (Up Skill - Re Skill) โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดเชิงปริมาณที่ชัดเจน คือ ร้อยละของบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็น พร้อมกำหนดเป้าหมายเชิง ยุทธศาสตร์ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 30 ในปีแรก ไปสู่ร้อยละ 50 ในปีที่ 5 การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายเชิงปริมาณเช่นนี้ แสดงถึงความมุ่งมั่นในการวัดผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม

แผนพัฒนาดังกล่าวได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างรอบด้าน โดยบูรณาการทั้งมิติการฝึกอบรมและ การศึกษา (Training and Education) ผ่านโครงการพัฒนาทักษะหลากหลายรูปแบบและการสนับสนุนการศึกษาต่อในระดับปริญญา เอก อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาตามหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ซึ่งปรากฏชัดเจนในโครงการพัฒนา ต่อเนื่องตลอดปีงบประมาณและการปรับเพิ่มเป้าหมายอย่างเป็นลำดับ อันสะท้อนถึงวิสัยทัศน์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน

ประการสำคัญ มหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเฉพาะที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่พิเศษ โดยมีแผน รองรับความท้าทายเฉพาะของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา ภาษา ตลอดจน การปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ ยุทธศาสตร์ดังกล่าวสะท้อนถึงการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความละเอียดอ่อน และตอบสนองต่อบริบทเฉพาะอย่างมีประสิทธิภาพ (Princess of Naradhiwas University, 2022)

ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรที่มีต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ De Waal (2007) ที่ระบุว่าองค์กรสมรรถนะสูงต้องมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) การบริหารงานที่มีคุณภาพสูง 2) การเปิด กว้างและมุ่งเน้นการดำเนินงาน 3) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ระยะยาว 4) การปรับปรุงและฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง และ 5) คุณภาพของบุคลากร โดยเฉพาะในประเด็นสุดท้ายที่มองว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่มีค่าที่สุดขององค์กร ทั้งนี้ ในบริบทของมหาวิทยาลัยในพื้นที่พิเศษ อย่างสามจังหวัดชายแดนใต้ การพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะสูงยิ่งมีความสำคัญเนื่องจากต้องเผชิญกับความท้าทายเฉพาะพื้นที่ องค์กรสมรรถนะสูงต้องสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ซึ่งในพื้นที่พิเศษนี้ การปรับตัวและการ ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และภาษา รวมถึงสถานการณ์ความไม่สงบ เป็นสิ่งสำคัญที่บุคลากรต้องได้รับการ พัฒนา ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรแบบบูรณาการที่ผสมผสานทั้งด้านการพัฒนา การศึกษา และการฝึกอบรม มี ความสำคัญต่อการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง สอดคล้องงานวิจัยของ Sapyaprapa (2022) ที่เน้นการพัฒนา บุคลากรด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม การพัฒนาบุคลากรในมหาวิทยาลัยยังต้องคำนึงถึงความเฉพาะเจาะจงตามตำแหน่งงาน ความต้องการของ องค์กร และการพัฒนารายบุคคลแบบบูรณาการใน 3 มิติ คือ การพัฒนารายบุคคล การพัฒนาสายอาชีพ และการพัฒนาองค์กร ซึ่งจะ นำไปสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงที่ยั่งยืน

จากผลการวิจัยที่พบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาและด้านการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ De Waal (2007) ที่ระบุว่าคุณภาพของบุคลากรเป็นหนึ่งใน ปัจจัยสำคัญของการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้จำเป็นต้องให้ ความสำคัญกับความเฉพาะเจาะจงของตำแหน่งงาน เนื่องจากบุคลากรสายสนับสนุนมีความหลากหลายของตำแหน่งงานและหน้าที่ รับผิดชอบที่แตกต่างกัน เช่น นักวิชาการศึกษา นักวิชาการเงินและบัญชี นักวิชาการคอมพิวเตอร์ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป เป็นต้น ซึ่ง แต่ละตำแหน่งมีความต้องการในการพัฒนาที่แตกต่างกันตามลักษณะงานและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพควรดำเนินการใน 3 มิติอย่างบูรณาการ ได้แก่ (1) การพัฒนาตามตำแหน่ง (Position-based Development) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะที่จำเป็นสำหรับแต่ละตำแหน่งงาน (2) การพัฒนาตามความต้องการขององค์กร (Organization-based Development) ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย และ (3) การพัฒนารายบุคคล (Individual-based Development) ซึ่งคำนึงถึงศักยภาพ ความสนใจ และแผนพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพของแต่ละบุคคล การพัฒนาทั้ง 3 มิตินี้จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรสายสนับสนุนอย่างครอบคลุมและตอบสนองความต้องการทั้งในระดับบุคคล ตำแหน่งงาน และองค์กร

นอกจากนี้ ในบริบทของมหาวิทยาลัยในพื้นที่พิเศษอย่างสามจังหวัดชายแดนใต้ การพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะสูงยิ่งมีความสำคัญ เนื่องจากต้องเผชิญกับความท้าทายเฉพาะพื้นที่ องค์กรสมรรถนะสูงต้องสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ซึ่งในพื้นที่พิเศษนี้ การปรับตัวและการตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และภาษา รวมถึงสถานการณ์ความไม่สงบ เป็นสิ่งสำคัญที่บุคลากรต้องได้รับการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้สู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านการฝึกอบรม มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในพื้นที่ อีกทั้งควรมีการสำรวจความต้องการและจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการฝึกอบรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างเพียงพอ
2. ด้านการศึกษา มหาวิทยาลัยควรเพิ่มการจัดสรรทุนการศึกษาสำหรับพนักงานสายสนับสนุนให้เพียงพอและทั่วถึง พร้อมทั้งพัฒนาระบบพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาในการให้คำแนะนำด้านการศึกษาต่อที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ ตลอดจนจัดระบบเวลาการทำงานที่มีความยืดหยุ่นเพื่อเอื้อต่อการเรียนต่อของพนักงาน
3. ด้านการพัฒนา ควรส่งเสริมให้พนักงานได้มีโอกาสค้นคว้าหาความรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ที่หลากหลายและปลอดภัย สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพนักงานทั้งภายในและระหว่างมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้พนักงานได้พัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในบริบทพื้นที่พิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านภาษาและวัฒนธรรมที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในพื้นที่
4. ด้านการมุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มหาวิทยาลัยควรพัฒนาระบบการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการในพื้นที่ เพิ่มช่องทางการให้บริการที่หลากหลายและเข้าถึงได้ง่ายภายใต้ข้อจำกัดของพื้นที่ พร้อมทั้งส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและสังคมในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง
5. ด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพนักงานในการกำหนดทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัย พัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในพื้นที่
6. ด้านคุณภาพการจัดการ มหาวิทยาลัยควรพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลและสารสนเทศที่มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีความกระชับและเหมาะสมกับสถานการณ์ในพื้นที่ พร้อมทั้งส่งเสริมการบูรณาการการทำงานระหว่างส่วนงานภายในและระหว่างมหาวิทยาลัยในพื้นที่
7. จากผลการวิจัยที่พบว่าการพัฒนาพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนมีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง มหาวิทยาลัยของรัฐสามจังหวัดชายแดนใต้ ($R^2 = 0.61$) โดยมีองค์ประกอบสำคัญเรียงลำดับตามค่าอิทธิพล ได้แก่ ด้านการพัฒนา ($B = 0.56$) ด้านการศึกษา ($B = 0.19$) และด้านการฝึกอบรม ($B = 0.12$) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญสูงสุดกับด้านการพัฒนา โดยจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล ส่งเสริมระบบพี่เลี้ยงและการสอนงาน สร้างเส้นทางความก้าวหน้าที่ชัดเจน จัดระบบหมุนเวียนงานเพื่อเพิ่มทักษะที่หลากหลาย และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ภายในองค์กร

ด้านการศึกษา ควรสนับสนุนทุนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น สร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่น ส่งเสริมการศึกษาดูงาน จัดหาแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย และสนับสนุนการเข้าร่วมประชุมวิชาการ

สำหรับด้านการฝึกอบรม ควรพัฒนาหลักสูตรที่ตรงความต้องการ นำเทคโนโลยีมาใช้ในการฝึกอบรม จัดทำระบบประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้

การพัฒนาระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้ควรมุ่งเน้นความเฉพาะเจาะจงและความสอดคล้องกับบริบทองค์กร โดยการวิเคราะห์ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับแต่ละตำแหน่ง เพื่อออกแบบแผนการพัฒนาที่มีความเหมาะสม ทั้งนี้ ควรบูรณาการแนวทางการพัฒนาใน 3 มิติหลัก ได้แก่ การพัฒนาตามตำแหน่ง การพัฒนาตามความต้องการขององค์กร และการพัฒนารายบุคคล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1 การพัฒนาตามตำแหน่ง (Position-based Development)

การพัฒนาตามตำแหน่งเป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นเฉพาะสำหรับแต่ละตำแหน่งงาน ซึ่งมหาวิทยาลัยควรดำเนินการดังนี้

7.1.1 การจัดทำสมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะเฉพาะตำแหน่ง (Functional Competency) ให้มีความชัดเจนและเป็นระบบ โดยกำหนดตัวชี้วัดสมรรถนะ (Competency Indicators) และระดับความเชี่ยวชาญ (Proficiency Level) ที่คาดหวังสำหรับแต่ละตำแหน่ง

7.1.2 การกำหนดเส้นทางพัฒนาตามความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path Development) ที่ชัดเจน ซึ่งจะเชื่อมโยงกับแผนความก้าวหน้าในสายอาชีพของบุคลากรแต่ละตำแหน่ง

7.1.3 การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน (Work Manual) และมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard Operating Procedure) สำหรับแต่ละตำแหน่งเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและถ่ายทอดองค์ความรู้

7.1.4 การพัฒนาระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) และระบบการสอนงาน (Coaching System) สำหรับบุคลากรใหม่ในแต่ละตำแหน่ง เพื่อเร่งกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน

7.1.5 การจัดการฝึกอบรมเฉพาะทาง (Specialized Training) ที่สอดคล้องกับลักษณะงานและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของแต่ละตำแหน่ง

7.2 การพัฒนาตามความต้องการขององค์กร (Organization-based Development)

การพัฒนาตามความต้องการขององค์กรเป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และทิศทางเชิงกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งมหาวิทยาลัยควรดำเนินการดังนี้

7.2.1 การเชื่อมโยงแผนพัฒนาศักยภาพบุคลากรกับแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย (Strategic Alignment) เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีทิศทางที่สอดคล้องและส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์กร

7.2.2 การจัดการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะร่วม (Common Skills) ที่จำเป็นสำหรับบุคลากรทุกตำแหน่ง เช่น ทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) ทักษะการสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม (Cross-cultural Communication Skills) และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking Skills)

7.2.3 การพัฒนาภาวะผู้นำ (Leadership Development) และทักษะการทำงานเป็นทีม (Teamwork Skills) เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันและการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย

7.2.4 การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กร (Learning Culture and Knowledge Sharing) ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) และชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice)

7.2.5 การพัฒนาทักษะการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินและการบริหารความเสี่ยง (Emergency Response and Risk Management Skills) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับบุคลากรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่พิเศษอย่างสามจังหวัดชายแดนใต้

7.3 การพัฒนารายบุคคล (Individual-based Development)

การพัฒนารายบุคคลเป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรแต่ละคนตามความสนใจ ความถนัด และเป้าหมายการพัฒนาส่วนบุคคล ซึ่งมหาวิทยาลัยควรดำเนินการดังนี้

7.3.1 การจัดจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plan: IDP) ที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และศักยภาพของบุคลากรแต่ละคน โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนา (Development Goals) แผนการดำเนินงาน (Action Plan) และตัวชี้วัดความสำเร็จ (Success Indicators) ที่ชัดเจน

7.3.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) ผ่านระบบการเรียนรู้ออนไลน์ (E-learning) และแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Learning Resources) ที่มีความหลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย

7.3.3 การสนับสนุนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น (Advanced Education) ตามความสนใจและความถนัดของบุคลากรแต่ละคน ผ่านการจัดสรรทุนการศึกษา (Scholarship) และการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่น (Educational Collaboration)

7.3.4 การจัดให้มีที่ปรึกษาด้านการพัฒนาอาชีพ (Career Development Advisor) สำหรับบุคลากรแต่ละคน เพื่อให้คำแนะนำและช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสม

7.3.5 การส่งเสริมการหมุนเวียนงาน (Job Rotation) และการมอบหมายงานที่ท้าทาย (Challenging Assignment) เพื่อเพิ่มพูนทักษะที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานที่แตกต่าง

7.4 การบูรณาการแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเชิงนโยบาย

เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้เกิดประสิทธิผลสูงสุด มหาวิทยาลัยควรดำเนินการในเชิงนโยบายดังนี้

7.4.1 การจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอและต่อเนื่องสำหรับการพัฒนาบุคลากรทั้ง 3 มิติข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาซึ่งมีอิทธิพลสูงสุดต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ($B = 0.56$)

7.4.2 การกำหนดให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวชี้วัดสำคัญ (Key Performance Indicator) ในแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย และมีการรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

7.4.3 การบูรณาการแผนพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับบริบทพิเศษของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และภาษา รวมถึงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่

7.4.4 การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาบุคลากร (Monitoring and Evaluation System) ที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การประเมินปฏิกิริยา (Reaction) การประเมินการเรียนรู้ (Learning) การประเมินพฤติกรรม (Behavior) และการประเมินผลลัพธ์ (Results)

7.4.5 การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์และปรับปรุงกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร

การบูรณาการแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 3 มิติข้างต้น ร่วมกับการดำเนินการในเชิงนโยบายที่เหมาะสม จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้สู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงที่มีความยั่งยืน สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุพันธกิจในการพัฒนาการศึกษาและสังคมในพื้นที่พิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐในสามจังหวัดชายแดนใต้กับมหาวิทยาลัยในพื้นที่อื่น เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีและนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

2. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนในด้านอื่นๆ เพิ่มเติม

บรรณานุกรม

- Baisri, A. (2020). *Organizational Factors Affecting High Performance Organizations Case Study: A Private Company*. Ramkhamhaeng University. Retrieved March 12, 2024, from http://www.mba.industrial-abstract.ru.ac.th/AbstractPdf/2563-1-1_1627395570.pdf
- Benwadeng, A. (2019). *High Performance Organization of the Department of Highways* (Degree Master of Public Management). Sukhothai Thammathirat Open University. Retrieved March 20, 2024, from <https://shorturl.asia/lt0rO>
- Chaiyarat, P. (2019). *Human Resource Development to Support Innovative Organization* (Master's thesis). Mahidol University. Retrieved March 11, 2024, from <https://archive.cm.mahidol.ac.th/bitstream/123456789/3209/1/TP%20MS.045%202562.pdf>
- Chueakprom, S., Mangkang, P., & Boonprasert, A. (2022). Innovative Leadership Affecting the High-Performance Organization of Schools under the Bureau of Education, Pattaya City in Chonburi Province. *Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University*, 19(86), 123-139. Retrieved March 11, 2024, from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/article/view/252355/173608>
- De Waal, A. A. (2007). The Characteristics of a High Performance Organization. *Business Strategy Series*, 8(3), 179-185. Retrieved March 29, 2025, from <https://doi.org/10.1108/17515630710684178>
- Dharmniti Internal Audit Company Limited. (2023). *How to prepare organizations effectively for risk management*. Retrieved March 11, 2024, from <https://www.dir.co.th/en/news/ia-news/cope-with-risks-1-2.html>
- Hair JR, J. F., Anderson, R. E., Babin, B. J., & Black, W. C. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). Retrieved from <https://shorturl.asia/YbKxL>
- Hongwiangchan, N. (2020). Human Resource Development of Construction Business Entrepreneurs in Bangkok. In *The 5th National and International Conference, Rangsit University National Conference 2020* (pp.870-880). Pathum Thani: Rangsit University. Retrieved March 19, 2024, from <https://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation2020/NA20-003.pdf>
- HREX asia. (2019). *Human Resource Development: HRD*. Retrieved April 3, 2025, from <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190423-human-resource-development/>
- Human Soft. (n.d.). *What is HRD and What is Its Important Role in Organization*. Retrieved March 13, 2024 from <https://www.humansoft.co.th/th/blog/what-is-hrd>
- Jaidee, K. (2021). Sustainable Community Development to Reduce Inequality: A Case Study of Southern Border Provinces of Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences, Suan Sunandha Rajabhat University*, 4(2), 76-93. Retrieved March 11, 2024, from <https://ssrujournal.com/index.php/hssru/article/download/152/122>
- Kaowphong, S. (2020). *The Administration of the Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University, towards the Status of a High Performance Organization* (Master's thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Retrieved March 20, 2024, from <https://ir.stou.ac.th/bitstream/123456789/7795/1/FULLTEXT.pdf>

- Kojaranon, T. (2019). *Developing Management System of Primary Schools Toward High Performance Organization* (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Retrieved March 13, 2024, from http://202.28.34.124/dspace/bitstream/123456789/32/1/560_10561002.pdf
- Kongthep, W. (2018). *High Performance Organization*. Retrieved March 11, 2024, from https://www.gotoknow.org/posts/332542?fbclid=IwAR3ahTiQcU1%20AhUTCJhdx68.yRh%20ERc0fL24ql_VYRX9M QB9eXuxmF6PGaw-CE
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610. Retrieved March 11, 2024, from <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Mangalanakesuan, N. (2019). *Factors and Human Resource Development Affecting High Performance Organization: A Case Study Rubber Authority of Thailand* (Master' s thesis). National Institute of Development Administration. Retrieved March 12, 2024, from <https://libdcmis.nida.ac.th/thesis6/2562/b210806e.pdf>
- NACC ITA. (2025). *Assessment of Ethics and Transparency in the Operations of Government Agencies*. Retrieved April 3, 2024, from <https://itas.nacc.go.th/report/rpt0401new?year=2024&departmentcatId=8&assessmentId=602&isPublic=True>
- Nadler, L., & Wiggs, G. D. (1989). *Managing Human Resource Development*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Nakkasem, W., & Bumrerb, P. (2023). Competency Management of Support Staff in Public University for Sustainable Development. *Journal of Educational Innovation and Research*, 7(2), 657-676. Retrieved April 3, 2025, from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jeir/article/download/259324/178743>
- National Think Tank Institute. (2023). *A Study of Policy Proposals to Solve Problems and Obstacles to University Administration Arising from the Use of Section 157 of the Criminal Code*. Retrieved March 11, 2024, from <https://shorturl.asia/Ng4Qw>
- Pador, Y., Vehachar, R., Werathummo, A., & Suwanmanee, S. (2023). Confirmatory Factor Analysis of the Holistic Learning Management of Educational Development for Special Administration Zone in Southern Thailand. *Journal of Yala Rajabhat University*, 18(2), 122-130. Retrieved March 11, 2024, from https://so04.tci-thaijo.org/index.php/yr_u_human/article/view/261559/179323
- Rattanapong, W. (2022). *High Performance Organization of Private School Under Regional Education Office No.18* (Master' s thesis). Srinakharinwirot University. Retrieved March 20, 2024, from <https://shorturl.asia/t31Te>
- Poomsrigeaw, W., & Butrudom, T. (2020). The Factors Affecting High Performance Organization of Udonthani Municipality. *Humanities and Social Sciences Review*, 9(1), 25-36. Retrieved March 19, 2024, from <http://www.human.lpru.ac.th/husocojs/index.php/HUSOCReview/article/download/218/153>
- Pramchote, P. (2020). *A Developing Approach to Quality Management of Mahidol University International College toward High Performance Organization in International Higher Education Institutes* (Master' s thesis). Chulalongkorn University. Retrieved April 3, 2025, from <https://shorturl.asia/tRY7q>
- Princess of Naradhiwas University. (2022). *Human Resource Management and Development Plan Narathiwat Rajanakarin University 2022 – 2026*. Retrieved March 14, 2024, from <https://shorturl.asia/yIti2>

- Rittichai, A., Kittisaknawin, C., Techaniyom, K., & Kittisaknawin, A. (2020). The Influence of Human Resource Development and Readiness to Change on High Performance Organization of Office of the Public Sector Development Commission (OPDC). *Journal of Management Science Review*, 22(2), 37-48. Retrieved March 20, 2024, from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/msaru/article/view/247246/167774>
- Saithong, A. (2021). The Development of Supporting Personnel of the Faculty of Education and Promotion Assignment of Higher Positions for Support Personnel at Silpakorn University. *Journal of Educational Studies, Silpakorn University*, 19(2), 162-177. Retrieved March 16, 2024, from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/suedujournal/article/download/242022/171359>
- Sapyaprapa, C. (2022). Development of Government Learning Organizations According to the Principles of Social Welfare. *Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences*, 3(2), 36-48. Retrieved March 29, 2025, from https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOB_EHS/article/download/265009/176124
- Sitthanukul, R. (2008). *Study of Work Stress among Staff Nurses in Eastern Region Hospitals* (Master's thesis). Burapha University. Retrieved March 19, 2024, from <https://buuir.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/12979>
- Sopin, S., & Koomkhinam, T. (2021). Creative Leadership of School Administrators Affecting High Performance Organization of School under the Secondary Educational Service Area Office 21. *Ratchaphruek Journal*, 19(1), 140-150. Retrieved March 20, 2024, from <https://shorturl.asia/u30dY>
- Sorak, D., & Siththada, T. (2024). Guidelines for High Performance Organizational Management of School Administrators Under Bangkok North Krungthong District Group. *Sirindhorn Paritta Journal*, 25(1), 351-363. Retrieved March 2, 2024, from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jsr/article/view/262717/183242>
- Strategy and Development Division Pattani Campus. (2024). *Development Plan of Prince of Songkhla University, Pattani Campus, 4-year period (2024 - 2027)*. Retrieved March 15, 2024, from https://www.psu.ac.th/pattani/files/670331_PSU-PN_2567-2570.pdf
- Thongmark, S., Neimted, W., Choosuwan, R., & Sittichai, R. (2018). Looking Backwards and Forwards of Educational Quality in Three Southern Border Provinces of Thailand [Special issue]. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 5, 168-198. Retrieved March 11, 2024 from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pnuhuso/article/download/117021/101895/>
- Ubon Ratchathani University. (2022). *Personnel Development Plan*. Retrieved March 16, 2024, from <https://www.ubu.ac.th/web/senate/news/21314/>
- Waal, A., & Sultan, S. (2012). Applicability of the High-Performance Organization Framework in the Middle East: The case of Palestine Polytechnic University. *Education Business and Society Contemporary Middle Eastern Issues*, 5(3), 213-223. Retrieved March 11, 2024 from https://www.researchgate.net/publication/262890330_Applicability_of_the_high_performance_organization_framework_in_the_Middle_eastThecaseofPalestine_PolytechnicUniversity
- Yala Rajabhat University. (2024). *Human Resource Development Action Plan of Yala Rajabhat University*. Retrieved March 14, 2024 from <https://drive.google.com/file/d/18m9CanxvYa1ObwwjUJ1Qat8MwmOCgws/view>

Received:	20-03-2025
Revised:	09-06-2025
Accepted:	07-07-2025

การพัฒนาตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น Strategic Model Development for Smart City Management in Khon Kaen

นุชรา พิมพ์า^{*1}

Nuchara Pimpa

nucharapp919@gmail.com

นราธิป ศรีราม²

Narathip Sriram

narasri99@gmail.com

นพดล อุดมวิศวกุล²

Noppadol Udomwisawakul

noppadol.udom@gmail.com

บทคัดย่อ

การเสริมพลังการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่นที่ทำให้เมืองมีประสิทธิภาพ (Efficient) น่ายอยู่อาศัย (Livable) และยั่งยืน (Sustainable) เป็นโจทย์ที่ท้าทายคำตอบ เมืองอัจฉริยะขอนแก่นเป็นต้นแบบความสำเร็จที่มีการพัฒนาอย่างจริงจัง และมีกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะที่แตกต่างจากเมืองอื่น การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย (1) เพื่อพัฒนารอบตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (2) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น และ (3) เพื่อสังเคราะห์ตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า (1) กรอบตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ประกอบด้วย 5 ปัจจัยหลักที่สำคัญ และ 19 ตัวชี้วัด (2) ผลการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น พบว่า การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่นเน้นการจัดการตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการแบบประสานความร่วมมือ ภาวะผู้นำ และการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น ซึ่งเมื่อพิจารณาโครงสร้างเชิงสาเหตุของตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์เหล่านี้พบว่า ตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น คือ การเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น การมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่นในฐานะที่เป็นผลลัพธ์สุดท้ายของตัวแบบวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ได้รับอิทธิพลรวมสูงสุดจากการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น

* Corresponding Author

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student in Doctor of Philosophy Program in School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

รองลงมาคือ การมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำ (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.44^* 0.26^* และ 0.17^* ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางอ้อม (IE) เท่ากับ 0.25^* 0.10^* และ 0 และค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม (TE) เท่ากับ 0.69^* 0.36^* และ 0.17^* ตามลำดับ) และโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 103$, $p\text{-value} = 0.1023$, GFI = 0.96, AGFI = 0.99 และ RMSEA = 0.031) และ (3) ผลการสังเคราะห์ตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ได้ตัวแบบเชิงกลยุทธ์ ชื่อว่า “โมเดลการเสริมพลังการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (Khon Kaen Smart City Empowerment Model)”

คำสำคัญ: ตัวแบบเชิงกลยุทธ์, การจัดการเมืองอัจฉริยะ, เมืองอัจฉริยะขอนแก่น

Abstract

Empowering the development of Khon Kaen Smart City to make the city efficient, livable and sustainable is a question worth searching for answers. Khon Kaen Smart City is a successful model that has been seriously developed and has a smart city management strategy differing from other cities. This research aims (1) to develop a framework of strategic indicators for Khon Kaen Smart City management, (2) to analyze the causal relationship structure of the strategic indicators for Khon Kaen Smart City management, and (3) to synthesize a strategic management model for Khon Kaen Smart City. The study employs a mixed-methods approach combining qualitative and quantitative research methodologies.

The research findings reveal that (1) the framework of strategic indicators for Khon Kaen Smart City management comprises five key factors and 19 indicators; (2) the analysis of the causal relationship structure of these strategic indicators shows that Khon Kaen Smart City management emphasizes key strategic indicators, including participation, collaborative governance, leadership, and decentralization. The causal structure analysis indicates that the most influential factors directly affecting the efficiency and effectiveness of Khon Kaen Smart City development are, in order, decentralization, participation and leadership. Considering the efficiency and effectiveness of Khon Kaen Smart City development as the ultimate outcomes of the model, it was found that these outcomes are most strongly influenced by enhancing the role of local authorities, followed by participation and leadership. The direct effect (DE) coefficients were 0.44*, 0.26*, and 0.17*; indirect effect (IE) coefficients were 0.25*, 0.10*, and 0; and total effect (TE) coefficients were 0.69*, 0.36*, and 0.17*, respectively. The developed model is empirically validated and consistent with empirical data ($\chi^2 = 103$, p-value = 0.1023, GFI = 0.96, AGFI = 0.99, and RMSEA = 0.031). (3) The synthesis of the strategic management model for Khon Kaen Smart City resulted in a model titled the "Khon Kaen Smart City Empowerment Model."

Keywords: Strategic Model, Smart City Management, Khon Kaen Smart City

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาโลกได้กลายเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว ซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์ของโลก (Global Phenomenon) การเป็นเมือง (urbanization) จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติ ทั้งประชากร ลักษณะทางกายภาพ ความต้องการบริการสาธารณะใหม่ๆ การรวมกลุ่มของประชาชน รวมถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ และวิถีการดำรงชีวิตแบบเมืองสะท้อนถึงความต้องการลักษณะการบริหารจัดการเมืองที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และการเติบโตของเมืองส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งทางบวกและลบ ในทางบวกเมืองส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โอกาสในการทำงานสูงขึ้น มีนวัตกรรมใหม่ หากแต่ถ้าเมืองเติบโตโดยขาดทิศทาง และขาดการบริหารจัดการที่ดีก็จะนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ มากมาย ซึ่งหลายๆ เมืองในโลกนี้กำลังเผชิญอยู่ เช่น การเกิดแหล่งเสื่อมโทรม ความไม่พอเพียงของโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาจราจร ปัญหาสิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และหยุดยั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ การจัดการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับเมืองทั่วโลก

คำถามสำคัญคือ ควรมีแนวทางและการบริหารจัดการเมืองอย่างไรเพื่อทั้งป้องกันปัญหาและสามารถจัดการปัญหาต่างๆ ของเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้นั้นยังพัฒนาให้เมืองเป็นกลไกของการพัฒนาประเทศ (Cities as an engine of growth and social quality) จึงเกิดแนวคิดการพัฒนาเมืองในรูปแบบหนึ่งขึ้นมา เรียกว่า การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) และกำลังได้รับความนิยมและแพร่หลายมากขึ้นทั่วโลก เนื่องจากในปัจจุบันความก้าวหน้าของการค้นพบและวิทยาการความรู้ของมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีในด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและคุณภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์เป็นอย่างมาก

มาก เมืองอัจฉริยะ (Smart City) ทำให้เกิดชุมชนเมืองที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่อาศัยและได้รับคุณภาพในการใช้ชีวิตที่ดีขึ้น เป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัยและมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทำการเชื่อมโยงระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองเข้าด้วยกันแบบบูรณาการ เพื่อให้การบริหารจัดการเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายสูงสุด 3 ประการ ได้แก่ ประสิทธิภาพ (Efficient) น่าอยู่อาศัย (Livable) และยั่งยืน (Sustainable)

ขอนแก่นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นต้นแบบเมืองอัจฉริยะที่มีการพัฒนาอย่างจริงจัง และมีรูปแบบที่แตกต่างจากเมืองอื่น โดยความร่วมมือในทุกภาคส่วนของเมือง ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาคเอกชน ภาคประชาสังคม หอการค้า สภาอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย ภาคท้องถิ่น รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลส่วนกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่นมีความพร้อมทั้งด้านทรัพยากรที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาล ความพร้อมด้านศักยภาพบุคลากร ความพร้อมด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม และมีความพร้อมด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาตามแนวทางเมืองอัจฉริยะ (King Prajadhipok's Institute, 2020) นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนของเมืองขอนแก่นได้มีการปรับตัวในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และมีความพร้อมที่จะเป็นพลเมืองอัจฉริยะในอนาคต ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเมืองขอนแก่นมีศักยภาพและความพร้อมที่มีความโดดเด่นกว่าเมืองอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด (Prawanne, 2020) และมีแผนพัฒนาเมืองอัจฉริยะครอบคลุมทั้ง 7 มิติ ได้แก่ Smart Economy, Smart Mobility, Smart Energy, Smart Environment, Smart Governance, Smart Living และ Smart People ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเมืองอัจฉริยะในระดับชาติ มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองตามแนวทางเมืองอัจฉริยะที่มีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ การพัฒนาไว้อย่างชัดเจนทั้งในระดับจังหวัดและเทศบาลนครขอนแก่น โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้าน Mobility ซึ่ง สอดรับกับแผนพัฒนาจังหวัดที่เน้นการเป็นศูนย์กลางใน 3 ด้านหลัก คือ การเป็นเมืองราง การเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ (Medical Hub) และการเป็นศูนย์กลางทางการประชุมและสัมมนา (Mice City) (Hiranyawong, Ratchatavechakun, Setthasomboon, & Nualyai, 2020) เมืองขอนแก่นได้เริ่มดำเนินการตามแผนพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถพัฒนาต่อยอดเพิ่มเติมได้อย่างรวดเร็วกว่าเมืองอื่นๆ

จากการสำรวจของ Thailand Smart Cities Index ขอนแก่นติดอันดับ Top 5 เมืองที่มีคุณภาพชีวิตดีที่สุดในประเทศไทย และเป็นเมืองอัจฉริยะต้นแบบที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงที่สุดในภาคอีสาน ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมามีจำนวนสตาร์ทอัพและบริษัทเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นกว่า 30% ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอัจฉริยะมีระบบขนส่งสาธารณะอัจฉริยะ (Smart Transit) ที่มีผู้ใช้บริการขอนแก่นซีทีบีเอส มากกว่า 2 ล้านคนต่อปี สำหรับโครงการ LRT ภายใน 10 ปี หลังเปิดใช้งานคาดว่าจะช่วยลดปริมาณรถยนต์บนถนนได้มากกว่า 30% และระบบ Smart Traffic Management ช่วยลดระยะเวลาการติดขัดเฉลี่ยลง 15-20% โครงการ Khon Kaen Waste-to-Energy มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดมลพิษและปัญหาสิ่งแวดล้อม ลดขยะฝังกลบได้มากกว่า 50 ตันต่อวัน ระบบ Smart Water Management ช่วยลดปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่เสี่ยงได้มากกว่า 70% ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา โครงการ Smart Air Quality Monitoring ช่วยลดปัญหาฝุ่น PM2.5 ได้มากกว่า 20% และในการพัฒนาด้านสาธารณสุขและคุณภาพชีวิตมีอัตราการเข้าถึง Telemedicine เพิ่มขึ้นกว่า 40% รวมถึงโรงพยาบาล ศรีนครินทร์มีโครงการ AI Diagnosis ที่สามารถวินิจฉัยโรคได้แม่นยำกว่า 85% (Digital Economy Promotion Agency, 2022)

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะชั้นนำจากทั่วโลกที่มีประสิทธิภาพล้วนมีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการเมืองที่ชาญฉลาด และต้องอาศัยปัจจัยด้านการจัดการต่างๆ เป็นเครื่องมือ เพื่อให้เกิดพลังในการผลักดันให้การพัฒนาเมืองอัจฉริยะก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เช่น ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (Participation Factor) (Zhou, 2020) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการแบบประสานความร่วมมือ (Collaborative Governance Factor) (Makilya, 2020) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (Leadership Factor) (Nxangani, 2019) และปัจจัยด้านการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น (Decentralization Factor) (Wang, 2018) ถ้าทำการศึกษาเชิงลึกในบริบทของเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ปัจจัยด้านการจัดการเหล่านี้ได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเมืองหรือไม่ อย่างไร จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น เพื่อพัฒนารอบตัวชีวิตเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น และ เมื่อวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชีวิตเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่นแล้ว ผล

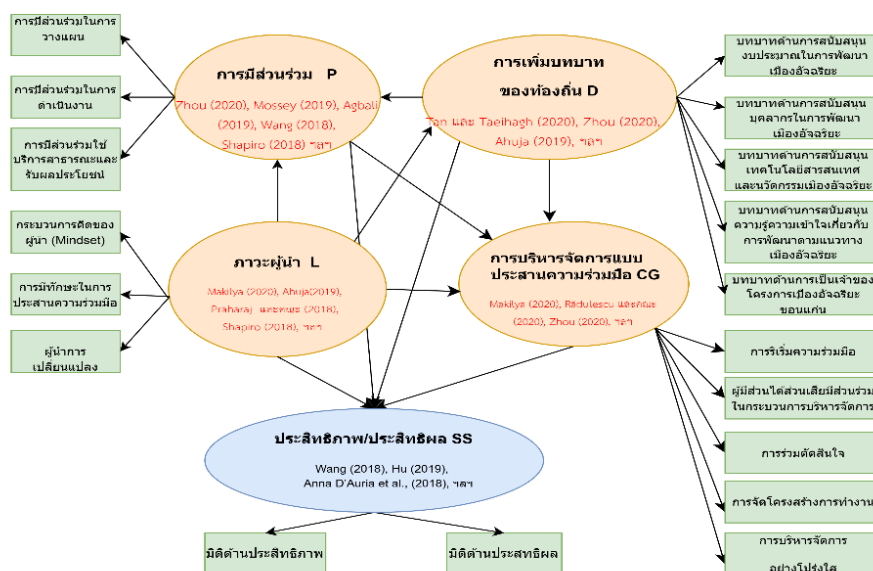
การวิเคราะห์สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ เพื่อให้ได้บทสรุปตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่นที่เหมาะสมเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการเสริมพลังการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ และใช้เป็นต้นแบบความสำเร็จ ซึ่งไม่เพียงแต่สำหรับเมืองขอนแก่นแต่ยังสามารถประยุกต์ใช้กับเมืองอื่นๆ ที่ต้องการพัฒนาเป็นเมืองอัจฉริยะในบริบทของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารอบตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น
3. เพื่อสังเคราะห์ตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น

วิธีการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น จำนวน 12 คน แล้วนำข้อคิดเห็นมาสกัดตัวแปรด้วยการวิเคราะห์คำมิติสัมพันธ์แบบฉันทามติเพื่อพัฒนาเป็นตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น และขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามวัดระดับความคิดเห็นของผู้บริหารหน่วยงานราชการในพื้นที่เมืองอัจฉริยะขอนแก่น เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่นที่มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น และใช้ทดสอบเพื่อยืนยันความสอดคล้องของตัวชี้วัดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้กรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรของการวิจัยเป็นผู้บริหารของหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น และผู้บริหารจากภาคส่วนอื่นๆ ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำนวน 476 คน กลุ่มตัวอย่างที่ต้องใช้ในการวิจัยใช้สูตรของยามานะ $n = \frac{N}{1+N(e)^2}$ โดยที่ $n =$

ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ N = ขนาดของประชากรทั้งหมด และ e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ (Sampling Error) (Yamane, 1967) แทนค่าในสูตรได้ดังนี้ $217.35 = \frac{476}{1+476(0.05)^2}$ ที่ความคลาดเคลื่อนของการเลือกกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 218 คน ในการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ในการเก็บข้อมูลการวิจัย ได้รับข้อมูลส่งกลับคืน จำนวน 336 คน และเป็นข้อมูลคำตอบที่สมบูรณ์ จำนวน 329 คน ดังนั้นในการวิจัยในครั้งนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 329 คน (คิดเป็น 69 % ของจำนวนประชากร) ผ่านเกณฑ์ 218 ตัวอย่าง สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารของหน่วยงานราชการในพื้นที่เมืองอัจฉริยะขอนแก่นต่อบทบาทของเมืองอัจฉริยะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมากำหนดเป็นตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่นมากน้อยเพียงใด แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล เป็นลักษณะให้เลือกตอบเกี่ยวกับ เพศ อายุ ตำแหน่ง และระดับการศึกษา และ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับตัวแบบเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อการจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือใช้วิธีการทดสอบความตรง หรือความเที่ยงตรง (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย ด้วยการหาค่า IOC (Index of Item – Objective Congruence) ได้ค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปจึงจะใช้ได้ (Siripanchorn, 2010) พบว่าทุกข้อคำถามมีค่า IOC มากกว่า 0.50 และวิธีการหาค่าความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Reliability Coefficient Alpha) ซึ่งได้ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.95 แสดงถึงความเชื่อมั่นของเครื่องมืออยู่ในระดับดีมาก (Nunnally, & Bernstein, 1994)

การเก็บรวบรวมข้อมูลผ่าน 2 ช่องทาง คือ ช่องทางแรกผ่านทางไปรษณีย์ และช่องทางที่สองผ่านทางอีเมล หรือ ทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งในการส่งคืนคำตอบสามารถส่งคืนเป็นเอกสารแบบสอบถามทางไปรษณีย์ หรือส่งคำตอบ ทางออนไลน์ผ่านระบบ Google Form และได้รับข้อมูลส่งกลับคืน จำนวน 336 คน ซึ่งเป็นข้อมูลคำตอบที่สมบูรณ์ จำนวน 329 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) และโปรแกรม Lisrel ดังนี้

- (1) วิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment correlation)
- (2) วิเคราะห์ค่าดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square Statistic: < 2) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการพัฒนารอบตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาองค์ประกอบ หรือตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์ของการจัดการเมืองอัจฉริยะ จากงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ จำนวน 40 เรื่อง เพื่อให้สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ร่วมกับผลการวิจัยในส่วนอื่นๆ ต่อไป แล้วนำมาสังเคราะห์และสกัดหาประเด็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยโดยนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นแนวคำถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น เพื่อใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปตามตัวแปรที่ศึกษาได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปรที่ศึกษา นักวิชาการ / ปีที่พิมพ์	การมีส่วนร่วม (Participation)	การบริหารจัดการแบบ ประสานความร่วมมือ (Collaborative Governance)	ภาวะผู้นำ (Leadership)	การเพิ่มบทบาทของ ท้องถิ่น (Decentralization)	ประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลการ พัฒนาเมือง อัจฉริยะ
1. Malek, Lim, and Yigitcanlar (2021)	✓				
2. Williams (2020)	✓	✓		✓	
3. Makilya (2020)		✓	✓		✓
4. Zhou (2020)	✓	✓		✓	✓
5. Ahuja (2019)	✓	✓	✓	✓	✓
6. Tariq, Faumatu, Hussein, Shahid, and Muttil (2020)	✓				✓
7. Agbali, M. (2019)	✓	✓			
8. Mossey (2019)	✓	✓			✓
9. Nxangani (2019)			✓	✓	
10. Yigitcanlar, Han, and Kamruzzaman (2019)	✓	✓			
11. Almeida (2019)	✓			✓	
12. Mendes Rodrigues (2019)	✓	✓			
13. Amacifuen Vilchez (2018)	✓	✓		✓	
14. Wang (2018)	✓	✓		✓	✓
15. Cronemberger (2018)	✓	✓	✓	✓	
16. Shapiro (2018)	✓	✓	✓		
17. Hu (2019)	✓	✓			✓
18. Chudiniva and Afonina (2018)	✓	✓			✓
19. Praharaj, Han, and Hawken (2018)	✓	✓	✓	✓	✓
20. Khan, Woo, Nam, and Chathoth (2017)	✓				✓
21. Çinar Umdü, and Alakavuk (2020)					✓
22. D'Auria, Tregua, and Vallejo-Martos (2018)					✓
23. Bibri (2019)	✓	✓			✓
24. Rodrigues and Franco (2018)					✓
25. Leleux and Webster (2018)	✓	✓			✓
26. Khomsı (2016)	✓	✓			✓
27. Homstad (2019)	✓	✓			✓
28. Ciacci, Ivaldi, and González-Relaño. (2021)				✓	✓
29. Stanković, Džunić, Džunić, and Marinković (2017)					✓
30. Mukhametov, D. (2019)	✓	✓			✓
31. Bibri and Krogstie (2019)	✓	✓			✓
32. Rădulescu, Slava, Rădulescu, Toader, Toader, and Boca (2020)		✓			✓
33. Rahul and Solanki (2018)	✓	✓			✓
34. Tan and Taihagh (2020)	✓	✓		✓	✓
35. Wong (2019)		✓			✓
36. Alawdah (2017)			✓	✓	✓
37. Kogan and Lee (2014)	✓	✓			✓
38. Wiig (2014)	✓				✓
39. Washburn, Sindhu, Balaouras, Dines, Hayes, and Nelson (2010)					✓
40. Hollands (2008)					✓

จากผลการวิจัยเอกสารและผลการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาวิเคราะห์และสรุปหาความสัมพันธ์และฉันทามติของความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ สามารถสรุปและนำมากำหนดเป็นตัวแปรแฝง และตัวแปรที่สังเกตได้ (ตัวชี้วัด) แล้วพัฒนาเป็นข้อคำถามของแบบสอบถามสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้ข้อคิดเห็นที่มีผู้ให้ความเห็นตรงกันหรือใกล้เคียงกันเพื่อประกอบการจัดทำกรอบตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ได้ผลการศึกษาประกอบด้วย 5 ปัจจัยหลักที่สำคัญ (ตัวแปรแฝง) และ 19 ตัวชี้วัด (ตัวแปรสังเกตได้) ดังนี้ ตัวแปรแฝงตัวที่ 1 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (Participation) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ (ตัวชี้วัด) 3 ตัว ตัวแปรแฝงตัวที่ 2 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการแบบประสานความร่วมมือ (Collaborative Governance) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ (ตัวชี้วัด) 6 ตัว ตัวแปรแฝงตัวที่ 3 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (Leadership) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ (ตัวชี้วัด) 3 ตัว ตัวแปรแฝงตัวที่ 4 ปัจจัยด้านการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น (Decentralization) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ (ตัวชี้วัด) 5 ตัว และตัวแปรแฝงตัวที่ 5 ปัจจัยด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ (ตัวชี้วัด) 2 ตัว

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น

จากผลการวิจัยในส่วนที่ 1 สามารถจัดทำเป็นโมเดลต้นแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักที่สำคัญซึ่งเป็นตัวแปรแฝง และ 19 องค์ประกอบย่อย หรือตัวแปรสังเกตได้ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงทุกตัวในโมเดลต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ≥ 0.50 ขึ้นไป (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม (Participation) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (ค่า Factor Loading = 0.70) 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (ค่า Factor Loading = 0.83) และ 3) การมีส่วนร่วมให้บริการสาธารณะและรับผลประโยชน์จากการดำเนินการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (ค่า Factor Loading = 0.83)

2. การบริหารจัดการแบบประสานความร่วมมือ (Collaborative Governance) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การริเริ่มความร่วมมือ (ค่า Factor Loading = 0.84) 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการ (ค่า Factor Loading = 0.89) 3) การร่วมตัดสินใจ (ค่า Factor Loading = 0.88) 4) การจัดโครงสร้างการทำงาน (ค่า Factor Loading = 0.83) 5) กำหนดกลยุทธ์และเป้าหมายการทำงานร่วมกัน (ค่า Factor Loading = 0.88) และ 6) การบริหารจัดการอย่างโปร่งใส (ค่า Factor Loading = 0.90)

3. ภาวะผู้นำ (Leadership) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) กระบวนการคิดของผู้นำ (Mindset) (ค่า Factor Loading = 0.86) 2) การมีทักษะในการประสานความร่วมมือ (ค่า Factor Loading = 0.87) และ 3) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (ค่า Factor Loading = 0.84)

4. การเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น (Decentralization) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) บทบาทด้านการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (ค่า Factor Loading = 0.85) 2) บทบาทด้านการสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (ค่า Factor Loading = 0.85) 3) บทบาทด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมเมืองอัจฉริยะ (ค่า Factor Loading = 0.90) 4) บทบาทด้านการสนับสนุนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาตามแนวทางเมืองอัจฉริยะ (ค่า Factor Loading = 0.90) และ 5) บทบาทด้านการเป็นเจ้าของโครงการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (ค่า Factor Loading = 0.88)

5. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) มิติด้านประสิทธิภาพการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (ค่า Factor Loading = 0.81) และ 2) มิติด้านประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (ค่า Factor Loading = 0.83)

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยอิทธิพลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่าตัวแปรการบริหารจัดการแบบประสานความร่วมมือ (CG) ค่า sig. = .697 มีค่ามากกว่า .05 จึงไม่สามารถนำไปใช้พยากรณ์ได้ จึงได้สกัดตัวแปรนี้ทิ้งไปได้โมเดลการวิจัยใหม่เพื่อเป็น

โมเดลต้นแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักที่สำคัญซึ่งเป็นตัวแปรแฝง และ 13 องค์ประกอบย่อย ซึ่งเป็นตัวแปรที่สังเกตได้ สำหรับการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (ก่อนปรับโมเดล) การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และได้ค่าสถิติ ผลการวิเคราะห์ (ก่อนปรับโมเดล) ปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ดัชนีความกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (ก่อนปรับโมเดล)

รายการ	เกณฑ์	ค่าที่คำนวณได้	ผลการพิจารณาได้
χ^2	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05	244.11	-
Df	-	171	-
p-value	p>0.05	0.02	ไม่ผ่านเกณฑ์
χ^2/df	ไค-สแควร์สัมพัทธ์	2.90	ไม่ผ่านเกณฑ์
CFI	ค่าเข้าใกล้ 1.0 เกิน 0.95	0.98	ผ่านเกณฑ์
GFI	ค่าเข้าใกล้ 1.0 เกิน 0.95	0.94	ผ่านเกณฑ์
AGFI	ค่าเข้าใกล้ 1.0 เกิน 0.95	0.95	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	ค่าเข้าใกล้ 0.0 น้อยกว่า 0.05	0.031	ผ่านเกณฑ์

เมื่อพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐาน ค่า $p < 0.05$ และการทดสอบค่าสถิติไค-สแควร์ ต่อระดับความเป็นอิสระมากกว่า 2 ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ จึงสรุปได้ว่าโมเดลตามสมมติฐานยังไม่มี ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากโดยรวมโมเดลใกล้เคียงสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว จึงได้ดำเนินการปรับโมเดลเพียงเล็กน้อย จำนวน 1 ครั้ง เพื่อปรับค่า p-value ให้เพิ่มขึ้น และค่า χ^2/df ให้ลดลง โดยพิจารณาความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎี และอาศัยดัชนีปรับโมเดล (Model Modification Indices: MI) เป็นแนวทางในการปรับโมเดล โดยการปลดล็อก error covariance ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่วัดตัวแปรแฝงเดียวกัน จนได้โมเดลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (หลังปรับโมเดล) จากการปรับโมเดลได้โมเดลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และได้ค่าสถิติตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิเคราะห์ (หลังปรับโมเดล) ปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสถิติความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม (หลังปรับโมเดล)

รายการ	เกณฑ์	ค่าที่คำนวณได้	ผลการพิจารณาได้
χ^2	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05	103	-
Df	-	74	-
p-value	p>0.05	0.1023	ผ่านเกณฑ์
χ^2/df	ไค-สแควร์สัมพัทธ์	1.32	ผ่านเกณฑ์
CFI	ค่าเข้าใกล้ 1.0 เกิน 0.95	0.96	ผ่านเกณฑ์
GFI	ค่าเข้าใกล้ 1.0 เกิน 0.95	0.97	ผ่านเกณฑ์
AGFI	ค่าเข้าใกล้ 1.0 เกิน 0.95	0.99	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	ค่าเข้าใกล้ 0.0 น้อยกว่า 0.05	0.031	ผ่านเกณฑ์

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 3 พบว่าโมเดลตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีหรือโมเดลมีความเที่ยงตรงสูง พิจารณาได้จากค่าสถิติไค-สแควร์ มีค่า 103 โดยมีค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.1023 สถิติไค-สแควร์ ต่ำระดับความเป็นอิสระน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.96 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.99 ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ 0.94 และค่ามาตรฐานดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองส่วนที่เหลือ (RMSEA) เท่ากับ 0.031 ซึ่งมีค่าต่ำกว่า 0.05 จึงสรุปได้ว่าโมเดลตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 4 อิทธิพลทางตรง (DE) อิทธิพลทางอ้อม (IE) อิทธิพลรวม (TE) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R^2) ของตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลต่อตัวแปรผล

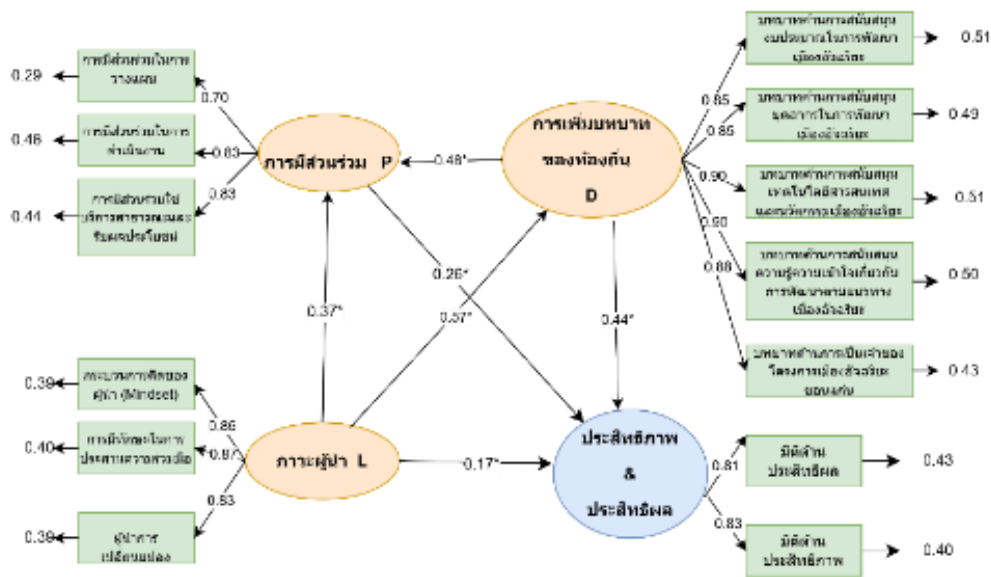
ตัวแปรสาเหตุตัวแปรผล	D			L			P		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
D	-	-	-	0.57*	-	0.57*	-	-	-
P	0.48*	-	0.48*	0.37*	-	0.37*	-	-	-
SS	0.44*	0.25*	0.69*	0.17*	-	0.17*	0.26*	0.10*	0.36*

$R^2 = 0.63$, * นัยสำคัญทางสถิติ = 0.05

จากตารางที่ 4 เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อตัวแปรประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (SS) ซึ่งเป็นผลลัพธ์สุดท้ายของโมเดล พบว่า ตัวแปรประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (SS) ได้รับอิทธิพลทางตรงสูงสุดจากตัวแปรการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น (D) รองลงมาคือ ตัวแปรการมีส่วนร่วม (P) และ ตัวแปรภาวะผู้นำ (L) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.44* 0.26* และ 0.17* ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ตัวแปรประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (SS) ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากตัวแปรการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น (D) และตัวแปรการมีส่วนร่วม (P) โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.25* และ 0.10* ตามลำดับ ซึ่งทุกตัวมีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น สำหรับค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝง พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.63 แสดงว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (SS) ได้ร้อยละ 63 คือ ถ้าตัวแปรสาเหตุ คือ การเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น การมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำมีค่าเพิ่มจะทำให้ตัวแปรผลประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่นเพิ่มขึ้นด้วย และสามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง (structural equation model : SEM) ได้ดังนี้

$$SS = 0.44*D + 0.17*L + 0.26*P$$

นอกจากนี้ยังพบว่าตัวแปรการมีส่วนร่วม (P) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น (D) และตัวแปรภาวะผู้นำ (L) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.48* และ 0.37* ตามลำดับ และตัวแปรการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น (D) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรภาวะผู้นำ (L) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.57* จากผลการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่นสามารถสรุปได้ดังแสดงในภาพที่ 2

Chi-Square = 103.25, Df = 74, P-value = 0.1023, RMSEA = 0.031

ภาพที่ 2 โมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการพัฒนาตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (หลังปรับโมเดล)

ส่วนที่ 3 ผลการสังเคราะห์ตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น โดยใช้การวิเคราะห์แบบ TOWS Matrix จากข้อมูลและผลลัพธ์ที่ได้การประเมินโอกาส-อุปสรรค จุดแข็ง-จุดอ่อน ของเมืองอัจฉริยะขอนแก่น และสังเคราะห์ออกมาเป็น 10 ยุทธศาสตร์สำคัญ ดังนี้

1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล (Digital Infrastructure Development) สร้างโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (5G หรือ Fiber Optic) ครอบคลุมทั่วทั้งเมืองเพื่อรองรับการใช้งานของระบบอัจฉริยะต่างๆ เช่น ระบบการขนส่ง การบริการสาธารณะ และการจัดการพลังงาน
2. การพัฒนาระบบขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) พัฒนาระบบการขนส่งที่ใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบการจราจรอัจฉริยะ (Smart Traffic) ที่ช่วยลดปัญหาการจราจรติดขัด รวมถึงการสนับสนุนยานยนต์ไฟฟ้า และการแชร์รถสาธารณะ
3. การใช้ Big Data และ AI เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากร (Big Data & AI for Resource Management) ใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อจัดการทรัพยากรเมือง เช่น การควบคุมการใช้พลังงานการจัดการน้ำ และการวางแผนการพัฒนาเมือง
4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Citizen Engagement) สร้างช่องทางการสื่อสารที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น แอปพลิเคชันที่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น หรือร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในเมือง
5. การใช้ศักยภาพของสถาบันการศึกษาในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมสำหรับเมืองอัจฉริยะ ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ในเมืองขอนแก่น
6. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และภาคการศึกษาในการพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์เพื่อรองรับการใช้เทคโนโลยีใหม่

7. การระดมทุนจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการระดมทุน เช่น การสร้างแคมเปญ crowdfunding หรือการร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมเพื่อระดมทุนสำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

8. การเสริมสร้างทักษะทางดิจิทัลให้กับประชาชน (Digital Literacy Programs) จัดอบรมและส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะดิจิทัลให้กับประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในชีวิตประจำวัน

9. การพัฒนาการศึกษาในยุคดิจิทัล (Smart Education) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในระบบการศึกษา เช่น การเรียนการสอนออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการเรียนรู้ และการพัฒนาโครงการที่ช่วยสร้างทักษะใหม่ๆ ให้กับนักเรียนและประชาชน

10. การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public-Private Partnerships) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาและดำเนินโครงการต่างๆ ของเมืองอัจฉริยะ เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเทคโนโลยี หรือการให้บริการสาธารณะ

ตารางที่ 5 การสังเคราะห์ตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่นโดยใช้การวิเคราะห์แบบ TOWS Matrix

TOWS Matrix	Strengths (จุดแข็ง)	Weaknesses (จุดอ่อน)
	- ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในการพัฒนาบ้านเกิด - ผู้นำเมืองมีความสามารถในการขับเคลื่อนพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น - ความร่วมมือจากประชาชนและภาคเอกชนในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ - มีมหาวิทยาลัยที่มีศักยภาพด้านการวิจัยนวัตกรรม	- ขาดการให้ข้อมูลและการศึกษาแก่ประชาชนด้านเทคโนโลยี - ขาดความพร้อมของบางภาคส่วนในภาครัฐในการรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี - ความจำกัดในด้านบุคลากรที่มีทักษะในการพัฒนาและการบำรุงรักษาระบบเมืองอัจฉริยะ - การพัฒนาเมืองอัจฉริยะยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัด
Opportunities (โอกาส)	SO Strategies (ใช้จุดแข็งเพื่อโอกาส)	WO Strategies (แก้จุดอ่อนโดยใช้โอกาส)
- การสนับสนุนจากรัฐบาลลงทุนโครงการพื้นฐานที่ดีไว้แล้ว เช่น รถไฟฟ้าทางคู่ สนามบินนานาชาติ ฯลฯ - ได้รับการคัดเลือกในการทดลองและพัฒนาโครงการเมืองอัจฉริยะภายในประเทศ จึงได้รับงบประมาณและการสนับสนุนจากโครงการต่างๆ	1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล 2. การพัฒนาระบบขนส่งอัจฉริยะ 3. การใช้ Big Data AI 4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน 5. การใช้ศักยภาพของสถาบันการศึกษาในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม	8. การเสริมสร้างทักษะทางดิจิทัลให้กับประชาชน 9. การพัฒนาการศึกษาในยุคดิจิทัล

Threats (ภัยคุกคาม)	ST Strategies (ใช้จุดแข็งรับมือภัยคุกคาม)	WT Strategies (ลดจุดอ่อนและรับมือภัยคุกคาม)
- ความเสี่ยงในการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีในระบบเมืองอัจฉริยะอาจทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลสำคัญถูกFจดมิดีหรือละเมิด - บางโครงการไม่ได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอจากภาครัฐบาล - กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ไม่ยืดหยุ่น ไม่เหมาะสมหรือไม่สามารถปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดอุปสรรคในการพัฒนา เมืองอัจฉริยะ	6. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และภาคการศึกษาในการพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์เพื่อรองรับการใช้เทคโนโลยีใหม่ 7. การระดมทุนจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการระดมทุน เช่น การสร้างแคมเปญ crowdfunding หรือการร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อระดมทุนสำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ	10. การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน

อภิปรายผล

จากการศึกษาการพัฒนาตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่นในครั้งนี้ สามารถอภิปรายประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. กรอบตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ข้อแรกของการวิจัย ผลการวิจัยในส่วนนี้มุ่งเน้นการพัฒนากรอบตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์สำหรับการจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการระหว่างประเทศและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ นำไปสู่การกำหนด 5 ปัจจัยหลัก (Latent Variables) และ 19 ตัวชี้วัด (Observed Variables) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและผลการวิจัยที่ผ่านมาในบริบทของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยผ่านการวิเคราะห์และฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญ จึงยืนยันและแสดงให้เห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้กำหนดเป็นกรอบตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น เพื่อนำไปจัดทำเป็นโมเดลการจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น

2. ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของการวิจัย คือ การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น พบว่าโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกัน แสดงว่าสามารถนำโมเดลนี้เป็นต้นแบบการบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่นได้ โดยตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กับตัวแปรแฝง เช่น ในประเด็นการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่นก็ควรเน้นด้านการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมเมืองอัจฉริยะด้านบทบาทด้านการสนับสนุนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนามตามแนวทางเมืองอัจฉริยะ และด้านการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ หรือในประเด็นการมีส่วนร่วมควรเน้นทั้งด้านการมีส่วนร่วมใช้บริการสาธารณะและรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ขณะที่หากเป็นเรื่องภาวะผู้นำก็ควรเน้นในเรื่องด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการมีทักษะในการประสานความ

ร่วมมือ และด้านกระบวนการคิดของผู้นำ (Mindset) ที่มี Growth Mindset ซึ่งนอกจากตัวแปรสังเกตได้เหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรแฝงแล้วในแต่ละตัวแปรแฝงก็มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อกัน

2.1 ภาวะผู้นำ เมื่อพิจารณาโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น เพราะมีอิทธิพลทางตรงต่อทุกปัจจัยในโครงสร้างโมเดลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) เป็นกระบวนการที่ต้องใช้การประสานงานระหว่างหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และประชาชน ผู้นำเมืองอัจฉริยะขอนแก่นที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีทักษะในการประสานความร่วมมือและมี Growth Mindset ทำให้เมืองอัจฉริยะขอนแก่นบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเมือง ซึ่งในกรณีตัวอย่างในพื้นที่เมืองอัจฉริยะขอนแก่นนั้น แสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำที่สามารถสร้างวิสัยทัศน์ร่วมผ่านโครงการใหญ่ เช่น KhonKean Smart City Vision 2023 และรถไฟฟ้ารางเบา (LRT) โดยผู้นำท้องถิ่น กลุ่ม KKTT ได้แสดงบทบาทผู้นำ ในการในการจุดประกายความหวังให้ชุมชน เชื่อมมั่นในทิศทางการพัฒนาเมือง สามารถสร้างภาพฝันร่วมและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง สามารถเชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายกลุ่มให้มีส่วนร่วมและมองเห็นเป้าหมายเดียวกัน ความสำเร็จของเมืองอัจฉริยะขอนแก่นจึงไม่ได้อยู่ที่เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่คนและผู้นำที่สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษางานวิจัยของ Makilya (2020) โดยผู้นำที่มีความสามารถในการสร้างพันธมิตรและการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ จะช่วยขับเคลื่อนโครงการเมืองอัจฉริยะให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยของ Ahuja (2019) กลยุทธ์ในการจัดการเมืองอัจฉริยะต้องการภาวะผู้นำเพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ การนำกลยุทธ์ที่เหมาะสมมาใช้โดยผู้นำสามารถช่วยให้โครงการต่างๆ ในเมืองอัจฉริยะประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass (1985) เกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งเน้นที่การสร้างแรงบันดาลใจและการกระตุ้นให้ผู้นับตามมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนาเมืองอัจฉริยะสามารถเดินหน้าไปได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ชัดเจน และสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของ Kotter (1996) การพัฒนาเมืองอัจฉริยะเกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีและระบบใหม่ๆ มาใช้ ซึ่งอาจเกิดความต้านทานหรือความยากลำบากจากการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำที่มีความเข้าใจในกระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้กระบวนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้

2.2 การเพิ่มบทบาทของท้องถิ่นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและการดำเนินงานของโครงการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยการเสริมบทบาทของท้องถิ่นสามารถเสริมสร้างความยั่งยืน ความมีส่วนร่วม และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในกรณีตัวอย่างในพื้นที่เมืองอัจฉริยะขอนแก่นนั้น เป็นต้นแบบที่ดีของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะภายใต้แนวคิดการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาลนครขอนแก่นที่มีบทบาทสูงในการวางนโยบายพัฒนาเมืองอัจฉริยะ มีหลายโครงการที่ริเริ่มโดยท้องถิ่น เช่น โครงการรถไฟฟ้ารางเบา (LRT) ที่เกิดจากการรวมตัวของเทศบาล ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้นำเสนอและผลักดันเองแทนที่จะรออนุมัติจากส่วนกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chonpatathip, Ekkittinan, and Chabandit (2024) การส่งเสริมเมืองอัจฉริยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะสนับสนุนให้กระบวนการบริหารจัดการเมืองมีประสิทธิภาพ สามารถเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการภาครัฐ Osborne and Gaebler (1992) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการปรับปรุงภาครัฐให้มีความคล่องตัวและยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม การเพิ่มบทบาทของท้องถิ่นในกระบวนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะสามารถนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ (Decentralization Theory) ที่เสนอโดย Rondinelli (1981) ซึ่งเน้นความสำคัญของการกระจายอำนาจและการกระจายหน้าที่การบริหารไปยังระดับท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถตัดสินใจและดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในโครงการที่มีผลกระทบโดยตรงกับประชาชนในพื้นที่ เช่น การพัฒนาระบบการขนส่งอัจฉริยะหรือการจัดการพลังงานที่เหมาะสมกับลักษณะของแต่ละชุมชน การกระจายอำนาจจะช่วยให้การดำเนินโครงการสามารถ

ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ดีขึ้นและทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Arnstein (1969) การพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น กระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในระดับสูงจะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาโครงการต่างๆ รวมถึงการกำหนดนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการ งานวิจัยของ Brundtland (1987) การเพิ่มบทบาทของท้องถิ่นในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะจะทำให้การพัฒนามีความยั่งยืนในระยะยาว เพราะท้องถิ่นสามารถนำปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมาควบคุมได้อย่างใกล้ชิดและเหมาะสม และงานวิจัยของ Nam and Pardo (2011) การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ควรเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในระดับพื้นฐาน และการใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงการบริการสาธารณะ

2.3 การมีส่วนร่วม นอกจากนี้ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมยังมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยอาจอนุมานได้ว่าการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อให้การพัฒนาเมืองอัจฉริยะสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในกรณีตัวอย่างในพื้นที่เมืองอัจฉริยะขอนแก่นนั้น สามารถสะท้อนภาพของการขับเคลื่อนเมืองอัจฉริยะโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนได้อย่างชัดเจน ผ่านการเปิดช่องทาง ให้มีส่วนร่วมอย่างหลากหลาย ซึ่งเน้นให้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุน โดยเทศบาลเมืองขอนแก่นได้พัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแจ้งปัญหาและติดตามผล หรือโครงการ LRT ขอนแก่นเป็นตัวอย่างที่โดดเด่น แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและเอกชนที่ร่วมกันเสนอแนวคิด วางแผน และผลักดันอย่างจริงจังโดยไม่รอการริเริ่มจากส่วนกลาง สะท้อนถึงพลังการมีส่วนร่วมของพลเมืองท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Unjitsakul, Yodsurang, Chareonputch, & Chaosaengrat (2024) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ซึ่งการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ทำให้เทศบาลเมืองหัวหินมีความพร้อมในการเข้าสู่เมืองอัจฉริยะได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) ของ Folger (1998) เน้นการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในเรื่องการมีส่วนร่วมของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในระดับท้องถิ่น แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ Arnstein (1969) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการต่างๆ ได้ เนื่องจากการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนทำให้สามารถออกแบบโครงการที่ตรงกับความต้องการจริงๆ และลดความเสี่ยงในการดำเนินโครงการที่ไม่ตอบโจทย์ สอดคล้องกับแนวคิดของ Simon (1947) แนวคิดของ Brundtland (1987) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nam and Pardo (2011)

3. โมเดลตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการเมืองอัจฉริยะขอนแก่น ซึ่งประกอบไปด้วย การเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน และภาวะผู้นำ เพื่อตอบสนองต่อพันธกิจการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในปัจจุบันและอนาคต โดยมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการตัดสินใจ เพื่อให้การพัฒนามีความยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้ยังสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาว โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนและการประสานงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้การพัฒนาเมืองอัจฉริยะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการพัฒนาจะช่วยสร้างความโปร่งใส และทำให้โครงการต่างๆ เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและเมือง และมุ่งเน้นการพัฒนาผู้นำที่มี Growth Mindset จะสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในเมืองอัจฉริยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำที่มีความสามารถในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนจะสามารถนำพาเมืองสู่การพัฒนาและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการการเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีทักษะในด้านการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้เมืองสามารถรับมือกับความท้าทายและวิกฤตต่างๆ ได้ดีขึ้น โดยเรียกตัวแบบเชิงกลยุทธ์นี้ว่า “โมเดลการเสริมพลังการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (Khon Kaen Smart City Empowerment Model)”

ภาพที่ 3 โมเดลการเสริมพลังการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น (Khon Kaen Smart City Empowerment Model)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่นได้รับอิทธิพลทางตรงสูงสุดจากการเพิ่มบทบาทของท้องถิ่น ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.44* สะท้อนให้เห็นว่าการกระจายอำนาจและการส่งเสริมบทบาทของท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนแนวคิดเมืองอัจฉริยะในเชิงปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รองลงมาคือ การมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.26* และ 0.17* ตามลำดับ จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางการจัดการเมืองอัจฉริยะในอนาคตให้มีประสิทธิภาพ ให้การบริการสาธารณะมีความรวดเร็วและมีคุณภาพ สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความยั่งยืน ทั้งนี้การจัดการเมืองอัจฉริยะควรเริ่มตั้งแต่

(1) การให้บทบาทสำคัญกับภาคท้องถิ่นในการกำหนดและดำเนินนโยบายเมืองอัจฉริยะ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามความต้องการและบริบทท้องถิ่น ท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการวางแผน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการหรือกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่สามารถให้ข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ รวมถึงสามารถให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือกเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยและเหมาะสมมาใช้ในการบริหารจัดการเมือง

(2) การสร้างความร่วมมือและความเข้าใจในกลุ่มประชาชน ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ การจัดทำโครงการที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาและใช้เทคโนโลยี เช่น การประชุมเปิดเผยข้อมูลการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกแบบบริการสาธารณะ หรือแม้กระทั่งการจัดการข้อมูลแบบ Open Data ที่ประชาชนสามารถใช้ในการวิเคราะห์และเสนอโซลูชันได้ รวมถึงการมีระบบติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

(3) การเสริมสร้างภาวะผู้นำเมืองอัจฉริยะทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสถาบันในภาครัฐ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในเมืองอัจฉริยะ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำในหน่วยงานรัฐต้องมี Growth Mindset มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยต้องสามารถประสานงานกับทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับข้อเสนอทางการศึกษาและวิชาการ สามารถนำผลการศึกษาไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ในหลายแขนง ไม่จำกัดเฉพาะการจัดการภาครัฐ ควรมุ่งเน้นการขยายขอบเขตการวิจัยในมิติที่หลากหลาย ดังนี้

(1) การศึกษาเชิงลึกในประเด็นเทคโนโลยีใหม่ การศึกษาในครั้งต่อไปสามารถขยายขอบเขตการวิจัยไปยังเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับเมืองอัจฉริยะ เช่น เทคโนโลยี IoT (Internet of Things) AI (Artificial Intelligence) Big Data Blockchain ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

(2) การศึกษาในมิติของสังคมและวัฒนธรรม ในการศึกษาในครั้งต่อไป ควรเน้นการศึกษามิติทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองขอนแก่นที่อาจส่งผลต่อการนำเมืองอัจฉริยะไปใช้จริง

(3) การศึกษาแนวทางการปรับปรุงกฎหมายและนโยบาย ควรศึกษาและพัฒนาระบบกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับเมืองอัจฉริยะ โดยเฉพาะในเรื่องของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Privacy)

(4) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเมืองอัจฉริยะและความยั่งยืน ควรมีการศึกษาวิจัยที่เน้น การพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืน (Sustainable Smart Cities) โดยพิจารณาองค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงผลกระทบในระยะยาวจากการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเมือง

บรรณานุกรม

- Agbali, M. (2019). *Developing a Framework to Promote Innovation in Socio-Economic Development in Smart Cities*. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (UMI No. 27812051).
- Ahuja, Y. (2019). *Strategic Execution of a Smart City Project: A Game Theoretic Model between Government Agencies and Citizens*. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (UMI No. 13881785).
- Alawdah, A. (2017). *An Exploratory Study of Smart City Initiatives: Theory, Practice, And Linkage to Sustainability*. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (UMI No. 10278436).
- Almeida, G. G. (2019). The Role of Urban Rankings in the Construction of Perception on Innovation in Smart Cities. *International Journal of Innovation*, 7(1), 119–134. <https://doi.org/10.5585/iji.v7i1.391>
- Amacifuen Vilchez, P. (2018). *Smart Cities in A Globalized World, The Importance of Clusters and International Collaboration*. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (UMI No. 13812808)
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and Performance Beyond Expectations*. New York City: Free Press.
- Bibri, S.E. (2019). On the Sustainability of Smart and Smarter Cities in the Era of Big Data: An Interdisciplinary and Transdisciplinary Literature Review. *J Big Data*, 6(25). <https://doi.org/10.1186/s40537-019-0182-7>
- Bibri, S.E., & Krogstie, J. (2019). A Scholarly Backcasting Approach to a Novel Model for Smart Sustainable Cities of the Future: Strategic Problem Orientation. *City, Territory and Architecture*, 6(1), 1–27. <http://dx.doi.org/10.1186/s40410-019-0102-3>
- Brundtland, G. H. (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Oxford: Oxford University Press.
- Chonpatathip, S., Ekkittinan, W., & Chabandit, k. (2024). Smart City Promotion of Local Administrative Organizations in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Journal of Interdisciplinary Innovation Review*, 7(5), 299–309. retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jidir/article/view/271989>
- Chudiniva, O., & Afonina, M. (2018). *Formation of “Urban Planning” Indicators for “Smart City” Concept (on the Example of SKOLKOVO, Moscow)*. Les Ulis: EDP Sciences.
- Ciacci, A., Ivaldi, E., & González-Relaño, R. (2021). A Partially Non-Compensatory Method to Measure the Smart and Sustainable Level of Italian Municipalities. *Sustainability*, 13(1), 435. <https://doi.org/10.3390/su13010435>

- Çinar Umdü, D., & Alakavuk, E. (2020). *Understanding of Smart Cities, Digital Cities and Intelligent Cities: Similarities and Differences*. Göttingen: Copernicus GmbH. doi: <http://dx.doi.org/10.5194/isprs-archives-XLIV-4-W3-2020-173-2020>
- Cronemberger, F. A. (2018). *Factors Influencing Data Analytics Use in Local Governments*. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (UMI No. 10829782).
- D'Auria, A., Tregua, M., & Vallejo-Martos, M. C. (2018). Modern Conceptions of Cities as Smart and Sustainable and Their Commonalities. *Sustainability*, 10(8), 2642. <https://doi.org/10.3390/su10082642>
- Digital Economy Promotion Agency. (2022). *Smart City Management in Khon Kaen*. Retrieved from <https://www.depa.or.th>
- Folger, R. (1998). *Organizational Justice: The Search for Fairness in the Workplace*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). London: Pearson.
- Hiranyawong, P., Ratchatavechakun, W., Setthasomboon, P., & Nualyai, P. (2020). *Smart City: A New Dimension of Urban Development, Case Study: Khon Kaen Model*. Retrieved from <https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/research/regional/2020/2020-smart-city-KhonKaenModel.pdf>
- Hollands, R. G. (2008). Will the Real Smart City Please Stand Up? Intelligent, Progressive or Entrepreneurial? *City*, 12(3), 303–320. <https://doi.org/10.1080/13604810802479126>
- Homstad, E. (2019). *Data Driven Policy Making: Principles for the Smart City*. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (UMI No. 13879136).
- Hu, R. (2019). The State of Smart Cities in China: The Case of Shenzhen. *Energies*, 12(22), 4375. <https://doi.org/10.3390/en12224375>
- Khan, M. S., Woo, M., Nam, K., & Chathoth, P. K. (2017). Smart City and Smart Tourism: A Case of Dubai. *Sustainability*, 9(12), 2279. <https://doi.org/10.3390/su9122279>
- Khomsı, M. R. (2016). The Smart City Ecosystem as an Innovation Model: Lessons from Montreal. *Technology Innovation Management Review*, 6(11), 26-31. Retrieved from <https://timreview.ca/article/1032>
- King Prajadhipok's Institute. (2020). *Decentralization Situation Report: A Survey of Smart City Development by Local Government Organizations*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Kogan, N., & Lee, K. J. (2014). *Exploratory Research on the Success Factors and Challenges of Smart City Projects*. *Asia Pacific Journal of Information Systems*, 24(2), 141–189. <http://dx.doi.org/10.14329/apjis.2014.24.2.141>
- Kotter, J. P. (1996). *Leading Change*. Brighton, Massachusetts: Harvard Business Press.
- Leleux, C., & Webster, C. R. (2018). Delivering Smart Governance in a Future City: The Case of Glasgow. *Media and Communication*, 6(4), 163-174. <https://doi.org/10.17645/mac.v6i4.1639>
- Makilya, J. (2020). *An Exploratory Study of Collaboration Competencies of City Leaders in Smart City Transformation* [Doctoral dissertation]. Available from Coronavirus Research Database; ProQuest Dissertations & Theses Global; Publicly Available Content Database. (UMI No. 28155716)

- Malek, J. A., Lim, S. B., & Yigitcanlar, T. (2021). Social Inclusion Indicators for Building Citizen-Centric Smart Cities: A Systematic Literature Review. *Sustainability*, 13(1), 376. <https://doi.org/10.3390/su13010376>
- Mendes Rodrigues, M. M. (2019). *Networks and Measuring the Performance in Current Creative Cities: A Holistic Perspective*. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (UMI No. 27720335)
- Mossey, S. M. (2019). *Crafting the Government Mobile Application: A Mixed Methods Analysis of Public Value Creation as it Relates to Citizen Engagement and Participation in the Development of Government Smart City Mobile Application* [Doctoral dissertation]. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global; Publicly Available Content Database. (UMI No. 27545312).
- Mukhametov, D. (2019). Smart City: From the Metaphor of Urban Development to Innovative City Management. *TEM Journal*, 8(4), 1247-1251. <https://doi.org/10.18421/TEM84-20>
- Nam, T., & Pardo, T. A. (2011). Smart City as Urban Innovation: Focusing on Management, Policy, and Context. In Estevez, E, & Janssen, M. (Ed.), *ICEGOV '11: Proceedings of the 5th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance* (pp. 185-194). New York: Association for Computing Machinery
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory* (3rd ed.). Columbus, Ohio: McGraw-Hill.
- Nxangani, N. E. (2019). *An Investigation of Strategic Management Process in a Local Government* (Master' thesis). University of Johannesburg. Retrieved from <https://ujcontent.uj.ac.za/esploro/outputs/graduate/An-investigation-of-strategic-management-process/9910715507691>
- Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*. Boston: Addison-Wesley.
- Praharaj, S., Han, J.H., & Hawken, S. (2018). Towards the Right Model of Smart City Governance in India. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 13(2), 171–186. <https://doi.org/10.2495/SDP-V13-N2-171-186>
- Prawanne, C. (2020). The Process of Transformation into a Smart City: A Case Study of Khon Kaen Municipality. *Local Administration Journal*, 13(3), 267–284. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/article/view/240248>
- Rădulescu, C. M., Slava, S., Rădulescu, A. T., Toader, R., Toader, D.-C., & Boca, G. D. (2020). A Pattern of Collaborative Networking for Enhancing Sustainability of Smart Cities. *Sustainability*, 12(3), 1042. <https://doi.org/10.3390/su12031042>
- Rahul, & Solanki, K. (2018). A Comprehensive Study on Smart City: Concept and Limiting Factors. *International Journal of Advanced Research in Computer Science*, 9(2), 152–155. <https://doi.org/10.26483/ijarcs.v9i2.5685>
- Rodrigues, M., & Franco, M. (2018). Measuring the Performance in Creative Cities: Proposal of a Multidimensional Model. *Sustainability*, 10(11), 4023. <https://doi.org/10.3390/su10114023>
- Rondinelli, D. A. (1981). *Government Decentralization in Comparative Perspective: Theory and Practice in Developing Countries*. *International Review of Administrative Sciences*, 47(2), 133-145.
- Shapiro, A. (2020). *Design, Control, Predict: Logistical Governance in the Smart City*. Minnesota: University of Minnesota Press.

- Simon, H. A. (1947). *Administrative Behavior: A Study of Decision-Making Processes in Administrative Organization*. New York City: Free Press.
- Siripanichkorn, R. (2010). *The Development of Educational Research Instruments*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Stanković, J., Džunić, M., Džunić, Ž., & Marinković, S. (2017). A Multi-Criteria Evaluation of the European Cities' Smart Performance: Economic, Social and Environmental Aspects. *Zbornik Radova Ekonomski Fakultet u Rijeka*, 35(2), 519-550. <http://dx.doi.org/10.18045/zbefri.2017.2.519>
- Tan, S. Y., & Taeihagh, A. (2020). Smart City Governance in Developing Countries: A Systematic Literature Review. *Sustainability*, 12(3), 899. <https://doi.org/10.3390/su12030899>
- Tariq, M. A. U. R., Faumatu, A., Hussein, M., Shahid, M. L. U. R., & Muttil, N. (2020). Smart City-Ranking of Major Australian Cities to Achieve a Smarter Future. *Sustainability*, 12(7), 2797. <https://doi.org/10.3390/su12072797>
- Unjitsakul, P., Yodsurang, S., Chareonputch, V., & Chaosaengrat, C. (2024). Prototype of Managerial Preparation Changing Position to be Smart City; HuaHin Municipality. *Journal of Educational Innovation and Research*, 8(2), 905–920. <https://doi.org/10.14456/jeir.2024.55>
- Wang, D. (2018). *Not a Dashboard, Not a Sandcastle: Unpacking the Smart City Discourse* (Doctoral dissertation). Lancaster University. Retrieved from <https://research.lancaster-university.uk/en/publications/not-a-dashboard-not-a-sandcastle-unpacking-the-smart-city-discour/>
- Washburn, D., Sindhu, U., Balaouras, S., Dines, R.A., Hayes, N.M., & Nelson, L.E. (2010) *Helping CIOs Understand “Smart City” Initiatives: Defining the Smart City, Its Drivers, and the Role of the CIO*. Cambridge, MA.: Forrester Research, Inc.
- Wiig, A.G. (2014). *After the Smart City: Global Ambitions and Urban Policymaking in Philadelphia* (Doctoral dissertation). Temple University. Philadelphia.
- Williams, S. (2020). *Defining Smart Cities: A Qualitative Study to Define the Smart City Paradox* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global database. (UMI No. 27962171).
- Wong, M. E. (2019). *Models of Growth: Imagining Complexity in Sustaining the Urban*. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global database. (UMI No. 2311077532)
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis* (2nd ed.). New York: Harper and Row.
- Yigitcanlar, T., Han, H., & Kamruzzaman, M. (2019). Approaches, Advances, and Applications in the Sustainable Development of Smart Cities: A Commentary from the Guest Editors. *Energies*, 12(23), 4554. <https://doi.org/10.3390/en12234554>
- Zhou, A. (2020). *Smart and The City: Investigating the Participation of Citizens in the Construction of American Smart City Plans*. Available from ProQuest Dissertations & Theses Global database. (UMI No. 28001788)

Received: 09-07-2025
Revised: 19-09-2025
Accepted: 06-10-2025

การออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ : บทเรียนประเทศเอสโตเนียและประเทศฟินแลนด์ Public Policy Innovation Design: Lessons from Estonia and Finland

เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์^{*,1}

Theppasak Boonyarataphan

Theppasak.Boo@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบท ลักษณะ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะของต่างประเทศผ่านกรณีศึกษา 2) เปรียบเทียบความสำเร็จและ/หรือความล้มเหลวของการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะของประเทศเอสโตเนียและประเทศฟินแลนด์

วิธีการวิจัยที่ใช้ คือ การวิจัยเอกสาร โดยศึกษาเจาะจงจำนวน 2 ประเทศ คือ เอสโตเนีย และฟินแลนด์ โดยเลือกประเทศเอสโตเนีย เนื่องจากใช้การออกแบบนโยบายสาธารณะที่เน้นการสร้างโอกาสใหม่ให้แก่ประเทศ ส่วนประเทศฟินแลนด์เป็นตัวแทนของประเทศที่มีการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะที่เน้นการแก้ไขปัญหาของประเทศที่ใช้การวิจัยแบบกึ่งทดลองที่แบ่งประชากรเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองที่รัฐบาลใช้นโยบายสาธารณะแบบใหม่ ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบเป็นการใช้นโยบายสาธารณะแบบเดิม ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากเอกสารหลากหลายประเภท ได้แก่ งานวิชาการ คือ งานวิจัย บทความวิจัย หนังสือ เอกสารและรายงานทางการของรัฐบาล รายงานการประเมินผลจากหน่วยงานภาครัฐและองค์การระหว่างประเทศ มีการตรวจสอบข้อมูล (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีการจำแนกข้อมูลตามประเด็นหลัก ได้แก่ บริบท ลักษณะ กระบวนการดำเนินนโยบาย การประเมินผล และผลลัพธ์ และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

ผลการวิจัยพบว่า 1) นโยบายการสร้างพลเมืองดิจิทัลของประเทศเอสโตเนียเกิดจากบริบทของการที่รัฐบาลต้องการขยายฐานเศรษฐกิจและเพิ่มอิทธิพลของประเทศในเวทีโลกได้โดยก้าวข้ามข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์และจำนวนประชากร ลักษณะของนโยบายถือเป็นนวัตกรรมเชิงแนวคิดเป็นครั้งแรกของโลกที่ริเริ่มสัญญาตัวข้ามพรมแดน (Transnational Digital Identity) กระบวนการของนโยบายเริ่มจากการกำหนดนโยบายเกิดจากต้องการการสร้างโอกาสเชิงรุกบนเวทีโลก ขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน ขั้นการประเมินผลนโยบาย มีการใช้ตัวชี้วัดทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ขั้นผลสะท้อนกลับและการเรียนรู้เชิงนโยบาย มีการนำผลประเมินมาใช้เพื่อปรับปรุงนโยบายอย่างต่อเนื่อง ส่วนนโยบายการทดลองรายได้พื้นฐานถ้วนหน้าของประเทศฟินแลนด์ บริบท คือ ต้องการแก้ไขปัญหาระบบสวัสดิการสังคมที่ซับซ้อนและมีค่าใช้จ่ายสูง ลักษณะของนโยบายเป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการ กระบวนการของนโยบายเริ่มจากขั้นการกำหนดนโยบาย มีการเปลี่ยนแนวคิดเชิงอุดมการณ์ให้กลายเป็นวาระนโยบายที่สามารถทดลองได้จริง ขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้ทำการสุ่มเลือกประชากรของประเทศให้เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ขั้น

* Corresponding Author

¹ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

การประเมินผลนโยบายเป็นการทำงานของทีมนักวิจัยอิสระ ขึ้นผลสะท้อนกลับและการเรียนรู้เชิงนโยบาย คือ รัฐบาลฟินแลนด์ตัดสินใจที่จะไม่สานต่อหรือขยายผลการทดลองนโยบายนี้ออกไป เนื่องจากไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงผลกระทบเชิงบวกต่อการจ้างงานได้อย่างมีนัยสำคัญ 2) ความสำเร็จของประเทศเอสโตเนีย มาจากสาเหตุที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์และการเห็นพ้องทางการเมือง การมีผู้ประกอบการเชิงนโยบายที่ผลักดันจนกลายเป็นวาระแห่งชาติ การที่ประเทศมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การมีกฎหมายที่คล่องตัวและปรับใช้รวดเร็ว การมีรูปแบบแพลตฟอร์มและระบบนิเวศธุรกิจ และมีการสร้างความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน สำหรับประเทศฟินแลนด์ อาจมองได้ทั้งมิติความสำเร็จและมิติของความล้มเหลว กล่าวคือ มิติความสำเร็จ คือ ด้านนวัตกรรมทางสังคม โดยปัจจัยที่ทำให้นโยบายนี้ประสบความสำเร็จ คือ มีการทดลองทางวิทยาศาสตร์ มีการพิสูจน์ผลกระทบเชิงบวกด้านสุขภาพ มีการเปลี่ยนกรอบการอภิปรายเชิงนโยบาย และการเป็นต้นแบบของธรรมาภิบาลเชิงทดลอง มิติความล้มเหลว คือ ด้านการเมือง โดยปัจจัยที่อาจทำให้ถูกมองว่าล้มเหลวคือ การไม่บรรลุเป้าหมายหลักด้านการจ้างงาน การตัดสินใจไม่ขยายผลนโยบาย และนโยบายรายได้พื้นฐานถ้วนหน้ามีต้นทุนทางการคลังที่สูงมาก

คำสำคัญ: การออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ, ประเทศเอสโตเนีย, ประเทศฟินแลนด์

Abstract

This study aims to (1) examine the context, characteristics, processes, and outcomes of public policy innovation design through international case studies, and (2) compare the factors contributing to the success and/or failure of public policy innovation design in Estonia and Finland.

The research method employed in this study was documentary research, with a specific focus on two countries: Estonia and Finland. Estonia was selected because it adopts a public policy design that emphasizes creating new opportunities for the nation, while Finland represents a country that has public policy innovation design focused on solving national issues through a quasi-experimental approach. In Finland's case, the population was divided into two groups: an experimental group in which the government implemented new public policies, and a comparison group that continued to operate under existing policies. The data employed in this study were secondary sources obtained from various types of documents, including academic works such as research studies, research articles, and books, as well as official government documents, evaluation reports from government agencies, and reports issued by international organizations. To enhance the credibility of the findings, data triangulation was conducted. Content analysis was employed for data interpretation, with information categorized according to key dimensions: context, characteristics, policy implementation processes, evaluation, outcomes, and comparative analysis.

The findings reveal that (1) Estonia's e-Residency program, the world's first "Transnational Digital Identity," emerged from the government's strategic goal to expand its economy and global influence by transcending geographical and demographic limitations. This conceptual innovation was implemented through multi-agency collaboration and is subject to continuous improvement based on both quantitative and qualitative evaluations. In contrast, Finland's universal basic income experiment was a process innovation designed to address a complex and costly social welfare system. The policy process involved transforming an ideological concept into a testable agenda via a randomized controlled trial. However, the Finnish government opted not to extend the policy experiment due to its failure to demonstrate a significant positive impact on employment. (2) The success of Estonia's policy is attributed to several key factors: strategic leadership and political consensus; the role of policy entrepreneurs in driving the national agenda; a robust digital infrastructure; an agile legal framework; a platform-based business ecosystem; and effective multi-agency collaboration. Finland's experiment presents a dual perspective. As a social innovation, it succeeded due to its scientific design, proven positive effects on public well-being, its role in reframing the policy debate, and its function as a model for experimental governance. Conversely, from a political standpoint, it is largely viewed as a failure because it did not achieve its primary employment objective, the program was discontinued, and the projected fiscal cost of a full-scale UBI policy was deemed exceedingly high.

Keywords: Public Policy Innovation Design, Estonia, Finland

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในศตวรรษที่ 21 มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี หรือ สิ่งแวดล้อม สภาวะแวดล้อมดังกล่าวถูกอธิบายด้วยแนวคิด "VUCA World" ซึ่งหมายถึงโลกที่เต็มไปด้วยความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) (Johansen, 2012) การเปลี่ยนแปลงใน

ลักษณะนี้ได้ท้าทายขีดความสามารถของภาครัฐทั่วโลกอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เนื่องจากกรอบการทำงานและกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายแบบดั้งเดิมที่เคยใช้ได้ผลในอดีต อาจไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทใหม่ได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพอีกต่อไป

ภายใต้สภาวะแวดล้อมดังกล่าว ภาครัฐสมัยใหม่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาเชิงสาธารณะที่มีลักษณะเป็น "ปัญหาสลับซับซ้อน" (Wicked Problems) ซึ่งเป็นปัญหาที่ยากต่อการนิยามขอบเขต มีปัจจัยเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันหลายมิติ ไม่มีแนวทางการแก้ไขที่ชัดเจนเพียงหนึ่งเดียว และการแก้ไขปัญหานี้อาจนำไปสู่ปัญหาใหม่ที่ไม่คาดคิดได้ (Rittel, & Webber, 1973, pp.160-167) การพยายามแก้ไขปัญหาลำนี้ด้วยกระบวนการทัศน์นโยบายสาธารณะแบบดั้งเดิม ที่เน้นการทำงานแบบแยกส่วนตามโครงสร้างของระบบราชการ (Bureaucratic Silos) และกระบวนการสั่งการจากบนลงล่าง (Top-down Approach) มักประสบกับข้อจำกัดในเรื่องความล่าช้า การขาดความยืดหยุ่น และการไม่สามารถสร้างสรรค์แนวทางแก้ไขที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ ทำให้นโยบายสาธารณะเดิมไม่สามารถแก้ปัญหาระยะที่มีอยู่ได้ แต่ภาครัฐต้องมีการคิดออกแบบเพื่อสร้างนวัตกรรมนโยบายสาธารณะขึ้นมาใหม่ ซึ่งจากรายงานขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลทั่วโลกต่างตระหนักถึงความจำเป็นในการปฏิรูปกระบวนการทำงานเพื่อก้าวให้ทันการเปลี่ยนแปลง โดยมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การเปิดรับและส่งเสริมนวัตกรรม (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2020) ดังนั้น "นวัตกรรมนโยบายสาธารณะ" (Public Policy Innovation) จึงไม่ได้เป็นเพียงทางเลือก แต่เป็นกระแสใหม่ของการให้ความสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหายุ่งยากที่ภาครัฐไม่สามารถแก้ไขได้ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความจำเป็นเร่งด่วนของภาครัฐจากทั่วโลกในการแสวงหาแนวทาง วิธีการเครื่องมือ และกระบวนการใหม่ๆ เพื่อเพิ่มทั้งประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความชอบธรรมในการดำเนินงานของภาครัฐ เพื่อสร้างคุณค่าสาธารณะ (Public Value) ใหม่ ๆ ให้แก่สังคม (Osborne, & Brown, 2013, p. 25) ผ่านการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบท ลักษณะ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะของต่างประเทศผ่านกรณีศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความสำเร็จและ/หรือล้มเหลวของการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะของประเทศเอสโตเนียและประเทศฟินแลนด์

แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ

ทศวรรษที่ผ่านมา ภาครัฐทั่วโลกเผชิญความท้าทายเรื่องทรัพยากรจำกัด ปัญหาซับซ้อน และความคาดหวังของพลเมืองที่สูงขึ้น จึงเกิดกระแสเรียกร้อง "นวัตกรรม" ในฐานะกลไกยกระดับประสิทธิผลนโยบาย (Mulgan, 2007) โดยเฉพาะต้องเผชิญกับ "ปัญหาที่ซับซ้อนรุนแรง" (Wicked Problems) เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สังคมสูงวัย ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และการหยุดชะงักทางเทคโนโลยี ซึ่งแนวทางการดำเนินนโยบายสาธารณะแบบดั้งเดิมที่เน้นโครงสร้างแบบราชการ (Bureaucracy) และการสั่งการจากบนลงล่าง (Top-down) อาจไม่เพียงพอที่จะรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป (Osborne, & Brown, 2013)

นักวิชาการสำคัญหลายคนที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรมนโยบายสาธารณะ เช่น Mulgan มองนวัตกรรมสาธารณะว่าเป็นการพัฒนาและการนำไปใช้ของความคิด แนวทาง หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการสาธารณะและสร้างมูลค่าสาธารณะ (Mulgan, 2007: p.8) Torfing, Sørensen, and Røiseland (2016) เห็นว่านวัตกรรมสาธารณะเป็นกระบวนการและผลลัพธ์ของการพัฒนาและการนำไปใช้ของนโยบาย บริการ หรือการออกแบบองค์การใหม่ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างมูลค่าสาธารณะ นอกจากนี้สะท้อนได้จากแนวคิดของ Mulgan และ Albury ที่เห็นว่าจะต้องเป็นแนวคิดใหม่ที่ใช้ได้จริงและสร้างสรรค์คุณค่าสาธารณะใหม่ให้เกิดขึ้น (Mulgan, & Albury, 2003) เช่นเดียวกันกับ Hartley ก็ได้ให้ความสำคัญต่อความแปลกใหม่ที่ได้นำไปสู่การปฏิบัติด้วย

มิใช่เพียงแค่การเกิดความคิดใหม่เท่านั้น (Hartley, 2005, p.27) รวมถึง Bason ก็มองสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่าจะต้องเป็นกระบวนการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่และแปลงให้เกิดคุณค่าแก่สังคม (Bason, & Austin, 2018) เช่นเดียวกันกับ Damanpour และ Schneider ที่เห็นว่าต้องเป็นการพัฒนาหรือสร้างแนวคิดและวิธีการใหม่ ที่นำไปใช้ปฏิบัติจริง (Damanpour & Schneider, 2009: p. 496) และมีนักวิชาการบางคนที่น่าสนใจ เช่น Osborne และ Brown ซึ่งเน้นว่าเป็นการนำองค์ประกอบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ องค์กร หรือรูปแบบการจัดการแบบใหม่เข้าสู่บริการสาธารณะ และทำแตกต่างจากอดีต (Osborne, & Brown, 2013) หรือแนวคิดของ Sørensen และ Torfing ที่เห็นว่ากระบวนการเชิงตั้งใจที่เปิดการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนที่เข้ามาร่วมสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เพื่อให้เกิดการยอมรับเชิงปฏิบัติ และการแพร่กระจายของแนวคิดหรือวิธีการใหม่เพื่อเปลี่ยนคุณค่าสาธารณะเดิม (Torfing, Sørensen, and Røiseland, 2016) ซึ่งเมื่อนำมุมมองทั้งหมดของนักวิชาการต่างๆ ที่กล่าวมา มาสังเคราะห์ถึงลักษณะสำคัญของนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ จะพบว่ามียุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมใน 4 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ (1) ความใหม่ (novelty) (2) การนำไปใช้จริง (implementation) (3) การสร้างคุณค่าหรือผลลัพธ์สาธารณะ (public value) และ (4) ความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (collaboration) กล่าวโดยสรุป นวัตกรรมนโยบายสาธารณะก็คือ กระบวนการสร้าง พัฒนา และนำแนวคิด วิธีการ หรือรูปแบบการดำเนินงานที่ใหม่ไปใช้จริง โดยอาศัยความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อผลิตคุณค่าหรือผลลัพธ์สาธารณะใหม่ให้เกิดขึ้นแก่สังคม

นวัตกรรมนโยบายสาธารณะ มีความสำคัญต่อการบริหารภาครัฐ คือ การช่วยให้ภาครัฐสามารถตอบสนองต่อปัญหาที่ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน (Torfing, 2019) ปัญหาสาธารณะในปัจจุบันมีลักษณะข้ามสาขาและเชื่อมโยงระหว่างระดับท้องถิ่น ชาติ และนานาชาติ ทำให้จำเป็นต้องมีวิธีการแก้ไขที่สร้างสรรค์และยืดหยุ่นมากขึ้น นวัตกรรมนโยบายสาธารณะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรสาธารณะและประสิทธิผลในการบรรลุเป้าหมายนโยบาย (Bloch, & Bugge, 2013) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการให้บริการสาธารณะ เช่น ระบบ e-Government สามารถลดต้นทุนและเวลาในการดำเนินการ พร้อมทั้งเพิ่มความสะดวกให้กับประชาชน นอกจากนี้ นวัตกรรมนโยบายสาธารณะจะเข้ามาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ขององค์กรและความสามารถในการปรับตัวของภาครัฐ (Hartley, 2005) ผ่านการทดลอง การประเมินผล และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ภาครัฐสามารถสะสมความรู้และประสบการณ์เพื่อการพัฒนาต่อไป

การออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ สามารถนำไปใช้กับนโยบายสาธารณะใน 4 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) นวัตกรรมเชิงผลิตภัณฑ์หรือบริการ (Product or Service Innovation) ซึ่งเป็นการสร้างหรือปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย โครงการ หรือบริการสาธารณะที่เป็นรูปธรรม ซึ่งส่งมอบให้แก่ประชาชนโดยตรง ลักษณะสำคัญจะเน้นการเปลี่ยนแปลงผลผลิต (Output) ของภาครัฐ มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการใหม่ๆ หรือแก้ไขปัญหาเดิมด้วยบริการที่มีคุณภาพดีขึ้น เข้าถึงง่ายขึ้น หรือมีต้นทุนต่ำลง การได้มาของนวัตกรรมประเภทนี้มักเกิดจากการวิจัยและพัฒนา การนำเทคโนโลยีใหม่มาปรับใช้ หรือการออกแบบบริการที่เน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง เช่น แอปพลิเคชันสำหรับบริการภาครัฐ เป็นต้น 2) นวัตกรรมเชิงกระบวนการ (Process Innovation) นวัตกรรมประเภทนี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงตัวนโยบายโดยตรง แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ใช้ในการออกแบบ พัฒนา ส่งมอบ และประเมินผลนโยบาย เพื่อให้กระบวนการทำงานของภาครัฐมีประสิทธิภาพ คล่องตัว และโปร่งใสมากขึ้น (Albury, 2005) ลักษณะสำคัญจะเป็นการปรับปรุงหลังบ้าน (Back Office) ของการทำงานภาครัฐ มุ่งเน้นการลดขั้นตอน ลดต้นทุน เพิ่มความเร็ว และส่งเสริมการมีส่วนร่วม 3) นวัตกรรมเชิงธรรมาภิบาลหรือเชิงโครงสร้าง (Governance or Structural Innovation) นวัตกรรมประเภทนี้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กร รูปแบบความสัมพันธ์ และกลไกการทำงานร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกภาครัฐ ลักษณะสำคัญจะเป็นการปรับเปลี่ยนผู้เล่น (Actors) และกฎของเกม (Rules of the Game) ในระบบนิเวศของนโยบาย มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจ และการระดมทรัพยากรจากภาคส่วนต่างๆ และ 4) นวัตกรรมเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigm Innovation) มุ่งเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดพื้นฐาน ค่านิยม เป้าหมาย หรือสมมติฐานหลักที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดนโยบายในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ลักษณะสำคัญจะเป็นการเปลี่ยนมุมมองหรือ การกำหนดกรอบปัญหาใหม่ (Reframing) โดยสิ้นเชิง ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายในทุกมิติ ทั้งผลิตภัณฑ์ กระบวนการ และธรรมาภิบาล เช่น การเปลี่ยนจาก GDP สู่ GNH (Gross National Happiness) การนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ (Circular Economy) เป็นต้น

กล่าวได้ว่าการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะนั้นจะมีกระบวนการที่แตกต่างจากกระบวนการของการออกแบบนโยบายสาธารณะแบบปกติทั่วไปที่มักเป็นเส้นตรงและแยกส่วน (Linear and Siloed) ขณะที่นวัตกรรมนโยบายสาธารณะจะมีลักษณะเป็นวงจรที่วนซ้ำ (Iterative) เน้นการทำงานร่วมกันแบบข้ามสายงาน (Collaborative) และให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากการทดลอง (Experimental) เพื่อลดความเสี่ยงก่อนนำไปใช้ในวงกว้าง (OECD, 2017) โดยการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะจะประกอบด้วย 6 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ 1) ขั้นตอนการวินิจฉัยและกำหนดกรอบปัญหา (Problem Diagnosis and Framing) โดยต้องวิเคราะห์ปัญหาทั้งระบบจากมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาจใช้วิธีการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้เข้าใจถึงประสบการณ์ความต้องการ และข้อจำกัดที่แท้จริงของแต่ละกลุ่ม และอาจมีการกำหนดกรอบปัญหาใหม่ (Problem Reframing) ด้วยการตั้งคำถามว่า "ทำไม" ซ้ำๆ เพื่อเจาะลึกลงไปถึงรากของปัญหาและท้าทายสมมติฐานเดิมๆ เพื่อเปิดมุมมองใหม่ในการแก้ไขปัญหา 2) ขั้นตอนการสร้างสรรค์และพัฒนาาร่วมกันของแนวคิด (Idea Generation and Co-creation) ด้วยการระดมสมองเพื่อหาแนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้ โดยเชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ทั้งประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงาน มาร่วมกันออกแบบแนวทางแก้ไข รวมถึงศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) จากประเทศอื่นๆ โดยใช้การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง 3) ขั้นตอนการสร้างต้นแบบและทดลอง (Prototyping and Experimentation) โดยเปลี่ยนแนวคิดที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นต้นแบบที่จับต้องได้และสามารถนำไปทดลองในบริบทจริงขนาดเล็ก เพื่อทดสอบสมมติฐานและเรียนรู้ข้อผิดพลาดด้วยต้นทุนที่ต่ำ (Nesta, 2014) ขั้นนี้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างต้นแบบ (Prototyping) เพื่อพัฒนาแบบจำลองของนโยบายหรือบริการในรูปแบบต่างๆ เช่น การสร้างแบบจำลองกระบวนการ (Process Simulation) การสร้างต้นแบบแอปพลิเคชัน เป็นต้น การทดลองในพื้นที่จำกัด (Piloting) ด้วยการนำต้นแบบไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็กในพื้นที่ที่กำหนด เพื่อเก็บข้อมูลผลลัพธ์และความคิดเห็น หรืออาจมีการจัดทำห้องปฏิบัติการนโยบาย (Policy Labs) โดยการจัดตั้งหน่วยงานหรือพื้นที่ที่มีความยืดหยุ่น เพื่อทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทดลองแนวคิดนโยบายใหม่ๆ โดยเฉพาะ นอกจากนี้อาจมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่ผ่อนปรนกฎระเบียบบางอย่างเป็นการชั่วคราว เพื่อเอื้อให้เกิดการทดลองนวัตกรรมใหม่ๆ ที่อาจขัดขัดข้อกฎหมายเดิม 4) ขั้นการรวบรวมหลักฐานเชิงประจักษ์และการตัดสินใจ (Evidence Gathering and Decision-Making) ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองในขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยอาจจัดทำเป็น การวิจัยแบบกึ่งทดลอง เช่น พื้นที่ที่ทดลองนำนวัตกรรมนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ และพื้นที่เปรียบเทียบที่ใช้นโยบายสาธารณะแบบเดิม เพื่อใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจว่าจะยุติ ปรับปรุง หรือขยายผลแนวคิดนั้นๆ 5) ขั้นการนำไปปฏิบัติและการขยายผล (Implementation and Scaling) เมื่อแนวคิดได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีความคุ้มค่าและได้รับการอนุมัติ ขั้นตอนต่อไปคือการนำนโยบายไปปฏิบัติในวงกว้างขึ้น การขยายผลนวัตกรรมไม่ใช่แค่การทำซ้ำ แต่คือการปรับให้เข้ากับบริบทที่แตกต่างกัน โดยอาจร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม เพื่อช่วยขับเคลื่อนการนำนโยบายไปใช้ในพื้นที่ต่างๆ และ 6) ขั้นการเรียนรู้ การประเมินผล และการปรับตัว (Learning, Evaluation, and Adaptation) กล่าวได้ว่ากระบวนการนวัตกรรมนโยบายสาธารณะจะไม่มีที่สิ้นสุด แต่จะต้องทำให้เป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง การติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งอาจให้มีการจัดให้มีกลไกรับฟังความคิดเห็นจากผู้ให้บริการและผู้ปฏิบัติงาน เพื่อนำข้อมูลกลับมาปรับปรุงนโยบายให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะต้องมีการประเมินเพื่อการปรับตัว (Adaptive Evaluation) เพื่อทำความเข้าใจว่า "อะไรใช้ได้ผล สำหรับใคร ในบริบทใด และเพราะเหตุใด" เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาแบบกรณีเปรียบเทียบ (Comparative Case Study) โดยเลือกประเทศเอสโตเนียและฟินแลนด์เป็นกรณีศึกษา โดยเอสโตเนียเป็นตัวอย่างความโดดเด่นของการออกแบบนโยบายเชิงรุกที่มุ่งสร้างโอกาสใหม่ให้แก่ประเทศซึ่งไม่มีประเทศใดที่เน้นการออกแบบประเทศใหม่ โดยเอสโตเนียใช้นโยบายสัญญาชาติแบบดิจิทัล ขณะที่ฟินแลนด์เป็นตัวแทนของความโดดเด่นการออกแบบนโยบายเชิงทดลองเพื่อแก้ไขปัญหาภายในประเทศ ซึ่งประเทศต่างๆ ไม่ค่อยใช้แนวทางการทดลองแบบนี้ โดยฟินแลนด์ได้ใช้นโยบายทดลองรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า การเลือกประเทศทั้งสองช่วยให้สามารถเปรียบเทียบ

และได้ข้อค้นพบจากบริบทที่ต่างกันอย่างมาก แต่มีจุดร่วมในเรื่องการสร้างนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากเอกสารหลากหลายประเภท ได้แก่ งานวิชาการ คือ งานวิจัย บทความวิจัย หนังสือ เอกสารและรายงานทางการของรัฐบาล รายงานการประเมินผลจากหน่วยงานภาครัฐและองค์การระหว่างประเทศ เช่น OECD, EU เป็นต้น การใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งช่วยให้เกิด การตรวจสอบข้อมูลแบบบูรณาการ (Triangulation) ซึ่งเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีการจำแนกข้อมูลตามประเด็นหลัก ได้แก่ บริบท ลักษณะ กระบวนการดำเนินนโยบาย การประเมินผล และผลลัพธ์ และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างกรณีของเอสโตเนียและฟินแลนด์ เพื่อวิเคราะห์ความเหมือน ความแตกต่าง และกลไกเชิงสาเหตุที่อธิบายความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย การตีความผลการวิจัยอ้างอิงกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีนวัตกรรมนโยบาย (Policy Innovation Theory) การกำกับดูแลเชิงทดลอง (Experimentalist Governance) และการเรียนรู้เชิงนโยบาย (Policy Learning)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

1.1 การออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะของประเทศเอสโตเนีย

1) ชื่อนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ นโยบายการสร้างพลเมืองดิจิทัล (e-Residency) ประเทศเอสโตเนีย

2) บริบทและสภาพปัญหาก่อนประกาศใช้นโยบาย เอสโตเนียเป็นประเทศขนาดเล็กที่มีประชากรเพียงประมาณ 1.3 ล้านคน หลังจากได้รับเอกราชจากสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1991 รัฐบาลได้มุ่งมั่นที่จะสร้างชาติให้ทันสมัยและมีศักยภาพในการแข่งขันระดับโลก โดยเล็งเห็นว่าการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพอาจแข่งขันกับประเทศอื่นได้ยาก จึงหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างรัฐดิจิทัล (Digital State) อย่างเต็มรูปแบบ โจทย์สำคัญคือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถขยายฐานเศรษฐกิจและเพิ่มอิทธิพลของประเทศในเวทีโลกได้โดยก้าวข้ามข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์และจำนวนประชากร (Kalvet, 2012)

3) ลักษณะของนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ รัฐบาลเอสโตเนียได้เปิดตัวโครงการ e-Residency ในปี 2014 ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมเชิงแนวคิด (Conceptual Innovation) ครั้งแรกของโลกที่ริเริ่ม "สัญชาติข้ามพรมแดน" (Transnational Digital Identity) โดยเปิดโอกาสให้บุคคลใดก็ได้ในโลก ที่ไม่ใช่พลเมืองเอสโตเนีย สามารถสมัครเพื่อขอรับ "สถานะพลเมืองดิจิทัล" ได้ ซึ่งผู้ที่ได้รับสถานะจะได้รับบัตรประจำตัวดิจิทัล (Digital ID card) ที่ทำให้สามารถเข้าถึงบริการภาครัฐของเอสโตเนียได้เสมือนเป็นพลเมืองคนหนึ่ง แนวคิดที่เป็นรากฐานสำคัญของนวัตกรรมนี้ ได้แก่

3.1) การแยกบริการภาครัฐออกจากพื้นที่ทางกายภาพ โดยผู้ถือบัตร e-Residency สามารถก่อตั้งและบริหารจัดการบริษัทที่จดทะเบียนในสหภาพยุโรปได้จากทุกที่ในโลก เปิดบัญชีธนาคาร ดำเนินธุรกรรมทางการเงิน และยื่นภาษีผ่านระบบออนไลน์ของเอสโตเนียได้อย่างปลอดภัย (Vassil, & Solvak, 2018, p. 114)

3.2) การสร้างระบบนิเวศทางธุรกิจระดับโลก นโยบายสาธารณะนี้ไม่ได้เป็นเพียงการให้บริการภาครัฐ แต่เป็นการสร้างแพลตฟอร์มที่ดึงดูดผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) นักธุรกิจอิสระ (Freelancers) และ "Digital Nomads" จากทั่วโลก ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจของเอสโตเนีย

4) กระบวนการของการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ ในที่นี้จะวิเคราะห์โดยให้เห็นตลอดห่วงโซ่ของกระบวนการนโยบายสาธารณะ ได้แก่ ขั้นตอนกำหนดนโยบาย ขั้นตอนนำนโยบายไปปฏิบัติ ขั้นตอนประเมินผลนโยบาย และขั้นตอนทบทวนนโยบาย

4.1) ขั้นตอนกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) มีลักษณะพิเศษ คือ ไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วนภายในประเทศ แต่เป็นการสร้างโอกาสเชิงรุกบนเวทีโลก โดยมีรากฐานมาจากการลงทุนด้านรัฐดิจิทัลที่ประเทศได้ทำมาอย่างต่อเนื่อง นโยบายนี้ไม่ได้มาจากนักการเมืองโดยตรง แต่เกิดขึ้นจากวงสนทนาระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและภาครัฐ ในปี 2014 Taavi Kotka ซึ่งขณะนั้นเป็นประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายสารสนเทศ (CIO) ของรัฐบาลเอสโตเนีย พร้อมด้วย Ruth Annus และ Siim Sikkut

ได้เสนอแนวคิดนี้ขึ้นในระหว่างการประชุมแนวคิดที่จัดโดยกองทุนเพื่อการพัฒนาแห่งเอสโตเนีย แนวคิดหลักคือ "ชาวเอสโตเนีย 10 ล้านคนภายในปี 2025" โดยมองว่าหากไม่สามารถเพิ่มประชากรทางกายภาพได้ ก็ควรเพิ่ม "ประชากรดิจิทัล" เพื่อขยายระบบนิเวศทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (Kotka, & Annus, 2016, pp. 34-35) แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างรวดเร็วจากผู้นำทางการเมือง เนื่องจากสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติในการเป็นผู้นำด้านดิจิทัล และไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมหาศาลในระยะแรก รัฐบาลมองเห็นศักยภาพในการดึงดูดการลงทุนและผู้ประกอบการจากทั่วโลกโดยใช้โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีอยู่แล้วเป็นต้นทุน (Vassil, & Solvak, 2018, p. 115) การออกแบบนโยบายและการออกกฎหมาย (Policy Design and Legislation) แทนที่จะร่างกฎหมายใหม่ทั้งหมด รัฐบาลเอสโตเนียเลือกใช้วิธีที่รวดเร็ว คือการแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่เดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติเอกสารระบุตัวตน (Identity Documents Act) เพื่อเพิ่มสถานะ "e-resident" เข้าไปเป็นเอกสารระบุตัวตนประเภทใหม่ที่รัฐออกให้ ซึ่งกระบวนการทางรัฐสภาใช้เวลาเพียงไม่กี่เดือนและผ่านความเห็นชอบอย่างเป็นเอกฉันท์ในปลายปี 2014 สะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องเป็นหนึ่งในเดียวของฝ่ายการเมืองในการผลักดันนโยบายนี้ (Kattel, & Drechsler, 2020, p. 88)

4.2) ขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) การนำนโยบาย e-Residency ไปปฏิบัติเป็นการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน มีคณะกรรมการตำรวจและพิทักษ์ชายแดน (Police and Border Guard Board - PBGB) เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมของผู้สมัครและเป็นผู้ออกบัตรประจำตัวดิจิทัล (Digital ID Card) อย่างเป็นทางการ มีหน่วยงานที่เรียกว่า Enterprise Estonia ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานส่งเสริมการตลาดและสื่อสารประชาสัมพันธ์โครงการไปทั่วโลก สร้างความเข้าใจและดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย และกระทรวงการต่างประเทศทำหน้าที่บริหารจัดการสถานทูตและสถานกงสุลของเอสโตเนียทั่วโลกให้เป็นจุดรับ (Pickup Points) บัตรประจำตัวดิจิทัล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงโลกดิจิทัลเข้ากับโลกทางกายภาพ (Republic of Estonia e-Residency, 2022) ในกระบวนการได้มีการเปิดให้มีการสมัครออนไลน์ จากผู้สนใจจากทั่วโลกที่สามารถยื่นใบสมัครผ่านเว็บไซต์ โดยกรอกข้อมูลส่วนตัวและวัตถุประสงค์ในการสมัคร พร้อมชำระค่าธรรมเนียม มีการตรวจสอบประวัติ โดยหน่วยงาน PBGB ดำเนินการตรวจสอบประวัติของผู้สมัครอย่างละเอียดกับฐานข้อมูลอาชญากรรมระหว่างประเทศ เพื่อให้มั่นใจในความปลอดภัยและคัดกรองผู้ไม่ประสงค์ดี โดยเมื่อได้รับการอนุมัติ ผู้สมัครจะได้รับการแจ้งเตือนให้ไปรับ "e-Residency kit" ซึ่งประกอบด้วยบัตรประจำตัวดิจิทัลและเครื่องอ่านบัตร ณ สถานทูตหรือจุดรับที่ได้เลือกไว้ นอกจากนี้ได้มีการสร้างระบบนิเวศบริการ ด้วยการเปิดให้ภาคเอกชนเข้าร่วมสร้างบริการบนแพลตฟอร์ม e-Residency เช่น บริการให้คำปรึกษาด้านการจดทะเบียนบริษัท บริการด้านบัญชีและกฎหมาย และที่สำคัญคือการร่วมมือกับสถาบันการเงินโดยเฉพาะ Fintech เพื่อให้ e-resident สามารถเปิดบัญชีธนาคารสำหรับธุรกิจได้ ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดึงดูดผู้ประกอบการ (OECD, 2019, p. 56)

4.3) ขั้นการประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) กล่าวได้ว่า การประเมินผลนโยบาย e-Residency มีลักษณะที่เปิดเผย โปร่งใส และใช้ข้อมูลในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการใช้ตัวชี้วัดทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สำหรับตัวชี้วัดเชิงปริมาณ รัฐบาลได้มีการสร้างแดชบอร์ด (Dashboard) ที่เปิดเผยข้อมูลสถิติของโครงการแบบเรียลไทม์ให้สาธารณชนเข้าถึงได้ ตัวชี้วัดสำคัญได้แก่ จำนวนผู้สมัครและผู้ได้รับอนุมัติ (แบ่งตามประเทศ) จำนวนบริษัทที่ก่อตั้งโดย e-resident รายได้ภาษีที่เก็บได้จากบริษัทของ e-resident ส่วนการประเมินเชิงคุณภาพ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบในมิติอื่น เช่น คุณภาพด้านภาพลักษณ์ โดยเน้นการประเมินผลกระทบต่อชื่อเสียงและ Soft Power ของประเทศเอสโตเนียในฐานะผู้นำด้านดิจิทัลของโลก ตลอดจนความพึงพอใจของผู้ใช้งานเพื่อนำมาปรับปรุงกระบวนการและบริการ

4.4) ขั้นผลสะท้อนกลับและการเรียนรู้เชิงนโยบาย (Policy Feedback and Learning) มีการนำผลประเมินมาใช้เพื่อปรับปรุงนโยบายอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การรับมือกับวิกฤตความปลอดภัยของชิปบนบัตรประจำตัว (ROCA Vulnerability) ในปี 2017 รัฐบาลได้ใช้ข้อมูลนี้ในการระงับใบรับรองเก่าและออกมาตรการปรับปรุงความปลอดภัยให้แก่ผู้ใช้งานทุกคนอย่างรวดเร็วและโปร่งใส ซึ่งไม่เพียงแต่แก้ไขปัญหาก็ได้ แต่ยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใช้งานในระยะยาว (Tohver, 2018) นอกจากนี้ ข้อมูลความต้องการของผู้ใช้งานยังนำไปสู่การเพิ่มจุดรับบัตรและการพัฒนาบริการใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง

5) กลไกของการขับเคลื่อนนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ เอสโตเนีย ใช้วิธีการผลักดันเชิงยุทธศาสตร์จากบนลงล่าง (Strategic, Top-down Approach) โดยมีความมุ่งมั่นทางการเมืองที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการสร้างรัฐดิจิทัล ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของภาวผู้นำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่

6) ผลลัพธ์และบทเรียนของนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ กล่าวได้ว่านโยบาย e-Residency ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการสร้างภาพลักษณ์ผู้นำด้านดิจิทัลให้แก่เอสโตเนีย และสร้างผลกระทบเชิงเศรษฐกิจที่เป็นรูปธรรม ข้อมูลถึงปี 2023 ระบุว่า มีผู้สมัครเป็นพลเมืองดิจิทัลแล้วกว่า 100,000 คนจาก 170 ประเทศทั่วโลก และมีการก่อตั้งบริษัทใหม่ผ่านโครงการนี้มากกว่า 25,000 บริษัท ซึ่งสร้างรายได้ภาษีให้แก่รัฐบาลเอสโตเนียอย่างมีนัยสำคัญ (Republic of Estonia e-Residency, 2023) บทเรียนสำคัญคือ ภาครัฐสามารถเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้บริการ (Service Provider) มาเป็นผู้สร้างแพลตฟอร์ม (Platform Creator) โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อหลายข้อจำกัดทางกายภาพและสร้างคุณค่าสาธารณะในรูปแบบใหม่ได้

1.2 การออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะของประเทศฟินแลนด์

1) ชื่อนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ การทดลองรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า (Basic Income Experiment) ประเทศฟินแลนด์

2) บริบทและปัญหา เช่นเดียวกับหลายประเทศในยุโรป ฟินแลนด์เผชิญกับความท้าทายด้านระบบสวัสดิการสังคมที่ซับซ้อนและมีค่าใช้จ่ายสูง ประกอบกับอัตราการว่างงานที่ค่อนข้างสูง รัฐบาลพบว่าระบบสวัสดิการแบบเดิมสร้าง "กับดักสวัสดิการ" (Welfare Trap) ที่ทำให้ผู้ว่างงานขาดแรงจูงใจในการรับงานที่มีรายได้น้อยหรืองานระยะสั้น เพราะเกรงว่าจะสูญเสียสิทธิประโยชน์จากรัฐไปทั้งหมด โจทย์สำคัญคือ จะปฏิรูประบบสวัสดิการอย่างไรให้มีความยืดหยุ่น ส่งเสริมการทำงาน และลดภาระของระบบราชการได้ (Kangas, 2019, pp. 5-7)

3) ลักษณะของนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ รัฐบาลฟินแลนด์ตัดสินใจใช้นวัตกรรมเชิงกระบวนการ (Process Innovation) โดยทำการทดลองเชิงนโยบาย (Policy Experiment) ที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า (Universal Basic Income: UBI) ระหว่างปี 2017-2018 แนวคิดที่เป็นรากฐานสำคัญของนวัตกรรมนี้ คือ ใช้การวิจัยกึ่งทดลองที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แทนที่จะประกาศใช้นโยบายทั่วประเทศทันที รัฐบาลได้เลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ว่างงานจำนวน 2,000 คนแบบสุ่ม เพื่อมอบรายได้พื้นฐานแบบไม่มีเงื่อนไขจำนวน 560 ยูโรต่อเดือนเป็นเวลา 2 ปี และเปรียบเทียบผลลัพธ์กับกลุ่มควบคุมที่เป็นผู้ว่างงานที่ไม่ได้รับเงิน เพื่อประเมินผลกระทบของนโยบาย การที่รัฐบาลกล้าที่จะทดลองนโยบายนี้อย่างจริงจังสะท้อนถึงวัฒนธรรมทางการเมืองที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้และแสวงหาหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based Policy)

4) กระบวนการของการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ

4.1) ขั้นการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) มีลักษณะเด่นคือ การเปลี่ยนแนวคิดเชิงอุดมการณ์ให้กลายเป็นวาระนโยบายที่สามารถ "ทดลอง" ได้จริง โดยได้รับแรงผลักดันจากบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีการระบุปัญหาและจัดทำวาระนโยบาย ในช่วงปี 2015 รัฐบาลฟินแลนด์ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี Juha Sipilä เผชิญกับอัตราการว่างงานที่สูงถึง 9.4% และความท้าทายจากระบบรัฐสวัสดิการที่ซับซ้อนซึ่งสร้าง "กับดักสวัสดิการ" (Welfare Trap) ที่ทำให้ผู้รับสวัสดิการขาดแรงจูงใจในการทำงาน แนวคิดเรื่อง "รายได้พื้นฐานถ้วนหน้า" (UBI) ซึ่งเป็นที่ถกเถียงในฟินแลนด์มานาน ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นวาระนโยบายสำคัญ โดยรัฐบาลมองว่าอาจเป็นเครื่องมือในการ "ปฏิรูประบบสวัสดิการให้ง่ายขึ้น ลดภาระทางราชการ และส่งเสริมการทำงาน" (Government of Finland, 2016, p. 21) แทนที่จะผลักดัน UBI เป็นนโยบายเหมือนทั่วๆไป รัฐบาลได้มอบหมายให้สถาบันประกันสังคมแห่งฟินแลนด์ (The Social Insurance Institution of Finland - Kela) เป็นหน่วยงานหลักในการออกแบบการทดลองเชิงนโยบาย (Policy Experiment) ได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม (Kangas, 2019, pp. 15-18)

4.2) ขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ได้ทำการสุ่มเลือกประชากรจากกลุ่มเป้าหมายทั่วประเทศให้เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 2,000 คน และกำหนดให้ผู้ที่เหลือทั้งหมดในกลุ่มเป้าหมาย เป็นกลุ่มควบคุม เพื่อให้มั่นใจได้ว่ากลุ่มทั้งสองมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันก่อนเริ่มการทดลอง จากนั้นได้มีการดำเนินโครงการ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2017

ถึง 31 ธันวาคม 2018 กลุ่มทดลองได้รับเงินรายได้พื้นฐานจำนวน 560 ยูโรต่อเดือน โดยไม่มีเงื่อนไขและไม่ต้องเสียภาษี เงินจำนวนนี้จะถูกโอนเข้าบัญชีโดยอัตโนมัติทุกเดือน และที่สำคัญคือ ผู้เข้าร่วมจะยังคงได้รับเงินจำนวนนี้ต่อไปแม้ว่าพวกเขาจะหางานทำและมีรายได้จากแหล่งอื่น ซึ่งเป็นกลไกหัวใจสำคัญในการทดสอบเรื่องการทำลายกับดักสวัสดิการ ในขณะที่กลุ่มควบคุมยังคงอยู่ภายใต้ระบบสวัสดิการการว่างงานแบบเดิม (Kela, 2020a) Kela ทำหน้าที่สื่อสารกับผู้เข้าร่วมโครงการโดยตรง แจ้งสิทธิและหน้าที่ และตอบข้อซักถามต่างๆ การจ่ายเงินทั้งหมดดำเนินการผ่านระบบอัตโนมัติของ Kela

4.3) **ขั้นการประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation)** เป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Kela และทีมนักวิจัยอิสระ นักวิจัยได้เปรียบเทียบจำนวนวันทำงานเฉลี่ยและรายได้จากการทำงานระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิเคราะห์ในปีแรกพบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ผลการวิเคราะห์ครบ 2 ปี พบว่ากลุ่มทดลองมีวันทำงานมากกว่ากลุ่มควบคุมเล็กน้อย (เฉลี่ย 6 วันตลอดทั้งปี) แต่ผลกระทบดังกล่าวยังถือว่าน้อยมาก (Kari, Ohto, & Jouko, 2020, p. 45) Kela ได้ทำการสำรวจทางโทรศัพท์กับผู้เข้าร่วมทั้งสองกลุ่มเพื่อประเมินผลกระทบในมิติทางสังคมและจิตวิทยา ผลการสำรวจพบความแตกต่างที่ชัดเจนและมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มทดลองที่ได้รับรายได้พื้นฐานรายงานว่ามีระดับความสุข ความพึงพอใจในชีวิต สุขภาพจิต และความเชื่อมั่นในอนาคตและสถาบันทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ (Kela, 2020b) ซึ่งเป็นผลลัพธ์เชิงบวกด้านสุขภาวะ

4.4) **ขั้นผลสะท้อนกลับและการเรียนรู้เชิงนโยบาย (Policy Feedback and Learning)** ผลสะท้อนกลับที่ชัดเจนที่สุดคือการตัดสินใจของรัฐบาลฟินแลนด์ที่จะไม่สานต่อหรือขยายผลการทดลอง UBI เหตุผลหลักมาจากการที่ผลการประเมินไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงผลกระทบเชิงบวกต่อการจ้างงานได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักที่รัฐบาลกำหนดไว้ตั้งแต่ต้น (Kari et al., 2020, p. 58) แม้จะล้มเหลวในมิติการจ้างงาน แต่ผลการประเมินที่ชี้ชัดถึงการมีสุขภาวะและสุขภาพจิตที่ดีขึ้นของผู้เข้าร่วมโครงการได้เปลี่ยนจุดเน้นของการถกเถียงเรื่อง UBI จากเดิมที่มุ่งเน้นแต่ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ ไปสู่การพิจารณาผลกระทบทางสังคมในมิติที่กว้างขึ้น เช่น ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) และศักยภาพของพลเมือง (Citizen Capabilities) (Heikkilä, & Keskitalo, 2021, p.112) ผลกระทบของเงินสดแบบไม่มีเงื่อนไขได้ถูกนำไปใช้ในการพิจารณาปฏิรูประบบประกันสังคมในด้านอื่นๆ เช่น การพยายามทำให้ระบบสวัสดิการมีความซับซ้อนน้อยลง และการลดเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการทำนาระยะสั้น

5) **กลไกของการขับเคลื่อนนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ** ฟินแลนด์ ใช้วิธีการธรรมาภิบาลเชิงทดลอง (Experimental Governance) โดยยอมรับความไม่แน่นอนของผลลัพธ์ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทดลองเชิงนโยบายที่มีระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์รองรับ ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมการเมืองที่เปิดกว้างและให้ความสำคัญกับนโยบายบนฐานของหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยเป็นการทดลองรายได้พื้นฐานบางส่วน (Partial Basic Income) โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนคือ ผู้ว่างงานอายุ 25-58 ปี ที่ได้รับสวัสดิการการว่างงานพื้นฐาน การจำกัดกลุ่มเป้าหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบสมมติฐานหลักที่ว่า UBI จะช่วยลดกับดักสวัสดิการและเพิ่มการมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานได้หรือไม่

6) **ผลลัพธ์และบทเรียนของนวัตกรรมนโยบายสาธารณะ** ผลการประเมินโครงการซึ่งเผยแพร่ในปี 2020 พบว่า การให้รายได้พื้นฐานถ้วนหน้ามีผลต่อการจ้างงานเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่ส่งผลดีอย่างมีนัยสำคัญต่อมิติทางสังคม กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับเงินมีระดับความสุข ความเชื่อมั่นในอนาคต สุขภาพจิต และความไว้วางใจต่อสถาบันทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างชัดเจน (Kela, 2020) แม้โครงการนี้ไม่ได้นำไปสู่การบังคับใช้นโยบาย UBI ทั่วประเทศ แต่ได้มอบบทเรียนและข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ล้ำค่าให้แกผู้กำหนดนโยบายทั่วโลก และเป็นต้นแบบของการ กำหนดนโยบายบนฐานของการทดลอง (Experimental Governance) ซึ่งเป็นการยอมรับความไม่แน่นอนและมุ่งเน้นการเรียนรู้จากความล้มเหลวที่ควบคุมได้ แทนการผลักดันนโยบายขนาดใหญ่โดยปราศจากข้อมูลที่รอบด้าน

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

2.1 **ความสำเร็จของประเทศเอสโตเนีย** เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษาแล้ว กล่าวได้ว่าความสำเร็จของการออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะของประเทศเอสโตเนีย มาจากสาเหตุที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์และการเห็นพ้องทางการเมือง โดยนายกรัฐมนตรีและรัฐสภาให้ความสำคัญกับการเป็น Digital Nation อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดแนวทาง top-down

ที่ชัดเจน พร้อมจัดสรรงบประมาณ 2) ผู้ประกอบการเชิงนโยบาย (Policy Entrepreneurs) โดยบุคคลอย่าง Taavi Kotka Siim Sikkut และ Ruth Annus ผลักดันแนวคิดชาวเอสโตเนีย 10 ล้านคน จนกลายเป็นวาระแห่งชาติ 3) ประเทศมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล จากการที่มีระบบ X-Road, Digital ID card และกฎหมายลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่บังคับใช้ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2000 ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มความเชื่อมั่น 4) กฎหมายคล่องตัวและปรับใช้รวดเร็ว โดยที่รัฐบาลเลือกแก้ไข พระราชบัญญัติเอกสารระบุตัวตน แทนการออกกฎหมายใหม่ จึงผ่านสภาได้ภายในไม่กี่เดือน 5) รูปแบบแพลตฟอร์มและระบบนิเวศธุรกิจ โดยภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้สร้างแพลตฟอร์ม เปิดช่องทาง API ให้เอกชนพัฒนาบริการบัญชี กฎหมาย และ FinTech ช่วยดึงดูดผู้ประกอบการทั่วโลก Tammpuu and Masso (2022) 6) การสร้างความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน โดยมีหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ PBGB, Enterprise Estonia และกระทรวงการต่างประเทศประสานงานตั้งแต่ตรวจสอบประวัติจนถึงส่งมอบบัตรดิจิทัล (Republic of Estonia e-Residency, 2022) การประเมินผลประโยชน์และใช้ข้อมูลขับเคลื่อน โดยมีแดชบอร์ดออนไลน์รายงานผู้สมัคร บริษัทที่ก่อตั้ง และภาษีที่จัดเก็บแบบเรียลไทม์ พร้อมสำรวจความพึงพอใจผู้ใช้ (OECD 2019, p.8) มีกลไกปรับปรุงอย่างยืดหยุ่นต่อวิกฤต จากเหตุ ROCA vulnerability ปี 2017 ถูกแก้ไขอย่างรวดเร็วด้วยการเพิกถอนใบรับรองและออกบัตรใหม่ทั้งหมด สร้างความไว้วางใจระยะยาว (Tohver, 2018) การวางตำแหน่งประเทศและ Soft Power ทำให้โยบายนี้นำมาสร้างภาพลักษณ์ของประเทศให้เอสโตเนียเป็นศูนย์กลางสตาร์ทอัพและนวัตกรรมดิจิทัล โดยมีผู้สมัครกว่า 100,000 คน 25,000 บริษัท และรายได้ภาษีเพิ่มขึ้นชัดเจน (Republic of Estonia e-Residency, 2023, p.10) ขนาดประเทศเล็กและการกำกับดูแลง่าย การบริหารราชการส่วนกลางขนาดย่อมทำให้ทดลองนโยบายใหม่ ๆ ได้รวดเร็วและลดแรงต้านภายในประเทศ

2.2 ความสำเร็จและความล้มเหลวของประเทศฟินแลนด์ สำหรับกรณีศึกษาของนวัตกรรมนโยบายการทดลองรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า อาจวิเคราะห์ได้ทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวได้ทั้ง 2 มุมมอง ได้แก่ ถ้าวิเคราะห์ในมุมมองของความสำเร็จโดยพิจารณาจากนวัตกรรมทางสังคม ก็ถือได้ว่าประสบความสำเร็จอย่างสูงในฐานะเป็นการทดลองเชิงนโยบายสาธารณะด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับผลกระทบของรายได้พื้นฐาน จึงถือได้ว่าเป็นต้นแบบของธรรมาภิบาลเชิงทดลองที่ฟินแลนด์ได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการกำหนดนโยบายที่กล้าหาญแต่รอบคอบ คือแทนที่จะถกเถียงกันบนฐานของอุดมการณ์ ก็เปลี่ยนมาเป็นการทดลองเพื่อหาคำตอบด้วยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ และทำให้เปลี่ยนกรอบการอภิปรายระดับโลก โดยผลการทดลองได้เปลี่ยนทิศทางการพิจารณาเรื่องรายได้พื้นฐานทั่วโลก จากที่เน้นแค่เรื่องงาน ไปสู่การพูดคุยในมิติของสุขภาพจิต ความมั่นคงของมนุษย์ และคุณภาพชีวิต โดยนโยบายนี้ได้พิสูจน์ผลกระทบเชิงบวกด้านสุขภาวะ โดยพบว่าทำให้ความมั่นคงทางรายได้แบบไม่มีเงื่อนไขช่วยให้ผู้คนมีสุขภาพจิตดีขึ้น ลดความเครียด และมีความสุขมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นการเปิดมุมมองใหม่ว่านโยบายสังคม แต่ถ้าพิจารณาในมุมมองของความล้มเหลว โดยมองจากเป้าหมายของฝ่ายการเมือง ถือว่าล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมายหลักที่ต้องการส่งเสริมการทำงาน เพราะผลการประเมินพบว่ากลุ่มที่ได้รับรายได้พื้นฐานมีวันทำงานมากกว่ากลุ่มควบคุมเพียงเล็กน้อยมาก ซึ่งถือว่าไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทำให้รัฐบาลตัดสินใจไม่ขยายผลหรือสานต่อนโยบายนี้ ซึ่งในทางการเมืองถือเป็นการยอมรับว่านโยบายในรูปแบบที่ทดลองนี้ยังไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้จริงทั่วประเทศ

หากพิจารณาในมุมมองความสำเร็จในด้านนวัตกรรมทางสังคม สาเหตุที่ทำให้โยบายนี้นประสบความสำเร็จอย่างสูงคือ 1) ความสำเร็จในฐานะการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ด้วยการสร้างองค์ความรู้ด้านนโยบายศาสตร์ที่น่าเชื่อถือ ที่มีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม ทำให้โลกได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีคุณภาพสูงเกี่ยวกับผลกระทบของรายได้พื้นฐาน 2) การพิสูจน์ผลกระทบเชิงบวกด้านสุขภาวะ ซึ่งถือว่าเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่และเป็นที่ยอมรับทั่วโลก ซึ่งเป็นการพิสูจน์ว่าความมั่นคงทางรายได้ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ 3) การเปลี่ยนกรอบการอภิปรายเชิงนโยบาย (Reframing the Discourse) โดยประสบความสำเร็จในการยกระดับการถกเถียงเรื่องนโยบายสวัสดิการ จากเดิมที่มุ่งเน้นแต่ตัวเลขการจ้างงาน ไปสู่การพิจารณาผลกระทบทางสังคมในมิติที่กว้างขึ้น เช่น ความมั่นคงของมนุษย์และสุขภาพจิต ซึ่งเป็นการเรียนรู้เชิงนโยบายที่สำคัญ 4) การเป็นต้นแบบของธรรมาภิบาลเชิงทดลอง โดยฟินแลนด์ได้แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญและความก้าวหน้าในการกำหนดนโยบาย โดยเปลี่ยนจากการถกเถียงเชิงอุดมการณ์ที่ไม่มีที่

สิ้นสุด มาเป็นการ ทดลองเพื่อหาคำตอบซึ่งเป็นแนวทางที่โปร่งใสและเป็นวิทยาศาสตร์ และกลายเป็นต้นแบบให้หลายประเทศทั่วโลก ศึกษา

แต่ถ้าพิจารณาในมุมมองของความล้มเหลวด้านการเมือง สาเหตุที่อาจทำให้ถูกมองว่าล้มเหลวคือ 1) การไม่บรรลุเป้าหมาย หลักด้านการจ้างงาน รัฐบาลผสมฝ่ายขวา-กลาง ณ เวลานั้น ตั้งเป้าหมายหลักไว้เพื่อส่งเสริมการทำงานและลดภาระของรัฐ แต่ผลการ ประเมินในเอกสารระบุชัดเจนว่าผลกระทบดังกล่าวยังถือว่าน้อยมาก" (Kari et al., 2020, p. 45) เมื่อนโยบายไม่สามารถตอบโจทย์หลัก ทางการเมืองได้ จึงสูญเสียแรงสนับสนุนที่จะผลักดันต่อไป 2) การตัดสินใจไม่ขยายผลนโยบาย ผลลัพธ์ที่จับต้องได้ที่สุดคือ รัฐบาล ตัดสินใจยุติโครงการและไม่นำไปใช้ทั่วประเทศ ซึ่งในทางการเมืองถือเป็นสัญญาณของการไม่ยอมรับนโยบายในรูปแบบที่ทดลอง 3) ความคาดหวังทางการเมืองและต้นทุน โดยนโยบายรายได้พื้นฐานถ้วนหน้ามีต้นทุนทางการคลังที่สูงมาก เมื่อผลลัพธ์ด้านการจ้างงานซึ่งเป็น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่คาดหวังไม่ปรากฏชัดเจน จึงเป็นเรื่องยากทางการเมืองที่จะหาเหตุผลมาสนับสนุนการใช้งบประมาณ มหาศาลต่อไป

อภิปรายผล

1. ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

เอสโตเนียหลายข้อจำกัดรัฐขนาดเล็กด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ “Digital Nation” ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2000 เมื่อโครงสร้าง พื้นฐาน X-Road และบัตรประชาชนดิจิทัลเริ่มเสถียร ผู้นำเชิงผู้ประกอบการนโยบายอย่าง Taavi Kotka และคณะเสนอแนวคิด “ประชากรดิจิทัล 10 ล้านคน” จนนำไปสู่การประกาศ e-Residency ในปี 2014 (Kotka, & Annus, 2016) นวัตกรรมนี้เป็นพาราดิ มใหม่ที่เปลี่ยนบทบาทรัฐจากผู้ให้บริการเป็นผู้พัฒนาแพลตฟอร์มด้วยการเปิด API ให้ภาคเอกชนพัฒนาบริการบัญชี กฎหมาย และ FinTech สอดคล้องมีตินวัตกรรมการบริหารภาครัฐของ Bloch and Bugge (2013) โดยภาครัฐใช้การกำหนดกลยุทธ์จากบนลงล่างและ ให้ความสำคัญสูงต่อการสร้างความร่วมมือข้ามหน่วยงาน สร้างวงจรคุณค่าที่เชื่อมโลกดิจิทัลกับโลกจริง ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่สูงโดยภายใน 2023 มี e-resident กว่า 100,000 คน และบริษัทใหม่กว่า 25,000 ราย สร้างรายได้ภาษีและ soft power ดิจิทัลอย่างเด่นชัด (Republic of Estonia e-Residency, 2023) ขณะที่ฟินแลนด์เผชิญ “กับดักสวัสดิการ” ในตลาดแรงงาน รัฐบาลจึงเลือกการทดลอง โดยให้ Kela ออกแบบการทดลอง โดยมีการสุ่มผู้ว่างงาน 2,000 คนรับเงิน 560 €/เดือน ปี 2017-2018 (Kangas, 2019) จุดแข็งของวิธี นี้สอดคล้องแนวคิด *evidence-based policy* ที่ OECD (2017) เสนอในการลดความเสี่ยงนโยบายขนาดใหญ่ด้วยการทดลองภาคสนาม อย่างไรก็ดี แม้ว่าการประเมินขั้นสุดท้ายพบวันทำงานเพิ่มขึ้นเล็กน้อยแต่ไม่มีนัยสำคัญ แต่กลับพบว่ามิติสุขภาวะกลับดีขึ้นเด่นชัด ผู้เข้าร่วมรายงานความสุข สุขภาพจิต และความเชื่อมั่นอนาคตสูงกว่ากลุ่มควบคุม (Kela, 2020b) ข้อมูลดังกล่าวพลิกกรอบถกเถียงจาก “แรงจูงใจทำงาน” สู่ “ศักยภาพมนุษย์” และ “ความมั่นคงทางรายได้” (Heikkilä, & Keskitalo, 2021) แม้รัฐบาลไม่ขยายผลเพราะไม่ บรรลุเป้าหมายการจ้างงานตามความคาดหวังทางการเมือง (Kari et al., 2020) แต่โครงการมอบองค์ความรู้เชิงประจักษ์ระดับสากลว่า ระบบสวัสดิการรูปแบบใหม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต

2. ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

ทั้งเอสโตเนียและฟินแลนด์ต่างแสดงให้เห็นว่าการนำสิ่งใหม่ทางนโยบายสู่การปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไขเชิงสถาบันและ เชิงผู้นำ แต่ทั้งสองกรณีเน้นปัจจัยที่ต่างกันในด้านทุนและบทบาท (Mulgan, 2007; Osborne & Brown, 2013) เอสโตเนียประสบ ความสำเร็จเนื่องจากการรวมกันของวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนกับสถาบันนวัตกรรมเทคโนโลยีพื้นฐานที่พร้อมใช้ ได้แก่ X-Road, Digital ID และกฎหมายรองรับซึ่งลดต้นทุนการนำเทคโนโลยีเข้าระบบและเปิดทางให้เกิดนิเวศบริการของภาคเอกชน (Vassil, & Solvak, 2018; OECD, 2019). กระบวนการนี้ได้รับการผลักดันโดย “policy entrepreneurs” ที่สามารถรวบรวมฉันทามติทาง การเมืองและจัดลำดับความสำคัญให้เป็นวาระแห่งชาติ (Kotka, & Annus, 2016) ส่งผลให้นวัตกรรมเชิงแนวคิดถูกแปลงเป็นบริการที่ จับต้องได้และขยายผลได้อย่างรวดเร็ว ในทางกลับกัน ฟินแลนด์เน้นการสร้างหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ผ่านการออกแบบเป็นการทดลอง ซึ่งเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์เชิงสหวิทยาการและสนับสนุนการอภิปรายเชิงนโยบายในมิติสุขภาวะ (Kari et al., 2020; Kela,

2020b). อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความเข้มแข็งทางการทดลอง แต่กรอบการตัดสินใจเชิงการเมืองและพันธะผูกพันด้านงบประมาณมีบทบาทจำกัดต่อการขยายผล ซึ่งไม่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ทางการเมือง (Torfing, 2019; Nesta, 2014). ทั้งสองกรณีจึงชี้ว่าความสำเร็จต้องอาศัยทั้งโครงสร้างพื้นฐาน/สถาบันที่สนับสนุน คือ เอสโตเนีย และการออกแบบเชิงวิทยาศาสตร์ที่ให้หลักฐาน คือ ฟินแลนด์ อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบเผยให้เห็นความแตกต่างสำคัญในข้อจำกัดเชิงการเมือง โดยที่เอสโตเนียสามารถแปลงนวัตกรรมเชิงแนวคิดเป็นนโยบายที่ขยายผลได้เนื่องจากมีฉันทามติทางการเมืองและความเป็นไปได้เชิงเทคนิค ในขณะที่ฟินแลนด์พบว่าแม้มีหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับประโยชน์ทางสุขภาวะ แต่การไม่สามารถแสดงผลเชิงบวกต่อเป้าหมายสำคัญทางการเมือง คือ การเพิ่มการจ้างงานได้ จึงทำให้ไม่เกิดการสานต่อเชิงนโยบาย (Kari et al., 2020; Heikkilä, & Kesitalo, 2021) นอกจากนี้ ทั้งสองกรณีแสดงรูปแบบการประเมินที่มีความแตกต่าง โดยเอสโตเนียเน้นการประเมินเชิงผสมผสานและใช้กลไกการเรียนรู้แบบต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงระบบและตอบสนองต่อเหตุการณ์เชิงเทคนิคอย่างรวดเร็ว ซึ่งช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและลดความเสี่ยงของการล้มเหลวเชิงระบบ (Tohver, 2018; OECD, 2019) ขณะที่ฟินแลนด์ให้ความสำคัญกับการประเมินเชิงวิชาการอิสระที่เน้นหลักฐานเชิงสถิติและเชิงคุณภาพ แต่การนำผลการประเมินไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายยังสะดุดเพราะช่องว่างระหว่างข้อมูลเชิงวิชาการกับความต้องการเชิงการเมือง (Kari et al., 2020; Kela, 2020b) โดยสรุป เอสโตเนียเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมเชิงสถาบันและโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการขยายผลของนวัตกรรมเชิงแพลตฟอร์ม ในขณะที่ฟินแลนด์เน้นการทดลองเชิงวิทยาศาสตร์ที่ผลิตหลักฐานเชิงประจักษ์ แต่พบข้อจำกัดเมื่อหลักฐานดังกล่าวไม่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ทางการเมืองและงบประมาณ ผลสังเคราะห์ทั้งสองกรณีนี้ชี้ให้เห็นความจำเป็นของการผสานระหว่างวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ ความพร้อมเชิงโครงสร้าง และกระบวนการประเมินที่ผนวกกับการตัดสินใจทางการเมือง เพื่อให้การออกแบบนวัตกรรมนโยบายสาธารณะเกิดผลและขยายผลได้อย่างยั่งยืน (Mulgan, 2007; Torfing, 2019; Osborne & Brown, 2013)

กล่าวโดยสรุป ถ้าจะเปรียบเทียบระดับความสำเร็จของทั้งสองกรณี ตอกย้ำว่าความสำเร็จของนวัตกรรมภาครัฐพึ่งพา “การจับคู่บริบท-กลไก” (context-mechanism) เอสโตเนียทำสำเร็จเพราะ (1) โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลพร้อม (2) ผู้นำมีวิสัยทัศน์เชิงแพลตฟอร์ม และ (3) กฎหมายยืดหยุ่นให้ทดลองรวดเร็ว สอดคล้องหลักการมีผู้ประกอบการเชิงยุทธศาสตร์ที่เป็นหัวหอกในการขับเคลื่อน (Johansen, 2012) ขณะที่ฟินแลนด์ประสบผลบางส่วนเพราะ (1) ยึดหลักวิทยาศาสตร์ลดข้อถกเถียงเชิงอุดมการณ์ (2) วัฒนธรรมสวัสดิการเอื้อการยอมรับการทดลอง แต่ล้มเหลวเชิงการเมืองเนื่องจากผลด้านการจ้างงานต่ำและต้นทุนการคลังสูง สะท้อนข้อจำกัด “policy-value misalignment” ระหว่างนักวิชาการกับผู้กำหนดนโยบาย (Osborne, & Brown, 2013)

นอกจากนี้ถ้าวิเคราะห์จากองค์ประกอบของนวัตกรรมนโยบายสาธารณะที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ (1) ความใหม่ (2) การนำไปใช้จริง (3) การสร้างคุณค่าสาธารณะ และ (4) ความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งกรอบแนวคิดนี้ได้มาจากการสังเคราะห์ของแนวคิด Mulgan (2007) ซึ่งต่อยอดแนวคิดเรื่อง “Innovation in the Public Sector” ของ Mulgan and Albury (2003) และได้รับการขยายความโดย Hartley (2005) กับ Torfing, Sørensen, and Røiseland (2016) ที่เน้นมิติ public-value creation และ collaborative innovation ซึ่งกรณีศึกษาทั้งสองสะท้อนองค์ประกอบเหล่านี้อย่างครบถ้วนแต่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน กรณีของเอสโตเนีย แสดงให้เห็นถึงนวัตกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Mulgan and Albury (2003) และ Hartley (2005) อย่างชัดเจน กล่าวคือ เป็นแนวคิดใหม่ (สัญญาดิจิทัล) ที่ถูกนำไป “ใช้ได้จริง” และสร้าง “คุณค่าสาธารณะ” ใหม่ที่จับต้องได้ในเชิงเศรษฐกิจ คือรายได้ภาษีและเม็ดเงินลงทุนจากต่างประเทศ อีกทั้งยังสะท้อนแนวคิดของ Torfing, Sørensen, and Røiseland (2016) ผ่าน “ความร่วมมือ” กับภาคเอกชนในการสร้างระบบนิเวศบริการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนคุณค่าสาธารณะเดิมที่จำกัดอยู่แค่ในพรมแดนของรัฐในทางกลับกัน กรณีของ ฟินแลนด์ ได้ท้าทายและขยายความหมายของ “คุณค่าสาธารณะ” ให้กว้างขึ้น แม้โครงการจะไม่ได้สร้างผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจตามที่คาดหวัง แต่ได้สร้างคุณค่าสาธารณะในรูปแบบของ “องค์ความรู้เชิงประจักษ์” (Evidence-based Knowledge) และการพิสูจน์ผลกระทบเชิงบวกด้าน “สุขภาวะ” (Well-being) ของพลเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bason and Austin (2018) ที่มองนวัตกรรมว่าเป็นกระบวนการ “แปลงแนวคิดให้เกิดคุณค่าแก่สังคม” ซึ่งในที่นี้คุณค่านั้นคือความรู้และความเข้าใจในปัญหาสังคมที่ลึกซึ้งขึ้น

หากมองในมิติของประเภทของนวัตกรรม เอสโตเนีย ถือเป็นตัวอย่างของนวัตกรรมเชิงบริการ โดยการสร้างบริการภาครัฐรูปแบบใหม่ที่เข้าถึงได้จากทั่วโลก และ นวัตกรรมเชิงธรรมาภิบาล ผ่านการสร้างรัฐบาลในฐานะแพลตฟอร์ม ที่เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับผู้ประกอบการทั่วโลก ขณะที่ฟินแลนด์ เป็นภาพแทนของ นวัตกรรมเชิงกระบวนการ โดยนวัตกรรมที่สำคัญที่สุดไม่ใช่ตัวนโยบายรายได้พื้นฐาน แต่คือ "กระบวนการทดลอง" ที่นำระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการออกแบบนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Albury (2005) ที่เน้นการปรับปรุง "หลังบ้าน" ของการทำงานภาครัฐ นอกจากนี้ยังอาจมองได้ว่าเป็นการพยายามสร้างนวัตกรรมเชิงกระบวนการทัศน์ โดยการท้าทายกรอบคิดเดิมของรัฐสวัสดิการที่ผูกติดกับการทำงาน

ถ้าพิจารณาในมิติของกระบวนการการออกแบบนวัตกรรม กรณีศึกษาทั้งสองแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้วงจรนี้ในรูปแบบที่แตกต่างกัน ฟินแลนด์ สะท้อนกระบวนการ 6 ขั้นตอน เริ่มจาก "การวินิจฉัยปัญหา" (กับดักสวัสดิการ) ผ่าน "การสร้างต้นแบบและทดลอง" ไปสู่ "การรวบรวมหลักฐานเชิงประจักษ์" และจบลงที่ "การเรียนรู้และการประเมินผล" ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของ Nesta (2014) และ OECD (2017) ส่วนของเอสโตเนีย มีลักษณะที่คล่องตัวและรวดเร็วกว่า โดยรวบขั้นตอน "การสร้างต้นแบบ" และ "การนำไปปฏิบัติ" เข้าไว้ด้วยกันในลักษณะของ Lean Startup คือการเปิดตัวผลิตภัณฑ์เพื่อเรียนรู้จากตลาดจริง การขยายผล (Scaling) จึงเป็นการปรับตัวตามข้อมูลที่ได้รับจากผู้ใช้งาน ซึ่งแตกต่างจากวงจรที่เน้นการทดลองในพื้นที่จำกัดก่อนขยายผลตามทฤษฎี บทเรียนสำคัญคือ ไม่มีกระบวนการเดียวที่เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ การเลือกใช้ "วงจรการเรียนรู้ที่เข้มงวด" แบบฟินแลนด์ เหมาะกับนโยบายที่มีความเสี่ยงสูงและต้องการหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชัดเจน ในขณะที่ "วงจรที่คล่องตัว" แบบเอสโตเนีย เหมาะกับนวัตกรรมบริการที่สามารถปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องได้

ถ้าพิจารณานวัตกรรมในฐานะเครื่องมือเผชิญหน้ากับ "ปัญหาสลับซับซ้อน" (Wicked Problems) ซึ่งตามหลักการแล้ว นวัตกรรมเป็นสิ่งจำเป็นในการรับมือกับปัญหาสลับซับซ้อนที่แนวทางราชการแบบเดิมใช้ไม่ได้ผล (Osborne, & Brown, 2013; Torfing, 2019) กรณีของฟินแลนด์คือการเผชิญหน้ากับปัญหานี้โดยตรง และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็สะท้อนธรรมชาติของปัญหาสลับซับซ้อนที่ว่า "ไม่มีทางออกที่สมบูรณ์แบบ" การทดลองไม่ได้ให้คำตอบสุดท้าย แต่ให้ความเข้าใจในปัญหาที่ลึกซึ้งขึ้น ในขณะที่เอสโตเนียเลือกใช้กลยุทธ์ที่แตกต่าง คือแทนที่จะแก้ปัญหายภายในที่ซับซ้อน เช่น ประชากรน้อย กลับเลือกที่จะ "เปลี่ยนกรอบปัญหาใหม่" (Problem Reframing) โดยการสร้างโอกาสภายนอกขึ้นมาทดแทน ซึ่งก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการใช้นวัตกรรมเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดของปัญหาที่แก้ไขได้ยาก

ข้อเสนอแนะ

บทเรียนสังเคราะห์จากเอสโตเนียและฟินแลนด์ สามารถให้ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลของประเทศต่างๆ ได้ ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ให้ชัดเจนว่าจะขับเคลื่อนด้วยวิสัยทัศน์ หรือ แก้ไขด้วยการทดลองข้อสรุปที่สำคัญคือ นวัตกรรมไม่จำเป็นต้องมีจุดเริ่มต้นเดียวกันเสมอไป รัฐบาลต้องกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ให้ชัดเจนว่าต้องการนวัตกรรมไปเพื่ออะไร กรณีของเอสโตเนียแสดงให้เห็นถึงนวัตกรรมที่เกิดจากวิสัยทัศน์เชิงรุก (Vision-Driven) ที่ต้องการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและก้าวข้ามข้อจำกัดของประเทศ โจทย์ไม่ใช่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่เป็นการสร้างอนาคตใหม่ นโยบาย e-Residency จึงมีลักษณะเป็นการลงทุนเชิงยุทธศาสตร์ระยะยาว ในทางตรงกันข้าม กรณีของฟินแลนด์เกิดจากการเผชิญหน้ากับปัญหาสลับซับซ้อน คือ กับดักสวัสดิการ ที่แนวทางเดิมไม่สามารถแก้ไขได้ รัฐบาลจึงเลือกใช้นวัตกรรมเชิงกระบวนการเพื่อทดลองสมมติฐานในการแก้ไขปัญห
2. สร้างรัฐบาลในฐานะแพลตฟอร์มและผู้เอื้ออำนวย โดยทั้งสองกรณีศึกษาสะท้อนถึงการเปลี่ยนบทบาทของรัฐจากผู้ให้บริการ (Provider) แต่เพียงผู้เดียว ไปสู่บทบาทใหม่ที่มีความสำคัญยิ่งกว่า เอสโตเนียเป็นตัวอย่างที่สมบูรณ์แบบโดยเป็นรัฐบาลในฐานะแพลตฟอร์ม (Government as a Platform) โดยไม่ได้สร้างบริการทางธุรกิจทั้งหมด แต่ได้สร้างแพลตฟอร์มที่ปลอดภัยและน่าเชื่อถือ คือระบบ e-Residency แล้วเปิดให้ภาคเอกชนเข้ามาสร้างสรรคบริการและสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบนิเวศนั้น ขณะที่ฟินแลนด์แสดงบทบาทรัฐบาลในฐานะผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ (Enabler of Learning) โดยไม่ได้ชี้ขาดว่านโยบายใดถูกหรือผิด แต่ได้สร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการทดลอง (Safe Space for Experimentation) และอำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้แก่สังคม ซึ่งทั้งสองกรณีชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลควรเปลี่ยนมุมมองจากการควบคุมทุกอย่าง มาสู่การสร้างโครงสร้าง

พื้นฐานหรือกระบวนการที่เอื้อให้ภาคส่วนอื่นในสังคม เช่น เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ เป็นต้น เข้ามาร่วมสร้างสรรค์คุณค่าสาธารณะให้แก่สังคม

3. ยอมรับและบริหารจัดการการทดลองเชิงนโยบาย บทเรียนจากฟินแลนด์คือหัวใจสำคัญของข้อเสนอนี้ ฟินแลนด์แสดงให้เห็นถึงการให้การวิจัยกึ่งทดลองที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อประเมินผลกระทบของนโยบายอย่างเป็นกลางและน่าเชื่อถือ ซึ่งเหมาะสมสำหรับนโยบายสังคมที่มีความซับซ้อนและมีผลกระทบสูง แต่เอสโตเนียก็มีการทดลองในอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นแบบเปิดตัวเร็วใช้วิธีการที่คล้ายกับ Lean Startup คือการเปิดตัวนโยบายอย่างรวดเร็วเพื่อทดสอบตลาดและเรียนรู้จากผู้ใช้งานจริง แล้วจึงค่อยปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด ซึ่งจากทั้งสองกรณี รัฐบาลควรมีชุดเครื่องมือการทดลองที่หลากหลาย ไม่ใช่ทุกนโยบายที่ต้องทำการวิจัยแบบทดลอง แต่รัฐบาลควรมีวัฒนธรรมที่พร้อมจะทดลองแนวคิดใหม่ๆ ในขนาดที่ควบคุมได้ เพื่อลดความเสี่ยงจากการผลักดันนโยบายขนาดใหญ่โดยปราศจากข้อมูล

4. รัฐบาลควรกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของนโยบายนวัตกรรมให้ครอบคลุมถึงการสร้างองค์ความรู้ และการเรียนรู้เชิงนโยบาย ไม่ใช่แค่ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจหรือผลลัพธ์สุดท้ายเพียงอย่างเดียว จากกรณีศึกษาของฟินแลนด์ หากมองเพียงว่านโยบายไม่ได้ถูกนำไปใช้ต่อ อาจถือว่าล้มเหลว แต่หากมองในมุมของการสร้างความรู้ ถือว่า สำเร็จอย่างมาก ซึ่งจะต้องแยกความล้มเหลวทางการเมืองออกจากความสำเร็จทางการเรียนรู้ การที่นโยบายไม่ผ่านความเห็นชอบทางการเมือง ไม่ได้หมายความว่า การทดลองนั้นไร้ค่า ผลการประเมินที่ว่า UBI ช่วยเพิ่มสุขภาวะได้อย่างมีนัยสำคัญ คือองค์ความรู้ใหม่ที่ล้ำค่าสำหรับโลก โดยรัฐบาลต้องสื่อสารให้สังคมเข้าใจว่า งบประมาณที่ใช้ไปกับการทดลอง คือการลงทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งจะช่วยป้องกันความผิดพลาดจากนโยบายที่ใหญ่กว่าและมีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าในอนาคต

5. ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น โดยนวัตกรรมที่ยิ่งใหญ่ไม่ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ แต่ต้องอาศัยรากฐานที่แข็งแกร่ง ความสำเร็จของเอสโตเนียเป็นไปไม่ได้เลยหากปราศจากการลงทุนในระบบ e-ID และ X-Road มานานหลายทศวรรษ เช่นเดียวกันกับการทดลองของฟินแลนด์จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีระบบทะเบียนข้อมูลประชากรที่น่าเชื่อถือ และสถาบันที่แข็งแกร่งอย่าง Kela ซึ่งมีความสามารถในการบริหารจัดการโครงการที่ซับซ้อน

บรรณานุกรม

- Albury, D. (2005). Fostering Innovation in Public Services. *Public Money and Management*, 25(1), 51–56.
- Bason, C., & Austin, R. D. (2018). *The New Public Service: Innovative Pathways to a Better Future*. California: Stanford University Press.
- Bloch, C., & Bugge, M. M. (2013). Public Sector Innovation-From Theory to Measurement. *Structural Change and Economic Dynamics*, 27, 133-145.
- Damanpour, F., & Schneider, M. (2009). Characteristics of Innovation and Innovation Adoption in Public Organizations: Assessing the Role of Managers. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 19(3), 495–522.
- Government of Finland. (2016). *Prime Minister Juha Sipilä's Government Strategic Programme*. Helsinki: Prime Minister's Office Publications.
- Hartley, J. (2005). Innovation in Governance and Public Services: Past and Present. *Public Money and Management*, 25(1), 27-34.
- Heikkilä, H., & Kesitalo, E. (2021). *The Legacy of the Finnish Experiment: From Employment to Well-being*. Helsinki: Helsinki University Press.

- Johansen, B. (2012). *Leaders make the Future: Ten New Leadership Skills for an Uncertain World* (2nd ed.). California: Berrett-Koehler Publishers.
- Kalvet, T. (2012). Innovation: The Solution for the Estonian Economy and the Public Sector. In R. Kattel, T. Kalvet, & M. Lember (Eds.), *Public Procurement for Innovation and the Public Sector as a Driver for Innovation* (pp. 23–45). Tallinn University of Technology. Tallinn, Estonia.
- Kangas, O. (2019). *The Basic Income Experiment 2017–2018 in Finland: A Preliminary Report*. Helsinki: Ministry of Social Affairs and Health.
- Kari, H., Ohto, K., & Jouko, H. (2020). *Results of Finland's Basic Income Experiment: Small Employment Effects, Better Perceived Economic Security and Mental Wellbeing*. The Social Insurance Institution of Finland (Kela).
- Kattel, R., & Drechsler, W. (2020). *Estonia's Digital State: A Model for the Future?* New York: Springer International Publishing.
- Kotka, T., & Annus, R. (2016). *The e-Residency Project: A New Kind of Digital Nation*. Tallinn: Government of Estonia Publications.
- Mulgan, G. (2007). Ready or Not? Taking Innovation in the Public Sector Seriously. *NESTA Provocation*, 3, 1-37.
- Mulgan, G., & Albury, D. (2003). *Innovation in the Public Sector*. London: Strategy Unit, Cabinet Office.
- Nesta. (2014). *Policymaking in the Real World: The Craft of Policymaking in a Complex World*. Retrieved from https://media.nesta.org.uk/documents/policymaking_in_the_real_world.pdf
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2017). *Fostering Innovation in the Public Sector*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264270879-en>.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). *OECD Digital Government Studies: The Estonian e-Residency Programme*. OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *Embracing Innovation in Government: Global Trends 2020*. OECD Publishing.
- Osborne, S. P., & Brown, L. (2013). *Handbook of Innovation in Public Services*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Republic of Estonia e-Residency. (2022). *e-Residency Annual Report 2021*. Tallinn: Republic of Estonia e-Residency
- Republic of Estonia e-Residency. (2023). *e-Residency in Numbers*. Tallinn: Republic of Estonia e-Residency
- Rittel, H. W. J., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a General Theory of Planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155-169.
- Tammpuu, P., & Masso, A. (2022). Factors Influencing Public Trust in Open Government Data. *Ekonomi: Jurnal Ekonomi dan Statistik Indonesia*, 11(2), 51–59.
- The Social Insurance Institution of Finland (Kela). (2020). *Results of the Finnish Basic Income Experiment: Small Employment Effects, Better Perceived Economic Security and Mental Wellbeing*. Helsinki: The Social Insurance Institution of Finland.
- The Social Insurance Institution of Finland (Kela). (2020a). *The Basic Income Experiment: Implementation and Process*. Helsinki: The Social Insurance Institution of Finland.

- The Social Insurance Institution of Finland (Kela). (2020b). *Results of the Finnish Basic Income Experiment: Small Employment Effects, Better Perceived Economic Security and Mental Wellbeing*. Helsinki: The Social Insurance Institution of Finland.
- Torfin, J. (2019). Collaborative Innovation in the Public Sector: The Argument. *Public Management Review*, 21(1), 1-11.
- Torfin, J., Sørensen, E., & Røiseland, A. (2016). Transforming the Public Sector into an Arena for Co-creation: Barriers, Drivers, Benefits, and Ways Forward. *Administration & Society*, 51(5), 795-825.
- Tohver, T. (2018). *Lessons Learned from the Estonian ID card Crisis* [e-Estonia Blog]. <https://e-estonia.com/>
- Vassil, K., & Solvak, M. (2018). e-Residency: The Case for a New Form of Digital Citizenship. In T. Kerikmäe & A. Rull (Eds.), *The Future of Law and e-Technologies* (pp. 111–128). Springer.

Received: 07-04-2025

Revised: 17-05-2025

Accepted: 20-05-2025

โมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย
ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

Extension Model of Sustainable Agriculture for Self-reliance of Small Scale Rice
Farmers in the Lower Northeastern Provincial Cluster 1

ชลนภัทร พอกพูน^{*1}

Chonnapat Phokphun

napattj@gmail.comบำเพ็ญ เขียวหวาน²

Bumpen Keowan

bumpen.keo@stou.ac.thสินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม²

Sineenuch Khrutmuang Sanserm

tukstou@hotmail.comทิพวรรณ ลิ้มงูร³

Tippawan Limunggura

limunggura@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 2) ศึกษาการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบ 3) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย 4) วิเคราะห์ สังเคราะห์ พัฒนาและประเมินโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

* Corresponding Author

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student in Doctor of School of Agricultural and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Agricultural and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

³ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี ศึกษากับประชากร 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักส่งเสริมการเกษตรในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 คัดเลือกตัวแทนโดยเจาะจง จำนวน 12 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา 2) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 คัดเลือกตัวแทนโดยเจาะจง จำนวน 8 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา 3) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ที่มีพื้นที่ปลูกข้าวไม่เกิน 15 ไร่ ปีการผลิต 2565/66 จำนวน 524,073 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์ยามาเน ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และสถิติอนุมานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ 4) ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาโมเดล เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย (1) นักส่งเสริมการเกษตรในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 คัดเลือกตัวแทนแบบเจาะจง จำนวน 12 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (2) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 คัดเลือกตัวแทนแบบเจาะจง จำนวน 8 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และ (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนจากสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานรัฐ จำนวน 4 คน รวมจำนวน 24 คน โดยกลุ่มเป้าหมาย (1) และ (2) เป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกันกับกลุ่มที่ 1) และ กลุ่มที่ 2) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 การประเมินและปรับปรุงโมเดล โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างใหม่จำนวน 26 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน 6 คน นักส่งเสริมการเกษตร 16 คน และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย 4 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 3 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบเกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรผสมผสาน 2) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบมีการปลูกข้าวร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ เน้นผลิตเพื่อบริโภคอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง พึ่งพาตนเองเป็นหลัก ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีการนำเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่การเกษตร ขยายช่องทางการตลาดโดยใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายชุมชน เป็นผู้นำและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน 3) ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน และแหล่งความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน โดยเป็นปัจจัยหลักที่เพิ่มความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ส่วนปัญหาการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน มีผลต่อความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเป็นปัจจัยที่ลดความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน 4) โมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย องค์ความรู้เรื่องเกษตรกรรมยั่งยืน การปลูกข้าวและการพึ่งพาตนเอง (2) กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน เน้นองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ โดยใช้สื่อภาพและเสียง ได้แก่ การสาธิต นิทรรศการ วิดีทัศน์ หรือสื่อดิจิทัล การเยี่ยมชมที่ไร่ นา หรือที่บ้าน และการใช้แปลงต้นแบบ (3) ปัจจัยหนุน ได้แก่ นโยบายการส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่และมีกลไกทางการตลาดที่เกื้อกูลกันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคที่เป็นธรรม (4) การปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย เน้นหลักการ การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการพึ่งพาตนเองใน 5 มิติ และยึดหลักเกษตรกรรมยั่งยืนที่สอดคล้องกับบริบท (5) ผลการเปลี่ยนแปลง มีเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน การพึ่งพาปัจจัยภายนอกลดลง ดินอุดมสมบูรณ์ มีศักยภาพในการทำกิจกรรมทางการเกษตรมากขึ้น และผลการประเมินโมเดลด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: โมเดลการส่งเสริม, เกษตรกรรมยั่งยืน, การพึ่งพาตนเอง, เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย

Abstract

The objectives of this research were to This research aimed to: 1) examine the current situation of sustainable agriculture extension in Lower Northeastern Provincial Cluster 1; 2) investigate sustainable agricultural practices for self-reliance among model rice farmers; 3) analyze factors influencing the demand for sustainable agriculture extension for self-reliance among small-scale rice farmers; and 4) analyze, synthesize, develop, and evaluate a sustainable agriculture extension model for self-reliance among small-scale rice farmers in the specified region.

This study employed a mixed-methods research design involving four groups of participants. 1) 12 agricultural extension officers were purposively selected and interviewed in depth, with data analyzed using content analysis. 2. 8 model rice farmers were also purposively selected and interviewed, and their data were analyzed qualitatively. 3, 524,073 small-scale rice farmers (with farm sizes not exceeding 15 rai during the 2022/2023 production year) constituted the population. A sample of 400 participants was determined using Yamane's formula at a 0.05 level of error and selected through multi-stage sampling. Data were collected via structured interviews and analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. 4. the model development process consisted of two stages. Phase 1 was Analysis, Synthesis, and Model Development. Key informants were selected through purposive sampling. The target groups consisted of: (1) 12 agricultural extension officers from the Lower Northeastern Provincial Cluster 1, selected purposively. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using content analysis; (2) 8 model rice farmers from the same region, also selected purposively. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using content analysis; and (3) 4 experts in sustainable agricultural extension from academic institutions or government agencies, making a total of 24 participants. The participants in groups (1) and (2) were the same as those in the earlier phases. Data were collected through focus group discussions and analyzed qualitatively using content analysis. Phase 2 was Model Evaluation and Refinement. A new sample group of 26 participants was selected, comprising 6 experts in sustainable agricultural extension, 16 agricultural extension officers, and 4 small-scale rice farmers. Data were collected using a researcher-developed evaluation form, which assessed three aspects: suitability, feasibility, and utility. Qualitative data were analyzed using content analysis, while quantitative data were analyzed using descriptive statistics.

The results revealed that 1) Sustainable agriculture extension in the Lower Northeastern Provincial Cluster 1 predominantly takes the form of organic farming, New Theory Agriculture, and integrated farming systems. 2) Model rice farmers integrate rice cultivation with other agricultural activities, emphasizing sufficient and continuous production for consumption, self-reliance, and adherence to the Sufficiency Economy Philosophy. They apply both modern technology and local wisdom in agricultural practices, expand marketing channels through online media and community networks, and actively participate in community development as leaders. 3) Factors significantly influencing the demand for sustainable agriculture extension for self-reliance among small-scale rice farmers at the 0.01 level include social status, knowledge of sustainable agriculture, and access to sources of knowledge. These factors positively increase the demand for sustainable agriculture extension. Conversely, problems associated with sustainable rice farming significantly affect the demand at the 0.05 level, acting as factors that reduce such demand. 4) The sustainable agriculture extension model for self-reliance among small-scale rice farmers in the Lower

Northeastern Provincial Cluster 1 consists of five key components: (1) Inputs: basic data of small-scale rice farmers, knowledge of sustainable agriculture, rice cultivation, and self-reliance; (2) Extension process: focusing on integrated farming, New Theory Agriculture, and organic farming, using audio-visual media such as demonstrations, exhibitions, videos, digital media, field visits to farms or homes, and model plots; (3) Supporting factors: policies promoting sustainable agriculture systems at the local level and fair market mechanisms between producers and consumers; (4) Sustainable rice farming practices for self-reliance: emphasizing environmentally friendly production, self-reliance in five dimensions, and adherence to context-appropriate sustainable agriculture principles; and (5) Outcomes: the establishment of farmer networks practicing sustainable agriculture, reduced dependence on external inputs, improved soil fertility, enhanced agricultural capacity, and model evaluation results indicating the highest levels of suitability, feasibility, and utility across all dimensions.

Keywords: Extension model, Sustainable Agriculture, Self - reliance, Small Scale Rice Farmers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เกษตรกรรายย่อย มีบทบาทสำคัญในการผลิตอาหารและสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ตามแนวทางของสหประชาชาติ โดยมุ่งเน้นการจัดความยากจน ส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร และสนับสนุนเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตรระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ที่ให้ความสำคัญกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง และการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมให้เกิดความสมดุลในทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Department of Agricultural Extension, 2017)

Office of Agricultural Economics (2024) ระบุว่า สถานการณ์การปลูกข้าวปีเพาะปลูก 2566/67 ประเทศไทยมีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวประมาณ 4.6 ล้านครัวเรือน เนื้อที่เพาะปลูกข้าวรวมทั้งประเทศจำนวน 62.1 ล้านไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยวจำนวน 60.2 ล้านไร่ ผลผลิตที่ความชื้น 15% ปริมาณ 26.9 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อเนื้อที่เก็บเกี่ยวจำนวน 447 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวมากที่สุดจำนวน 38.2 ล้านไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยวปริมาณ 36.8 ล้านไร่ ผลผลิตที่ความชื้น 15% ปริมาณ 13.4 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อเนื้อที่เก็บเกี่ยวจำนวน 363 กิโลกรัมต่อไร่ โดยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 4 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงเป็นลำดับต้นของภูมิภาค เรียงตามลำดับ ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ ปริมาณ 386 กิโลกรัมต่อไร่ จังหวัดสุรินทร์ ปริมาณ 383 กิโลกรัมต่อไร่ จังหวัดนครราชสีมา ปริมาณ 370 กิโลกรัมต่อไร่ และจังหวัดบุรีรัมย์ปริมาณ 370 กิโลกรัมต่อไร่ ถึงแม้ว่ากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 จะมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่จะอยู่ในระดับสูงของภูมิภาค แต่ยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเกษตรกรรายย่อยต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การเข้าถึงเทคโนโลยีและแหล่งทุนที่จำกัด ต้นทุนการผลิตสูง การขาดแคลนแรงงาน รวมถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อศักยภาพของเกษตรกรรายย่อยในการพัฒนาตนเองและการสร้างความมั่นคงทางรายได้ในระยะยาว

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมุ่งหมายในการพัฒนาโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 โดยมุ่งเน้นการศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์และพัฒนาโมเดลที่เหมาะสมและเป็นแนวทางปฏิบัติในการยกระดับศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยให้สามารถผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีรายได้ต่อเนื่อง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรรม เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ ลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อันจะนำไปสู่ความสมดุลระหว่างมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย
4. เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ พัฒนาและประเมินโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย

วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักส่งเสริมการเกษตรในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบ

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 8 คน ซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีการดำเนินกิจกรรมการปลูกข้าว รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 3 ปี ผ่านการประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer ต้นแบบโดยกรมส่งเสริมการเกษตร และเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานราชการหรือชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยศึกษาการพึ่งพาตนเองใน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (T) 2) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (E) 3) การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ (R) 4) การพึ่งตนเองทางจิตใจ (M) และ 5) การพึ่งตนเองทางสังคมและวัฒนธรรม (S) ตามแนวคิดการพึ่งพาตนเองตาม TERMS Model (Jirakiattikul, Jiamat, & Yotwilai, 2018)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย

1) ประชากรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ที่มีพื้นที่ปลูกข้าวไม่เกิน 15 ไร่ ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2565/66 จำนวน 524,073 ครัวเรือน (Department of Agricultural Extension, 2023)

2) กลุ่มตัวอย่าง

(1) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน

(2) ทำการเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling)

ขั้นที่ 1 แบ่งกลุ่มอำเภอตามขอบเขตการปกครองจังหวัด จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์

ขั้นที่ 2 ทำการสุ่มตัวอย่างอำเภอแบบง่าย (Simple Random Sampling) จำนวนร้อยละ 25 ของจำนวนอำเภอในแต่ละจังหวัด โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ขั้นที่ 3 กำหนดขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนประชากรในแต่ละอำเภอที่สุ่มได้จากขั้นที่ 2 เพื่อให้ได้จำนวนตามขนาดตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง

ขั้นที่ 4 ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ตามขนาดตัวอย่างที่กำหนดจากขั้นที่ 3

ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พร้อมทั้งนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย หรือ IOC (The Index of Item - Objective Congruence) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.84 และการหาความเที่ยงของเครื่องมือ โดยนำไปทดสอบกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยซึ่งมีบริบทของพื้นที่และลักษณะของประชากรใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยการวิเคราะห์หาค่า Cronbach' s Alpha หรือ α โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.875 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ พัฒนาและประเมินโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

4.1 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย (1) นักส่งเสริมการเกษตรในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน 12 คน (2) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน 8 คน และ (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยจากสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานรัฐ จำนวน 4 คน รวมจำนวน 24 คน โดยเป้าหมาย (1) และ (2) เป็นเป้าหมายเดียวกันกับขั้นตอนที่ 1 และ ขั้นตอนที่ 2

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสนทนากลุ่ม เพื่อร่างและพัฒนาโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ในการพัฒนาโมเดลได้นำองค์ประกอบของการสื่อสารตามแนวคิดของเบอร์โล ตามกระบวนการของการสื่อสาร ที่เรียกว่า SMCR Model ของเบอร์โล (Berlo, 1960) มาเป็นกรอบในการพัฒนาโมเดล ประกอบด้วย 1) ผู้ทำหน้าที่ส่งเสริม หรือ แหล่งข้อมูล (Source : S) องค์ความรู้ (Message : M) ช่องทางการส่งเสริมหรือสื่อที่ใช้ในการส่งเสริม (Channel : C) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย (Receiver : R)

4.2 การประเมินและปรับปรุงโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยจากสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานรัฐ จำนวน 6 คน (2) นักส่งเสริมการเกษตรในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน 16 คน และ (3) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 4 คน รวมจำนวน 26 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายเดียวกันกับขั้นตอนที่ 4.1

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ซึ่งเป็นแบบประเมินที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือขึ้นเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย คำถามในการประเมินองค์ประกอบของโมเดลจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และ ด้านความเป็นประโยชน์

การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์การส่งเสริมเกษตรกรรายย่อย แยกผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 สภาพการทำเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ พบว่า ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มี 5 รูปแบบ ได้แก่ เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และวนเกษตร โดยเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้รับความนิยมสูง

1.2 นโยบายและแผนงานด้านการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่า นโยบายและแผนงานด้านการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนที่ผ่านมาของหน่วยงาน มีการกำหนดนโยบายและแผนงานส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนในแต่ละระดับ ได้แก่ระดับกระทรวง กรม ระดับกลุ่มจังหวัด ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ มีความสอดคล้องกันทุกระดับ โดยให้ความสำคัญกับศาสตร์พระราชา เกษตรทฤษฎีใหม่ และการบริหารจัดการทรัพยากรเกษตรอย่างสมดุลและต่อเนื่อง

1.3 สภาพการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่า การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบเกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ สำหรับการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทำให้สามารถขยายผลในวงกว้างได้ มีการใช้สื่อบุคคลและสื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร นอกจากนี้ แปลงต้นแบบและแปลงเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกษตรกรได้ศึกษาโดยการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะในเรื่องเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม

2. การทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบ การศึกษาการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ แยกผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 สภาพการปลูกข้าว พบว่า เกษตรกรต้นแบบมีการปลูกข้าวในรูปแบบที่เน้นการพึ่งพาตนเองและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม วิธีการปลูกข้าวมีความหลากหลาย เช่น การหว่านเมล็ด และการปักดำ มีการจัดการน้ำแบบพึ่งพาธรรมชาติในไร่นา มีการบำรุงดิน การเก็บเกี่ยว ใช้แรงงานคนหรือเครื่องจักรตามบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยเน้นคุณภาพของผลผลิต นอกจากนี้ ยังมีการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์เพื่อใช้ในฤดูกาลถัดไป และนำฟางข้าวไปใช้ประโยชน์

2.2 รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่า เกษตรกรต้นแบบปลูกข้าวโดยมีหลักการสำคัญ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ และผลิตอาหารเพื่อบริโภคอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง

2.3 การพึ่งพาตนเอง พบว่า เกษตรกรต้นแบบมีการพึ่งพาตนเองครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (T) ด้วยการนำเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เช่น การใช้กังหันลมสูบน้ำ ระบบน้ำหยด ระบบพลังงานแสงอาทิตย์ และการผลิตปุ๋ยชีวภาพใช้เอง 2) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (E) โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ลดต้นทุนการผลิต มีการผลิตเพื่อบริโภคเองและเหลือจำหน่าย ขยายช่องทางการตลาดโดยใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายชุมชน 3) การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ (R) ด้วยการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การบริหารจัดการน้ำให้มีความเพียงพอตลอดฤดูกาลผลิต การปลูกพืชหมุนเวียน การทำปุ๋ยอินทรีย์ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) การพึ่งตนเองทางจิตใจ (M) ดำรงชีวิตโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความสุขกับการดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย และเน้นการให้และแบ่งปันแก่สังคม และ 5) การพึ่งตนเองทางสังคมและวัฒนธรรม (S) ได้แก่ การมีบทบาทที่สำคัญในชุมชน เช่น เป็นผู้นำกลุ่มเกษตรกร เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรกรรม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย

3.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 52.04 ปี มีการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีการถือครองพื้นที่เกษตรกรรมเฉลี่ย 10.24 ไร่ มีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 7.42 ไร่ มีแรงงานในภาคเกษตรเฉลี่ย 3.53 คน มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 140,658 บาทต่อปี ส่วนค่าใช้จ่ายครัวเรือนเฉลี่ย 152,587.62 บาทต่อปี ด้านแหล่งเงินทุนในการทำเกษตร พบว่า ร้อยละ 92.7 ของเกษตรกรกู้เงินจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน รองลงมาคือกองทุนหมู่บ้าน มีหนี้สินเฉลี่ย 59,000 บาท

3.2 สภาพการปลูกข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย พบว่า มีจำนวนแปลงปลูกข้าวเฉลี่ย 1.89 แปลง พื้นที่เฉลี่ย 7.42 ไร่ ส่วนใหญ่มีเอกสารสิทธิ์ และปลูกข้าวเพื่อขายเป็นหลัก พันธุ์ข้าวที่นิยมสูงสุดคือข้าวหอมมะลิ ส่วนแหล่งเมล็ดพันธุ์ส่วนใหญ่ได้จากเมล็ดพันธุ์ของตนเอง วิธีการปลูกข้าวส่วนใหญ่ใช้การหว่าน และใช้แรงงานคนร่วมกับเครื่องจักรกล แหล่งน้ำที่ใช้หลักคือฝน ส่วน

ใหญ่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี การป้องกันกำจัดศัตรูข้าวนิยมใช้วิธีผสมผสาน สำหรับกิจกรรมการเกษตรที่มีในพื้นที่ปลูกข้าว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว ส่วนเกษตรกรที่มีการปลูกข้าวร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ มีสัดส่วนน้อย สำหรับกิจกรรมทางการเกษตรอื่นที่มีแปลงปลูกข้าวที่มากที่สุดได้แก่ การเลี้ยงปลา รองลงมาเป็นไม้ยืนต้น สำหรับการเก็บเกี่ยว ส่วนใหญ่ใช้เครื่องจักรกลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 424.08 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง ไม่มีการแปรรูปข้าว สำหรับการจำหน่ายผลผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 88.0 มีการจำหน่ายผลผลิตข้าว โดยส่วนใหญ่ขายให้โรงสีหรือลานรับซื้อ รองลงมาคือกลุ่มหรือสหกรณ์ มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 12.0 ที่ไม่จำหน่ายผลผลิต

3.3 สภาพการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 60.7 ไม่ได้ทำเกษตรกรรมยั่งยืน ขณะที่ร้อยละ 39.3 มีการทำเกษตรกรรมยั่งยืน โดยรูปแบบที่พบมากที่สุด คือ เกษตรผสมผสาน รองลงมาคือเกษตรอินทรีย์ และเกษตรทฤษฎีใหม่ ผลการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่ได้รับจากการผลิตข้าวของเกษตรกร พบว่า ด้านสังคม เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยส่วนใหญ่ระบุว่า การปลูกข้าวช่วยให้มีความสุข สังคมมีความเอื้ออาทร แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สุขภาพดีขึ้น และครอบครัวอบอุ่น โดยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยให้ความเห็นเชิงบวกในภาพรวมด้านสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$ S.D. = 0.413) ด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ระบุว่า การปลูกข้าวช่วยให้มีรายได้ และประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต เกิดการหมุนเวียนรายได้ในครอบครัวและชุมชน โดยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยให้ความเห็นเชิงบวกในภาพรวมด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$ S.D. = 0.582) และด้านสิ่งแวดล้อม เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยส่วนใหญ่ ระบุว่า การปลูกข้าวช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศมีความสมดุล และสิ่งแวดล้อมมีบรรยากาศที่ร่มรื่นขึ้น โดยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยให้ความเห็นเชิงบวกในภาพรวมด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$ S.D. = 0.508)

3.4 การพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย เกี่ยวกับประเด็นการพึ่งพาตนเอง (TERMS) ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี (T) ด้านเศรษฐกิจ (E) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (R) ด้านจิตใจ (M) และด้านสังคม (S) โดยวัดระดับการปฏิบัติแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรมีระดับการพึ่งพาตนเองทางด้านจิตใจสูงสุดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$ S.D. = 0.478) มีการประพฤติดนให้เป็นที่พักของตนเอง มีความมุ่งมั่น มีใจรักในการทำเกษตร อุทิศเวลาส่วนใหญ่ให้กับกิจกรรมต่างๆ ในแปลงนา ประพฤติตนอย่างมีศีลธรรม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และมีจิตใจเอื้ออาทร รองลงมาได้แก่ ด้านสังคม ($\bar{X} = 4.00$ S.D. = 0.515) โดยเกษตรกรให้ความช่วยเหลือ แบ่งปัน เกื้อกูลคนอื่นหรือชุมชนตามกำลัง มีการสร้างเครือข่ายภายใน หรือภายนอกชุมชนที่เข้มแข็ง สร้างความสามัคคี ให้ความร่วมมือภายในหรือภายนอกชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นภายในหรือภายนอกชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.73$ S.D. = 0.493) เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์จากฟางข้าวในการเลี้ยงสัตว์ วัสดุคลุมดิน ปุ๋ยหมัก วัสดุเพาะ เป็นต้น วิธีการผลิตข้าวตั้งอยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในระดับมาก เช่น การไม่เผาตอซัง การไม่ใช้หรือการลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X} = 3.61$ S.D. = 0.476) มีการการตัดพันธุ์ปน การตัดใบข้าว ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตข้าว และมีการใช้เทคโนโลยีการจัดการดิน น้ำ ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เช่น การไถกลบตอซัง การปรับปรุงแปลงนา สำหรับด้านเศรษฐกิจนั้น เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยระดับการพึ่งพาตนเองต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.45$ S.D. = 0.507) แม้ว่าเกษตรกรมีการดำเนินกิจกรรมลดต้นทุนและเพิ่มรายได้ในแปลงนา รวมถึงการเก็บข้าวเพื่อชะลอการจำหน่าย แต่การจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายและการออมนั้น พบว่า มีค่าเฉลี่ยระดับการพึ่งพาตนเองน้อยที่สุดในด้านนี้

3.5 ความรู้พื้นฐาน และแหล่งความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยมีคะแนนความรู้พื้นฐานเฉลี่ย 13.19 คะแนน (S.D. = 1.151) จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน โดยพบว่าส่วนใหญ่มีความรู้พื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด และจากการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการได้รับความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยจากแหล่งเรียนรู้ที่แตกต่างกัน พบว่าแหล่งเรียนรู้ที่มีระดับการได้รับความรู้สูงสุด ได้แก่ สื่อบุคคล/กลุ่มบุคคล รองลงมาได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ สื่อสถานที่ สื่อมวลชน และสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเกษตรกรมีระดับการได้รับความรู้จากทุกแหล่งเรียนรู้ภาพรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$ S.D. = 0.750)

3.6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ผู้วิจัยใช้แบบประเมินระดับความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยจำนวน 5 มิติ ได้แก่ ด้านระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ด้านรูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ด้านวิธีการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ด้านรูปแบบของสื่อ และด้านนักส่งเสริมการเกษตร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยมีความคิดเห็นเชิงบวกเกี่ยวกับการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.85 S.D. = 0.519) ประเด็นที่ได้รับความคิดเห็นเชิงบวกสูงสุด ได้แก่ ด้านนักส่งเสริมการเกษตร โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมการเกษตรมีส่วนช่วยให้เกษตรกรมีความรู้ และเกิดการพัฒนาทักษะได้ดีโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11 S.D. = 0.541) รองลงมาได้แก่ ด้านระบบเกษตรกรรมยั่งยืน โดยเกษตรกรมีความคิดเห็นเชิงบวกต่อระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00 S.D. = 0.654) ด้านรูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรกรมีความคิดเห็นเชิงบวกในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.88 S.D. = 0.534) ด้านรูปแบบของสื่อ เกษตรกรมีความคิดเห็นเชิงบวกในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.72 S.D. = 0.524) และด้านวิธีการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรกรมีความคิดเห็นเชิงบวกในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.58 S.D. = 0.1.102)

3.7 ปัญหาการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ผู้วิจัยใช้แบบประเมินระดับปัญหาจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านการทำนา ปัญหาด้านการทำเกษตรกรรมยั่งยืน และปัญหาด้านการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยประสบปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.94 S.D. = 0.516) ด้านการทำนา เกษตรกรมีปัญหโดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.11 S.D. = 0.424) โดยปัญหาที่เกษตรกรประสบและได้รับการจัดอันดับสูงสุด ได้แก่ สภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน ($\bar{X}$ = 4.16 S.D. = 0.641) รองลงมา ราคาผลผลิตข้าวตกต่ำ ต้นทุนการผลิตข้าวสูง ขาดแคลนแหล่งน้ำหรือปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ขาดแคลนแรงงาน การเข้าทำลายของศัตรูข้าว และผลผลิตข้าวไม่มีคุณภาพ ตามลำดับ ด้านการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรกรมีปัญหโดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.97 S.D. = 0.678) ปัญหาที่พบมากที่สุดได้แก่ เกษตรกรขาดแรงจูงใจ และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน ($\bar{X}$ = 3.04 S.D. = 0.753) รองลงมาได้แก่ เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน และด้านการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรมีปัญหโดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.75 S.D. = 0.445) โดยปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ การขาดแคลนเงินทุน ($\bar{X}$ = 3.51 S.D. = 0.855) รองลงมา การขาดแคลนแรงงาน ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน และการขาดแคลนแหล่งน้ำ ตามลำดับ

3.8 ข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในระดับพื้นที่เป็นอันดับแรก มีระดับความคิดเห็นสูงสุดในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.66 S.D. = 0.525) โดยเสนอแนะให้มีการส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่อย่างทั่วถึง รองลงมาเกษตรกรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในระดับนโยบาย ($\bar{X}$ = 3.64 S.D. = 0.537) โดยเสนอแนะให้มีการสร้างกลไกการตลาดที่มีการเกื้อกูลกันระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคพบกันโดยตรงและเป็นธรรม และให้ความสำคัญกับการนำระบบเกษตรกรรมยั่งยืนไปใช้ในการพัฒนาเกษตรกรรายย่อยให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น

3.9 ความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ผู้วิจัยใช้แบบประเมินระดับความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ด้านรูปแบบ การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ด้านวิธีการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน และด้านรูปแบบของสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.55 S.D. = 0.543) ด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.41 S.D. = 0.565) โดยเกษตรกรต้องการมากที่สุด ได้แก่ องค์ความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ รองลงมาได้แก่ องค์ความรู้เรื่องเกษตรผสมผสาน และเกษตรอินทรีย์ ด้านรูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่า เกษตรกรมีความต้องการโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.68 S.D. = 0.565) รูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนที่ต้องการมากที่สุด ได้แก่ การส่งเสริมรูปแบบการพึ่งพาตนเอง รองลงมา ได้แก่ การส่งเสริมในรูปแบบของการฝึกอบรมและเยี่ยมชม การ

ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรแบบเกษตรกรรมมีส่วนร่วม การส่งเสริมรูปแบบการแพร่กระจายความรู้ โดยเกษตรกรเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของเกษตรกรด้วยกันเอง และ การส่งเสริมในรูปแบบของโครงการ ตามลำดับ ด้านวิธีการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยส่วนใหญ่มีความต้องการวิธีการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนที่เหมาะสมโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$ S.D. = 0.576) วิธีการส่งเสริมที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยส่วนใหญ่มีความต้องการมากที่สุด ได้แก่ การส่งเสริมแบบรายบุคคล ลักษณะวิธีการที่ต้องการมากที่สุด ได้แก่ การออกไปเยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ไร่นา หรือที่บ้าน รองลงมา ได้แก่ การส่งเสริมแบบกลุ่ม ลักษณะวิธีการที่ต้องการมากที่สุด ได้แก่ การออกไปเยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ไร่นา หรือที่บ้าน และการส่งเสริมแบบมวลชน ลักษณะวิธีการที่ต้องการมากที่สุด ได้แก่ การดูโทรทัศน์ ส่วนด้านรูปแบบของสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยส่วนใหญ่มีความต้องการสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนที่เหมาะสมโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$ S.D. = 0.684) รูปแบบสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนที่ต้องการมากที่สุด ได้แก่ การใช้สื่อภาพและเสียง เช่น การสาธิตแสดงผล นิทรรศการ วิดีทัศน์หรือวิดีโอ สไลด์ โทรทัศน์ เป็นต้น รองลงมาได้แก่ สื่อตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล และการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ เอกสารต่างๆ ตามลำดับ

3.10 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ คือ ปัจจัยด้าน อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม จำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตร จำนวนพื้นที่นาที่ถือครอง จำนวนแรงงานภาคการเกษตร รายได้ของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน จำนวนหนี้สินของครัวเรือน ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน แหล่งความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน และ ปัญหาการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน มีผลต่อความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย

การวิเคราะห์ข้อมูลได้กำหนดสัญลักษณ์แทนตัวแปรอิสระหรือตัวแปรทำนาย (X) ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้าจำนวน 13 ปัจจัย และตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์ (Y) จำนวน 1 ตัวแปร และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise method) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ โดยมีสัญลักษณ์ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรต่างๆ ที่ศึกษาวิจัย ดังนี้

Table 1 Mean and Standard Deviation of Variables Used in the Analysis

n=400

Variable	$\bar{X}$	S.D.
Independent Variables		
X_1 = Age (Years)	52.04	8.806
X_2 = Level of Education (Number of years of education)	7.84	2.842
X_3 = Social Position (Number of group memberships in social positions)	1.30	0.462
X_4 = Agricultural Land Ownership (Rai)	10.24	9.027
X_5 = Rice Field Ownership (Rai)	7.42	4.580
X_6 = Number of Agricultural Laborers (Persons)	3.53	1.376
X_7 = Household Income (Baht per year)	140,658.00	114,409.749
X_8 = Household Expenditure (Baht per year)	152,587.62	113,006.592
X_9 = Household Debt (Baht)	59,000.00	67,279.621
X_{10} = Knowledge about Sustainable Agriculture (Score)	13.19	1.151
X_{11} = Sources of Knowledge about Sustainable Agriculture (Level of access to sources)	3.16	0.560

Variable	$\bar{X}$	S.D.
X_{12} = Opinions on Sustainable Agriculture Extension (Level of opinions)	3.85	0.519
X_{13} = Problems in Rice Cultivation with Sustainable Agricultural Practices (Level of problems)	2.94	0.396
Dependent Variable		
Y = Demand for Sustainable Agriculture Extension of Small Scale Rice Farmers (level of demand)	3.55	0.543

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหรือตัวแปรทำนายทั้งหมดที่ถูกคัดเลือก มีจำนวน 4 ปัจจัย (X) ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม (X_3) ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน (X_{10}) แหล่งความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน (X_{11}) และปัญหาการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน (X_{13}) กับความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย (Y) ซึ่งเป็นตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์ ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และปรากฏว่า ตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายความสัมพันธ์ความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($F = 9.854$ Sig. of $F = 0.000$) โดยตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปรสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม (Y) หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ ได้ร้อยละ 48.4 ($R^2 = 0.484$) และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสมการพยากรณ์ (SEE) เท่ากับ 0.317 โดยมีตัวแปรที่เกี่ยวข้องจำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม (X_3) และแหล่งความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน (X_{11}) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน (X_{10}) และปัญหาการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน (X_{13}) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดย ตำแหน่งทางสังคม ความรู้ และแหล่งความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นปัจจัยหลักที่เพิ่มความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งการเพิ่มขึ้นของตำแหน่งทางสังคม ความรู้ และแหล่งความรู้ ในทุกๆ 1 หน่วย จะส่งผลให้มีระดับความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มขึ้น 0.429 0.197 และ 0.571 หน่วย ตามลำดับ แต่ปัญหาการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นปัจจัยที่ลดความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน โดยทุกๆ การเพิ่มขึ้นของระดับปัญหาในการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน 1 หน่วย จะทำให้ระดับความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนลดลง 0.335 หน่วย

จากข้างต้นสามารถเขียนสมการทำนายอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ดังนี้

$$Y = -0.300 + 0.429 X_3 + 0.197 X_{10} + 0.571 X_{11} - 0.335 X_{13}$$

Table 2 Results of Multiple Regression Analysis of Variables Associated with the Demand for Sustainable Agriculture Extension (Y)

n = 400

Variable	Regression Coefficient (b)	t-value	Sig. (p-value)
Constant	- 0.300	- 0.202	0.841
X_3 = Social Position (Number of group memberships in social positions)	0.429	3.704**	0.001

Variable	Regression Coefficient (b)	t-value	Sig. (p-value)
X ₁₀ = Knowledge about Sustainable Agriculture (Score)	0.197	2.708*	0.010
X ₁₁ = Sources of Knowledge about Sustainable Agriculture (Level of access to sources)	0.571	3.616**	0.001
X ₁₃ = Problems in Rice Cultivation with Sustainable Agricultural Practices (Level of problems)	- 0.335	- 2.374*	0.022
R ² = 0.484 Adjusted R ² = 0.435 SEE = 0.317 F = 9.854 Sig. of F = 0.000			

* Indicates statistically significant difference at the 0.05 level.

** Indicates highly statistically significant difference at the 0.01 level.

4. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ พัฒนาและประเมินโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรที่ยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

4.1 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรที่ยั่งยืน เพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การส่งเสริมเกษตรกรที่ยั่งยืน การทำเกษตรกรรมที่ยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบ และปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมที่ยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย (1) นักส่งเสริมการเกษตรในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน 12 คน (2) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน 8 คน และ (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมเกษตรกรที่ยั่งยืนจากสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานรัฐ จำนวน 4 คน รวมจำนวน 24 คน โดยกลุ่มเป้าหมาย (1) และ (2) เป็นเป้าหมายเดียวกันกับขั้นตอนที่ 1 และ ขั้นตอนที่ 2 เพื่อทำการสังเคราะห์ข้อมูลและจัดทำโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรที่ยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเอง ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ตามกรอบแนวคิดโมเดลการสื่อสาร S-M-C-R และกรอบแนวคิดการพึ่งพาตนเองทั้ง 5 ด้าน หรือ TERMS โดยมีองค์ประกอบของโมเดลจำนวน 5 องค์ประกอบดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (Input) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรที่ยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ประกอบด้วย

1) ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา การดำรงตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กร

2) ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมที่ยั่งยืน การปลูกข้าว และการพึ่งพาตนเอง

3) แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

2. กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรที่ยั่งยืน (Process) ตามกรอบแนวคิดโมเดลการสื่อสาร S-M-C-R และกรอบแนวคิดการพึ่งพาตนเองทั้ง 5 ด้าน หรือ TERMS ดังนี้

1) ผู้ทำหน้าที่ส่งเสริม หรือ แหล่งข้อมูล (Source : S) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีองค์ความรู้และทักษะการถ่ายทอดความรู้ และสามารถกระตุ้นให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะได้ดี โดยมีเกษตรกรต้นแบบ มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ผ่านประสบการณ์ตรง

2) องค์ความรู้ (Message : M) ประกอบด้วย องค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ได้แก่ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน และเกษตรอินทรีย์ องค์ความรู้เรื่องการปลูกข้าว และแนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง

3) ช่องทางการส่งเสริมหรือสื่อที่ใช้ในการส่งเสริม (Channel : C) ประกอบด้วย สื่อภาพและเสียง ได้แก่ การสาธิต แสดงผล นิทรรศการ วิดีทัศน์ ดิจิทัล สื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ด้วยวิธีการเยี่ยมเยียนที่ไร่หรือที่บ้าน และการใช้แปลงต้นแบบ หรือ สถานที่จริงซึ่งเป็นตัวอย่างเป็นรูปร่างที่เรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม

4) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย (Receiver : R) มีความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน กระตือรือร้นและสร้าง แรงจูงใจจากภายใน มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน การปลูกข้าว พร้อมทั้งจะพัฒนาทักษะ ด้วยการปฏิบัติจริงในแปลงตนเอง เน้น ฟังพาตนเองเป็นหลัก โดยเฉพาะการฟังพาตนเองทางด้านจิตใจ ด้วยการประพุดตนเป็นที่ฟังของตน โดยเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยต้องฟังพา ตนเองในการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทาง ดังนี้

(1) การฟังพาตนเองทางด้านเทคโนโลยี (Technology :T) ได้แก่ ตัดพันธุ์ปน ตัดใบข้าว ปรับรูปแบบนาให้สามารถ เพิ่มกิจกรรมในแปลงนาให้มากขึ้น ใช้เทคโนโลยีการจัดการดิน เช่น โกลบตอซัง และบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอ

(2) การฟังพาตนเองทางด้านเศรษฐกิจ (Economy : E) ได้แก่ สร้างวินัยการออม เก็บข้าวเปลือกเพื่อชะลอการ จำหน่าย เพิ่มรายได้จากกิจกรรมในแปลงนา

(3) การฟังพาตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Resources : R) ได้แก่ ปลูกข้าวโดยไม่เผาตอซัง ใช้ ประโยชน์จากฟางข้าว เช่น คลุมดินรักษาความชื้น ใช้เลี้ยงสัตว์เป็นกิจกรรมเสริม ใช้ทำปุ๋ยหมักใช้เองในแปลงนา เป็นต้น

(4) การฟังพาตนเองทางด้านจิตใจ (Mentality :M) ได้แก่ ประพุดตนเป็นที่ฟังของตน อดทน มุ่งมั่น มีใจรักใน การทำการเกษตร อุทิศเวลาส่วนใหญ่ให้กับกิจกรรมต่างๆ ในแปลงนา มีศีลธรรม มีจิตใจเอื้ออาทรและแบ่งปัน

(5) การฟังพาตนเองทางด้านสังคม (Society :S) ได้แก่ ให้ความช่วยเหลือคนอื่นและชุมชน แบ่งปัน เกื้อกูลคน อื่นหรือชุมชนตามกำลัง สร้างความสามัคคีในชุมชน

3. ปัจจัยหนุน (Supporting) ได้แก่ นโยบายการส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่อย่างทั่วถึงจากภาครัฐ และการ สร้างกลไกทางการตลาดที่มีการเกื้อกูลกันระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคที่เป็นธรรม

4. การปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยการฟังพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย (Output) โดยมีหลักการ คือ เป็นระบบการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการฟังพาตนเองใน 5 มิติ (TERMS) และยึดหลักเกษตรกรรมยั่งยืนที่สอดคล้องกับบริบท ซึ่งหลักการนี้เป็นความสัมพันธ์เชิงระบบตามกรอบแนวคิดโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการฟังพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูก ข้าวรายย่อย ไม่สามารถแยกส่วนออกจากกันได้

5. ผลการเปลี่ยนแปลง (Outcome) สมดุลมิติ 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านสังคม: มีจำนวนกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่หลากหลาย มีเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรม ยั่งยืน เป็นชุมชนแห่งความเอื้ออาทร มีน้ำใจแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) ด้านเศรษฐกิจ: เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่ลดลง มีรายได้ต่อเนื่อง การฟังพาปัจจัยการผลิตภายนอกของ เกษตรกรลดลง ผลผลิตมีคุณภาพ ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและเกษตรกร เกิดการหมุนเวียนรายได้ในชุมชน และมีแหล่งอาหารที่เพียงพอ สำหรับการบริโภคอย่างต่อเนื่อง

3) ด้านสิ่งแวดล้อม: ดินมีความอุดมสมบูรณ์และมีศักยภาพในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรมากขึ้นระบบ นิเวศเกษตรมีความหลากหลายทางชีวภาพ และลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ

4.2 การประเมินและปรับปรุงโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อการฟังพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

ผลการประเมินโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการฟังพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน (Process) ปัจจัยหนุน (Supporting) การปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยการฟังพาตนเอง (Output) และผลการเปลี่ยนแปลง (Outcome) ครอบคลุมมิติ 3 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ด้านความเหมาะสม (2) ด้านความเป็นไปได้ และ (3) ด้านความเป็นประโยชน์ ดังนี้

1) ด้านความเหมาะสม พบว่า โมเดลมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$ S.D. = 0.430) องค์ประกอบของโมเดลที่ได้รับคะแนนสูงสุด ได้แก่ กระบวนการ (Process) ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.92 (S.D. = 0.272) รองลงมา คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) และการปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยการพึ่งพาตนเอง (Output) ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.77 (S.D. = 0.430) ปัจจัยหนุน (Supporting) ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.73 (S.D. = 0.452) และผลการเปลี่ยนแปลง (Outcome) ได้คะแนนเฉลี่ย 4.12 (S.D. = 0.711)

2) ด้านความเป็นไปได้ พบว่า โมเดลมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$ S.D. = 0.164) องค์ประกอบของโมเดลที่ได้รับคะแนนสูงสุด ได้แก่ กระบวนการ (Process) ได้รับคะแนนเฉลี่ย 5.00 (S.D. = 0.000) รองลงมา คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) และปัจจัยหนุน (Supporting) ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.96 (S.D. = 0.196) การปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยการพึ่งพาตนเอง (Output) ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.69 (S.D. = 0.471) และผลการเปลี่ยนแปลง (Outcome) ซึ่งได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.00 (S.D. = 0.632)

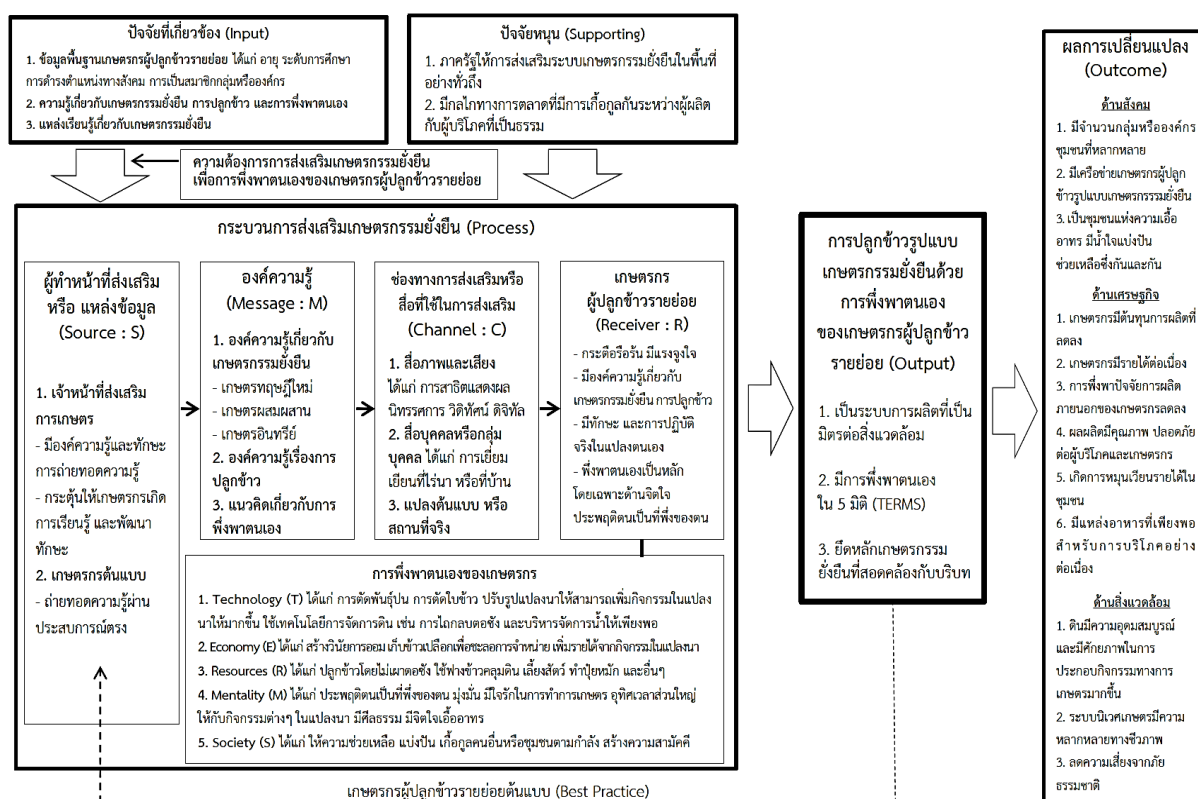
3) ด้านความเป็นประโยชน์ พบว่า โมเดลมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$ S.D. = 0.153) องค์ประกอบของโมเดลที่ได้รับคะแนนสูงสุด ได้แก่ กระบวนการ (Process) ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.90 (S.D. = 0.413) รองลงมา คือ ปัจจัยหนุน (Supporting) ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.88 (S.D. = 0.197) ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.85 (S.D. = 0.167) การปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยการพึ่งพาตนเอง (Output) ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.76 (S.D. = 0.204) และผลการเปลี่ยนแปลง (Outcome) ซึ่งได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.53 (S.D. = 0.379)

จากผลการประเมินโดยรวม พบว่า โมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และมีประโยชน์ต่อเกษตรกรในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ ได้มีข้อเสนอแนะร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนจากสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานรัฐ นักส่งเสริมการเกษตรในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 และ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 รวมจำนวน 26 คน ดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ได้มีข้อเสนอแนะให้เพิ่มประเด็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าว ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนและการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้โมเดลมีความครอบคลุมและมีความสมบูรณ์ขึ้น

2. ด้านผลการเปลี่ยนแปลง (Outcome) เสนอแนะให้ทำการปรับปรุงข้อมูลผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้สามารถประเมินผลได้จากข้อเท็จจริง (Fact) เช่น ด้านเศรษฐกิจ ประเมินจากต้นทุนที่ลดลงหรือรายได้ที่เพิ่มขึ้น ด้านสิ่งแวดล้อม ประเมินจากคุณภาพของดินและด้านสังคม ประเมินจากจำนวนและความหลากหลายของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน นอกจากนี้ ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมระบุว่า มีความเอื้ออาทร แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ในส่วนของการส่งเสริมไม่ได้ระบุถึงการรวมกลุ่มเกษตรกร จึงมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มประเด็นการรวมกลุ่มเกษตรกรในการผลิต เพื่อเชื่อมโยงกับผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการปรับปรุงโมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ที่เหมาะสม (ภายหลังผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลการส่งเสริมเกษตรกรยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย
ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

อภิปรายผล

1. การศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมเกษตรกรยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่พบในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ มี 5 รูปแบบ ได้แก่ เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตร ทฤษฎีใหม่ และวนเกษตร สะท้อนถึงความหลากหลายของแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติของเกษตรกรในพื้นที่ โดยเฉพาะเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ได้รับความนิยมสูงเนื่องจากมีหน่วยงานส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ ทำหน้าที่ขับเคลื่อนนโยบายและแผนงานด้านการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ สำหรับการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทำให้สามารถขยายผลในวงกว้างได้ แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวและการยอมรับของเกษตรกรต่อแนวทางที่ช่วยลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยที่ยังไม่มีการปรับตัวเข้าสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างเต็มรูปแบบ (ร้อยละ 60.75) ซึ่งเป็นเกษตรกรกลุ่มใหญ่ อาจสะท้อนถึงอุปสรรคด้านการเข้าถึงความรู้ หรือ การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนที่ยังไม่ทั่วถึง

2. การศึกษาการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้นแบบ

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรต้นแบบในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ได้นำแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืนมาใช้ในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะการทำเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวและการประยุกต์ใช้ความรู้ตามบริบทของพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร ลดต้นทุนการผลิตจากการพึ่งพาปัจจัยภายนอก เช่น ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง และสามารถสร้างระบบนิเวศเกษตรที่สมดุลและยั่งยืนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมเกษตรผสมผสานที่เกษตรกรนำมาใช้ ได้แก่ การปลูกพืชหลายชนิดร่วมกัน การเลี้ยงสัตว์ในระบบ

ผสมผสาน และการใช้ของเสียจากกระบวนการผลิตทางการเกษตรกลับมาใช้ใหม่ในระบบการผลิต เช่น การหมักเศษพืชเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งแนวทางเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน แต่ยังลดความเสี่ยงจากความผันผวนของตลาดและสภาพภูมิอากาศ ซึ่งการทำเกษตรกรรมยั่งยืนในลักษณะดังกล่าวของเกษตรกรต้นแบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Pretty, Toulmin, and Williams (2011) และ Nair (1993) ที่เน้นว่าระบบเกษตรกรรมแบบผสมผสานสามารถเพิ่มผลผลิตในระยะยาว พร้อมทั้งส่งเสริมความยืดหยุ่นของระบบเกษตร

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรต้นแบบสามารถพัฒนาความสามารถในการพึ่งพาตนเองในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี เกษตรกรต้นแบบสามารถพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยการเรียนรู้และทดลองนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การใช้กังหันลมสูบน้ำ การทำระบบน้ำหยด ระบบพลังงานแสงอาทิตย์ ด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรต้นแบบสามารถบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนก่อน แล้วจึงจำหน่ายส่วนที่เหลือ ลดต้นทุนการผลิต เช่น การใช้เมล็ดพันธุ์ของตนเอง และการผลิตปุ๋ยใช้เอง ขยายช่องทางการตลาด ด้วยการใช้เครือข่ายชุมชนและ สื่อออนไลน์ เช่น Facebook Line หรือกลุ่มผู้บริโภคโดยตรง และด้านสังคม เกษตรกรต้นแบบมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเครือข่ายและความเข้มแข็งของชุมชน โดยเป็นผู้นำกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนเกษตรกร มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรกรรมยั่งยืน และแลกเปลี่ยนความรู้กับเกษตรกรรายอื่น ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดของ Schumacher (1973) เรื่อง "Small is Beautiful" ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมเพื่อความยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ สะท้อนให้เห็นว่าความสามารถของเกษตรกรต้นแบบในทั้งสามมิตินี้ แสดงถึงการเป็นต้นแบบของการพึ่งพาตนเอง ซึ่งไม่เพียงช่วยให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งไม่เพียงแต่นำแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืนมาใช้เท่านั้น แต่ยังสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การสร้างระบบเกษตรที่เข้มแข็ง ยืดหยุ่น และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว ทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน

3. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความต้องการการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อย ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน แหล่งความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน และปัญหาในการปลูกข้าวตามแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรและการพัฒนาไปสู่การพึ่งพาตนเอง ในด้าน ตำแหน่งทางสังคม พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.429 ซึ่งสะท้อนว่า เกษตรกรที่มีบทบาทในกลุ่มหรือองค์กรทางสังคม มีแนวโน้มที่จะต้องการรับการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนมากกว่าผู้ที่ไม่มีบทบาทในกลุ่มดังกล่าว ตำแหน่งทางสังคมทำหน้าที่เป็นช่องทางสำคัญในการเข้าถึงข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์กรต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ของ Putnam (2000) ที่ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในกลุ่มหรือเครือข่ายสังคมสามารถส่งเสริมความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน ในด้าน ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.197 แสดงว่า ความรู้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อให้เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญของการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน และต้องการพัฒนาองค์ความรู้เพิ่มเติมเพื่อปรับใช้ในบริบทของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ Schumacher (1973) และ Sen (1999) ที่เน้นการเสริมสร้าง “ศักยภาพ” (capability) และ “ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง” ผ่านกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกร ปัจจัยที่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงสุด คือ แหล่งความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน (0.571) ซึ่งบ่งชี้ว่า การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ เช่น ศูนย์เรียนรู้เกษตรกร เกษตรกรต้นแบบ หรือหน่วยงานส่งเสริมการเกษตร มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจูงใจให้เกษตรกรต้องการรับการส่งเสริมมากขึ้น ช่องทางเหล่านี้เป็นพื้นที่สำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเสริมสร้างแรงบันดาลใจในการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตให้สอดคล้องกับแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการแพร่กระจายนวัตกรรมของ Rogers (2003) ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของช่องทางการสื่อสารและผู้นำความคิดเห็นในชุมชนในการส่งเสริมนวัตกรรมสู่กลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า เกษตรกรที่มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง โดยเฉพาะในด้านจิตใจ มีแนวโน้มที่จะดำเนินกิจกรรมเกษตรกรรมยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการพึ่งพาตนเองด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก แสดงออกผ่านความมุ่งมั่น อดทน ยึดหลักคุณธรรม และการอุทิศตนให้กับกิจกรรมในแปลงนา ลักษณะดังกล่าวเป็นองค์ประกอบของแรงจูงใจภายใน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Emerson (1841) ที่เน้นว่า “การพึ่งพาตนเอง” (Self-Reliance) เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา โดยบุคคลที่สามารถยืนหยัดด้วยตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง และพร้อมที่จะริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ย่อมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีอิสระและยั่งยืน โดยไม่ต้องพึ่งพาทายานนอกเป็นหลัก

โดยสรุป การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งปัจจัยภายใน เช่น ความรู้ แรงจูงใจ ตำแหน่งทางสังคม และปัจจัยภายนอก เช่น แหล่งเรียนรู้และการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ ซึ่งล้วนมีบทบาทเกื้อหนุนซึ่งกันและกันในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายของความยั่งยืนทางการเกษตรในระยะยาว

4. โมเดลการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (Input) ได้แก่ พื้นฐานของเกษตรกร เช่น อายุ ระดับการศึกษา และบทบาทในชุมชน ล้วนส่งผลต่อศักยภาพในการเรียนรู้และการรับการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน มักมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่การเป็น "ต้นแบบ" ได้มากกว่า นอกจากนี้ แหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่น เช่น แปลงเรียนรู้ หรือศูนย์เครือข่ายเกษตรกร มีบทบาทอย่างยิ่งในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรลงมือปฏิบัติจริง

กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน (Process) ตามกรอบแนวคิด S - M - C - R ควบคู่กับแนวคิดการพึ่งพาตนเองตามหลัก TERMS ทำให้การสื่อสารมีเป้าหมายชัดเจนและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการมีเกษตรกรต้นแบบเป็น "ผู้ส่งเสริมร่วม" จะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างแรงจูงใจ เกษตรกรผู้รับส่งเสริมที่มีความพร้อมทางจิตใจและมีแรงจูงใจภายในสูง จะสามารถพัฒนาไปสู่การพึ่งพาตนเองทั้ง 5 มิติได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมิติทางจิตใจและสังคม ซึ่งเป็นรากฐานของความยั่งยืนในระยะยาว การเน้นใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น การสาธิต การเรียนรู้จากแหล่งจริง ช่วยให้เกษตรกรสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และปรับใช้ได้ตามบริบทของตนเอง การมีนักส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกรต้นแบบทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน โดยเฉพาะเกษตรกรต้นแบบ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Jun-iad, Nilvises, Keowarn, and Yotakhong (2014) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้จากแปลงตัวอย่างและการรวบรวมผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร งานวิจัยของ Leeuwis and Aarts (2011) ยังสนับสนุนว่าการเรียนรู้ทางสังคมสามารถช่วยให้เกษตรกรสามารถรับและปรับใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์ความรู้ที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่สำคัญ ได้แก่ เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรผสมผสาน ซึ่งเป็นรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ Boriboon (2020) ที่ระบุว่าเกษตรกรที่ทำเกษตรแบบผสมผสานสามารถปรับตัวและใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยของ Altieri and Nicholls (2020) ยังเน้นว่าเกษตรกรรมเชิงนิเวศสามารถเพิ่มความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรได้

ปัจจัยหนุน (Supporting) คือ การมีนโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมการเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง เช่น นโยบายเกษตรอินทรีย์หรือการส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกษตรกรสามารถขับเคลื่อนตนเองได้ภายใต้ระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านความรู้ การเข้าถึงทรัพยากร และกลไกการตลาดที่เป็นธรรม ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาตลาดภายนอกและเสริมความมั่นคงในระยะยาว

การที่เกษตรกรสามารถปลูกข้าวรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนด้วยการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรรายย่อย (Output) โดยพึ่งพาตนเองทั้ง 5 มิติ (TERMS) แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการจัดการตนเองในระดับปัจเจกและระดับครัวเรือน โดยการพึ่งพาทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากร จิตใจ และสังคม เป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การปฏิบัติ

ในแปลงนาโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ลดการใช้สารเคมี และการบริหารจัดการต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรม ยังได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ Salathong (2019) ที่ระบุว่าการพัฒนาความสามารถในการจัดการผลผลิตและการทำเกษตรแบบพึ่งพาตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของเกษตรกร งานวิจัยของ Pretty (2008) ยังระบุว่าเกษตรกรที่ยั่งยืนสามารถช่วยเพิ่มผลผลิตและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของเกษตรกรได้ นอกจากนี้ การพึ่งพาตนเองด้านสังคมด้วยการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือโดยส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อเพิ่มพลังต่อรองและเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (Input) กระบวนการส่งเสริมเกษตรกรยั่งยืน (Process) และปัจจัยหนุน (Supporting) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเชิงระบบ สามารถส่งผลทำให้เกิดเปลี่ยนแปลง (Outcome) สร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน ในมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งแสดงถึงความยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรขยายการส่งเสริมเกษตรกรยั่งยืนให้ครอบคลุมและทั่วถึง โดยเฉพาะในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน ผ่านการใช้ “แปลงต้นแบบ” และ “เกษตรกรต้นแบบ” เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และสร้างแรงบันดาลใจได้ดี เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกร (จากเกษตรกรสู่เกษตรกร) มีส่วนช่วยในการพัฒนาความรู้และทักษะของเกษตรกรได้ดี
2. ควรพัฒนาทักษะการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจของเกษตรกร เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน การออม และการวางแผนการผลิต เพื่อให้สามารถจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งยังเป็นจุดอ่อนที่พบในเกษตรกรจำนวนมากจากผลการวิจัย
3. ปรับปรุงรูปแบบและวิธีการส่งเสริมให้หลากหลายและเข้าถึงง่าย เช่น การส่งเสริมแบบรายบุคคลที่เน้นการเยี่ยมเยียน การใช้สื่อภาพและเสียง รวมถึงการใช้ช่องทางออนไลน์ให้มากขึ้น เพื่อให้เข้ากับพฤติกรรมการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่
4. ควรจัดทำนโยบายส่งเสริมเกษตรกรยั่งยืนที่สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรรายย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร เช่น น้ำ แรงงาน และทุน ควรยึดแนวทางศาสตร์พระราชา และแนวคิด “การพึ่งพาตนเอง” อย่างเป็นระบบ โดยเน้นไปที่การสร้างนวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดการใช้สารเคมี และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกรในการปรับตัวและดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำฝนเป็นหลัก การวิจัยเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำและแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรจะช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการรับมือกับปัญหาภูมิอากาศ
2. ควรศึกษาแนวทางการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการส่งเสริมการเกษตร เนื่องจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากสื่อออนไลน์ในระดับปานกลาง การศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพ เช่น การสร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์หรือการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านช่องทางต่างๆ จะช่วยเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลและการเรียนรู้ของเกษตรกร
3. ควรวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการสนับสนุนด้านการเงินสำหรับเกษตรกร เนื่องจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาหนี้สิน การศึกษาแนวทางในการจัดหาเงินทุนดอกเบี้ยต่ำหรือระบบออมทรัพย์ในชุมชนจะช่วยลดภาระและเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับเกษตรกร
4. ควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นพื้นที่เฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 การเพิ่มกลุ่มตัวอย่างจากภูมิภาคอื่นจะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อเกษตรกรยั่งยืนในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น

บรรณานุกรม

- Altieri, M. A., & Nicholls, C. I. (2020). Agroecology and the Emergence of a Post COVID-19 Agriculture. *Agriculture and Human Values*, 37, 525–526. Retrieved June 8, 2023, from <https://rdcu.be/egATX>
- Berlo, D. K. (1960). *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Boriboon, N. (2020). *Factors Influencing Integrated Farming Decisions in Kabin Buri, Prachinburi*. Retrieved March 1, 2023, from <https://ir.stou.ac.th/bitstream/123456789/12957/1/Fulltext.pdf>
- Department of Agricultural Extension. (2017). *20-Year Agricultural Extension Strategic Plan (2017–2036) and 5-Year Action Plan (2017–2021)*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- Department of Agricultural Extension. (2023). *Performance Report on the Improvement and Verification of Major Economic Crop Data (by Plot Location)*. Retrieved June 2, 2023, from https://farmer.doae.go.th/farmer/report_all/
- Emerson, R. W. (1841). *Self-Reliance*. Emerson Central. Retrieved June 1, 2023, from <https://emersoncentral.com/ebook/Self-Reliance.pdf>
- Jun-iad, J., Nilvises, P., Keowarn, B., & Yotakhong, S. (2014). The Extension for Self-Reliance of Para Rubber Farmers in 3 Southern Border Provinces. *Princess of Naradhiwas University Journal*, 6(2), 146–155.
- Jirakiattikul, S., Jiamat, A., & Yotwilai, N. (2018). Designing a Foresight of Community Economic Development in Khlong Hae Sub-district, Hat-Yai District, Songkhla. *Burapha Journal of Humanities and Social Sciences*, 26(52), 119–136. Retrieved March 1, 2023, from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/146082>
- Leeuwis, C., & Aarts, N. (2011). Rethinking Communication in Innovation Processes: Creating Space for Change in Complex Systems. *The Journal of Agricultural Education and Extension*, 17(1), 21–36. <https://doi.org/10.1080/1389224X.2011.536344>
- Nair, P. K. R. (1993). *An Introduction to Agroforestry*. Retrieved March 1, 2023, from https://books.google.co.th/books?id=CkVSeRpmIx8C&printsec=frontcover&hl=th&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Office of Agricultural Economics. (2024). *Agricultural Production Data*. Retrieved June 2, 2023, from <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/prcaidata/files/type%20rice%205%2066.pdf>
- Pretty, J. (2008). Agricultural Sustainability: Concepts, Principles and Evidence. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 363(1491), 447–465. <https://doi.org/10.1098/rstb.2007.2163>
- Pretty, J., Toulmin, C., & Williams, S. (2011). Sustainable intensification in African agriculture. *International Journal of Agricultural Sustainability*, 9(1), 5–24. <https://doi.org/10.3763/ijas.2010.0583>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations* (5th ed.). New York: Free Press.
- Salathong, P. (2019). Farmers Development Model of Self-Reliance in Chachoengsao Province. *Journal of the Research Association*, 24(3), 74–90.
- Schumacher, E. F. (1973). *Small is Beautiful: Economics as if People Mattered*. New York: Harper & Row.

Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. Retrieved May 6, 2023, from <https://archive.org/details/amartya-kumar-sen-development-as-freedom-alfred-a.-knopf-inc.-2000/page/n10/mode/1up>

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper & Row.

Received: 21-04-2025

Revised: 10-06-2025

Accepted: 24-06-2025

แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด

Solving Methodoly for Unpaid Loans of Member of Muang Lablale Agricultural Cooperative Limited

วัชรพล มั่นถึง¹

Watcharaphon Mantung

watcharaphon.mantung@gmail.com

ศิริลักษณ์ นามวงศ์*,²

Siriluck Namwong

Siriluck.nam@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทั่วไป การกู้ยืมเงิน และการชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิก 2) สภาพปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สมาชิกค้างชำระหนี้ และ 3) แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร คือ คณะอนุกรรมการฝ่ายสินเชื่อและเจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ จำนวน 12 คน โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และ 2) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ สมาชิกสหกรณ์ที่มีหนี้เงินกู้ค้างชำระ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2567 จำนวนทั้งหมด 932 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 280 คน โดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) สมาชิกเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สมาชิกในครัวเรือนมี 3-4 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง ประมาณ 5-10 ไร่ ใช้ที่ดินของตนเองในการใช้ทำการเกษตร มีรายได้จากการทำเกษตรและนอกภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 10,000-50,000 บาทต่อปี และมีรายจ่ายจากการทำเกษตรและนอกภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 10,000-50,000 บาทต่อปี เป็นสมาชิกสหกรณ์ 5-10 ปี ส่วนใหญ่ไม่มีการฝากเงินหรือการออมเงิน ร้อยละ 59.29 ภาระหนี้สินของครอบครัวนอกจากเป็นหนี้สหกรณ์แล้ว ยังมีหนี้กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 48 กู้เงินปีละ 1-3 ครั้ง โดยสมาชิกจะกู้เงินเพิ่มขึ้นจากเดิมเพื่อชำระหนี้เดิม ใช้หลักทรัพย์และบุคคลค้ำประกัน เหตุผลในการเลือกกู้เงินกับสหกรณ์เนื่องจากเป็นสมาชิกสหกรณ์ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำกว่าแหล่งเงินกู้อื่น สหกรณ์จ่ายเฉลี่ยคืนดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับสมาชิกผู้กู้ และได้รับคำแนะนำในการขอกู้การชำระหนี้จากเจ้าหน้าที่สินเชื่อเป็นอย่างดี ในการชำระหนี้เงินกู้สมาชิกส่วนใหญ่สะสมเงินให้ครบจำนวนเพื่อชำระหนี้ในคราวเดียว โดยชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ก่อนแหล่งเงินกู้อื่น 2) ปัญหาที่

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student in Graduate School in School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

ทำให้สมาชิกค้างชำระหนี้กับทางสหกรณ์ ได้แก่ (1) เกิดจากตัวสมาชิกเอง คือ ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรสูง (2) เกิดจากผลผลิตสมาชิกได้รับความเสียหายจากสัตว์และแมลงศัตรูพืชบริเวณและฝนแล้ง และ (3) เกิดจากสาเหตุอื่น คือ ราคาผลผลิตตกต่ำสำหรับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ คือ สมาชิกผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้คืนให้กับสหกรณ์หรือชำระแต่ล่าช้า และ 3) แนวทางแก้ไขปัญหานี้ค้างชำระ สหกรณ์ควรจัดหาเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ขยายระยะเวลาการชำระหนี้ ควรยึดหลักการให้สินเชื่อตามหลักการวิเคราะห์ 5Ps หรือหลักการวิเคราะห์ 5Cs และใช้การวิเคราะห์ความเสี่ยงและผลตอบแทนรายคน ติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกู้ของสมาชิกให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ให้ความรู้ด้านการเกษตรเพิ่ม ให้คำแนะนำและส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิก และจัดหาตลาดรับซื้อผลผลิตการเกษตรในราคาที่ต่ำรองรับผลผลิตของสมาชิกเพื่อให้สามารถขายได้ในราคาที่คุ้มค่ากับการลงทุน

คำสำคัญ: หนี้เงินกู้ค้างชำระ, สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด

Abstract

The objectives of this research were to 1) examine the general conditions, borrowing behaviors, and loan repayment practices of cooperative members; 2) investigate the problems and obstacles leading to loan default among members; and 3) propose guidelines for addressing overdue loan issues among members of Muang Lablae Agricultural Cooperative Limited.

This research employed a mixed-methods approach. 1) The qualitative component involved the entire population of 12 credit subcommittee members and credit officers. Data were collected through structured interviews. 2) The quantitative component targeted 932 cooperative members with outstanding loans as of 31 December 2024. A sample of 280 participants was determined using Yamane's formula at a 0.05 margin of error and selected through simple random sampling. Data were collected using questionnaires. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The findings revealed that 1) Most members were female, aged between 51–60 years, with lower secondary education. They typically had households of 3–4 members and owned approximately 5–10 rai of agricultural land, which they used for farming. Their annual income from both agricultural and non-agricultural activities ranged from 10,000 to 50,000 baht, with similar expenditure levels. Most had been cooperative members for 5–10 years, and 59.29% did not have savings or deposits. In addition to cooperative debt, 48% of household debt originated from village funds. Members typically borrowed 1–3 times per year and often took additional loans to repay previous debts, using collateral and guarantors. They chose to borrow from the cooperative due to membership status, lower interest rates compared to other sources, partial interest refunds, and effective guidance from credit officers. Most members accumulated funds to repay their loans in a lump sum and prioritized repayment to the cooperative over other creditors. 2) Factors contributing to loan default included: (1) high agricultural production costs borne by members; (2) damage to crops caused by pests, animals, and drought; and (3) other factors, namely declining agricultural product prices. Regarding problems and obstacles in credit operations, borrowers were unable to repay their loans to the cooperative or made repayments with delays. 3) Guidelines for addressing overdue loan issues include providing low-interest loans, extending repayment periods, applying credit assessment principles such as the 5Ps or 5Cs, conducting individual risk–return analyses, monitoring loan utilization to ensure alignment with intended purposes, enhancing agricultural knowledge, offering career guidance and support, and establishing reliable markets with fair prices to ensure that members can sell their products at a level that yields reasonable returns on investment.

Keywords: Overdue Loans, Muang Lablae Agricultural Cooperative Limited

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สหกรณ์เป็นสถาบันทางเศรษฐกิจและขบวนการทางสังคมที่รวมตัวกันก่อตั้งเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก การสหกรณ์ในประเทศไทยเริ่มขึ้นในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งมีการจัดตั้งสหกรณ์แห่งแรก คือ สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้ ที่จังหวัดพิษณุโลก โดยจดทะเบียนเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2459 จากวันนั้นเป็นต้นมา การสหกรณ์ในประเทศไทยได้มีการพัฒนาเติบโตขึ้นมาตามลำดับ การสหกรณ์ในประเทศไทยมีอายุครบ 109 ปี ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ปัจจุบันสหกรณ์ในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.

2562 มาตรา 13 กำหนดว่า สหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียนตามมาตรา 33 แบ่งประเภท 8 ประเภท คือ 1) สหกรณ์การเกษตร 2) สหกรณ์ประมง 3) สหกรณ์นิคม 4) สหกรณ์ร้านค้า 5) สหกรณ์บริการ 6) สหกรณ์ออมทรัพย์ 7) สหกรณ์เครดิตยูเนียน และ 8) สหกรณ์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยลักษณะของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียน วัตถุประสงค์ และขอบเขตแห่งการดำเนินกิจการที่จะพึงดำเนินการได้ของสหกรณ์แต่ละประเภทตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งสหกรณ์ทั้ง 8 ประเภท มีหลักการสำคัญที่ยึดเป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน คือ อุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์ ร่วมกับการบริหารจัดการธุรกิจที่ดี

สหกรณ์การเกษตรเป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตร เช่น การปลูกพืช ประมง แปรรูปผลผลิต เป็นต้น สหกรณ์การเกษตรโดยทั่วไปจะดำเนินธุรกิจในรูปแบบอเนกประสงค์ สามารถดำเนินธุรกิจได้หลากหลาย ได้แก่ ธุรกิจเงินรับฝาก ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ธุรกิจรวบรวมผลผลิต ธุรกิจแปรรูปผลผลิต และธุรกิจบริการ โดยทั่วไปสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่จะดำเนินธุรกิจแบบครบวงจร ในขณะที่สหกรณ์การเกษตรขนาดเล็กจะดำเนินธุรกิจเพียงบางประเภท โดยมีธุรกิจสินเชื่อเป็นธุรกิจหลัก สหกรณ์การเกษตรมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในด้านการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด การประกอบอาชีพเกษตรกรรม การเป็นแหล่งทุน การรักษาเสถียรภาพราคา ผลิตผลเกษตร และการสร้างความจำเป็นในด้านเศรษฐกิจของประเทศในระดับชุมชน

สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่ จดทะเบียนจัดตั้งเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2518 เลขทะเบียนที่ 87/11384 จัดตั้งขึ้นครั้งแรกในท้องที่อำเภอลับแล เมื่อ พ.ศ. 2472 เป็นสหกรณ์ที่เรียกว่า “สหกรณ์หาทุน” โดยการรวบรวมสหกรณ์หาทุนในท้องที่อำเภอลับแล จำนวน 26 สหกรณ์ รวมเป็น 2 สหกรณ์ โดยสหกรณ์รุ่นนี้ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรทุ่งยัง จำกัด และสหกรณ์การเกษตรลับแล จำกัด ต่อมาเมื่อรวมกันทั้ง 2 สหกรณ์ รวมกันเป็นสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด มีสมาชิกเริ่มแรก 24 คน มีทุนเรือนหุ้น 16,150 บาท ดำเนินธุรกิจตามหลักการและวิธีการสหกรณ์ รวมทั้งเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการจัดสวัสดิการต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก สอดคล้องตามวิสัยทัศน์ของสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด คือ “สหกรณ์การเกษตรชั้นนำ ก้าวล้ำเทคโนโลยี บริหารต้นทุน เพิ่มพูนรายได้สมาชิก สู่คุณภาพชีวิตที่ดี” ผลการดำเนินงานของสหกรณ์เมื่อวันสิ้นปีบัญชี สิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคม 2567 รวมระยะเวลาการดำเนินงาน 49 ปี ในระหว่างปีบัญชี 2567 สหกรณ์รับสมาชิกเพิ่ม 159 ราย สมาชิกออก 238 ราย เนื่องจากเสียชีวิต 53 ราย ลาออก 185 ราย เมื่อวันสิ้นปีทางบัญชี 31 มีนาคม 2567 จึงมีสมาชิกคงเหลือจำนวน 8,248 ราย โดยแบ่งเป็นชาย จำนวน 3,592 ราย และหญิง จำนวน 4,656 ราย สังกัดกลุ่มต่างๆ ในท้องที่ 8 ตำบล รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์ สิ้นปีบัญชี สิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคม 2567 จำนวน 2,645,045,697.29 บาท ดำเนินธุรกิจครบวงจรเพื่อเป็นการช่วยเหลืออำนวยความสะดวก เป็นแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพและการบริการสมาชิกให้ครอบคลุมทั่วถึง สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด มีสาขา จำนวน 5 สาขา ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอลับแล มีธุรกิจรับฝากเงิน ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ธุรกิจรวบรวมผลผลิต และธุรกิจแปรรูป โดยธุรกิจสินเชื่อเป็นธุรกิจหลักที่มีผลต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ สิ้นปีบัญชี สิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคม 2567 สหกรณ์ให้สินเชื่อให้กับสมาชิก 254,978,330 บาท สินเชื่อคงเหลือทั้งหมด จำนวน 1,258,666,901.03 บาท จำนวน 4,123 คน จำนวน 8,957 สัญญา (Muang Lablue Agricultural Cooperative Limited, 2024)

ทั้งนี้ ผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด สะท้อนความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของสมาชิกได้เป็นอย่างดี โดยในเขตพื้นที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรเพาะปลูกข้าว หอมแดง และสวนผลไม้ทุเรียน และตั้งแต่ปีบัญชี 2565 เป็นต้นมา พบว่า สหกรณ์มีผลกำไรไม่คงที่จากผลการดำเนินงานของสหกรณ์มีปริมาณธุรกิจที่ลดลง โดยมีสาเหตุเนื่องจากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ ราคาผลผลิตทางการเกษตรลดลง ค่าครองชีพสูงขึ้น สวนทางกับรายได้ของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรและสมาชิกร่วมทำธุรกิจกับสหกรณ์น้อยลง ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ ทำให้ปริมาณธุรกิจและผลตอบแทนจากการดำเนินธุรกิจลดลง ทำให้สหกรณ์ขาดสภาพคล่องในการดำเนินงาน เกิดความไม่เชื่อมั่นในองค์กร และสมาชิกมีความกังวลในตัว

สหกรณ์ จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวทำให้ในปีบัญชี 2565-2567 สหกรณ์มีปริมาณลูกหนี้ค้างชำระของสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปริมาณลูกหนี้ค้างชำระของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด

ปีบัญชี	ต้นเงินค้าง (บาท)	ดอกเบี้ยค้าง (บาท)	ค่าปรับค้าง (บาท)	รวม (บาท)
2565	111,137,057.20	37,161,681.09	2,722,310.28	151,021,048.57
2566	105,492,614.82	36,982,340.32	2,974,043.91	145,448,999.05
2567	113,800,396.66	40,861,314.43	3,275,358.55	157,937,069.64

ที่มา: Muang Lablue Agricultural Cooperative Limited (2024, pp.4-6)

จากข้อมูลตารางที่ 1 ปริมาณลูกหนี้ค้างชำระของสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด แสดงให้เห็นว่าปริมาณลูกหนี้ค้างชำระในปี 2567 มีอัตราที่เพิ่มขึ้นจากปี 2566 ทำให้สหกรณ์ต้องมีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการดำเนินงานของสหกรณ์มีปริมาณธุรกิจที่ลดลง ดังนั้น คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ได้กำหนดเป้าหมายการทำงานในฝ่ายสินเชื่อให้มีแผนในการลดจำนวนลูกหนี้ค้างชำระ และให้ฝ่ายสินเชื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด

ผู้วิจัยปฏิบัติงานตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายสินเชื่อ สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาลูกหนี้ค้างชำระของสมาชิกสหกรณ์เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้ โดยนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์สินเชื่อของสหกรณ์ เป็นการป้องกันการเกิดลูกหนี้ค้างชำระอันเกิดจากการให้สินเชื่อในอนาคต และเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจสินเชื่อของสหกรณ์ ให้สามารถดำเนินธุรกิจให้มีประสิทธิภาพต่อไป สามารถอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจและสังคมแก่สมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักการจัดการธุรกิจที่ดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป การกู้ยืมเงิน และการชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สมาชิกค้างชำระหนี้กับสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ ประชากรในการศึกษานี้ มี 2 กลุ่ม คือ 1) คณะอนุกรรมการฝ่ายสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อ จำนวน 12 คน โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด และ 2) สมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ที่มีหนี้ค้างชำระ ณ ปีบัญชีสิ้นสุด 31 มีนาคม 2567 จำนวน 6,030 ราย เป็นหนี้ผิดสัญญา จำนวน 932 ราย คำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane กำหนดให้มีระดับความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกสหกรณ์ที่เป็นหนี้ผิดสัญญาในการศึกษานี้เท่ากับ 280 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้ในการสัมภาษณ์คณะอนุกรรมการฝ่ายสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : Index of item objective congruence) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องในข้อคำถามมีค่ามากกว่า 0.5 จึงนำไปเก็บ

รวบรวมข้อมูล และแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกสหกรณ์ ทำการทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) หรือความสอดคล้องภายในด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับสมาชิกสหกรณ์ การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ปรากฏผลค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.705 เมื่อรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสอบถามแล้ว นำมาตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยทุกฉบับ และลงรหัสข้อมูลเชิงปริมาณโดยกำหนดค่าเป็นตัวเลขเพื่อให้ข้อมูลเชิงปริมาณสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไป การกู้ยืมเงิน และการชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด

สมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ที่ค้างชำระหนี้ในธุรกิจสินเชื่อ ปีบัญชี 2567 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สมาชิกในครัวเรือนมีระหว่าง 3-4 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง ประมาณ 5-10 ไร่ สมาชิกส่วนใหญ่จะใช้ที่ดินของตนเองในการใช้ทำการเกษตร มีรายได้จากการทำเกษตรและนอกภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 10,000-50,000 บาทต่อปี และมีรายจ่ายจากการทำเกษตรและนอกภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 10,000-50,000 บาทต่อปี มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ 5-10 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 59.29 ไม่มีการฝากเงินหรือการออมเงิน ภาระหนี้สินของครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมา นอกจากเป็นหนี้สหกรณ์แล้ว ยังมีหนี้กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 48 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 23 และบุคคลอื่น ร้อยละ 8 สมาชิกส่วนใหญ่จะกู้เงินปีละ 1-3 ครั้ง ซึ่งลักษณะการกู้เงินสมาชิกจะกู้เงินเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นการชำระหนี้เดิม โดยหลักประกันเป็นหลักทรัพย์กับบุคคล ค้ำประกัน เหตุผลในการเลือกกู้เงินกับสหกรณ์เนื่องจากเป็นสมาชิกสหกรณ์ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำกว่าแหล่งเงินกู้อื่น โดยใช้หลักทรัพย์ และบุคคลในการค้ำประกัน สหกรณ์จ่ายเฉลี่ยคืนดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับสมาชิกผู้กู้ และได้รับคำแนะนำในการขอกู้และการชำระหนี้จากเจ้าหน้าที่สินเชื่อเป็นอย่างดี โดยสมาชิกส่วนใหญ่สะสมเงินให้ครบจำนวนแล้วชำระหนี้ในคราวเดียว ชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ก่อนแหล่งเงินกู้อื่น

2. สภาพปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สมาชิกค้างชำระหนี้กับสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สมาชิกค้างชำระหนี้กับสหกรณ์ โดยรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากสมาชิกสหกรณ์ที่ค้างชำระหนี้ในธุรกิจสินเชื่อ ปีบัญชี 2567 จำนวน 280 ราย แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด

(n=280)

ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับหนี้ค้างชำระ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็น	ลำดับที่
1. เกิดจากสมาชิก				
1.1 ยืมเงินแล้วไม่สามารถส่งตามระยะเวลาที่กำหนด	3.61	0.83	มาก	4
1.2 สมาชิกไม่ทราบกำหนดการชำระคืนเงินกู้	2.74	0.81	ปานกลาง	8
1.3 สมาชิกต้องนำเงินไปชำระหนี้แหล่งเงินกู้อื่นก่อน	3.69	0.69	มาก	2
1.4 สมาชิกไม่ได้ทำงานอยู่ในพื้นที่	3.62	0.49	มาก	3
1.5 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนมีมากกว่ารายได้	3.40	0.66	มาก	7
1.6 ค่าใช้จ่ายตามประเพณีสังคม (ทำบุญ งานแต่งงาน งานศพ ฯลฯ)	2.40	0.56	ปานกลาง	9
1.7 ค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตร	3.47	0.57	มาก	6
1.8 ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรสูง	4.01	0.81	มาก	1

ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับหนี้ค้างชำระ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็น	ลำดับที่
1.9 เลิกประกอบอาชีพการเกษตร	2.51	0.83	น้อย	10
1.10 นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์	3.52	0.63	มาก	5
2. เกิดจากผลผลิตของสมาชิกได้รับความเสียหาย				
2.1 ฝนแล้ง	3.50	0.68	มาก	2
2.2 น้ำท่วม	2.67	0.63	ปานกลาง	3
2.3 โรคระบาด	2.66	0.61	ปานกลาง	4
2.4 สัตว์และแมลงศัตรูพืชรบกวน	3.68	0.66	มาก	1
3. เกิดจากสาเหตุอื่นๆ				
3.1 ราคาผลผลิตตกต่ำ	3.75	0.43	มาก	1
3.2 ไม่มีผู้ซื้อผลผลิต	2.95	0.64	ปานกลาง	4
3.3 ไม่สามารถขนย้ายผลผลิตไปขายได้	2.41	0.69	ปานกลาง	5
3.4 ไม่มีที่ดินทำกิน	3.09	0.30	ปานกลาง	2
3.5 สหกรณ์ตั้งอยู่ไกล การเดินทางไปติดต่อไม่สะดวก	3.07	1.01	ปานกลาง	3

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการชำระหนี้ค่างเงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด สรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาที่เกิดจากตัวสมาชิกเอง ในระดับมาก 5 ลำดับแรก ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรสูง ค่าเฉลี่ย 4.01 รองลงมาคือ สมาชิกต้องนำเงินไปชำระหนี้แหล่งเงินกู้ก่อน ค่าเฉลี่ย 3.69 สมาชิกไม่ได้ทำงานอยู่ในพื้นที่ ค่าเฉลี่ย 3.62 ยืมเงินแล้วไม่สามารถส่งตามระยะเวลาที่กำหนด ค่าเฉลี่ย 3.61 และนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ค่าเฉลี่ย 3.52

2) ปัญหาที่เกิดจากผลผลิตของสมาชิกได้รับความเสียหาย ในระดับมาก ได้แก่ สัตว์และแมลงศัตรูพืชรบกวน ค่าเฉลี่ย 3.68 รองลงมาคือ ฝนแล้ง ค่าเฉลี่ย 3.50 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง คือ น้ำท่วม ค่าเฉลี่ย 2.67 และโรคระบาด ค่าเฉลี่ย 2.66

3) ปัญหาที่เกิดจากสาเหตุอื่นๆ ในระดับมาก ได้แก่ ราคาผลผลิตตกต่ำค่าเฉลี่ย 3.75 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ไม่มีที่ดินทำกิน ค่าเฉลี่ย 3.09 สหกรณ์ตั้งอยู่ไกลการเดินทางไปติดต่อไม่สะดวก ค่าเฉลี่ย 3.07 ไม่มีผู้ซื้อผลผลิต ค่าเฉลี่ย 2.95 และระดับน้อย คือ ไม่สามารถขนย้ายผลผลิตไปขายได้ ค่าเฉลี่ย 2.41

สำหรับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจสินเชื่อสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คณะอนุกรรมการสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อ จำนวน 12 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ คือ 1) สมาชิกผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้คืนให้กับสหกรณ์หรือชำระแต่ล่าช้า 2) ปัญหาความเข้าใจของสมาชิกเกี่ยวกับการกู้เงินของสมาชิก 3) การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธุรกิจสินเชื่อ และ 4) การปล่อยสินเชื่อไม่ตรงตามเป้าหมาย ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจสินเชื่อสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจสินเชื่อสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด

(N=12)

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็น	ลำดับที่
1. ปัญหาการปล่อยสินเชื่อไม่ตรงตามเป้าหมาย	2.75	0.52	ปานกลาง	4
2. ปัญหาการพิจารณาเงินกู้ให้สมาชิกไม่รอบคอบ	2.42	0.24	น้อย	8

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็น	ลำดับที่
3. ปัญหาในการดำเนินงานและให้บริการสินเชื่อของสหกรณ์มีหลายขั้นตอน ซับซ้อนต้องใช้เวลาในการเรียนรู้	2.50	0.42	น้อย	7
4. ปัญหาการมีความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เกี่ยวกับธุรกิจสินเชื่อ	2.92	0.74	ปานกลาง	3
5. ปัญหาความไม่เพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานสินเชื่อ	2.08	1.41	น้อย	9
6. ปัญหาความเข้าใจของสมาชิกเกี่ยวกับการกู้เงินของสมาชิก	3.33	1.22	ปานกลาง	2
7. ปัญหาสมาชิกผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้คืนให้กับสหกรณ์ หรือชำระแต่ล่าช้า	3.92	0.41	มาก	1
8. ปัญหาเจ้าหน้าที่ไม่แนะนำขั้นตอน รายละเอียดเกี่ยวกับการกู้เงิน และการชำระหนี้ให้สมาชิกเข้าใจ	2.00	0.67	น้อย	10
9. ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ไม่ติดตามเร่งหนี้จากสมาชิกอย่างใกล้ชิด	2.00	0.33	น้อย	10
10. ปัญหาเจ้าหน้าที่สินเชื่อปรับเปลี่ยนนายสาขาทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในระบบการทำงานและการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิก	2.50	1.08	น้อย	6
11. ปัญหาการไม่ตัดสินใจเด็ดขาดการยื่นฟ้องสมาชิกที่ผิดนัดชำระหนี้	2.58	0.58	น้อย	5

จากตารางที่ 3 ความเห็นของคณะกรรมการสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ ใน 5 ลำดับแรก เห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้คืนให้กับสหกรณ์หรือชำระแต่ล่าช้า เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจสินเชื่อมากที่สุดเป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ย 3.92 รองลงมาคือ ปัญหาความเข้าใจของสมาชิกเกี่ยวกับการกู้เงินของสมาชิก ค่าเฉลี่ย 3.33 ปัญหาการมีความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เกี่ยวกับธุรกิจสินเชื่อ ค่าเฉลี่ย 2.92 ปัญหาการปล่อยสินเชื่อไม่ตรงตามเป้าหมาย ค่าเฉลี่ย 2.75 และปัญหาการไม่ตัดสินใจเด็ดขาดการยื่นฟ้องสมาชิกที่ผิดนัดชำระหนี้ ค่าเฉลี่ย 2.58

3. แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสมาชิกสหกรณ์

1.1 แนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดจากสมาชิก จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามถึงความต้องการของสมาชิก สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ที่ค้างชำระหนี้ในธุรกิจสินเชื่อ ปีบัญชี 2567 จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 280 ราย ต้องการให้ สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสมาชิกสหกรณ์ แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับความต้องการของสมาชิกที่ให้สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ช่วยเหลือ

(n=280)

ความต้องการของสมาชิกที่ให้สหกรณ์ช่วยเหลือ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ	ลำดับ
- จัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	89	17.25	5
- จัดหาเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อให้คำแนะนำและส่งเสริมอาชีพ	106	20.54	3
- จัดหาเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ	119	23.06	1
- ขยายระยะเวลาการชำระหนี้	112	21.71	2
- จัดหาตลาดเพื่อขายผลผลิต	90	17.44	4
รวม	516	100	

หมายเหตุ เลือกตอบได้หลายข้อ

จากตารางที่ 4 พบว่า ความต้องการของสมาชิกที่ให้สหกรณ์ช่วยเหลือที่สำคัญลำดับแรก คือ จัดหาเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ ร้อยละ 23.06 รองลงมา คือ ขยายระยะเวลาการชำระหนี้ ร้อยละ 21.71 จัดหาเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อให้คำแนะนำและส่งเสริมอาชีพ ร้อยละ 20.54 จัดหาตลาดเพื่อขายผลผลิต ร้อยละ 17.44 และจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ร้อยละ 17.25 ตามลำดับ ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดจากสมาชิกที่สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ต้องดำเนินการมีดังนี้

1) พิจารณามาตรการผ่อนปรนทางการเงิน โดยการขยายระยะเวลาการชำระหนี้ให้แก่สมาชิกสหกรณ์ที่ประสบปัญหาหนี้ค้างชำระเดิม ทั้งนี้เพื่อบรรเทาภาระทางการเงินและป้องกันไม่ให้เกิดภาวะผิมนัดชำระหนี้ซ้ำซ้อน ตลอดจนสนับสนุนให้สมาชิกสามารถฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจของตนได้อย่างยั่งยืนภายใต้หลักการบริหารจัดการหนี้อย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบร่วมกัน

2) การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของสมาชิกด้านความรู้ทางการเกษตร โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการศัตรูพืช และสัตว์ที่เป็นอันตรายต่อผลผลิต ทั้งในเชิงป้องกันและควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการให้คำปรึกษาเชิงวิชาการและการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกในระยะยาว

3) การส่งเสริมและดำเนินการจัดหาช่องทางตลาดที่มีความมั่นคงและมีศักยภาพในการรองรับผลผลิตทางการเกษตรของสมาชิก โดยมุ่งเน้นตลาดที่มีการรับซื้อผลผลิตในราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์และเกษตรกรในพื้นที่อำเภอลับแล จังหวัดจังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถจำหน่ายผลผลิตได้ในระดับราคาที่คุ้มค่ากับต้นทุนการผลิต อันเป็นการเสริมสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและลดความเสี่ยงจากความผันผวนของตลาด

4) ดำเนินการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อวางแผนและจัดหาแหล่งน้ำที่เพียงพอสำหรับการเกษตรกรรม โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรง ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนความมั่นคงทางด้านน้ำและลดผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

1.2 แนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดจากกระบวนการให้สินเชื่อของสหกรณ์ จากการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มเป้าหมาย คือ คณะอนุกรรมการฝ่ายสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อ จำนวน 12 ราย ในประเด็นความเห็นในการปรับปรุงวิธีการดำเนินธุรกิจสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของคณะอนุกรรมการสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อในการปรับปรุงวิธีการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ

(N=12)

การปรับปรุงวิธีการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ	ลำดับ
- การจัดหาเงินทุนให้จัดหาเงินทุนที่มีต้นทุนต่ำ	3	12	4
- ให้ความรู้ในด้านธุรกิจสินเชื่อแก่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และเจ้าหน้าที่สินเชื่อ	3	12	4
- ให้ความรู้แก่สมาชิกเกี่ยวกับธุรกิจสินเชื่อ	6	24	2
- เจ้าหน้าที่สินเชื่อให้บริการรับชำระหนี้นอกสถานที่	2	8	5
- ขยายวงเงินทุน	7	28	1
- ลดอัตราดอกเบี้ย	4	16	3
รวม	25	100	

หมายเหตุ เลือกตอบได้หลายข้อ

จากตารางที่ 4.5 พบว่า คณะอนุกรรมการสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อมีความคิดเห็นในการปรับปรุงวิธีการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ โดยส่วนใหญ่ คือ ให้ขยายวงเงินกู้ ร้อยละ 28 ให้ความรู้แก่สมาชิกเกี่ยวกับธุรกิจสินเชื่อ ร้อยละ 24 ลดอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 3 ให้ความรู้ในด้านธุรกิจสินเชื่อแก่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และเจ้าหน้าที่สินเชื่อ ร้อยละ 12 การจัดหาเงินทุนให้จัดหาเงินทุนที่มีต้นทุนต่ำ ร้อยละ 12 และเจ้าหน้าที่สินเชื่อให้บริการรับชำระหนี้นอกสถานที่ ร้อยละ 8 ตามลำดับ ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหาคือ เกิดจากกระบวนการให้สินเชื่อที่สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ต้องดำเนินการมีดังนี้

1) สหกรณ์ควรพิจารณากลไกทางการเงินที่เหมาะสมในการบรรเทาปัญหานี้ค้ำชำระของสมาชิก โดยดำเนินการขยายวงเงินสินเชื่อในกรณีที่มีความจำเป็น และอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์การประเมินความสามารถในการชำระหนี้อย่างรอบคอบ พร้อมทั้งพิจารณาปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อลดภาระทางการเงินของสมาชิก

2) ควรส่งเสริมการจัดหาแหล่งเงินทุนต้นตุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น สถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือกองทุนพัฒนาสหกรณ์ จากกรมส่งเสริมสหกรณ์ เพื่อนำมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน และสอดคล้องกับกรอบวินัยทางการเงินของสหกรณ์ มาตรการนี้ควรดำเนินการควบคู่กับการส่งเสริมวินัยทางการเงินของสมาชิก การติดตามหนี้อย่างเป็นระบบ และการวางแผนฟื้นฟูเครดิตในระยะยาว เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินของทั้งสมาชิกและสหกรณ์โดยรวม

3) การให้ความรู้แก่สมาชิกเกี่ยวกับธุรกิจสินเชื่อ โดยคณะอนุกรรมการฝ่ายสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อควรมีบทบาทในการควบคุม กำกับ และประเมินผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่สินเชื่อให้เป็นไปตามแผนธุรกิจของสหกรณ์ รวมถึงมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่สมาชิกในเรื่องการขอกู้ การวางแผนการใช้จ่าย และการบริหารหนี้ เพื่อส่งเสริมความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) และเสริมสร้างวินัยทางการเงินในระดับบุคคลอย่างยั่งยืน

4) ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และเจ้าหน้าที่สินเชื่อผ่านการอบรมและให้ความรู้ในด้านธุรกิจสินเชื่อ โดยเฉพาะในด้านการวิเคราะห์สินเชื่ออย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการสินเชื่อแก่สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบต่อความเสี่ยงทางการเงินในการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ ควรยึดหลักการวิเคราะห์สินเชื่อตามเกณฑ์ 5P's (5 Ps of Credit Analysis) ได้แก่ People (คุณลักษณะของผู้ขอสินเชื่อ) Purpose (วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน) Payment (ความสามารถในการชำระหนี้) Protection (หลักประกัน) และ Perspective (แนวโน้มการเติบโตของผู้กู้) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการประเมินความเสี่ยงและความเหมาะสมของการปล่อยสินเชื่อในสมาชิกผู้ขอกู้แต่ละรายอย่างรอบด้าน

นอกจากนี้ อาจพิจารณาใช้หลักการวิเคราะห์สินเชื่อตามเกณฑ์ 5C's (5 Cs of Credit) ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในระบบสถาบันการเงิน ประกอบด้วย Character (ความน่าเชื่อถือของผู้กู้) Capacity (ความสามารถในการชำระหนี้) Capital (ฐานะการเงินของผู้กู้) Collateral (หลักทรัพย์ค้ำประกัน) และ Conditions (สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจหรือเงื่อนไขของการขอกู้เงิน) เพื่อเสริมความรัดกุมในการบริหารความเสี่ยงด้านสินเชื่อ ควรมีการติดตามตรวจสอบการใช้เงินกู้ของสมาชิกอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้รับไว้ และลดโอกาสเกิดความเสี่ยงจากการใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้ำชำระของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด มีประเด็นน่าสนใจที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพการกู้ยืมและการชำระคืนเงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด สมาชิกส่วนใหญ่จะกู้เงินปีละ 1 – 3 ครั้ง ซึ่งลักษณะการกู้เงินสมาชิกจะเพิ่มขึ้นจากเดิมเพื่อชำระหนี้เดิมที่มีกับสหกรณ์ เนื่องจากมีปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรที่มีสัตว์และแมลงศัตรูพืชรบกวน สภาวะฝนแล้ง และราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้ไม่สอดคล้องกับ Chaianon and Sanguanwongse (2021, p.69) ได้ศึกษาการวิเคราะห์สภาวะหนี้สินและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ พบว่า เหตุผลอันดับแรกในการกู้ยืมเงินจากสหกรณ์เพื่อใช้ในการเกษตร และไม่สอดคล้องกับ Pannattee and Sanguanwongse (2021,

pp.611-612) การวิเคราะห์สภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตกรุงเทพมหานคร และ 3 จังหวัดปริมณฑล ที่พบว่า กู้ยืมเงินเพราะทำให้จ่ายใช้สอยได้ง่ายขึ้นตามที่ต้องการหรือในยามที่ฉุกเฉิน ซึ่งสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ควรมีการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ให้กับสมาชิกสหกรณ์เพื่อขยายระยะเวลาในการชำระหนี้ การลดหนี้บางส่วนให้กับสมาชิกเมื่อมาปิดบัญชีเงินกู้กับสหกรณ์ และหาแนวทางส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก

2. สภาพปัญหาอุปสรรคที่ทำให้สมาชิกค้างชำระหนี้ต่อสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ที่เกิดจากสมาชิกมีสาเหตุเพราะมีค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรสูง และที่เกิดจากเกิดจากผลผลิตของสมาชิกได้รับความเสียหายเนื่องจากสัตว์และแมลงศัตรูพืชรบกวนและฝนแล้ง ซึ่งสอดคล้องกับ Khonthong (2019, p.79) ได้ศึกษา การแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสหกรณ์เครดิตยูเนียนศุภนิมิตแม่หอพระ จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับหนี้เงินกู้ค้างชำระของสมาชิกสหกรณ์ ด้านปัจจัยการผลิตและการตลาด คือ ต้นทุนการผลิตสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 และปัจจัยด้านภัยธรรมชาติและนโยบายรัฐบาล ได้แก่ ฝนแล้งขาดแหล่งน้ำในการทำการเกษตร และการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับ Klincharoen (2023, p.73) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกร กรณีศึกษาธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการผิดนัดชำระหนี้ ด้านต้นทุนการผลิตอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79 และสอดคล้องกับ Pannattee and Sanguanwongse (2021, pp.608-609) การวิเคราะห์สภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตกรุงเทพมหานคร และ 3 จังหวัดปริมณฑล พบว่า สมาชิกสหกรณ์กู้เงินเนื่องจากปัจจัยด้านความจำเป็นในการบริโภค/อุปโภค คือ การศึกษาของบุตร ความสะดวกสบายในชีวิต และปัญหาภัยพิบัติ (น้ำท่วม/ภัยแล้ง)

สำหรับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ คือ สมาชิกผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้คืนให้กับสหกรณ์หรือชำระแต่ล่าช้า สอดคล้องกับ Ruangdet (2024, pp.159-160) ที่ได้ศึกษาแนวทางการลด Non-Performing Loan (NPL) ของลูกหนี้เกษตรกร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย หากดอกเบี้ยสูงขึ้น ส่งผลให้ผู้กู้รับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ผู้กู้ต้องใช้จำนวนเงินมากขึ้นในการชำระหนี้ให้หมด

3. แนวทางแก้ไขปัญหาหนี้ที่เกิดจากสมาชิก สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ควรมีการจัดหาเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ขยายระยะเวลาการชำระหนี้ การจัดตลาดที่มีการรับซื้อผลผลิตการเกษตรในราคาที่ตีมารองรับผลผลิตของสมาชิกเพื่อให้สามารถขายได้ในราคาที่คุ้มค่างับการลงทุน ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อให้คำแนะนำและส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิกสหกรณ์ สอดคล้องกับ Khonthong (2019, p.79) ที่ได้ศึกษาเรื่องการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสหกรณ์เครดิตยูเนียนศุภนิมิตแม่ หอพระ จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้เงินกู้ค้างชำระของสมาชิก คือ ติดตามเร่งรัดการชำระหนี้อย่างจริงจังต่อเนื่อง ดำเนินคดีให้ถึงที่สุด ส่งเสริมการออมทรัพย์ให้มากขึ้น สนับสนุนอาชีพเสริมเพิ่มรายได้หาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ ลดอัตราดอกเบี้ย และขยายระยะเวลาชำระหนี้และแนะนำแผนการผลิต ต้นทุนอาชีพและการจัดทำบัญชีครัวเรือน

4. แนวทางแก้ไขปัญหาหนี้ที่เกิดจากกระบวนการให้สินเชื่อของสหกรณ์ 1) สหกรณ์ควรยึดหลักการให้สินเชื่อตามหลักการวิเคราะห์สินเชื่อตามหลักเกณฑ์ 5P's หรือหลักการวิเคราะห์สินเชื่อตามหลักเกณฑ์ 5C's และการวิเคราะห์ความเสี่ยงและผลตอบแทนรายคน สอดคล้องกับ Somboon (2022, pp.3-4) ที่ศึกษาเครื่องมือวิเคราะห์สินเชื่อสำหรับสหกรณ์ภาคการเกษตรไทย ในการพัฒนาเครื่องมือวิเคราะห์สินเชื่อสำหรับสหกรณ์ภาคการเกษตรไทย การวิเคราะห์สินเชื่อของสหกรณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์สินเชื่อตามหลักเกณฑ์ 5C's มากำหนดปัจจัยเสี่ยงกับความน่าจะเป็นที่จะผิดนัดชำระคืนหนี้ของสมาชิกเงินกู้สหกรณ์ ติดตามตรวจสอบการใช้เงินกู้ของสมาชิกให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ 2) คณะอนุกรรมการฝ่ายสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อควรมีการควบคุมดูแลการทำงานของเจ้าหน้าที่สินเชื่อให้ปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนธุรกิจของสินเชื่อ รวมถึงให้ความรู้แก่สมาชิกเกี่ยวกับการกู้เงินและธุรกิจสินเชื่อของสหกรณ์ สอดคล้องกับ Saensri (2022, p.83) ที่ได้ศึกษาเรื่องการทำธุรกรรมด้านสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด จังหวัดอุตรดิตถ์ มีข้อเสนอแนะ สหกรณ์ควรให้ความสำคัญในการปรับปรุงวิธีการดำเนินงานธุรกรรมด้านสินเชื่อให้เหมาะสมกับ

สถานการณ์ เน้นการพัฒนาเจ้าหน้าที่เพื่อเพิ่มทักษะการปฏิบัติงาน การใช้เทคโนโลยีในการติดตามหนี้สิน และให้สมาชิกเข้าถึงข้อมูลหนี้สิน จำนวนการส่งชำระหนี้ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ควรพิจารณากลไกทางการเงินที่เหมาะสมในการบรรเทาปัญหาหนี้ค้างชำระของสมาชิก โดยดำเนินการขยายวงเงินสินเชื่อในกรณีที่มีความจำเป็น และอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์การประเมินความสามารถในการชำระหนี้อย่างรอบคอบ
2. สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ควรมีขยายระยะเวลาการชำระหนี้สำหรับสมาชิกที่มีความเสี่ยงที่จะค้างชำระหนี้ ควรมีการติดตามอย่างใกล้ชิด และตรวจสอบการใช้เงินกู้ของสมาชิกให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์
3. สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ควรมีการจัดหาเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำจากหน่วยงานภายนอก เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) กองทุนพัฒนาสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ เพื่อนำมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์ ภายใต้หลักการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน
4. สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในงานด้านสินเชื่อแก่คณะอนุกรรมการฝ่ายสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อ ในหลักการวิเคราะห์สินเชื่อตามหลักเกณฑ์ 5P's หรือหลักการวิเคราะห์สินเชื่อตามหลักเกณฑ์ 5C's และการวิเคราะห์ความเสี่ยงและผลตอบแทนของสมาชิกผู้กู้รายคน
5. คณะอนุกรรมการฝ่ายสินเชื่อและเจ้าหน้าที่สินเชื่อ สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ควรมีบทบาทในการควบคุม กำกับ และประเมินผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่สินเชื่อให้เป็นไปตามแผนธุรกิจของสหกรณ์
6. สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ควรให้ความรู้แก่สมาชิกเกี่ยวกับการกู้เงินและธุรกิจสินเชื่อของสหกรณ์ ทั้งในสมาชิกใหม่และสมาชิกเก่าของสหกรณ์ ในการประชุมกลุ่มของทุกปีบัญชีสหกรณ์ในเรื่องการขอกู้ การวางแผนการใช้จ่าย และการบริหารหนี้ เพื่อส่งเสริมความรู้ทางการเงิน และเสริมสร้างวินัยทางการเงินในระดับบุคคลอย่างยั่งยืน รวมถึงโครงการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อให้คำแนะนำและส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิกสหกรณ์
7. สหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด ควรมีการจัดหาตลาดที่มีการรับซื้อผลผลิตการเกษตรในราคาที่ดีมารองรับผลผลิตของสมาชิกเพื่อให้สามารถขายได้ในราคาที่คุ้มค่างกับการลงทุน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป เพื่อให้การดำเนินธุรกิจสินเชื่อของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์การดำเนินงานของสหกรณ์ โดยมีข้อเสนอในการทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

1. ประเมินความสามารถการส่งชำระหนี้ และกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ตามคุณภาพสินเชื่อสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด จังหวัดอุดรธานี
2. ผลกระทบจากโครงการผ่อนผันการส่งชำระหนี้ลดหนี้ของสมาชิกต่อสมาชิกสหกรณ์และการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแล จำกัด จังหวัดอุดรธานี
3. การลดต้นทุนการผลิตพืชหลักของสมาชิกที่มีหนี้ค้างชำระกับสหกรณ์
4. การเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามหนี้ของเจ้าหน้าที่สินเชื่อของสหกรณ์
5. ความเป็นไปได้ในการลดอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อเพื่อการเกษตรของสหกรณ์

บรรณานุกรม

- Chaiyanon, P., & Sanguanwongse, V. (2021). Analysis of Debt Conditions and Factors Related to Debt of Agricultural Cooperative Members in the Northern Region. *Lampang Rajabhat University Journal*, 10(1), 63-75. Retrieved July 20, 2024, from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JLPRU/article/view/247184>

- Khonthong, N. (2019). *Solving the Debt Overdue Problem of Supanimit Maehoppha Credit Union Cooperative Limited, Chiang Mai Province* (Independent Study). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- Klincharoen, K. (2023). *Factors Affecting Farmers' Debt Repayment: A Case Study of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, Mae Wong District, Nakhon Sawan Province* (Master's thesis). Naresuan University. Retrieved July 22, 2024, from <http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/6047>
- Muang Lablae Agricultural Cooperative Limited. (2024). *Annual Report, Accounts Ending on 31 March 2024*. Uttaradit: Muang Lablae Agricultural Cooperative Limited.
- Pannattee, S., & Sanguanwongse, V. (2021). Debt Analysis of Agricultural Cooperatives' Members in Bangkok Metropolis and 3 metropolitan provinces. *UMT POLY Journal*. 8(1). 598-613. Retrieved July 24, 2024, from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/umt-poly/article/view/249042>
- Ruangdet, W. (2024). Guidelines for Reducing Non-Performing Loan (NPL) of Farmer Debtors Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, Phak Hai Branch Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Journal of the 19th Graduate Research Presentation Conference 2024, 8 August 2024. Rangsit University, Pathum Thani Province*. 19(1), 154-164. Retrieved December 20, 2024, from <https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/rgrc/article/view/3455>
- Saensri, S. (2022). *Credit Transactions of Members of Muang Laplae Agricultural Cooperative Limited, Uttaradit Province* (Independent Study). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- Somboon, S. (2022). Credit Analysis Tools for Thai Agricultural Cooperatives. *STOU Journal of Agriculture*, 4(1), 1-10. Retrieved July 22, 2024, from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/stouagjournal/issue/view/17025/4524>

Received: 24-06-2025

Revised: 09-08-2025

Accepted: 20-08-2025

ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดกับการจัดการข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ไทย Influencers and Fake News Management in Thai Online Social Media

นิษฐา ทรุ่นเกษม^{*1}

Nitta Roonkaseam

nitta@pnru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทสองด้านของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในการจัดการข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ไทย ทั้งในแง่การเป็นแหล่งกำเนิดและผู้เผยแพร่ข่าวลวง และการเป็นกลไกในการต่อต้านข่าวลวง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์กรณีศึกษาสองกรณี ได้แก่ โครงการ “TikTok ต้านข่าวปลอม” ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย และโครงการ “หมอลำโคแฟก” ของอีสานโคแฟก

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ทรงอิทธิพลมีบทบาทในการเผยแพร่ข่าวลวงผ่าน 4 กลไกหลัก คือ การสร้างโดยเจตนา การแพร่กระจายโดยไม่เจตนา การใช้อิทธิพลในทางผิด และปรากฏการณ์ห้องเสียงสะท้อน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยี Deepfake ขณะเดียวกันผู้ทรงอิทธิพลสามารถต่อต้านข่าวลวงผ่านการเฝ้าระวัง การตรวจสอบข้อเท็จจริง และการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อได้ การเปรียบเทียบกรณีศึกษาทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านกลุ่มเป้าหมาย กลไกสร้างความน่าเชื่อถือ และกลยุทธ์การสื่อสาร โดยโครงการ TikTok เน้นความเร็วและการเข้าถึงกว้าง ขณะที่หมอลำโคแฟกเน้นความลึกและความยั่งยืน

การศึกษานี้เสนอองค์ความรู้ใหม่เรื่อง “การไหลของข้อมูลแบบหลายขั้นตอนที่ปรับตัวตามวัฒนธรรม” ซึ่งสะท้อนความซับซ้อนของการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่ต้องคำนึงถึงบริบททางวัฒนธรรม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการใช้ผู้ทรงอิทธิพลในการต่อต้านข่าวลวงนอกจากจะต้องปรับแนวทางให้เหมาะสมกับแพลตฟอร์มออนไลน์ที่แตกต่างกันแล้วยังต้องปรับให้เข้ากับบริบทเฉพาะของแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย

คำสำคัญ: ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด, ข่าวลวง, สื่อสังคมออนไลน์

*Corresponding Author

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University

Abstract

This study aims to analyze the dual roles of influencers in managing fake news on Thai social media, encompassing both their role as sources and disseminators of misinformation, and as mechanisms for countering it. The research employed a case study analysis of two initiatives: the “TikTok Anti-Fake News” campaign by Thailand’s Anti-Fake News Center and the “Mor Lam Cofact” project by ESAN Cofact.

The findings reveal that influencers contribute to the dissemination of fake news through four main mechanisms: intentional creation, unintentional sharing, misuse of influence, and echo chamber effects, as well as the use of deepfake technology. At the same time, influencers can counter fake news through proactive surveillance, fact-checking, and promotion of media literacy. A comparison of the two case studies demonstrates clear differences in target audiences, credibility-building mechanisms, and communication strategies. The TikTok initiative focuses on speed and broad reach, whereas Mor Lam Cofact emphasizes depth and long-term sustainability.

This study proposes a new conceptual framework, the “Culturally-Adaptive Multi-Step Flow of Information,” which expands upon the traditional two-step flow theory to explain the complexity of digital-era communication where information flows occur in multiple directions, across platforms, and in reversible patterns, while also being shaped by cultural contexts. The findings underscore that leveraging influencers to combat fake news requires not only adapting strategies to suit different online platforms but also aligning communication approaches with the specific cultural and contextual characteristics of each target audience.

Keywords: Influencers, Fake News, Social Media

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (Influencer) ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมของประชาชนในวงกว้าง ทั้งนี้ คำว่า “ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด” นี้มีความหมายถึงบุคคลที่มีความสนใจหรือมีบทบาทในการสร้างเนื้อหาออนไลน์ที่ดึงดูดความสนใจของผู้ติดตาม อย่างไรก็ตาม การมีอิทธิพลอย่างมากนี้ก็มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เนื่องจากผู้ทรงอิทธิพลสามารถเป็นได้ทั้งแหล่งกำเนิดของข่าวลวงและเครื่องมือในการต่อต้านข่าวลวง

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัล ผสมกับพฤติกรรมผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ ทำให้ผู้รับสารไม่ได้จำกัดบทบาทของตนเพียงการบริโภคข้อมูล แต่ยังสามารถผลิตและเผยแพร่เนื้อหาเองได้ หรือที่เรียกว่า “User-Generated Content” การไหลเวียนของข้อมูลบนสื่อออนไลน์จึงเต็มไปด้วยทั้งข่าวจริงและข่าวลวง การวิจัยของ Pérez-Escoda, Pedrero-Esteban, Rubio-Romero, and Jiménez-Narros (2021) ชี้ให้เห็นว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคข้อมูลมักหาข้อมูลจากเครือข่ายส่วนตัว เช่น เพื่อนและครอบครัว มากกว่าที่จะพึ่งพาข้อมูลจากแหล่งข่าวที่เป็นทางการ เช่น นักการเมืองหรือสื่อมวลชน ซึ่งสะท้อนถึงความไม่ไว้วางใจในข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์ อย่างไรก็ตาม เพื่อนและครอบครัวอาจเป็นแหล่งข้อมูลของข่าวลวงได้เช่นกัน

ปัญหาการแพร่กระจายของข่าวลวงในสังคมออนไลน์เป็นประเด็นที่ต้องการความสนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะบทบาทของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดที่มีผู้ติดตามจำนวนมากและสามารถส่งผลต่อการรับรู้ของสาธารณชน งานวิจัยของเศรษฐศาสตร์ วุฒิสถาบันันท์ และคณะ (Warutsardsadanun, Kaisomsart, Songdach, & Chaleeraktragoon, 2022) พบว่า “การรับรองทางสังคม” (Social Endorsement) เช่น การที่ผู้ทรงอิทธิพลหรือบุคคลมีชื่อเสียงแชร์หรือแสดงความคิดเห็นต่อข่าวลวง มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้บริโภค

ข่าวสาร แม้ข่าวนั้นจะเป็นข่าวลวง แต่เมื่อปรากฏว่ามีผู้มีอิทธิพลรับรองหรือสนับสนุน ความน่าเชื่อถือในสายตาของผู้รับสารก็จะเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างเช่นเฟซบุ๊กที่การแสดงออก เช่น จำนวนการกดไลค์ ความคิดเห็น และการแชร์ มีบทบาทเป็นตัวกระตุ้นความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสารนั้นๆ ของผู้รับสาร

ในบริบทระดับนานาชาติ งานวิจัยของ Gbaje, Agwu, Yani, and Odigie (2023) ศึกษาเครือข่ายทวิตเตอร์ (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นแพลตฟอร์มเอ็กซ์) ในประเทศไนจีเรีย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 – 2564 โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน พบว่า มีผู้ทรงอิทธิพลหลักสองรายที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างและเผยแพร่ข่าวลวง ผ่านเครือข่ายทวิตข้อความขนาดใหญ่ ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ Saber, Easa, Ismael, Saber, and Omer (2023) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะของข่าวลวงและการแพร่กระจาย โดยพบว่า ข่าวจริงและข่าวลวงมีรูปแบบการแพร่กระจายที่แตกต่างกัน ข่าวจริงมักมีขนาดเนื้อหาใหญ่กว่า ถูกแชร์บนแพลตฟอร์มเป็นระยะเวลานานกว่า และมาจากผู้ใช้ที่มีจำนวนผู้ติดตามมากกว่าจำนวนบัญชีที่ตนเองติดตาม ในขณะที่ข่าวลวงมักแพร่กระจายผ่านบัญชีที่มีลักษณะตรงกันข้าม การระบุและติดตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ทรงอิทธิพลเหล่านี้ ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์รูปแบบการแพร่กระจาย ช่วยให้สามารถทำการแก้ไขหรือ “debunk” ข่าวลวงได้ทันทีหลังการเผยแพร่ รวมถึงช่วยลดโอกาสการแพร่ขยายต่อไป และยับยั้งการให้ภาษาไม่เหมาะสมภายในเครือข่ายได้อีกด้วย

สำหรับบริบทของประเทศไทย ปรากฏการณ์นี้ยังมีความซับซ้อนมากขึ้นเนื่องจากความหลากหลายของรูปแบบผู้ทรงอิทธิพล ตั้งแต่ผู้มีชื่อเสียง (Celebrities) บล็อกเกอร์/รีวิเวอร์ เน็ตไอดอล ผู้นำความคิด และผู้ดูแลเพจของชุมชน (Suriwan, Puangsuwan, & Chulimasat, 2016) ความหลากหลายดังกล่าวทำให้การกำหนดกลยุทธ์การต่อต้านข่าวลวงมีความท้าทายมากขึ้น เนื่องจากผู้ทรงอิทธิพลแต่ละประเภทมีกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบการสื่อสาร และระดับความน่าเชื่อถือที่แตกต่างกัน ประกอบกับพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อของคนไทยที่ยังคงผสมผสานระหว่างสื่อดิจิทัลและสื่อดั้งเดิม ทำให้การออกแบบมาตรการการต่อต้านข่าวลวงต้องคำนึงถึงความซับซ้อนทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีไปพร้อมกัน ดังนั้น การศึกษารั้วนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในด้านการจัดการข่าวลวง ทั้งในแง่ของการเป็นปัญหาและการเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา พร้อมทั้งศึกษากรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย ประกอบด้วย โครงการ TikTok ด้านข่าวปลอมและการใช้ศิลปะพื้นบ้านในการต่อต้านข่าวลวงผ่าน MV หมอล่าโคแฟค (Roonkaseam, 2024; Anti-Fake News Center Thailand, 2023)

ผู้มีอิทธิพลทางความคิดในสื่อสังคมออนไลน์

ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด คือ บุคคลที่มีความสนใจหรือมีบทบาทในการสร้างเนื้อหาออนไลน์ที่ดึงดูดความสนใจของผู้ติดตาม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ เสมอไป แต่เน้นการสร้าง ความเชื่อมั่นและมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย สำหรับผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในโลกสื่อสังคมออนไลน์ หมายถึงการใช้ผู้มีอิทธิพลด้านความคิดในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และบริการต่างๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อขยายการรับรู้ในวงกว้าง คำว่า “ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด” นี้ บางครั้งอาจใช้คำว่า “บุคคลที่มีอิทธิพลทางความคิด” หรือ “ผู้มีอิทธิพลทางความคิด” แทนก็ได้

นอกเหนือจาก “ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด” หรือ “Influencer” แล้ว ยังมีอีกกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญคือ “ผู้นำทางความคิด” หรือ “Key Opinion Leader” (KOL) ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างที่สำคัญ โดย “ผู้นำทางความคิด” หรือ “Key Opinion Leader” (KOL) จะมีความหมายถึงผู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากสาธารณชนหรือกลุ่มคนในวงกว้างนั้นๆ KOL มักมีความรู้เชิงลึกและประสบการณ์จริงในสาขาที่ตนมีบทบาท และความคิดเห็นของพวกเขามักจะถูกมองว่าเป็นข้อคิดเห็นที่มีน้ำหนักในเชิงวิชาการหรือวิชาชีพมากกว่าความคิดเห็นทั่วไป

ความแตกต่างที่สำคัญของสองกลุ่มนี้ คือ ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดมักเน้นการเข้าถึงผู้ติดตามจำนวนมากและการสร้างการมีส่วนร่วมในหมู่คนทั่วไป ผ่านการส่งต่อและแบ่งปันเนื้อหา ในขณะที่ผู้นำทางความคิด (KOL) มักเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการยอมรับในเรื่องความรู้และประสบการณ์เฉพาะด้าน ทำให้คำแนะนำหรือความเห็นของพวกเขามีความน่าเชื่อถือในเชิงลึก

รูปแบบของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด

ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดมีหลากหลายรูปแบบ แต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะและบทบาทที่แตกต่างกัน (Roonkaseam, 2024) ดังนี้

- **ผู้มีชื่อเสียง (Celebrities)** หมายถึงบุคคลที่มีชื่อเสียงในระดับสังคมหรือระดับประเทศ เช่น นักแสดง นักร้อง นักกีฬา พิธีกร หรือผู้ประกาศข่าว มักปรากฏตัวในสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ลักษณะเด่นของบุคคลกลุ่มนี้คือการมีฐานผู้ติดตามจำนวนมากและมีอิทธิพลในวงกว้าง โดยได้รับความไว้วางใจในเชิงภาพลักษณ์และความนิยมส่วนตัว ในบริบทของข่าวลวง ผู้มีชื่อเสียงสามารถมีบทบาทได้ทั้งสองด้าน ด้านหนึ่ง หากขาดการตรวจสอบหรือไม่ตระหนักถึงแหล่งที่มาของข้อมูล อาจเผยแพร่ข่าวลวงโดยไม่ตั้งใจ ซึ่งทำให้ข่าวลวงแพร่กระจายอย่างรวดเร็วและได้รับความน่าเชื่อถือจากบุคคลทั่วไป อีกด้านหนึ่ง ผู้มีชื่อเสียงก็สามารถเป็นกลไกสำคัญในการยับยั้งข่าวลวงได้เช่นกัน โดยใช้ฐานผู้ติดตามและอิทธิพลของตนในการตรวจสอบข้อเท็จจริง นำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง และสร้างความตระหนักในสังคมเกี่ยวกับภัยของข่าวลวง ดังนั้น บทบาทของผู้มีชื่อเสียงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่ข้อมูลหมุนเวียนอย่างรวดเร็ว เพราะสามารถเป็นทั้งตัวเร่งและตัวชะลอการแพร่กระจายของข่าวลวงได้ในเวลาเดียวกัน

- **บล็อกเกอร์/รีวิวเวอร์ (Blogger/Reviewer)** เป็นผู้ทรงอิทธิพลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ความงาม เทคโนโลยี หรือท่องเที่ยว ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น บล็อก วิดีโอ หรือสื่อสังคมออนไลน์ อิทธิพลของพวกเขาเกิดจากความน่าเชื่อถือในประสบการณ์ตรงและความรู้เฉพาะทาง ในบริบทของข่าวลวง บล็อกเกอร์ที่ขาดความระมัดระวังอาจเผยแพร่ข้อมูลผิดพลาดหรือซ้ำเติมข่าวลวงโดยไม่ตั้งใจ โดยเฉพาะในเรื่องสุขภาพ ผลิตภัณฑ์ หรือไลฟ์สไตล์ซึ่งมักเป็นเป้าหมายของข่าวปลอม แต่ในทางกลับกัน บล็อกเกอร์ที่มีความรับผิดชอบและตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบคอบจะมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แก้ไขความเข้าใจผิด และสร้างแนวปฏิบัติที่ดีในการบริโภคข่าวสารในสังคมออนไลน์

- **เน็ตไอดอล (Net Idol)** เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลสูงในโลกออนไลน์ โดยได้รับความนิยมจากบุคลิก คาแรกเตอร์ หรือคอนเทนต์ที่น่าสนใจ หรือจากเหตุการณ์ที่เป็นกระแสในช่วงเวลาหนึ่ง แม้จะไม่ได้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางเช่นเดียวกับบล็อกเกอร์ แต่ความใกล้ชิดและความเป็นกันเองกับผู้ติดตามทำให้เน็ตไอดอลมีบทบาทอย่างมากในการขยายกระแสข้อมูล เมื่อเน็ตไอดอลแชร์ข้อมูลที่ยังไม่ได้ตรวจสอบ ข่าวลวงอาจกระจายออกไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและผู้ใช้งานโซเชียลมีเดีย อย่างไรก็ตาม เน็ตไอดอลก็สามารถเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับข่าวลวง ด้วยการใช้ภาษาง่าย เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และนำเสนอแนวทางการตรวจสอบข้อมูลในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ

- **ผู้นำความคิด (Opinion Leader)** เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ได้รับการยอมรับในเชิงวิชาการ วิชาชีพ หรือสถานะทางสังคม เช่น นักวิชาการ นักข่าว นักธุรกิจ นักการเมือง หรือพระสงฆ์ อิทธิพลของบุคคลกลุ่มนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ความรู้ และข้อมูลเชิงวิชาการ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชี่ยวชาญของตน ทำให้มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบ ชี้แจง และอธิบายข่าวลวงอย่างมีเหตุผลและมีน้ำหนักทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม หากผู้นำความคิดขาดการตรวจสอบแหล่งข้อมูลหรือถูกชักจูงโดยข้อมูลบิดเบือน อาจกลายเป็นเครื่องมือของการสร้างความชอบธรรมให้กับข่าวลวงได้โดยไม่ตั้งใจ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่กลุ่มนี้จะต้องมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อและตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างเข้มงวด

- **ผู้ดูแลเพจของชุมชน (Community Page Administrator)** เป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง ดูแล และจัดการเนื้อหาในเพจหรือกลุ่มออนไลน์ที่มีผู้ติดตามจำนวนมาก อาจเป็นเพจที่นำเสนอเนื้อหาเฉพาะทาง เช่น ข่าว การเมือง การลงทุน หรือเนื้อหาทั่วไป มักมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ติดตามและสามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้สูง ผู้ทรงอิทธิพลในกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในระดับชุมชนหรือกลุ่มความสนใจเฉพาะทาง ด้วยบทบาทในการบริหารจัดการเนื้อหา สร้างพื้นที่สนทนา และคัดกรองข้อมูล ผู้ดูแลเพจจึงสามารถเป็นทั้งผู้ส่งต่อข้อมูลที่ถูกต้องและผู้เผยแพร่ข่าวลวงในกรณีที่ขาดการตรวจสอบอย่างเพียงพอ ในบางกรณี เพจชุมชนกลายเป็นแหล่งผลิตซ้ำข่าวลวงหรือเนื้อหาที่ผิดพลาด โดยเฉพาะในประเด็นที่อ่อนไหว เช่น สุขภาพ การเมือง หรือเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกัน หากผู้ดูแลเพจให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อมูลและส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ ก็สามารถเป็นแนวหน้าในการป้องกันและหยุดยั้งการแพร่กระจายของข่าวลวงในชุมชนออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในแต่ละรูปแบบล้วนมีบทบาททั้งในการเร่งและในการยับยั้งข่าวลวง ขึ้นอยู่กับความตระหนัก ทักษะในการตรวจสอบข้อมูล และความรับผิดชอบต่อสังคม ความเข้าใจในบทบาทเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ตระหนักถึงความเสี่ยงของการแพร่กระจายข่าวลวงเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์สื่อสารและสร้างภูมิคุ้มกันทางข้อมูลในสังคมดิจิทัล

บทบาทสองด้านของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในการจัดการข่าวลวง

ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทในลักษณะสองด้าน ทั้งในฐานะแหล่งกำเนิดและผู้เผยแพร่ข่าวลวง และในขณะเดียวกันก็สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการต่อต้านและแก้ไขข่าวลวงได้ บทบาทสองด้านนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลังของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในฐานะตัวแปรสำคัญในการจัดการข้อมูลในโลกดิจิทัล ซึ่งอำนาจของผู้ทรงอิทธิพลอาจนำไปสู่การขยายตัวของข่าวลวง หากขาดความตระหนักและความรับผิดชอบ แต่ในทางกลับกัน หากใช้อิทธิพลอย่างสร้างสรรค์และมีจริยธรรม ก็สามารถเปลี่ยนบทบาทของตนให้เป็นกลไกในการแก้ไขและป้องกันข่าวลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทที่หนึ่ง บทบาทเชิงลบในการเป็นแหล่งกำเนิดและเผยแพร่ข่าวลวง

(1) การสร้างข่าวลวงโดยเจตนา ผู้ทรงอิทธิพลบางรายใช้อิทธิพลของตนในการสร้างและเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือนเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว เช่น ในช่วงการเลือกตั้งที่มีการเผยแพร่ข่าวที่เป็นความจริงเกี่ยวกับฝ่ายตรงข้าม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการกระทำเช่นนี้จะถือเป็นปัญหาร้ายแรง แต่การตัดสินใจ “เจตนา” ของผู้เผยแพร่ข่าวลวงมักมีความซับซ้อน โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เผยแพร่อาจเชื่อว่าข้อมูลที่ตนแบ่งปันนั้นเป็นความจริง ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมทำให้พบว่า ในประเทศไนจีเรียมีตัวแสดง/ผู้ทรงอิทธิพลหลักที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและเผยแพร่ข่าวปลอมในเครือข่ายสังคมทวิตเตอร์ (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นเอ็กซ์) (Gbaje et al., 2023)

(2) การแพร่กระจายโดยไม่เจตนา การเผยแพร่ข่าวลวงจำนวนมากในสื่อออนไลน์เกิดจากการแชร์หรือส่งต่อข้อมูลข่าวสารโดยไม่ตรวจสอบความถูกต้อง ตัวอย่างเช่น ดาราชื่อดังซึ่งเป็นผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดอาจตกเป็นเป้าหมายของบอทที่แชร์ข่าวเท็จเกี่ยวกับวิธีการรักษาโควิด-19 ด้วยสมุนไพร และหากดาราแชร์ต่อโดยไม่ตรวจสอบ ก็อาจทำให้ผู้ติดตามหลายล้านคนเข้าใจผิดและอาจเกิดอันตรายต่อสุขภาพ งานวิจัยของ Shao, Ciampaglia, Varol, Yang, Flammini, and Menczer (2018) ชี้ให้เห็นว่า ผู้ใช้งานที่มีอิทธิพลมักตกเป็นเป้าหมายของบอท (บอทมีความหมายถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกออกแบบมาให้ทำงานโดยอัตโนมัติบนอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะในสื่อสังคมออนไลน์ บอทสามารถปลอมตัวเป็นผู้ใช้จริงเพื่อสร้างโพสต์ แสดงความคิดเห็น หรือแชร์ข้อมูลจำนวนมากในเวลาอันสั้น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ข่าวลวงแพร่หลายอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง บางกรณียังทำหน้าที่ “ปั่นกระแส” หรือสนับสนุนข่าวลวงให้ดูน่าเชื่อถือมากขึ้นผ่านการกดไลก์ แชร์ หรือใส่ความเห็นซ้ำๆ เพื่อเพิ่มระดับการมองเห็นบนแพลตฟอร์ม) ที่ต้องการให้ข่าวลวงแพร่หลายโดยอาศัยความน่าเชื่อถือของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ ผลการศึกษาของ Bodaghi and Oliveira (2022) ยังชี้ให้เห็นรูปแบบการรวมกลุ่มที่น่าสนใจ โดยพบว่าผู้ที่ทวีตข่าวปลอมมักอยู่ในกลุ่มปิดที่เชื่อมโยงกันแน่นแฟ้นภายในกลุ่มของตน กลุ่มเหล่านี้มีลักษณะการสื่อสารภายในสูง แต่มีการเชื่อมโยงกับผู้ใช้ภายนอกน้อย รูปแบบดังกล่าวอาจส่งเสริมให้ผู้ทรงอิทธิพลในกลุ่มเผยแพร่ข่าวลวงโดยไม่ตั้งใจ เนื่องจากขาดการตรวจสอบและท้าทายจากมุมมองที่แตกต่าง

(3) การใช้อิทธิพลในทางที่ผิด ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดมีบทบาทสำคัญอย่างมากในยุคดิจิทัล เนื่องจากสามารถเข้าถึงผู้คนจำนวนมากและมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้ติดตามได้อย่างมากมาย อย่างไรก็ตาม อิทธิพลนี้ก็เปรียบเสมือนดาบสองคม ที่สามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์หรือทำลายล้างก็ได้ ผู้ทรงอิทธิพลบางคนอาจใช้ชื่อเสียงและฐานผู้ติดตามของตนในการสร้างผลประโยชน์ โดยเผยแพร่ข้อมูลที่บิดเบือน ตัวอย่างเช่น นักลงทุนที่มีชื่อเสียงอาจใช้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ของตนในการปั่นราคาหุ้นหรือคริปโตเคอร์เรนซี โดยให้ข้อมูลที่ผิดตรงกับความเป็นจริง หรือในช่วงการเลือกตั้ง ผู้ทรงอิทธิพลบางรายอาจสร้างหรือเผยแพร่ข่าวลวงเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง หรือสร้างความได้เปรียบให้กับพรรคหรือผู้สมัครที่ตนเองสนับสนุน (Roonkaseam, 2024)

(4) ปรากฏการณ์ Echo Chamber หรือห้องแห่งเสียงสะท้อน ซึ่งหมายถึง สภาพแวดล้อมในสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้ใช้รายล้อมด้วยข้อมูลซ้ำๆ ที่สอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง โดยไม่มีการเปิดรับหรือท้าทายแนวคิดที่แตกต่าง ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดมักมี

ผู้ติดตามที่มีความเชื่อคล้ายคลึงกัน จึงมีแนวโน้มที่จะสื่อสารในลักษณะที่เสริมแรงความเชื่อเดิม และทำให้ข่าวลวงสามารถแพร่กระจายภายในกลุ่มความคิดเดียวกันได้อย่างรวดเร็วโดยปราศจากการตั้งคำถามหรือวิพากษ์วิจารณ์ โดยงานวิจัยของ Bodaghi and Oliveira (2022) พบว่า การโต้ตอบระหว่างผู้ทรงอิทธิพลกับผู้ติดตาม เช่น การตอบความคิดเห็นหรือการแชร์ข้อมูลกลับ มีส่วนช่วยให้ข่าวลวงกระจายตัวออกไปในวงกว้างมากขึ้นในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าบทบาทของห้องแห่งเสียงสะท้อนหรือ “Echo Chamber” ไม่ใช่เพียงพื้นที่ที่ข้อมูลความเชื่อเดิมถูกส่งซ้ำ แต่ยังเป็นพื้นที่ที่มีการสนับสนุนทางสังคมต่อข้อมูลที่มือคิด และช่วยเร่งให้ข่าวลวงขยายตัวมากขึ้นด้วย

นอกเหนือจากบทบาทในแง่ลบแล้ว ผู้เขียนยังพบว่าผู้ทรงอิทธิพลมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับเทคโนโลยี Deepfake และ AI ในทางลบอีกด้วย (Roonkaseam, 2024) โดยเทคโนโลยี Deepfake หรือ “ดีฟเฟค” คือ เทคโนโลยีที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสร้างหรือดัดแปลงวิดีโอ เสียง หรือภาพถ่าย ให้ดูเหมือนจริง แต่เป็นของปลอม โดยส่วนใหญ่มักจะถูกใช้ในการเปลี่ยนใบหน้าหรือเสียงของบุคคลหนึ่งไปอยู่ในวิดีโอหรือภาพของบุคคลอื่น ทำให้ดูเหมือนว่าบุคคลนั้นกำลังพูดหรือทำสิ่งที่พวกเขาไม่เคยทำจริงๆ

ความเกี่ยวข้องระหว่างผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดกับเทคโนโลยี Deepfake มีดังนี้

- **Deepfake สามารถสร้างความเสียหายต่อชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของผู้ทรงอิทธิพล** เทคโนโลยี Deepfake อาจถูกใช้ในการสร้างวิดีโอหรือเสียงปลอมของผู้ทรงอิทธิพล เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือบิดเบือนความจริง ตัวอย่างเช่น คลิปวิดีโอ Deepfake ที่แสดงให้เห็นนักการเมืองชื่อดังกำลังพูดจาดูหมิ่นกลุ่มชาติพันธุ์หรือศาสนาหนึ่ง ซึ่งวิดีโอนี้ถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็วผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และสร้างความแตกแยกในสังคม แม้ว่าในภายหลังจะมีการพิสูจน์ว่าวิดีโอนั้นเป็นของปลอม แต่ความเสียหายก็ได้เกิดขึ้นแล้ว หรือคลิปวิดีโอ Deepfake ที่ถูกใช้ ทำให้ดารารหรือบุคคลมีชื่อเสียงดูเหมือนกำลังทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมหรือผิดกฎหมาย เช่น วิดีโอ Deepfake ของนักแสดงหญิงคนหนึ่งที่ถูกนำไปใช้ในวิดีโอลามกอนาจาร ซึ่งสร้างความเสียหายต่อชื่อเสียงอย่างมาก

- **ผู้ทรงอิทธิพลอาจใช้ AI ในการสร้างข่าวลวงที่แนบเนียนและน่าเชื่อถือเพื่อแสวงหาผลประโยชน์บางอย่าง** เช่น การใช้เทคโนโลยี Deepfake เพื่อสร้างวิดีโอหรือเสียงปลอมของบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือมีอิทธิพล เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือสร้างความเสียหายต่อชื่อเสียงของบุคคลนั้น ตัวอย่างเช่น ผู้ทรงอิทธิพลด้านการเมือง อาจใช้ Deepfake สร้างวิดีโอปลอมของนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม ที่แสดงให้เห็นว่านักการเมืองคนนั้นกำลังให้สัญญาว่าจะขึ้นภาษี หรือลดเงินบำนาญ หากได้รับเลือกตั้ง หรือผู้ทรงอิทธิพลด้านสุขภาพ อาจใช้ AI สร้างภาพปลอมของผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร หรือยาบางชนิด พร้อมกับอ้างสรรพคุณเกินจริง เพื่อโน้มน้าวให้ผู้ติดตามซื้อผลิตภัณฑ์นั้นๆ

บทบาทที่สอง บทบาทเชิงบวกในการต่อต้านและแก้ไขข่าวลวง

ผู้ทรงอิทธิพลมีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงรุกและรับในการต่อต้าน แก้ไข และหักล้างข่าวลวง ดังนี้

(1) **การต่อต้านและเฝ้าระวังข่าวลวง** ผู้ทรงอิทธิพลมีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบเฝ้าระวังข่าวลวง โดยงานวิจัยของ นรภัทร ปลื้มวงศ์ และ ชูลีรัตน์ เจริญพร (Plumewong, & Charoenporn, 2023) แสดงให้เห็นถึงกลไกการทำงานที่มีประสิทธิภาพในการต่อต้านข่าวลวงผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการจัดโครงสร้างการทำงานที่เป็นระบบ โดยแบ่งหน้าที่เป็น 5 ฝ่ายหลัก ได้แก่ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายประสานงาน ฝ่ายตรวจสอบข้อมูล ฝ่ายเผยแพร่ข้อมูล และที่ปรึกษา การดำเนินงานครอบคลุมทั้งมาตรการเชิงรับและเชิงรุกใน 4 ด้านหลัก คือ การสร้างความร่วมมือ การตรวจสอบ การส่งเสริมความรู้ และการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งช่วยให้การเฝ้าระวังข่าวลวงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

(2) **การตรวจสอบข้อเท็จจริง** ผู้ทรงอิทธิพลสามารถใช้แพลตฟอร์มของตนเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทตามทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Communication for Social Change) ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบของชุมชน งานวิจัยจาก Murphy-Reuter (2025) ยังชี้ให้เห็นว่า ผู้ทรงอิทธิพลที่ได้รับชุดเครื่องมือในการสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้อง สามารถเพิ่มความตระหนักรู้ในกลุ่มผู้ติดตามและเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อข้อมูลด้านสาธารณสุขได้ นอกจากนี้ การที่ผู้ทรงอิทธิพลให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อเท็จจริง ยังส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้ติดตามโดยตรง กล่าวคือ ผู้ติดตามจะมีแนวโน้มให้

ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อมูลก่อนเชื่อหรือส่งต่อมากขึ้น ทั้งยังส่งเสริมบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการตรวจสอบร่วมกันในพื้นที่สื่อสังคม กลยุทธ์การสื่อสารที่เน้นความถูกต้อง ชัดเจน และการเผยแพร่ผ่านช่องทางที่หลากหลายของผู้ทรงอิทธิพลจึงสามารถเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการรู้เท่าทันข่าวสารในสังคมดิจิทัล (Plewsrikaew, Uttaman, & Phaithayawat, 2022; Hirunburana, & Euajarusphan, 2020)

(3) การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ นอกจากการตรวจสอบข้อมูลแล้ว ผู้ทรงอิทธิพลยังสามารถมีบทบาทในฐานะ “ผู้ให้ความรู้” แก่สาธารณชน โดยการเผยแพร่เทคนิคการแยกแยะข่าวจริงข่าวลวง เช่น การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง การระบุสัญญาณของภาพหรือวิดีโอที่ถูกตัดต่อ และการวิเคราะห์โทนและภาษาที่ใช้ในข่าว การให้ความรู้เหล่านี้ช่วยสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และความสามารถในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารในยุคดิจิทัลให้แก่ประชาชน

กรณีศึกษาในประเทศไทย: การประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ

บทความนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์กรณีศึกษา (Case Study Analysis) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดต่อการจัดการข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ของประเทศไทย โดยผู้วิจัยเลือกกรณีศึกษา 2 กรณี ได้แก่ (1) โครงการ “TikTok ต้านข่าวปลอม” ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย ซึ่งดำเนินความร่วมมือกับผู้ทรงอิทธิพลบนแพลตฟอร์ม TikTok ในการจัดทำคลิปวิดีโอสั้นในชื่อ “เช็กให้แน่น ก่อนแชร์ต่อ” เพื่อให้ความรู้เรื่องการตรวจสอบข้อเท็จจริงแก่ประชาชนทั่วไป (Roonkaseam, 2024; Anti-Fake News Center Thailand, 2023) และ (2) กรณีการใช้ศิลปินพ๊อปเพื่อการสื่อสารต้านข่าวลวง โดยศึกษาผลงานของ “ESAN Cofact – อีสานโคแฟค” ซึ่งเป็นภาคีของโครงการโคแฟค (ประเทศไทย) ที่ใช้แนวทางการสื่อสารในระดับท้องถิ่นผ่านภาษา วัฒนธรรม และเครือข่ายศิลปินในชุมชน ตัวอย่างที่นำมาศึกษาได้แก่ “MV หยุดข่าวลวง ทวงความจริง (หมอลำโคแฟค)” ซึ่งดำเนินการร่วมกับเครือข่ายสมาคมหมอลำจังหวัดขอนแก่น โดยมีเนื้อหาเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อและการมีส่วนร่วมของชุมชน (Roonkaseam, 2024; Esan Cofact, n.d.)

กรณีศึกษาทั้งสองสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์บทบาทของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในการจัดการข่าวลวง เนื่องจากต่างเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของ Influencer ในมิติที่แตกต่างกัน ทั้งในเชิงแพลตฟอร์มดิจิทัล (กรณี TikTok) และในเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น (กรณีอีสานโคแฟค) ซึ่งช่วยให้สามารถเปรียบเทียบแนวทาง กลยุทธ์ และผลลัพธ์ที่หลากหลาย อันนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้ผู้ทรงอิทธิพลเพื่อการจัดการข่าวลวงในบริบทของสังคมไทยได้อย่างรอบด้าน

สำหรับเกณฑ์การเลือกกรณีศึกษาดังกล่าว ประกอบด้วย (1) เป็นกรณีที่แสดงให้เห็นบทบาทของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในการจัดการข่าวลวงอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม (2) มีข้อมูลประกอบเพียงพอและเข้าถึงได้จากแหล่งสาธารณะ เช่น เว็บไซต์ และสื่อออนไลน์ และ (3) เป็นกรณีที่มีความเป็นปัจจุบัน เกิดขึ้นในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2561-2566) เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน โดยกรณีศึกษาทั้งสองจะถูกนำมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องบทบาทของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในการจัดการข่าวลวง แม้ว่าการวิเคราะห์จะไม่ได้มุ่งเน้นการเข้ารหัสข้อมูล (coding) อย่างเป็นระบบ แต่ก็เน้นการใช้แนวคิดทางทฤษฎีเพื่อชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญที่สะท้อนถึงแนวโน้มและความเป็นไปได้ในการใช้ผู้ทรงอิทธิพลเป็นกลไกหนึ่งในการจัดการข่าวลวงในสังคมไทย

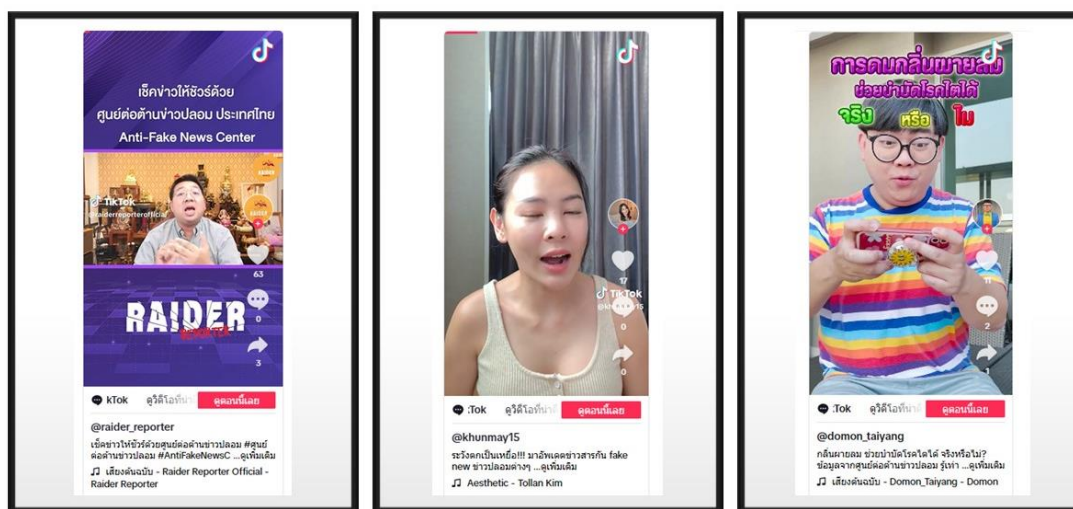
กรณีศึกษาที่หนึ่ง โครงการ TikTok ต้านข่าวปลอม

ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย (Anti-Fake News Center Thailand, 2023) ได้ริเริ่มโครงการที่ใช้ผู้ทรงอิทธิพลบน TikTok ในการสร้างเนื้อหาสั้นเพื่อให้ความรู้เรื่องการรู้เท่าทันข่าวปลอม ผ่าน “คลิปเช็กให้แน่นก่อนแชร์ต่อ” ที่ให้ความรู้แก่ประชาชนในการรู้เท่าทันข่าวปลอม (Roonkaseam, 2024; Anti-Fake News Center Thailand, 2023)

โครงการนี้มีลักษณะสำคัญดังนี้

- ใช้รูปแบบคลิปวิดีโอสั้นที่เข้าถึงง่ายและเป็นที่ยอมรับติดตอก

- ร่วมมือกับผู้ทรงอิทธิพลหลากหลายคนเพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ชมที่แตกต่างกัน
 - นำเสนอเนื้อหาที่ครอบคลุมประเด็นข่าวปลอมหลากหลายด้าน เช่น สุขภาพ การเงิน และการสมัครงาน
 - มุ่งเน้นการให้ความรู้และทักษะในการตรวจสอบข้อมูลแก่ประชาชนทั่วไป
- ตัวอย่าง “คลิปเช็กให้แน่นก่อนแชร์ต่อ” เช่น
- คลิปข่าวปลอมเพจ Asaia money ของธนาคารออมสิน ปลอมกู้ยืมตราดอกเบี้ยคงที่ จาก Raiderreportofficial
 - คลิปข่าวปลอม การตกกลืนผายลม ช่วยบำบัดโรคไตได้ จริงหรือไม่? จาก Domon Taiyang
 - คลิปข่าวปลอมกรมสรรพากรส่ง SMS แจ้งการยื่นภาษี ประจำปี 2566 ไม่สำเร็จ จาก Khunmay15

ภาพที่ 1 ตัวอย่างคลิปสั้น “รู้ทันข่าวปลอม” จากผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด TikTok

ที่มา: Anti-Fake News Center Thailand (2023)

กรณีศึกษาที่สอง หมอลำโคแฟก: นวัตกรรมการสื่อสารผ่านศิลปะพื้นบ้าน

“อีสานโคแฟก - ESAN Cofact” ในฐานะภาคีเครือข่ายของโคแฟก (ประเทศไทย) มีบทบาทสำคัญ คือ การเน้นการตรวจสอบข่าวในบริบทท้องถิ่น ใช้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในการสื่อสาร รวมถึงสร้างเครือข่ายนักตรวจสอบข้อเท็จจริงในระดับชุมชน ความสำเร็จของอีสานโคแฟกไม่เพียงแต่การแก้ไขข่าวลวง แต่ยังรวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการต่อต้านข่าวลวง หนึ่งในตัวอย่างที่น่าสนใจคือการร่วมมือกับเครือข่ายสมาคมหมอลำจังหวัดขอนแก่น ในการสร้างสรรค์ “MV หยุดข่าวลวง ทวงความจริง (หมอลำโคแฟก)” ซึ่งประพันธ์โดย ดร.ราตรีศรีวิไล บงสิทธิพร ศิลปินแห่งชาติ ผลงานชิ้นนี้ไม่เพียงแต่ให้ความรู้ แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ศิลปะพื้นบ้านในการต่อสู้กับข่าวลวงอย่างสร้างสรรค์อีกด้วย

การร่วมมือระหว่างอีสานโคแฟกกับเครือข่ายหมอลำในการสร้าง MV “หยุดข่าวลวง ทวงความจริง” ดังกล่าวนี้นี้ แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างศิลปะดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ แนวทางนี้มีจุดแข็งในการเข้าถึงผู้คนในชนบทและผู้สูงอายุที่อาจไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อจำกัดในการเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ใช้สื่อดิจิทัลเป็นหลัก (Roonkaseam, 2024; Esan Cofact, n.d.)

“MV หยุดข่าวลวง ทวงความจริง (หมอลำโคแฟก)”

ศิลปิน : เครือข่ายสมาคมหมอลำจังหวัดขอนแก่น

“กลอนหยุดข้าวลวง ทวงความจริง ที่จะชวนพ่อแม่พี่น้องมาร่วมกันตระหนักถึงความจริงร่วมในสังคม วิเคราะห์ปัญหาข้าวลวงผ่านโลกออนไลน์ หรือแม้แต่ข้าวลื้อเรื่องโควิด-19 ในปัจจุบัน ชัวร์ก่อนแชร์ต่อ ตรวจสอบจากแหล่งที่เชื่อถือได้ ผ่านหมอลำเสี่ยงแคนเสี่ยงพินไปด้วยกัน”

MV “หยุดข้าวลวง ทวงความจริง” นี้ได้นำเสนอเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข้าวลวงผ่านบทเพลงหมอลำ โดยมีตัวอย่างเนื้อหาที่โดดเด่น ดังนี้

- การเน้นย้ำความสำคัญของการตรวจสอบข้อมูล เช่น “ข้าวปลอม ตรวจสอบให้พร้อม อย่ายอมหยุดนิ่ง”
- การเตือนถึงอันตรายของข้าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น “สื่อสารออนไลน์ล้นหลาม หลอกคนติดตาม เพื่อรายได้ไม่ขาดค่อง ข้าวหลอกกลวงระบาค”
- การเรียกร้องให้ร่วมกันต่อต้านข้าวปลอม เช่น “มาร่วมกันช่วยชาติ ด้วยการหยุดค๊ะ ร่วมกันช่วยชาติโดยการหยุดข้าวลวง”
- การแนะนำวิธีรับมือกับข้าวลวง เช่น “ใช้สติปัญญา สมาธิตามมา และไตร่ตรองให้ดี”
- การเน้นย้ำผลกระทบของข้าวลวงต่อสังคม เช่น “ข้าวลื้อ คือตัวแปรสำคัญ ทำให้เข้าใจผิด”

ภาพที่ 2 MV หยุดข้าวลวง ทวงความจริง (หมอลำโคแฟค)

ที่มา: Man OneMan (2021)

การวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษา

จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาโครงการ TikTok ต้านข้าวปลอม และ หมอลำโคแฟค สามารถสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการข้าวลวงที่มีประสิทธิภาพในอนาคต ดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษา TikTok ด้านข่าวปลอม และ หมอลำโคแฟค

ประเด็น	โครงการ TikTok ด้านข่าวปลอม	หมอลำโคแฟค
กลุ่มเป้าหมายหลัก	คนรุ่นใหม่, ผู้ใช้ติดต็อก	ผู้สูงอายุ, ชุมชนชนบท
จุดเด่น	คลิปสั้น, เข้าถึงเร็ว, ใช้ผู้ทรงอิทธิพลที่มีผู้ติดตามมาก	ใช้ศิลปะพื้นบ้าน, สร้างการมีส่วนร่วมเชิงวัฒนธรรม
ความท้าทาย	เสี่ยงต่อการบริโภคข้อมูลแบบผิวเผิน, ความยั่งยืนของอิทธิพล	เข้าถึงกลุ่มดิจิทัลหลักได้น้อย, ความเร็วในการแพร่กระจายของข้อมูล
บทบาทของผู้ทรงอิทธิพล	ผู้ผลิตเนื้อหา, ผู้ให้ความรู้	ผู้ร่วมถ่ายทอดวัฒนธรรมและเนื้อหา, ผู้นำทางความคิด

จากตารางดังกล่าว พบความแตกต่างเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวของผู้ทรงอิทธิพลเพื่อตอบสนองบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนี้

ความแตกต่างด้านกลุ่มเป้าหมายและกลไกการเข้าถึง

โครงการ TikTok ด้านข่าวปลอม ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย มุ่งเน้นกลุ่มคนรุ่นใหม่และผู้ใช้ติดต็อกที่มีพฤติกรรมการบริโภคข้อมูลแบบ “สั้น-เร็ว-ทันใจ” ในขณะที่หมอลำโคแฟคของ “อีสานโคแฟค - ESAN Cofact” จะะกลุ่มผู้สูงอายุและชุมชนชนบทที่ยังคงยึดถือค่านิยมดั้งเดิม ความแตกต่างนี้สะท้อนถึงการใช้ “ทุน” ที่แตกต่างกันในการสร้างความน่าเชื่อถือ โดยโครงการ TikTok ด้านข่าวปลอม อาศัยทุนทางสังคมในรูปแบบดิจิทัล ส่วนหมอลำโคแฟคใช้ทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นหลัก นอกจากนี้ ความแตกต่างนี้ยังชี้ให้เห็นอีกด้วยว่า “ความน่าเชื่อถือ” (Credibility) ของผู้ทรงอิทธิพลไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยเดียว แต่ต้องสร้างผ่านทุนทางสังคมที่แตกต่างตามบริบท โดยโครงการ TikTok ด้านข่าวปลอม อาศัยทุนเชื่อมต่อแบบข้ามพรมแดนทางภูมิศาสตร์และอายุของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ขณะที่หมอลำโคแฟคใช้ทุนทางสังคมที่เชื่อมโยงและหยั่งรากลึกในชุมชนท้องถิ่น

ความแตกต่างด้านจุดเด่นและกลยุทธ์การสื่อสาร

จุดเด่นของโครงการ TikTok ด้านข่าวปลอม อยู่ที่คลิปสั้นที่เข้าถึงได้เร็วและการใช้ผู้ทรงอิทธิพลที่มีผู้ติดตามจำนวนมาก ในทางตรงข้าม หมอลำโคแฟคมีจุดเด่นในการใช้ศิลปะพื้นบ้านและการสร้างการมีส่วนร่วมเชิงวัฒนธรรม ซึ่งใช้กลไกที่อาศัยความเชื่อในศิลปะพื้นบ้านและเครือข่ายสังคมท้องถิ่น ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ “ความเร็วเทียบกับความลึก” ในการสื่อสารยุคดิจิทัล โดยโครงการ TikTok ด้านข่าวปลอม เน้นใช้กลยุทธ์การสื่อสารแบบ “กว้าง” และ “เร็ว” ที่เน้นการเข้าถึงจำนวนมากในเวลาอันสั้น ขณะที่หมอลำโคแฟคใช้กลยุทธ์ “ลึก” และ “ยั่งยืน” ที่เน้นการสร้างการเข้าใจอย่างลึกซึ้งและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระยะยาว ยิ่งไปกว่านั้น ความแตกต่างนี้ยังเผยให้เห็นถึง “ความเป็นสากลกับความเฉพาะท้องถิ่น” กล่าวคือ โครงการ TikTok สามารถประยุกต์ใช้ได้กับบริบทต่างๆ ทั่วโลก แต่อาจขาดความเฉพาะเจาะจงทางวัฒนธรรม ขณะที่หมอลำโคแฟคมีความเฉพาะเจาะจงสูงต่อบริบทอีสาน แต่อาจไม่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้ง่าย

ความท้าทายและข้อจำกัดในแต่ละแนวทาง

แม้ว่าโครงการ TikTok ด้านข่าวปลอม ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย จะมีความได้เปรียบในการเข้าถึงอย่างรวดเร็ว แต่กลับเสี่ยงต่อการบริโภคข้อมูลแบบผิวเผินและปัญหาความยั่งยืนของอิทธิพล เนื่องจากลักษณะของแพลตฟอร์มที่เน้นความแปลกใหม่ทำให้นเนื้อหาเก่าถูกลืมเร็ว ส่วนหมอลำโคแฟคของ “อีสานโคแฟค - ESAN Cofact” แม้จะมีผลกระทบที่ยั่งยืนกว่าเนื่องจากฝังรากในวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่กลับมีข้อจำกัดในการเข้าถึงกลุ่มดิจิทัลหลักและความเร็วในการแพร่กระจายข้อมูล ซึ่งอาจไม่ทันต่อการแพร่ระบาดของข่าวลวงในยุคดิจิทัล ความท้าทายและข้อจำกัดเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากลยุทธ์แบบบูรณาการที่สามารถผสมผสานจุดแข็งของทั้งสองแนวทางเพื่อเอาชนะข้อจำกัดดังกล่าว

บทบาทของผู้ทรงอิทธิพลในมิติที่แตกต่าง

การวิเคราะห์กรณีศึกษาทั้งสองกรณี ยังเผยให้เห็นความแตกต่างในระดับความลึกของการมีส่วนร่วมและบทบาทของผู้ทรงอิทธิพลในแต่ละกรณี โดยในโครงการ TikTok ผู้ทรงอิทธิพลมีบทบาทเป็น “Content Creator” ที่ผลิตและเผยแพร่ข้อมูล และผู้ใช้งานแพลตฟอร์มสามารถโต้ตอบกับผู้ทรงอิทธิพลได้ แต่ยังคงเป็นผู้รับข้อมูลเป็นหลัก ในขณะที่ในหมอลำโคแฟก การมีส่วนร่วมเป็นลักษณะที่ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การคิดเนื้อหา การสร้างสรรค์ ไปจนถึงการเผยแพร่ และผู้ทรงอิทธิพลมีบทบาทเป็น “Cultural Facilitator” ที่อำนวยความสะดวกให้ชุมชนแสดงออก ความแตกต่างในบทบาทนี้สะท้อนให้เห็นถึงสองรูปแบบการสื่อสารที่ต่างกัน คือ “การสื่อสารแบบกระจายข้อมูล” ของโครงการ TikTok และ “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” ของหมอลำโคแฟก ผลการเปรียบเทียบนี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการปรับกลไกการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบทและรูปแบบการมีส่วนร่วมของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาบทบาทของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดต่อการจัดการข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ไทยครั้งนี้ได้เผยให้เห็นความซับซ้อนของปรากฏการณ์การสื่อสารในยุคดิจิทัลที่แตกต่างจากแนวคิดดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญ ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสองด้านที่ชัดเจน คือทั้งการเป็นแหล่งกำเนิดและผู้เผยแพร่ข่าวลวง และในขณะเดียวกันก็สามารถเป็นกลไกสำคัญในการต่อต้านและแก้ไขข่าวลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาสองกรณี ได้แก่ โครงการ “TikTok ต้านข่าวปลอม” และ “หมอลำโคแฟก” พบว่าการใช้ผู้ทรงอิทธิพลในการต่อต้านข่าวลวงต้องคำนึงถึงความแตกต่างด้านกลุ่มเป้าหมาย กลไกการสร้างความน่าเชื่อถือ และรูปแบบการมีส่วนร่วมของแต่ละบริบท

องค์ความรู้ใหม่

ผู้เขียนพัฒนาแนวคิด Culturally-Adaptive Multi-Step Flow โดยต่อยอดจากทฤษฎี Two-Step Flow of Communication (Lazarsfeld, Berelson, & Gaudet, 1944) เพื่ออธิบายความซับซ้อนของการสื่อสารในยุคดิจิทัล ซึ่งข้อมูลข่าวสารมีการไหลหลายทิศทาง ข้ามแพลตฟอร์ม และย้อนกลับได้ ไม่จำกัดเพียงสองขั้นตอนเช่นเดิม โมเดลนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของ “ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด” ในสื่อสังคมออนไลน์ ภายใต้บริบทเฉพาะของวัฒนธรรมไทย

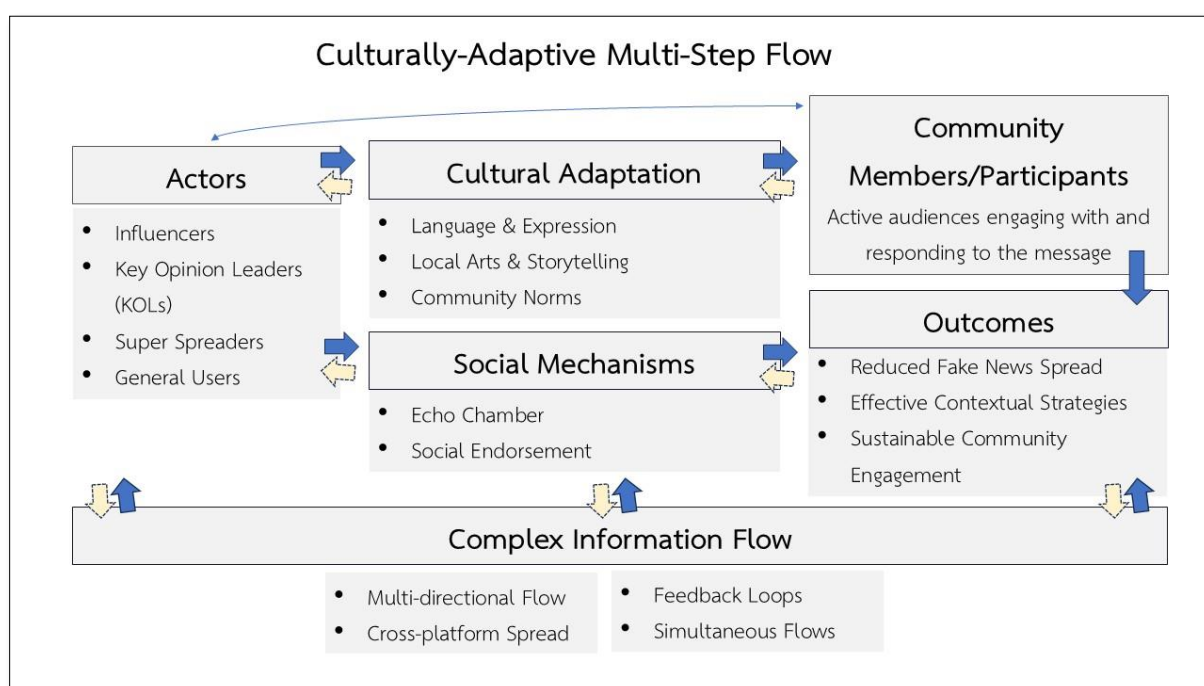
โมเดล Culturally-Adaptive Multi-Step Flow ที่แสดงในภาพที่ 3 ที่ผู้เขียนได้พัฒนาขึ้นมานี้ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วน คือ (1) Actors ผู้มีบทบาทหลายประเภท (2) Complex Information Flow ความซับซ้อนของการไหลข้อมูล (3) Social Mechanisms กลไกทางสังคม (4) Cultural Adaptation การปรับตามบริบทวัฒนธรรม และ (5) Outcomes ผลลัพธ์ที่มุ่งลดการแพร่ข่าวลวงและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ ข้อควรคำนึงสำคัญสำหรับความซับซ้อนในยุคดิจิทัลจากโมเดลจะประกอบด้วย

- การไหลผ่านของข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายที่ซับซ้อน โดยข้อมูลไม่ได้ไหลเป็นเส้นตรงจากแหล่งข้อมูลไปยังผู้รับ แต่สามารถไหลย้อนกลับ ไหลข้าม และไหลในหลายทิศทางพร้อมกัน โดยมีผู้ทรงอิทธิพลหลายประเภทที่มีบทบาทแตกต่างกัน เช่น ผู้ทรงอิทธิพลระดับสูง (Influencer) ผู้นำความคิดเฉพาะด้าน (Key Opinion Leader) ผู้แพร่กระจายระดับสูง (Super Spreaders) และผู้ใช้งานทั่วไปที่สามารถกลายเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลได้
- กลไกทางสังคมที่ส่งผลต่อการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร ในสื่อสังคมออนไลน์มีกลไกทางสังคมหลายประการที่เข้ามามีบทบาทในการเร่งหรือยับยั้งการแพร่กระจายข่าวลวง ได้แก่ “ปรากฏการณ์ห้องแห่งเสียงสะท้อน” (Echo Chamber) ซึ่งหมายถึงสภาพแวดล้อมในสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้ใช้ถูกล้อมรอบด้วยข้อมูลและความคิดเห็นที่สอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง โดยไม่มีการเปิดรับหรือท้าทายแนวคิดที่แตกต่าง ส่งผลให้ข่าวลวงสามารถแพร่กระจายภายในกลุ่มความคิดเดียวกันได้อย่างรวดเร็วโดยปราศจากการตั้งคำถามหรือวิพากษ์วิจารณ์ และ “การรับรองทางสังคม” (Social Endorsement) หรือการที่ผู้ทรงอิทธิพลหรือบุคคลที่มีชื่อเสียงแสดงการสนับสนุนหรือความเห็นชอบต่อข้อมูลใดข้อมูลหนึ่ง ซึ่งจะเพิ่มความน่าเชื่อถือในสายตาของผู้รับสารอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าข้อมูลนั้นจะ

เป็นข่าวปลอมก็ตาม โดยเฉพาะในแพลตฟอร์มที่การแสดงออก เช่น จำนวนการกดไลค์ ความคิดเห็น และการแชร์ มีบทบาทเป็นตัวกระตุ้นความเชื่อ

- มิติของการปรับตัวตามวัฒนธรรม ในขณะเดียวกัน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการจัดการข่าวลวงต้องไม่มองข้ามบริบททางวัฒนธรรม การปรับใช้ภาษา รูปแบบการนำเสนอ และช่องทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับค่านิยม ความเชื่อ และความคุ้นเคยของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างการยอมรับและความน่าเชื่อถือ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือกรณีหมอลำโคแพกที่ใช้ศิลปะพื้นบ้านอีสานในการต่อต้านข่าวลวง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้อองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่คุ้นเคยและเป็นที่ยอมรับของชุมชนสามารถสร้างความเชื่อถือและการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มากกว่าการใช้เทคโนโลยีหรือแพลตฟอร์มสมัยใหม่เพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 3 โมเดล Culturally-Adaptive Multi-Step Flow

ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่ในเรื่องของ “Culturally-Adaptive Multi-Step Flow” หรือการไหลของข้อมูลแบบหลายขั้นตอนที่ปรับตัวตามวัฒนธรรม ที่ปรับให้เหมาะสมกับบริบทและกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันของผู้เขียนในครั้งนี้ จึงไม่เพียงแต่เป็นการขยายความเข้าใจเรื่องการไหลของข้อมูลในยุคดิจิทัล แต่ยังเป็นเครื่องมือในการออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละสังคม การรับรู้และเข้าใจความซับซ้อนของกระบวนการนี้จะช่วยให้การจัดการข่าวลวงเป็นไปอย่างยั่งยืน ครอบคลุมทุกกลุ่มประชากร และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมในระยะยาว

บทสรุป

บทความเรื่อง “ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดกับการจัดการข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ไทย” นี้ยืนยันอย่างชัดเจนว่าผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดมีบทบาทสองด้านที่สำคัญต่อการจัดการข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์ กล่าวคือ ด้านหนึ่งผู้ทรงอิทธิพลอาจเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา ผ่านการสร้างหรือเผยแพร่ข้อมูลบิดเบือนหรือข่าวลวงโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ แต่อีกด้านหนึ่ง ผู้ทรงอิทธิพลก็สามารถทำ

หน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ศักยภาพของตนในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ และส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์แก่ผู้ติดตาม

กรณีศึกษาในประเทศไทยแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการใช้อิทธิพลเชิงบวก โดยเฉพาะการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษา “TikTok ตำนานข้าวปลอม” และ “หมอลำโคแพน” แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จในการใช้ผู้ทรงอิทธิพลขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับลักษณะของแพลตฟอร์มและกลุ่มเป้าหมาย โดยคำนึงถึงการใช้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม การบูรณาการปัจจัยทั้งสองนี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและการยอมรับในสารที่สื่อออกไป แต่ยังสร้างการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้งในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ยังคงมีประเด็นที่ต้องคำนึงถึงและได้รับการบริหารจัดการ เช่น การกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบ การสร้างความยั่งยืน และการสมดุลระหว่างการควบคุมกับเสรีภาพ

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาข้าวปลอมในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดเป็นเพียงหนึ่งในกลไกสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับมาตรการอื่นๆ เพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมของข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ ทั้งนี้ ประเทศไทยยังสามารถเรียนรู้จากแนวปฏิบัติของประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนการออกแบบกรอบการทำงานที่เป็นมาตรฐานร่วม ซึ่งจะเอื้อให้บทบาทของผู้ทรงอิทธิพลในการต่อต้านข้าวปลอมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

จากกระบวนการสังเคราะห์องค์ความรู้ ผู้เขียนได้พัฒนาแนวคิด “การไหลของข้อมูลแบบหลายขั้นตอนที่ปรับตัวตามวัฒนธรรม” (Culturally-Adaptive Multi-Step Flow) ซึ่งต่อยอดจากทฤษฎีการไหลสองขั้นตอน เพื่ออธิบายความซับซ้อนของการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลมีการไหลเวียนหลายทิศทางและอยู่ภายใต้อิทธิพลของบริบททางวัฒนธรรม แนวคิดนี้ นำไปสู่ข้อเสนอเชิงหลักการว่า การใช้ผู้ทรงอิทธิพลเพื่อจัดการข้าวปลอมควรดำเนินการโดยคัดเลือกให้สอดคล้องกับแพลตฟอร์มและพฤติกรรมผู้รับสาร ผสานทุนทางสังคมกับทุนทางวัฒนธรรม สร้างเครือข่ายผู้ทรงอิทธิพลที่ทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาศักยภาพด้านการรู้เท่าทันสื่อของผู้ทรงอิทธิพลเอง ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวมีคุณค่าทางวิชาการในการขยายกรอบทฤษฎีเดิมให้ครอบคลุมพลวัตการสื่อสารร่วมสมัย และมีศักยภาพในการประยุกต์ใช้จริงเพื่อสร้างกลยุทธ์จัดการข้าวปลอมที่ยั่งยืน เหมาะสมกับบริบทของทั้งสังคมไทยและสังคมโลก อันจะเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนานโยบายและแนวปฏิบัติในการรับมือข้าวปลอมอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. หน่วยงานด้านนโยบายสื่อ เช่น สำนักงาน กสทช. หรือกระทรวงดิจิทัลฯ ควรพัฒนาหลักเกณฑ์จริยธรรมที่ชัดเจนสำหรับผู้ทรงอิทธิพล โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ทรงอิทธิพลเองในการกำหนดมาตรฐาน เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและธรรมาภิบาลในการเผยแพร่ข้อมูล

2. สถาบันการศึกษา หน่วยงานด้านเด็กและเยาวชน และกระทรวงศึกษาธิการ ควรพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มอายุและบริบทที่แตกต่างกัน โดยใช้ผู้ทรงอิทธิพลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการศึกษาติดตามและประเมินผลกระทบของการใช้ผู้ทรงอิทธิพลในการต่อต้านข้าวปลอมในระยะยาว เพื่อประเมินประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจริง

2. ดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการใช้ผู้ทรงอิทธิพลในการต่อต้านข้าวปลอมในประเทศหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อสกัดบทเรียน แนวปฏิบัติที่ดี และความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นในบริบทที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

- Anti-Fake News Center Thailand. (2023). *TikTok Short Clips “Ru Than Khao Plom” (Be Aware of Fake News from Influencers) by Anti-Fake News Center Thailand*. Retrieved August 2023, from <https://shorturl.at/Es73K>
- Bodaghi, A., & Oliveira, J. (2022). The Theater of Fake News Spreading, Who Plays Which Role? A Study On Real Graphs of Spreading on Twitter. *Expert Systems with Applications*, 189, 116110. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2021.116110>
- Esan Cofact. (n.d.). *Home* [Facebook page]. Retrieved August 2023, from <https://www.facebook.com/p/อีสานโคแฟค-ESAN-Cofact-100064054450605/>
- Gbaje, E., Agwu, C., Yani, S., & Odigie, I. (2023). Curtailing Fake News Creation and Dissemination in Nigeria: Twitter Social Network and Sentiment Analysis Approaches. *Journal of Information Science*, 51(4), 987-999. <https://doi.org/10.1177/01655515231160029>
- Hirunburana, V., & Euajarusphan, A. (2020). Communication Strategies and Effect of Social Media Influencers' Health Ideas. *Inthaninthaksin Journal*, 15(2), 93–107. Retrieved from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/HUSOTSU/article/view/246602>
- Lazarsfeld, P. F., Berelson, B., & Gaudet, H. (1944). *People's Choice: How The Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign*. New York: Columbia University Press.
- Man OneMan. (2021). Molam Cofact: Stop Fake News, reclaim the truth [Online video]. YouTube. Retrieved August 2023, from <https://www.youtube.com/watch?v=UKtmeSmfAQ8>
- Murphy-Reuter, B. (2025, January 16). Social Media Is the New Public Health Frontline. Let's Treat It That Way. *Harvard Public Health Magazine*. Retrieved June 26, 2025 https://harvardpublichealth.org/tech-innovation/to-combat-misinformation-social-influencers-need-the-right-tools/?utm_source=chatgpt.com
- Pérez-Escoda, A., Pedrero-Esteban, L. M., Rubio-Romero, J., & Jiménez-Narros, C. (2021). Fake News Reaching Young People on Social Networks: Distrust Challenging Media Literacy. *Publications*, 9(2), 24.
- Plewsrikaew, R., Uttaman, A., & Phaithayawat, Y. (2022). The Development of Characteristics of Being Social Media Influencers for High School Students. *Udon Thani Rajabhat University Academic Journal*, 10(2), 1–16. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/UDRUJ/article/view/257593>
- Plumewong, N., & Charoenporn, C. (2023). The Participation of Fake News Within Community Organizations: A Case Study of Fake News Monitoring in New Normal World. *Journal of Educational Innovation and Research*, 7(1), 248–259. Retrieved from <https://doi.org/10.14456/jeir.2023.17>
- Roonkaseam, N. (2024). *Combating Fake News: From SHARE to Media Literacy Strategies in The Digital Era*. Bangkok: O.S. Printing House.
- Saber, A. A., Easa, H. K., Ismael, A. R., Saber, H. A., & Omer, A. K. (2023). Detecting Fake News Spreaders on Twitter. *Indonesian Journal of Electrical Engineering and Computer Science*, 32(3), 1648-1654. <https://doi.org/10.11591/ijeecs.v32.i3.pp1648-1654>

- Shao, C., Ciampaglia, G. L., Varol, O., Yang, K.-C., Flammini, A., & Menczer, F. (2018). The Spread of Low-Credibility Content by Social Bots. *Nature Communications*, 9(1), Article 4787. <https://doi.org/10.1038/s41467-018-06930-7>
- Suriwan, K., Puangsuwan, P., & Chulimasat, U. (2016). The Relationship between Opinion Leaders, Consumers, And Brand. *NIDA Journal of Communication and Management*, 2(3), 79–96.
- Warutsardsadanun, S., Kaisomsart, P., Songdach, P., & Chaleeraktragoon, T. (2022). The Influence of Social Endorsement on Message Credibility of Health-Related Fake News on Facebook in Undergraduate Students. *Journal of Communication Arts Review*, 26(3), 67–78. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jca/article/view/259143/174229>